

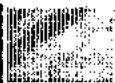

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

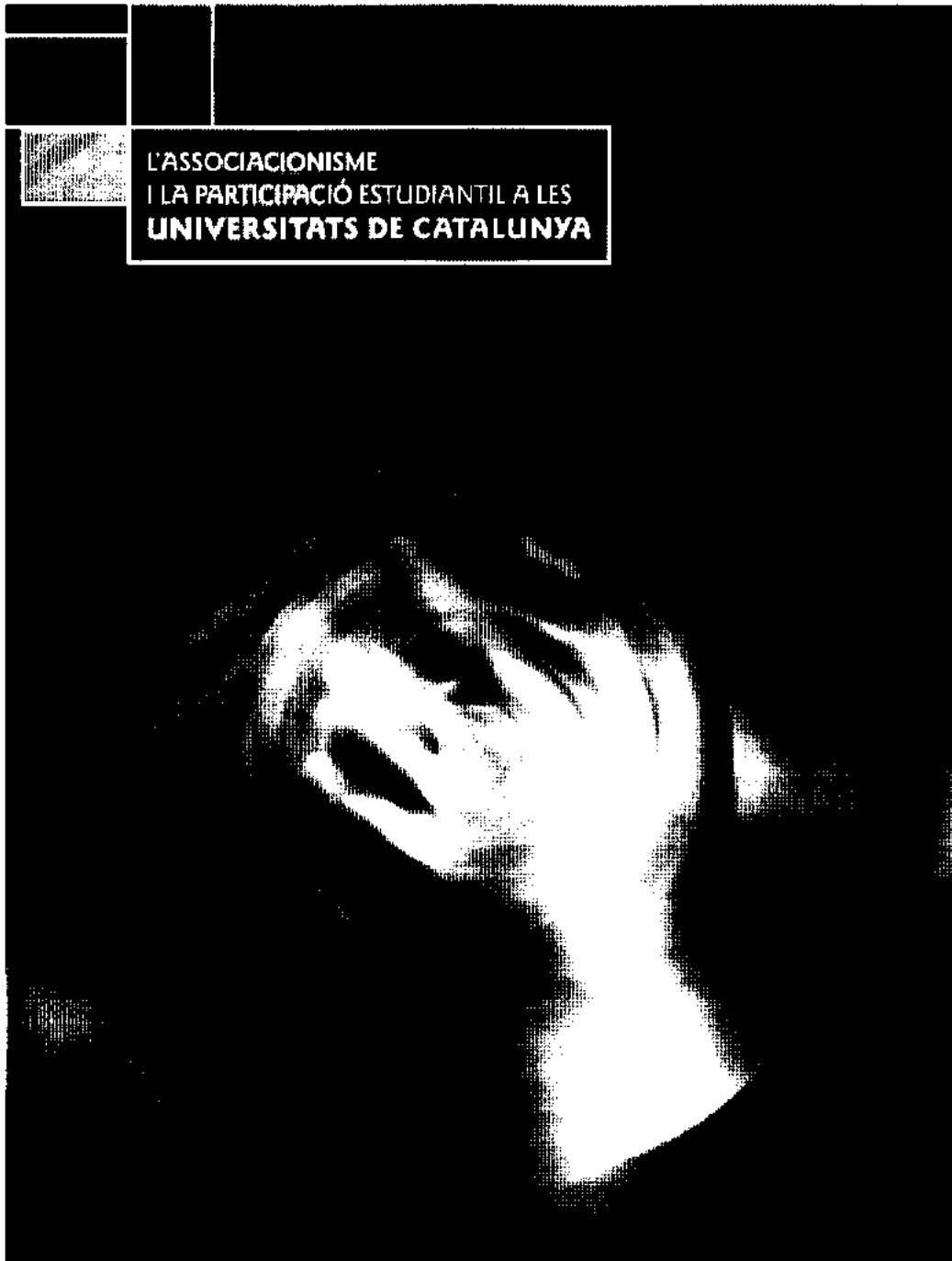
L'associacionisme i la participació estudiantil a les universitats de Catalunya

Laura Giménez, directora
Marina Jarque, coordinadora

OCTUBRE 2001

L'ASSOCIACIONISME
I LA PARTICIPACIÓ ESTUDIANTIL A LES
UNIVERSITATS DE CATALUNYA

Col·lecció «XARXA JOVE»

CRÈDITS DE L'ESTUDI

Directora:	Laura Giménez
Coordinació:	Marina Jarque
Equip tècnic:	Ana Alicantud Marc Majós
Col·laboradores:	Aurora Calderó Elisabet Fernández
Assessors:	Ricard Gomà Antoni Estradé Montserrat Treserra

AGRAÏMENTS

L'informe que es presenta és fruit de tot un any de recerca que ha estat possible gràcies a la col·laboració de la Fundació Jaume Bofill i a la Direcció General d'Universitats.

Agraïm sincerament la col·laboració de totes aquelles persones —estudiants universitaris, responsables d'associacions i vicerectors i vicerectores d'estudiants de les universitats catalanes, així com els participants al Seminari per discutir les propostes de l'Estudi—, sense les quals l'informe que es presenta no hauria estat possible.

Esperem que les planes que segueixen siguin d'utilitat i animin a seguir treballant i fomentant l'associacionisme a les universitats catalanes.

Anna Alicantud, Noemí Ayguasenos, Marc Balañach, Enric Borràs, Jordi Bosch, Cristina Casadesús, Pau Casado, Oriol Cisteró, Xavier Domènech, Alicia Fernández, Albert Garcia, Oriol Ila, Xavier Julve, Marc Majós, Joana Martínez, Víctor Martínez, Daniel Muntané, Iolanda Olmos, Sergio Patón, Joan Ramon, Alicia Ramos, Gemma Rossell, Albert Sancho, Roger Torrents i Jofre Villanueva

Aquesta publicació és un resum de l'estudi. La versió completa es pot sol·licitar o consultar a la seu del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.

*Dipòsit Legal: B-41.164-2001
Publicat l'octubre de 2001
Disseny: insòlit*

PRESENTACIÓ

Considerar la democràcia com el millor sistema existent de presa de decisions i de respecte a les persones no ha de fer oblidar que existeix el risc que se'n desvirtui el sentit.

La democràcia, com a sistema, ha d'afavorir i promoure la participació de les persones en la presa de decisions per tal que es faci efectiva i es consolidi. Aquest és un objectiu que ha estat defensat sempre des del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), incidint específicament en la participació juvenil.

L'aposta prioritària del CNJC és fomentar la participació en diversos àmbits de relació social; i aquest estudi és fruit de la voluntat de fer-ho allà on hi ha una necessitat més definida i concreta de relació social entre joves, com és el cas de la universitat.

La universitat catalana ha esdevingut històricament un símbol de llibertats i de compromís. Ha estat sovint l'embrió de processos de transformació social. Fer-la més participativa i més participada és, doncs, fomentar i aprofundir la democràcia del nostre país.

La preocupació del CNJC passa, per tant, per coadjuvar aquests dos elements: universitat i participació. Donar les eines per fer una universitat més participada, i alhora fomentar la participació associativa a la universitat.

Aquest estudi és un element que ens apropa a aquest objectiu, fent aportacions molt enriquidores que ens duen inevitablement a la reflexió, a extreure conclusions. Una d'elles és que la universitat, com a espai de formació, cal necessàriament que consideri el foment de l'associacionisme com una fase més de la formació integral que han de rebre els i les estudiants.

Malauradament, l'estudi corrobora també que encara hi ha molta feina per fer. És difícil que un jove s'impliqui en els afers col·lectius a través de les associacions universitàries si abans no ha viscut altres experiències associatives. Forma part, doncs, del propi procés de maduració personal.

La participació —encara insuficient—, les mancances amb què es treballa des de les associacions, i la limitació en l'abast de les propostes i la feina desenvolupada, tal com mostra l'estudi, parteixen de deficiències estructurals que han de ser corregides des de tots els estaments universitaris.

La responsabilitat ha de ser compartida i plural: des de la institució universitària fins a l'Administració pública, passant per les entitats i acabant en els mateixos estudiants.

L'estudi, en fi, pretén plasmar la situació real, de com es percep per part dels i les estudiants l'associacionisme juvenil universitari, amb la intenció de potenciar la universitat com un àmbit de participació.

Perquè és evident, i en certa manera lògic, que la universitat ha de ser un espai de preparació per al món professional, però sobretot ha de ser un espai on gaudir de noves experiències, desenvolupar-se i formar-se com a persona i adquirir nous valors lligats al compromís. I per tot això, ens calen moviments associatius forts en una universitat pública i catalana que ho faci possible.

Oriol Illa
President del CNJC

0. INTRODUCCIÓ

L'objectiu general d'aquesta recerca és fer un diagnòstic de la participació estudiantil a les universitats de Catalunya amb la intenció que serveixi com a base per poder treballar per millorar i reforçar la participació i el teixit associatiu universitari.

Amb l'estudi intentem respondre com i per què les persones participen en associacions en el marc de la universitat. Però hem de tenir present que el món associatiu de la universitat no deixa de formar part del món associatiu general i és un reflex del que succeeix a la societat. Per aquesta raó, tot i que la realització del treball de camp s'ha concentrat a la Universitat Autònoma de Barcelona, les qüestions analitzades transcendeixen aquest espai universitari encara que hi ha aspectes puntuals i característics d'aquesta universitat.

L'estudi s'inicia amb l'exposició del marc conceptual, la metodologia i les tècniques emprades. En segon lloc, s'analitza el context de la participació a nivell general i la participació més concreta del col·lectiu d'estudiants en l'àmbit universitari. Tot seguit, se centra en el funcionament i les dinàmiques del món associatiu respectant les particularitats del món universitari. Per acabar, es presenten les conclusions i propostes per millorar la situació del món associatiu en les universitats públiques catalanes.

1. PUNT DE PARTIDA

Abans d'entrar en els pressupòsits teòrics, és imprescindible definir l'objecte del nostre estudi. Així, començarem per aproximar-nos als conceptes *participació*, *associació* i a altres que, tot i no ser centrals, com *voluntariat*, no deixen de tenir un valor substantiu pel tema que ens ocupa.

Per *participació* entenem l'acció de prendre part en la realització col·lectiva d'alguna activitat que té una finalitat que afecta un conjunt de persones. Més enllà d'establir una definició vàlida de la participació, creiem que cal delimitar la participació com un concepte analitzable. A efectes pràctics per a l'anàlisi, hem establert dues formes de participació que considerem bàsiques: la participació en les eleccions en els òrgans de govern de la universitat¹ i la participació en els moviments associatius. Possiblement aquestes són les dues maneres més formals de participar en la vida universitària si n'excloem la pròpiament acadèmica.

En l'estudi també hi ha un espai per a la participació de les persones que, tot i no estar associades, s'impliquen en un grau més o menys elevat en les activitats i serveis que

¹ En l'esfera de la participació electoral podem diferenciar dos graus d'implicació o activitat, com ara el fet de votar i el de presentar-se com a membre electe.

ofereixen les associacions, i també d'aquelles persones que realitzen activitats en el marc del voluntariat.

En aquest sentit, cal aclarir que en tot moment estem parlant d'activitats voluntàries, però el concepte voluntariat ha adquirit, els darrers anys, una accepció restringida per referir-se a un tipus de col·laboració col·lectiva en activitats majoritàriament socioassistencials.

Allò que diferencia el voluntariat de l'associacionisme és l'organització interna de l'activitat i el poder de decisió que tenen les persones que la realitzen. El voluntari o voluntària no pot decidir pel que fa a la gestió de l'entitat o programa en el marc del qual realitza la seva activitat, ni pot introduir grans canvis en l'activitat, ja que aquesta ve predeterminada pel programa o l'entitat gestora.

Respecte a l'activitat associativa, cal filar prim sobre les diferents implicacions que té en la participació. Introduïm així el segon aspecte bàsic en el nostre estudi: el concepte **associació**. Si utilitzem com a punt de partida la legislació², podem dir que una associació és una agrupació de persones, com a mínim tres, que s'uneixen de forma voluntària amb un objectiu comú. No tenen ànim de lucre i s'han d'organitzar de forma democràtica respectant el pluralisme.

A aquesta definició hi afegiríem l'aportació de Pindado (1998), que defineix associació com "tota agrupació de persones que, voluntàriament i sense ànim de lucre, persegueix finalitats de tipus general amb una organització pròpia i autònoma i amb capacitat de decisió sobirana".

Un cop definits els conceptes centrals, explicarem breument els pressupòsits teòrics i les hipòtesis de treball que ens permeten buscar línies explicatives a l'associacionisme i la participació. En la recerca partim del pressupòsit que **l'opinió de les persones i la seva percepció de la realitat condiciona la seva acció**. Aquesta construcció d'opinions i aquesta percepció de la realitat estan determinades pel que els sociòlegs anomenem *imaginari col·lectiu* i *procés de socialització*. La hipòtesi principal de l'estudi és considerar que **el procés de socialització i l'imaginari col·lectiu influeixen en la participació de les persones, però al mateix temps la participació condiciona un imaginari i forma part del procés de socialització**.

Per **procés de socialització** entenem el procés a través del qual una persona esdevé membre de la societat. No és un procés que es pugui limitar a un període concret de les nostres vides, sinó que s'inicia quan es neix i es desenvolupa durant tota l'existència. Sempre ens trobem en un procés constant de socialització, a través del qual aprenem de

² Llei 7/1997, de 18 de juny, de la Generalitat de Catalunya.

manera conscient o inconscient formes de fer, de percebre i d'interpretar la realitat que ens envolta. La socialització és un procés d'interiorització, a través del qual l'individu assumeix com a pròpies determinades perspectives de la realitat. Per exemple, la persona que neix en una família nombrosa a la zona alta de Barcelona, va a escoles privades i estudia a la universitat té un procés de socialització diferent del de la persona del Raval que és filla única, va a escoles públiques i estudia formació professional. Totes dues seran membres de la mateixa societat, però els seus entorns concrets hauran generat un aprenentatge i una percepció de la realitat diferent en funció de l'accés desigual als recursos.

L'estructura social, és a dir, la manera en que està "ordenada" la societat, configura situacions de desigualtat en la mesura que no tothom té el mateix accés als recursos culturals, socials i econòmics. I aquestes variables condicionaran diferents processos de socialització.

A partir de l'estructura social i el procés de socialització, es configuren dos aspectes bàsics per a la comprensió del fenomen participatiu, la generació d'un imaginari cultural col·lectiu concret i l'apropiació desigual del capital social per participar dels membres de la societat.

Per imaginari col·lectiu entenem tots aquells pressupòsits que se solen donar per descomptat de manera generalitzada. Un exemple clar en el nostre cas seria la idea de democràcia. Per tant, podem concloure que l'imaginari col·lectiu el configuren una sèrie de valors compartits per la major part de la població. Això no exclou que col·lectius específics tinguin un imaginari propi, que conviu amb aquest imaginari general més ampli.

Tot i que l'existència d'un imaginari col·lectiu compartit per una bona part dels membres d'una societat estableix punts de connexió entre ells, la desigualtat en l'accés als recursos, és a dir, l'apropiació desigual del capital social, genera punts de desencontre. Hi ha subjectes que tenen un accés més directe que d'altres, és a dir, no tothom és igual a l'hora de participar perquè a participar se n'aprèn, i hi haurà persones que tindran l'oportunitat d'aprendre'n i d'altres que no. Tornant a l'exemple anterior, la persona que ha crescut a la zona alta de Barcelona tindrà una manera de fer diferent que la persona que ha nascut al Raval, però aquestes diferències en un context de participació es poden convertir en desigualtats i, per tant, es pot manifestar l'apropiació desigual del capital social per participar, en tant que hi ha subjectes que tenen un accés més directe als recursos que d'altres.

Així, l'aprenentatge fruit del procés de socialització es manifesta a nivell individual en unes habilitats concretes per participar. Aquestes últimes les podem llegir en clau de desigualtat: no tothom té les mateixes habilitats socials, ja que aquestes estan en funció del capital social adquirit al llarg de l'itinerari personal de cadascú. De manera que a l'hora de participar en la vida associativa no tothom és igual; hi haurà persones que per la seva

experiència i aprenentatge personal estaran més ben dotades per participar que d'altres i, per tant, podem parlar d'una **capacitat desigual per participar**.

D'altra banda, l'apropiació desigual del capital social per participar influeix en la sensibilitat per als afers col·lectius. És a dir, el diferent bagatge de cada subjecte condiciona la seva preocupació per temes col·lectius, la seva capacitat per participar i també la manera d'afrontar interessos de forma col·lectiva o individual.

A nivell formal, observem que la percepció compartida de la realitat –l'imaginari cultural i l'estructura social– condiciona la manera en què s'ha configurat la universitat i com s'ha organitzat el teixit associatiu d'aquesta. Així, cal entendre la universitat com un àmbit específic, amb característiques particulars i diferenciades, però que reflecteix en gran manera la societat on s'inscriu, especialment pel que fa als seus valors i paràmetres dominants.

L'estructura associativa universitària l'entendem en un doble vessant. D'una banda, la relació que estableixen les associacions amb el seu entorn; és a dir, amb les persones del seu voltant, amb altres associacions, i amb altres institucions, per exemple el rectorat de la universitat. D'altra banda, també l'entendem com la manera en què s'organitzen les associacions internament, les activitats que realitzen i els objectius que persegueixen.

Hem de tenir en compte que el fet que els universitaris o universitàries prenguin part en activitats col·lectives o s'organitzin en associacions dependrà de l'interès que tinguin per fer-ho, de les capacitats individuals i de les possibilitats que ofereixi el context universitari. Vegem, doncs, les relacions explicatives que hem establert anteriorment. A tall d'exemple, observem que les desiguals habilitats individuals per participar condicionen la capacitat desigual per participar. Com ja hem exposat, no tots els subjectes interaccionen amb la mateixa fluïdesa en entorns determinats. Així, doncs, en funció d'unes habilitats individuals socialment adquirides, els subjectes tenen capacitats desiguals per participar. No tothom sap parlar en públic, o no tothom té carisma. Aquests factors poden condicionar la participació del subjecte.

Des de la dimensió explicativa més concreta del fenomen de la participació, l'interès i la capacitat per participar condicionen el tipus (si els estudiants són associats, voluntaris...), el grau (el nivell d'implicació que els estudiants tenen) i el contingut de la participació a la universitat. És a dir, que **la voluntat i les possibilitats de participar determinen com i per què la gent participa a la universitat**.

Tot aquest recorregut explicatiu del fenomen de la participació i l'associacionisme no solament presenta aquesta relació lineal que hem establert, sinó que es tracta d'un procés que es retroalimenta. Així, podem afirmar que el tipus, el grau i el contingut de la participació universitària influeix en cada un dels diferents nivells exposats en el model: l'estructura social i el

procés de socialització, l'imaginari cultural, l'apropiació desigual del capital social, l'estructura universitària, l'estructura associativa de la universitat, les diferents sensibilitats per als afers col·lectius, les habilitats per participar, i l'interès i la capacitat desiguals per participar.

Ja només ens cal afegir que estem parlant d'un procés que està condicionat per factors que, més que relacionar-se per simples vincles de causalitat, configuren un sistema dinàmic que es relaciona no de forma unidireccional d'influència, sinó bidireccional d'influència mútua. Per exemple, si bé és cert que l'estructura associativa de la universitat condiciona l'interès per participar, també és cert que l'interès per participar condiciona l'estructura associativa de la universitat.

2. METODOLOGIA I TÈCNIQUES

L'objectiu de l'estudi és comprendre el fenomen de la participació: qui participa, com participa i per què participa en el marc de les universitats públiques catalanes. Per tal de respondre a aquestes preguntes, hem utilitzat tècniques tant quantitatives com qualitatives.

En primer lloc, hem extret dades sobre els índexs de participació dels estudiants en les eleccions als òrgans de govern de totes les universitats públiques catalanes. Amb això obtenim una primera aproximació quantitativa de l'estat de la participació electoral a les universitats, és a dir, obtenim una primera visió de quina és la proporció d'estudiants que vota a les eleccions.

Però també hem realitzat entrevistes a responsables de totes les universitats públiques catalanes amb l'objectiu de detectar aquells factors que condicionen la participació del col·lectiu d'estudiants a les universitats. Considerem que els responsables de la institució universitària són uns observadors privilegiats i actors destacats de la participació en l'àmbit universitari.

Hem centrat una bona part del nostre treball a dur a terme una anàlisi més exhaustiva de la vida associativa i participativa dels estudiants de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Amb la intenció de veure si el perfil sociodemogràfic és un element explicatiu de la participació en les associacions, hem realitzat un qüestionari a estudiants no associats i a membres d'associacions universitàries. Més concretament, s'ha passat un qüestionari a 100 persones associades en entitats i 200 de no associades de la UAB. A més, s'han realitzat tres grups de discussió amb membres d'associacions per copsar el discurs col·lectiu que es generava sobre tres temes fonamentals: el funcionament intern de les associacions, la participació dels universitaris o universitàries i com el fet de ser home o dona incideix en la participació en el món associatiu. Finalment, per tal de conèixer l'opinió i les

motivacions dels estudiants que no participen en el món associatiu de la universitat, s'han realitzat sis grups de discussió amb estudiants que no estan associats o associades.

No s'ha elaborat una mostra estadísticament representativa de la població universitària de la UAB i, per tant, els resultats només corresponen i són extensibles a les persones enquestades. Però tot i així, hi ha alguns resultats estadísticament rellevants que ens poden indicar tendències que diferencien els estudiants associats dels no associats a la UAB, tendències que com a hipòtesis de treball haurien de ser degudament contrastades.

Per analitzar tota la informació obtinguda hem tingut present qui deia què i en quin context, és a dir, si el discurs que estàvem analitzant l'havia fet una persona estudiant associada, una de no associada o un membre de la institució universitària, i si aquelles afirmacions s'havien fet en una entrevista o en un grup de discussió.

3. CONTEXT SOCIAL DE LA PARTICIPACIÓ

3.1. QUÈ VOL DIR PARTICIPAR?

Ens enfrontem amb una qüestió d'una gran complexitat, atès que l'objectiu de l'estudi és bàsicament esbrinar les raons que mouen les persones a prendre part en la vida pública i social, i no solament quantificar la participació, és a dir, saber el nombre de persones que voten, o formen part d'associacions.

En primer lloc, si parlem de participació cal destacar l'amplitud del concepte, conseqüència de la gran quantitat de formes diferents de participar que hi ha: anar a una manifestació, votar a les eleccions o ser el dirigent d'una associació, per exemple.

En segon lloc, la nostra perspectiva analítica sobretot pretén esbrinar el valor subjectiu de la participació, és a dir, d'una banda, esbrinar quines motivacions porten la persona a participar i, de l'altra, quin sentit donen les persones a la participació pròpia i aliena.

En aquest sentit, trobem una concepció minoritària de la participació que considera que **participar ho és tot**, per exemple assistir a classe, votar a les eleccions, celebrar una festa, etc. Aquest fet és significatiu en tant que el terme només adquireix sentit quan es concreta amb un adjectiu: per exemple, participació electoral o participació associativa.

D'altra banda, hi ha una opinió majoritària que relaciona el fet de participar a conceptes com **col·laboració, donar suport, compromís, implicació, relacionar-se i dedicació**. Aquesta àmplia pluralitat d'accepcions destaca per la valoració positiva que es fa de la participació.

Així, com ja veurem més endavant, trobem que la cultura política que predomina actualment porta molts subjectes a valorar la participació en determinades activitats associatives com a molt positiva —ONG, entitats de cooperació, associacions de voluntariat, etc.—, però d'altres a fer-ho de manera molt negativa, especialment la que es du a terme en partits polítics. En apartats posteriors veurem més detingudament aquest fet, però no hi ha dubte que resulta molt important definir clarament quin és l'objecte de la participació per fer-ne una valoració, i en funció dels valors dominants es farà una lectura favorable o desfavorable d'un tipus de participació o d'un altre.

Hem de ser conscients que s'està restringint la participació a uns temes i unes formes concretes. Per tant, "participar serà bo" mentre "ho fem de determinada manera i per unes causes i no per unes altres". Aquest "judici a la participació" ve determinat en gran manera per l'imaginari cultural col·lectiu predominant i la cultura política dels ciutadans.

3.2. CONTEXT DE LA PARTICIPACIÓ¹

Els mitjans de comunicació tenen un paper molt destacat en la configuració de l'imaginari col·lectiu que delimita el context de la participació. Aquest paper es concentra bàsicament en dos vessants. D'una banda, els mitjans de comunicació marquen una agenda participativa en la mesura que seleccionen els esdeveniments de l'actualitat i donen suport a determinats objectius que generen participació. Contribueixen, així, a definir quins són els temes pels quals a cada moment val la pena o cal mobilitzar-se.

D'altra banda, els mateixos mitjans també construeixen col·lectivament una definició de quines són les possibles formes de participar. Les identifiquen, les prioritzen (en convertir-les o no en notícia) i les qualifiquen (transmetent la informació d'una manera determinada).

En aquest sentit, veiem que fets puntuals que tenen molta repercussió mediàtica fomenten l'augment de la participació individual en accions concretes. També constatem que la pròpia lògica dels mitjans de comunicació (captació d'audiència) acaba comportant que es prioritzi l'espectacle en detriment del compromís de continuïtat amb una causa concreta.

En aquest sentit, la percepció que es té de la política i els polítics està molt vinculada al tractament que en fan els mitjans de comunicació. Aquest aspecte és molt

¹ Tenint molt present tot el que s'ha esmentat en l'apartat anterior, a partir d'aquest punt de l'informe quan parlem de participació, ens estem referint a formes de participació concretes: associativa, electoral, voluntariat, l'assistència a actes públics i el fet de prendre part en activitats públiques.

rellevant a l'hora de delimitar el context de la participació. Actualment hem pogut detectar entre el jovent un descrèdit envers la classe política i el seu exercici de la participació en la vida col·lectiva. El discurs majoritari de les persones entrevistades és la percepció negativa dels "professionals" de la política i es basa a considerar que prioritzen el benefici propi enfront dels beneficis col·lectius.

El descrèdit de la classe política és un component que afecta la predisposició dels individus a participar en la vida col·lectiva, especialment en àmbits on es percep que hi ha actors relacionats amb els professionals de la política o que, tot i no estar-hi relacionats, reproduïxen aparentment el seu comportament.

Molt més minoritària és l'opinió d'aquells estudiants que consideren que el concepte política està estretament lligat a la idea d'acció col·lectiva. En aquest sentit, aquesta altra manera de pensar la política és percebuda com a molt positiva.

Per acabar, de forma també minoritària, trobem alguns estudiants que relacionen el concepte política amb tota decisió personal de l'individu; en aquest sentit, aquesta visió àmplia de la política engloba tota acció humana.

La pluralitat de definicions del concepte política incideix en la percepció que es té de l'acció col·lectiva i associativa. Així, doncs, si les associacions i l'acció col·lectiva es relacionen amb la classe política, la visió externa majoritària és negativa i s'inhibeix la predisposició de l'individu a participar-hi, en tant que es considera que l'acció va encaminada al benefici propi. Però si s'entén la política com a acció col·lectiva, es considera l'activitat associativa com una acció política positiva, ja que és un intent d'incidir en la realitat i s'associa l'acció a un benefici col·lectiu.

3.3. ELS VALORS I LES ACTITUDS QUE ENMARQUEN LA PARTICIPACIÓ

Tot seguit, mostrarem, en forma de tres dicotomies, els valors i actituds que creiem que influeixen en la participació. Cal tenir present que les dicotomies no s'exclouen a elles mateixes ni les unes a les altres, sinó que són una sistematització analítica de la realitat.

3.3.1. Individualisme i acció col·lectiva

Una de les justificacions de la no-participació que les persones estudiants no associades han explicat és la preferència per dedicar el seu temps a la formació acadèmica amb l'objectiu últim d'obtenir "un bon lloc de treball".

Paradoxalment, un dels comentaris predominants de les persones associades és la formació obtinguda a través de la participació en l'associació, i com aquesta els reporta un benefici i uns coneixements que els col·loquen en una posició d'avantatge en el marc laboral.

Per tant, si això fos cert, ens trobaríem davant la paradoxa que, contràriament al que s'acostuma a pensar, **participar reporta més beneficis personals que no pas no participar**. Això pot portar l'individu a associar-se com una estratègia conscient individualista per obtenir un benefici propi diferencial.

3.3.2. Egoisme i altruisme

Dins de les motivacions que expliquen la no-participació, podem distingir dos tipus d'explicacions contraposades. D'una banda, existeix la posició que defensa que "la gent no participa perquè estem en una societat individualista on la majoria de gent es regeix per pautes egoistes"; d'altra banda, en alguns tipus de participació concrets —voluntariat, associacionisme de cooperació— es defensa els valors altruistes que motiven les persones a participar.

3.3.3. Racionalisme pragmàtic i praxi emotiva

L'última dicotomia, que complementa el marc de valors i actituds que configuren l'imaginari social imperant i intervé en l'acció de l'individu, és el grau d'emotivitat o racionalitat que condueix a realitzar una acció concreta. Aquest aspecte l'hem articulat contraposant dues actituds que hem anomenat *racionalisme pragmàtic* i *praxi emotiva*, però som conscients que hi ha més formes i més complexes per descriure i analitzar les motivacions de l'acció.

El **racionalisme pragmàtic** porta les persones a realitzar un càlcul racional de costos i beneficis des del punt de vista individual. En aquest càlcul de beneficis i costos es pondera una acció en funció del temps, els diners o el plus d'avantatge competitiu que aporta. Però no ens trobem solament enfront d'un càlcul de l'objectiu que ens porta a realitzar l'acció, sinó també, i sobretot, davant d'un càlcul dels resultats de la mateixa acció en funció dels objectius que perseguim. És a dir, valorem quins efectes té la nostra acció amb vista a assolir uns objectius.

D'altra banda, els individus actuen en funció d'una **praxi emotiva**, és a dir, actuen en funció del que senten que han de fer en determinats moments i espais de relació social, sense calcular de manera racional els profits i costos que es deriven de l'acció, o bé actuen per la gratificació personal i emotiva que se'n deriva.

Un cop vistos els paràmetres analítics que considerem necessaris per entendre les motivacions per participar, podem observar que a nivell discursiu predominen els comportaments individualistes, egoistes i tenyits d'un racionalisme pragmàtic. En tot cas, cal distingir el nivell discursiu del nivell real pel que fa a les argumentacions que les persones donen a l'hora d'explicar tant la participació com la no-participació. En aquest segon nivell, predominen les accions emotives enfront dels càlculs racionals de costos i beneficis de l'acció en funció d'uns objectius concrets.

4. L'ESPECIFICITAT DE LA UNIVERSITAT

Tot el que s'ha comentat fins ara és vàlid per explicar la participació a la universitat, ja que no és un àmbit independent de les dinàmiques socials, i s'emmarca en una estructura social més àmplia a la qual ja hem fet referència i està estretament vinculada a l'imaginari cultural dominant.

Però al mateix temps la universitat és un àmbit social que té les seves característiques pròpies, que també influeixen en la participació del col·lectiu estudiantil. En aquest apartat de l'estudi ens centrarem en les especificitats de l'estructura i el funcionament universitaris, i com influeixen en la participació dels estudiants i les estudiants.

4.1. LA VIDA A LA UNIVERSITAT I LA PARTICIPACIÓ

En primer lloc, destaquem els aspectes relacionats amb la vida universitària que influeixen de forma directa la participació dels estudiants a la universitat. Així, la condició temporal de l'estudiant i els horaris lectius són els dos elements més destacats pels mateixos estudiants a l'hora de justificar la seva participació a la universitat.

Malgrat la temporalitat que comporta el pas per la universitat, hi ha molts estudiants (tot i que siguin un percentatge reduït) que s'impliquen en la vida associativa que hi té lloc, però tot i així, com és lògic, quan acaben els estudis normalment abandonen l'associació. Per tant, **la vida associativa universitària es veu afectada per la temporalitat de la condició d'estudiant**. A les associacions universitàries hi ha un elevat grau de renovació dels seus membres i una pèrdua important de l'experiència adquirida de l'associació quan no hi ha una transmissió de coneixements entre els membres que deixen l'associació i les persones que s'hi incorporen de nou.

Però els ritmes de la vida acadèmica afecten l'associacionisme per diverses raons. Com ja hem dit, la finalització dels estudis i dels cursos acadèmics generalment pot comportar l'abandonament de la participació associativa en el context universitari. Però el ritme acadèmic, marcat per la periodicitat dels cursos i de les èpoques d'exàmens, també marca la vida associativa de manera decisiva. La vida associativa es du a terme bàsicament durant els cursos acadèmics i es paralitza en èpoques de vacances i durant el període d'exàmens.

Un altre condicionament del context que emmarca la vida associativa dels estudiants a la universitat són els **horaris de classe**. En moltes carreres es preveuen classes matí i tarda, pràctiques obligatòries, uns horaris que s'estableixen de manera quadrimestral i en alguns casos assistència obligatòria a classe.

4.2. LES POLÍTIQUES PER FOMENTAR LA PARTICIPACIÓ I L'ASSOCIACIONISME I LES SEVES IMPLICACIONS

Un cop vistos els principals condicionaments de la participació en la vida universitària, entrem a observar les accions que emprèn la mateixa institució per fomentar la participació dels estudiants.

4.2.1. *Actuacions per fomentar el coneixement de la universitat*

Les actuacions adreçades a tota la població universitària, sense fer distincions, estan orientades a donar a conèixer la universitat i el seu funcionament. En aquest sentit, la UPC té un programa d'acollida per als estudiants nous anomenat "Mòdul Zero", en què s'explica el funcionament de la universitat durant el primer quadrimestre. Per aquest curs es concedeixen crèdits de lliure elecció. En aquesta activitat s'informa sobre tot allò que afecta l'estudiant en la seva vida acadèmica i pot interessar-li (per exemple l'ús de la biblioteca), però també se l'informa de l'organització interna de la universitat i de les possibilitats de participació que ofereix.

Al marge d'aquest tipus d'actuació concreta, pràcticament totes les universitats públiques catalanes editen publicacions per difondre les activitats extraacadèmiques que es realitzen en el marc de la universitat, per exemple xerrades, conferències, cicles de cinema, etc.

4.2.2. *Polítiques d'organització i foment del voluntariat*

En les polítiques d'organització i foment del voluntariat es distingeixen tres grans tendències. D'una banda, trobem que hi ha universitats que canalitzen les demandes de voluntariat cap a entitats externes a la universitat, com per exemple l'Incavol.

Una altra possibilitat són aquelles universitats que gestionen, programen i orienten les activitats dels voluntaris a través d'entitats sense ànim de lucre vinculades a la universitat. Sovint les activitats que es programen per als voluntaris són de caire socioassistencial.

Una tercera possibilitat són aquelles universitats que, tot i no tenir un servei que aglutini totes les demandes de voluntariat, sí que organitzen programes específics per atendre necessitats pròpies de la universitat. Per exemple el programa "Matrícula en paral·lel" de la UB, en què un estudiant acompanya un company o companya discapacitats al llarg d'un curs acadèmic.

Al marge de la forma de gestionar el voluntariat, hi ha universitats que no el fomenten i no fan cap actuació amb aquesta finalitat, i n'hi ha que fan un gran esforç per promocionar-lo. En aquest sentit, hi ha universitats que donen la possibilitat de manifestar l'interès per algun programa de voluntariat en la mateixa matrícula d'inscripció dels cursos acadèmics. D'aquesta manera, les dades personals dels estudiants que s'hi mostren interessats passen a formar part d'una base de dades que utilitzen els programes i les associacions de voluntaris o voluntàries.

Ara com ara s'ha limitat el terme *voluntariat* a un sol tipus de participació voluntària, però hem de tenir en compte que la participació associativa també pot ser catalogada de "voluntària". Per tant, és important observar quin és el matís que introdueix aquest nou concepte reduït de voluntariat que utilitzem per parlar del voluntariat que es realitza en el marc de la participació associativa.

En primer lloc, són activitats que tenen com a objectiu el benestar de terceres persones. Aquest fet per si sol no el distingiria de l'associacionisme, però sí l'organització interna de l'activitat i el poder de decisió que tenen les persones que la realitzen. El voluntari o voluntària no pot decidir respecte a la gestió de l'entitat o del programa en el marc del qual fa la seva activitat, ni pot introduir grans canvis en l'activitat, ja que aquesta està predeterminada pel programa o l'entitat gestora.

En l'actual context social hi ha una bona acollida d'aquesta forma d'organitzar les activitats voluntàries producte de l'èmfasi que es fa en l'acció directa i en la seva efectivitat. Com ja hem dit anteriorment, l'absència de poder de decisió dels voluntaris o voluntàries en els programes en els quals participen limita l'acció col·lectiva entesa no com el fet d'actuar junts, sinó de decidir plegats. Aquest marc de decisió conjunta estaria estretament vinculat a una cultura participativa, on hi ha espai per a la crítica i el debat, espai que queda més limitat en el marc del voluntariat.

D'altra banda, el voluntariat no es planteja grans objectius de transformació social, sinó petites accions concretes que fàcilment poden ser efectives. És a dir, l'esforç va adreçat a pal·liar els efectes d'una situació social, però no planteja incidir en les causes d'aquesta situació. Això encaixa perfectament amb un imaginari que pensem que està bastant estès entre la gent jove: el que percep que la transformació de les coses importants no està a l'abast de l'acció col·lectiva.

4.2.3. Polítiques de suport i foment de l'associacionisme

El tercer àmbit d'actuació de la institució universitària és el suport i foment de l'associacionisme. La manera més habitual de donar suport a l'associacionisme universitari és a través de les subvencions econòmiques per activitats associatives (com per exemple la representació dels estudiants), a través del suport logístic (com la cessió de locals i material —ordinadors, telèfon...—) i a través de la difusió de les activitats i de les entitats.

En la gran majoria d'associacions universitàries els membres associats no paguen cap mena de quota a l'entitat. Per tant, sovint l'únic ingrés econòmic de l'entitat és la subvenció, cosa que genera una forta dependència de la institució.

Un dels efectes no desitjats més evidents de la dependència econòmica és la competència que s'estableix entre les associacions per aconseguir uns recursos econòmics que són escassos. Sovint la concessió de subvencions es veu com un greuge comparatiu.

Altres maneres de potenciar l'associacionisme són el suport de tècnics (objectors, personal contractat i becaris) i la concessió de crèdits de lliure elecció per realitzar activitats en el marc de les associacions.

El suport tècnic a associacions és un tema que genera un debat intern en el món associatiu per la tensió que suposa entre efectivitat de l'associació i poder de decisió dels seus membres. Quan en una associació hi ha tècnics, sorgeix el perill de la tecnocràcia, és a dir, que les decisions quotidianes no les prenguin els membres de l'associació o els seus representants elegits, sinó els tècnics. Aquest perill s'agreuja quan el tècnic o tècnica no depèn directament de l'associació, sinó de la institució universitària.

La concessió de crèdits és un altre dels temes de debat tant en la institució universitària com en el món associatiu de la universitat. En la institució universitària no hi ha unanimitat, ja que hi ha universitats en les quals es concedeixen crèdits per l'assistència a activitats associatives i n'hi ha d'altres que només concedeixen crèdits quan les activitats de l'associació són de caire acadèmic. Darrere aquest plantejament hi ha dues concepcions diferents del paper de la universitat en la formació dels estudiants: una de més àmplia, segons la qual els continguts que tradicionalment no han estat acadèmics es consideren formació, i una de més restringida a l'àmbit acadèmic. Entre els estudiants i les estudiants tampoc no hi ha unanimitat. D'entre els representants d'associacions entrevistats, n'hi ha una part que hi està en contra, perquè considera que l'atorgament d'incentius com els crèdits desvirtua l'esperit associatiu. En canvi, una altra part hi està a favor, en valorar-los com una via de foment de l'associacionisme.

4.3. APUNT DESCRIPTIU DE L'ESTAT DE L'ASSOCIACIONISME A LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES CATALANES

Considerem que una de les formes més importants de participació universitària és l'associacionisme; per tant, el tipus i la quantitat d'associacions que hi ha a les universitats són un bon indicador de la participació que hi duen a terme els estudiants. Tot i així, cal tenir present que no totes les associacions registrades són associacions actives. En el món universitari quan una associació deixa d'existir normalment, ningú ho notifica al registre d'entitats de la universitat. Per tant, des de la institució universitària hi ha grans dificultats per conèixer les associacions que realment estan en actiu.

La taula 1 mostra les diferents tipologies d'associacions existents en funció dels seus objectius. El nombre d'associacions que es mostra per a les diferents universitats el configuren aquelles que creiem que són actives, ja sigui perquè tenen una pàgina web, perquè han demanat subvencions o bé perquè la institució universitària n'ha confirmat l'existència.

Podem afirmar que el nombre d'associacions que figuren a la taula són associacions actives, però no podem afirmar si són totes les associacions actives de l'àmbit universitari.

En aquest sentit, el cas més extrem és la UPC⁴, on hi ha 205 associacions registrades, de les quals podem afirmar que 30 són actives perquè tenen una pàgina web pròpia. Per tant, el marge d'error oscil·la entre un mínim de 30 d'actives i un màxim de 205.

Universitat	Tipus d'associació segons el seu àmbit d'actuació				Total	%
	Sindicat General	Àmbit cultural i esportiu	Àmbit d'intervenció social	Representació i/o activitats de l'àmbit d'estudi		
UB	3	21	5	17	46	20,4
UAB	7	24	15	17	63	28,0
UPC	7	15	2	6	30	13,3
UPF	4	7	5	4	20	8,8
UdG	2	6	5	11	24	10,6
UdL	4	17	3	3	27	12,0
URV	3	6	2	4	15	6,6
Total	30	96	37	62	225	100
%	13,3	42,6	16,4	27,5	100	

Explicació de les categories en les quals hem classificat les associacions:

Sindicat General: associacions que tenen com a objectiu principal representar la globalitat dels estudiants. És a dir, tenen vocació de representar tot el col·lectiu d'estudiants sense distingir el centre al qual pertanyen.

Associacions d'àmbit cultural i esportiu: associacions que tenen com a objectiu principal fomentar una activitat cultural, practicar un esport, o bé promocionar el coneixement.

Associacions d'àmbit d'intervenció social: associacions que tenen com a objectiu principal ajudar des del punt de vista social algun col·lectiu específic, o fomentar la conscienciació social, el debat i la reflexió sobre temes d'interès general.

Associacions de representació i/o d'activitats específiques de l'àmbit d'estudi: associacions que tenen com a objectiu principal representar els estudiants i les estudiants vinculats al seu àmbit d'estudi, fomentar el coneixement de temàtiques concretes vinculades als seus estudis o promoure la sortida professional dels estudiants vinculats al seu àmbit d'estudi.

D'altra banda, una altra de les formes de participació que podem trobar a la universitat són les **eleccions**, on està en joc la tria dels representants dels estudiants als òrgans de govern.

⁴ En el moment de redactar l'informe la UPC està actualitzant les dades de les associacions actives.

La taula 2 mostra els índexs de participació en les eleccions als òrgans de govern de les universitats públiques catalanes.

Claustre de la universitat			
Universitat	Cens electoral	Nombre de vots	% participació electoral
UAB (1999)	34.850	5.801	16,65
UB (1999)	58.977	9.364	15,88
UdG (1998)	11.393	1.868	16,40
UdL (1998)	9.139	1.579	17,27
UPC (1999)	29.157	1.921	6,58
UPF (1999)	5.500	1.484	26,86
URV	***	***	***
TOTAL	149.016	22.017	14,77

Com podem veure, la participació dels estudiants en els òrgans de govern no supera el 27% i assoleix mínims del 6,6%.

4.4. EL MODEL ASSOCIATIU DE LA UAB

Dediquem una especial atenció a la UAB perquè és l'espai universitari on s'ha dut a terme la major part del treball de camp. Tot i que una part considerable dels resultats de l'estudi són extensibles al context social i tota la comunitat universitària, hi ha determinades característiques de la UAB que cal analitzar de forma separada.

4.4.1. L'entorn de la UAB

El campus de la UAB s'ubica en el municipi de Bellaterra, enmig d'un paratge natural que l'aïlla d'un entorn urbà. Aquest fet provoca que una bona part dels estudiants visquin la UAB com un micromon aïllat, fins i tot s'arriba a percebre com una petita ciutat. Això facilita la identificació de l'estudiant amb la globalitat de la universitat més enllà de la seva pròpia facultat.

Un dels fets característics de la UAB és que pràcticament tots els seus estudiants s'han de desplaçar per anar-hi, ja que només una petita minoria resideix a la Vila Universitària del campus. Això és així perquè la universitat no està integrada en un nucli urbà. Aquest fet provoca que els mitjans de transport adquireixin una gran importància.

4.4.2. Nombre i tipologia d'associacions

No totes les associacions registrades a la UAB mantenen una activitat continuada; per tant, hem pogut localitzar les associacions que en el moment de fer el treball de camp mantenien un cert grau d'activitat. És a dir, no podem afirmar si les associacions que no

hem localitzat existeixen o no. En el moment de realitzar el treball de camp, a la UAB vam detectar un total de 42 associacions actives, de les quals es pot dir que no totes estan formades únicament i exclusivament per estudiants universitaris, ja que únicament 25 estan formades i gestionades per estudiants.

D'aquestes 42, n'hi ha 8 de formades per estudiants i altres membres de la comunitat universitària, és a dir, PAS (personal administratiu i de serveis), personal docent, becaris o personal tècnic contractat per la universitat.

També hem detectat 7 associacions que anomenem *mixtes no universitàries*. Estan formades per estudiants de la universitat i persones alienes a aquesta, és a dir, persones que mai no han estat estudiants, ni personal docent, ni personal administratiu de serveis.

Un altre criteri pertinent per classificar les associacions és el tipus de relació que estableix l'associat o associada amb les activitats de l'associació. Hi ha persones associades que únicament i exclusivament s'inscriuen en una associació per gaudir d'un servei (a partir d'ara en direm *usuàries*), i n'hi ha d'altres que s'associen per formar part d'un projecte associatiu (a partir d'ara en direm *associades*). Així, trobem que hi ha 10 associacions que estan formades majoritàriament per usuaris i 32 per persones que es corresponsabilitzen per dur a terme el projecte de l'associació.

En les associacions de serveis, l'espai que es deixa a la participació de l'associat o associada és la realització d'una activitat concreta o el fet de gaudir del servei. Per tant, la implicació de l'usuari en el projecte de l'associació és molt inferior que en el cas de l'associat, ja que aquest últim té més capacitat decisòria en la direcció i l'orientació dels objectius de l'associació.

L'existència d'aquestes associacions, els membres de les quals tenen un perfil d'usuari, la podem relacionar amb els imaginaris de l'individualisme i l'acció col·lectiva plantejats anteriorment³. En aquest sentit, no ens trobem davant un moviment associatiu que fomenti una acció col·lectiva de corresponsabilització dels seus membres en un projecte, sinó que un grup de "tècnics" defineixen un projecte i la resta de membres s'hi sumen per realitzar-lo, però no per prendre decisions. Aquest tipus d'associació té unes dinàmiques de funcionament que no afavoreixen la corresponsabilització dels seus membres respecte als objectius de l'associació, perquè els que prenen consciència del projecte global i els que prenen les decisions importants de l'associació són molt pocs.

4.4.3. Grau d'autonomia de les associacions respecte a la institució

Aquest apartat se centra a observar els vincles que algunes associacions tenen amb la

³ La dicotomia individualisme - acció col·lectiva s'explica en l'apartat 3.3. Els valors i les actituds que emmarquen la participació.

UAB. En aquest sentit, en capítols anteriors hem distingit les associacions en funció del paper que hi juga la institució.

La majoria d'associacions es relacionen amb la institució universitària a través de la sol·licitud de subvencions i l'ús d'espais i serveis de la universitat. En aquests casos mantenen la relació pròpia entre associació i font de recursos. Aquestes associacions mantenen una relació bastant puntual amb la institució, en el moment de sol·licitar la subvenció i en el moment de rebre-la, però també a l'hora d'organitzar actes puntuals a la universitat, com la Festa de la UAB o la Jornada de Portes Obertes. Els representants d'aquestes associacions han manifestat que mantenen una relació cordial i fluida amb la institució.

D'altra banda, a partir del treball de camp s'ha posat de manifest que hi ha una mena d'associacions que tenen un vincle amb la institució universitària que les fa singulars respecte a les anteriors. **Són associacions on hi ha un tècnic vinculat a la universitat.** El paper del tècnic és cabdal per al funcionament de l'associació, perquè s'encarrega de dirigir-la.

Aquesta mena d'associació té una alta correlació amb aquelles els membres de les quals tenen un perfil d'usuaris, cosa que no vol dir que totes les associacions de serveis estiguin dirigides per tècnics. Però sí que la majoria d'associacions que tenen tècnics dependents de la universitat són associacions d'usuaris, fet que no té per què valorar-se negativament, però sí que cal tenir-lo en compte.

Per acabar, trobem un altra mena d'associacions que també té una vinculació singular amb la institució: són les **associacions de voluntariat**. Aquestes associacions presenten les seves activitats de manera coordinada dins el marc de la Fundació Autònoma Solidària. Així, figuren en els tríptics informatius i les campanyes de difusió que realitza la Fundació.

4.4.4. Relació entre associacions

Aspectes generals de les relacions de les associacions de la UAB

En termes generals, el tipus de relació majoritària entre les associacions de la UAB s'estableix de manera informal i a nivell personal. Només hi ha relacions formals a l'hora de fer projectes comuns, i de manera molt puntual.

Però podem distingir tres tipus d'associacions en funció de la seva vinculació amb altres entitats externes a la UAB. En primer lloc, hi ha **associacions úniques de la UAB**, que mantenen relacions amb altres associacions externes pel fet que tracten temàtiques comunes.

En segon lloc, hi ha associacions que estan presents en diferents universitats i àmbits educatius. En el cas de les **associacions interuniversitàries i d'àmbit estudiantil**,

sembla obvi assenyalar que les actuacions d'aquestes entitats s'emmarquen en la línia d'objectius generals de l'entitat mare. És a dir, tot i tenir un ampli marge de decisió i actuació a la UAB, aquestes sempre es troben dins dels objectius generals de l'entitat mare interuniversitària.

Finalment, hi ha **associacions externes a la UAB**, que tenen un espai d'activitat a la universitat, tenen una "delegació". És el cas, per exemple, de Moviment per la Pau, Veterinaris sense Fronteres, etc.

Aspectes específics de la relació entre les associacions que es presenten a les eleccions

Les associacions que es presenten a les eleccions a la UAB mantenen relacions de competència entre elles. Aquesta competència no sempre és ben entesa pels estudiants no associats i moltes vegades desincentiva la participació electoral i desvirtua el seu paper. Els estudiants perceben les mateixes reivindicacions des de tots els grups i no veuen els matisos o les diferències que hi ha. Els estudiants no perceben que les associacions que es presenten a les eleccions plantegin alternatives clares i diferenciades envers la defensa dels seus interessos, i en conseqüència, no troben sentit a la discrepància.

De la mateixa manera, hi ha estudiants que creuen que els sindicats d'estudiants estan estretament relacionats amb els partits polítics. L'opinió negativa que la majoria dels estudiants entrevistats tenen dels partits polítics desincentiva la participació electoral. D'altra banda, no s'entén que hi hagi una relació entre els sindicats d'estudiants i els partits polítics en la mesura que no es percep que la defensa dels interessos dels estudiants vagi lligada o impliqui una postura política o un posicionament ideològic. Això manifesta la concepció restrictiva que els estudiants tenen de la política.

Més enllà de la competència que es genera entre les entitats que es presenten a les eleccions, un altre eix de controvèrsia és la **dicotomia entre assemblees de facultat i sindicats d'estudiants**.

El debat que han manifestat els estudiants associats ha contraposat dues alternatives de funcionament i de participació entre les associacions i les assemblees⁴. El debat confronta la democràcia representativa amb la democràcia directa. Un dels elements del debat és que les assemblees envien portaveus sense capacitat per prendre decisions als òrgans de govern, en tant que com a portaveus se'ls delega la potestat de transmetre les decisions preses en assemblea però no tenen delegat el poder de decidir in situ per ells mateixos, mentre que les associacions tenen representants que poden decidir. Per tant, assemblees i sindicats d'estudiants confronten dos models de democràcia.

⁴ El funcionament intern dels dos models l'explicarem en el punt 5.2.1. El sistema de presa de decisions.

Bàsicament, hi ha dos aspectes que a grans trets diferencien les assemblees dels sindicats d'estudiants: en primer lloc, les assemblees delimiten el seu espai de participació a les facultats i, després, es coordinen en una plataforma d'assemblees, i en segon lloc, funcionen amb un principi de democràcia directa sense cap més pressupòsit ideològic explícit a priori (tot i que en la pràctica les assemblees acaben tenint una càrrega ideològica molt forta i delimiten amb molta claredat l'espai polític que ocupen). En canvi, els sindicats d'estudiants delimiten un espai ideològic i actuen de manera global en tota la universitat.

La confrontació de diferents alternatives entre les assemblees i els sindicats d'estudiants no és ben entesa per la majoria dels estudiants, perquè no tenen clara la distinció entre les unes i els altres i les diferents possibilitats de funcionament. Això incideix negativament en la voluntat de participar dels estudiants no associats.

Malgrat que l'enfrontament inhibeix la participació d'una bona part dels estudiants, les assemblees tenen una millor acollida entre alguns estudiants perquè es perceben més properes, ja que el seu espai d'actuació és la facultat, perquè realitzen moltes sessions informatives i perquè no tenen les connotacions "partidistes" dels sindicats.

D'altra banda, tot i que el funcionament de les assemblees és teòricament democràtic i universal, altres estudiants perceben que són grups tancats on la participació és molt restringida¹.

4.5. LA UNIVERSITAT COM A ESPAI AUTÒNOM DE PARTICIPACIÓ

4.5.1. La universitat com a espai d'educació en la participació

Com ja s'ha comentat, a participar se n'aprèn i aquest aprenentatge s'esdevé en diferents àmbits de relació. Un d'aquests àmbits és la relació que s'estableix entre els estudiants, els professors i la matèria impartida. Sense entrar en la qualitat dels continguts acadèmics impartits a les universitats, hi ha un cert consens entre els estudiants sobre el fet que les classes magistrals desincentiven la participació en el mateix àmbit docent. En les dinàmiques educatives que es generen en una aula tenen un paper fonamental tant els estudiants com el personal docent. En aquest sentit, dins les aules, la dinàmica de classes magistrals, en les quals un professor explica la matèria i els alumnes reben de manera passiva la informació, no fomenta una cultura participativa.

D'altra banda, la competència que hi ha entre les mateixes universitats i l'individualisme competitiu imperant en la nostra societat han portat a una especialització dels contin-

¹ Aquest tema es desenvolupa més extensament en l'apartat 5. *Influència del funcionament associatiu en la participació individual*.

guts acadèmics, que té com a objectiu la formació de bons professionals, en detriment d'una formació global de la persona, que fomentaria un esperit crític, participatiu i d'implicació en l'entorn social.

4.5.2. L'imaginari de la universitat i la participació

El paper que cadascú atribueix a la universitat en la seva pròpia vida condiciona especialment la participació en la vida universitària extraacadèmica.

La manera com s'accedeix a la universitat i el significat que aquesta té per a l'estudiant influeixen en la participació. Això es manifesta especialment en la participació en aquelles activitats i associacions pròpies de la universitat, és a dir, les que tenen com a objectiu principal defensar els interessos dels estudiants, perquè en aquests casos l'objectiu de la participació és treballar per millorar la universitat de manera explícita (si més no en la direcció que cada persona considera més adequada), i no pas per a altres qüestions com podrien ser l'ecologia o l'esport.

D'altra banda, no és sobrer destacar que, a través dels qüestionaris als quals han respost els estudiants, hem pogut observar la tendència que **el 35,6% dels enquestats associats a la UAB tenen pares que han cursat estudis a la universitat**. Aquest fet ens pot fer pensar que els pares que han passat per la universitat transmeten la seva experiència i vivència universitària als fills, i potser a través d'aquesta experiència les segones generacions que arriben a la universitat la poden percebre més fàcilment com un espai relacional i de vivències personals, que no es limiten a l'àmbit d'estudi.

També a través dels qüestionaris es destaca que la tendència s'inverteix entre els estudiants enquestats associats que tenen pares sense estudis o amb estudis primaris. En aquest cas, n'hi ha menys que s'associen a la universitat, però hi ha la mateixa proporció (un 35,6%) que sí que està associat fora de la UAB. És a dir, **que els estudiants amb pares sense estudis o amb estudis primaris s'associen igual fora de la UAB, però en canvi s'associen menys a la UAB**. Això ens porta a plantejar-nos com a hipòtesi a contrastar que "anar a la universitat" per a les persones que tenen pares universitaris no es planteja com una "inversió" per aconseguir un bon lloc de treball que permeti una mobilitat social ascendent respecte als pares, perquè els pares ja han estat universitaris. En canvi, en el segon cas podríem suposar que anar a la universitat és una "inversió de futur" que ha de permetre la mobilitat social ascendent respecte a la posició de la família d'origen en l'estructura social. Per tant, podríem pensar que potser aquests estudiants es dediquen més exclusivament a estudiar a la universitat per "rendibilitzar la seva inversió".

D'altra banda, no deixa de ser sorprenent que **entre les persones enquestades hi hagi més homes associats a la universitat que no pas dones** —un 43% dels homes enquestats davant d'un 18% de les dones—, mentre que fora de la universitat la proporció

entre homes i dones associats és similar, al voltant del 30-35%. Aquesta tendència ens motiva a preguntar-nos si les dones es plantegen, més sovint que els homes, el seu pas per la universitat com una inversió en mobilitat social, igual que les persones que ocupen posicions no dominants en l'estructura social.

Estretament vinculat al sentit que té la universitat per a l'estudiant, hi ha el tema de la **identificació amb el centre universitari**. En aquest sentit, podem detectar diferents maneres de percebre la pròpia condició d'estudiant. Una persona es pot sentir "universitària", o "estudiant de la Universitat de Lleida", o es pot identificar amb els estudis que realitza ("Jo faig medicina") o bé simplement sentir que hi està de pas per treure's un títol.

Sovint hem pogut observar que els estudiants s'identifiquen amb els estudis que realitzen. Creiem que això és un dels efectes de l'enfocament de la formació que s'imparteix a la universitat, que prioritza la formació especialitzada de professionals per sobre de formacions generalistes.

Aquesta identificació amb uns estudis concrets exclou la identificació amb altres estudis, i això afecta la predisposició per associar-se en associacions d'àmbits temàtics que no pertanyen a la pròpia carrera. Això es manifesta quan els mateixos o mateixes estudiants mostren reticències a participar en associacions que interpreten que són d'una "temàtica acadèmica" diferent de la seva, fet que limita algunes associacions a estudiants d'una sola facultat.

En aquest sentit, a través dels qüestionaris hem pogut detectar la tendència que hi ha una certa afinitat entre els estudis universitaris que es realitzen i la temàtica de l'associació. Així, en les entitats que es presenten a les eleccions de la universitat i en les socioreivindicatives, hi ha més associats entre els estudiants de carreres de ciències socials, mentre que hi ha més estudiants de carreres de "lletres" que s'associen a entitats culturals i d'educació en el lleure. Els estudiants de les carreres tecnocientífiques són els que més s'associen a entitats de lleure.

D'altra banda, hi pot haver una elevada identificació amb la universitat que no comporti necessàriament més predisposició a la participació, quan els estudiants s'identifiquen de manera individual amb els estudis que realitzen i l'activitat professional que posteriorment realitzaran.

4.3.3. La percepció de la universitat com a àmbit autònom de participació

Per la majoria d'estudiants actualment la universitat no és percebuda com un àmbit autònom de participació. El fet que els estudiants no tinguin clar el seu paper ni el dels representants a la universitat, la manca de comunicació entre els uns i els altres i la percepció que el paper dels representants és poc important a nivell decisorí porten els estudiants a considerar la seva participació com un acte estèril.

5. INFLUÈNCIA DEL FUNCIONAMENT ASSOCIATIU EN LA PARTICIPACIÓ INDIVIDUAL

5.1. CONDICIONAMENTS EXPLÍCITS I NO EXPLÍCITS DE L'ACCÉS A LES ASSOCIACIONS

Per *condicionaments explícits* entenem els requisits bàsics establerts per formar part d'una associació, mentre que per *condicionaments no explícits* entenem les constriccions no explícites que obstaculitzen l'accés a les associacions i que són fruit de les dinàmiques socials.

Un dels *condicionaments explícits* per formar part de la majoria d'associacions a la universitat és ser estudiant universitari. Això que sembla una obvietat no ho és tant, perquè hi ha associacions que, tot i trobar-se físicament en un àmbit universitari, no estan formades únicament per estudiants.

A part d'aquesta condició prèvia, hi ha algunes associacions que estableixen requisits que s'han d'acomplir per poder formar-ne part. Aquests poden anar des de pagar una quota, que en la majoria dels casos de les associacions universitàries és molt simbòlica o inexistent, fins a formar part d'un col·lectiu específic (per exemple ser discapacitat o pertànyer a una minoria ètnica).

Tot i que les associacions normalment no posen traves a l'accés d'altres persones a l'entitat i, de fet, seria il·legal que ho fessin), hi ha *condicionaments no explícits*, fruit de dinàmiques socials, que hi dificulten l'accés.

Així, hi ha associacions formades per col·lectius específics obertes a integrar persones que no formen part del col·lectiu. Però la percepció externa de l'associació provoca que els estudiants, tot i que poden estar d'acord amb els objectius de l'associació, no s'identifiquin o no se sentin part del col·lectiu que integra l'entitat i, per tant, no s'hi adhereixen.

Un altre condicionament no explícit, però evident, és el fet d'haver de compartir els objectius i els continguts ideològics de l'associació per poder formar-ne part.

Per acabar, un dels condicionaments no explícits que és especialment important, i que està molt més relacionat amb les dinàmiques socials que no pas l'anterior, és la influència dels patrons culturals d'homes i dones en l'accés a les associacions.

Hem pogut detectar que hi ha importants diferències entre la distribució de dones i homes entre les entitats. Així, trobem algunes associacions on predominen de forma

considerable membres d'un dels dos sexes. Per exemple, en una associació de dansa o de voluntariat hi ha una majoria de membres femenins, i en una de telemàtica, una majoria de membres masculins.

La distribució d'homes i dones en àmbits de participació diferenciats és producte de la influència dels patrons socials de conducta que s'atribueixen als uns i a les altres. Així, les dones han estat tradicionalment educades en un altruisme basat principalment en tasques relacionades amb l'assistència i cura d'altres persones. Per tant, les dones estan més predisposades a participar en el voluntariat assistencial i d'ajuda a altres persones. Això explica que la presència femenina sigui majoritària en associacions i en programes de voluntariat. Mentre que els homes predominen en altres tipus d'associacions, com ara les de música o les esportives.

Caldria plantejar-se fins a quin punt la incorporació de la dona en espais públics de participació està relacionada amb aquesta nova forma creixent de participar en els afers col·lectius que s'anomena *voluntariat*. Sens dubte l'augment d'aquests "nous moviments de voluntariat" no hauria estat possible sense la incorporació de la dona en aquest àmbit de participació pública. En tot cas, la qüestió que quedaria per respondre és si el "voluntariat de nova generació" sorgeix de la incorporació massiva de les dones a l'acció col·lectiva, o si és aquesta "nova modalitat de participació social" la que facilita la incorporació de la dona a aquesta esfera pública de participació.

De fet, els patrons culturals de la masculinitat giren a l'entorn de l'èxit laboral, social i personal. Per tant, el que es valora "d'allò masculí" és el triomf personal i la capacitat de "sortir-se'n" en un marc de competència. Aquest fet no acaba d'encaixar amb la participació en tasques de voluntariat assistencial, però sí en activitats associatives de caire més reivindicatiu o fins i tot lúdiques.

Cal insistir en el fet que estem parlant d'imaginari i de tendències socials generals, en cap cas no estem fent referència a individus concrets, on intervenen molts altres factors de la vida personal.

5.2. ESTRUCTURA DE GESTIÓ INTERNA DE LES ASSOCIACIONS: COM EL FUNCIONAMENT DE LES ASSOCIACIONS INFLUEIX EN LES POSSIBILITATS DE PARTICIPACIÓ DELS SEUS MEMBRES

En primer lloc, a l'hora d'analitzar el funcionament intern de les associacions podem distingir tres nivells, que nosaltres anomenarem *funcionament prescrit*, *funcionament acordat* i *funcionament adquirit*.

El **funcionament prescrit** és aquell que s'estableix en els estatuts de l'associació; el **funcionament acordat** és aquell que s'ha pactat entre totes les persones associades

com a manera de funcionar, mentre que el **funcionament adquirit** és el producte de la pràctica del funcionament habitual.

5.2.1. El sistema de presa de decisions

En la forma de prendre les decisions hem distingit dos models de funcionament associatiu: en primer lloc, el **funcionament assembleari**, i en segon lloc, el **funcionament jeràrquic**.

El **model assembleari** respon a una lògica horitzontal en la presa de decisions: qualsevol membre de l'associació té la mateixa capacitat per intervenir en l'elaboració de propostes i en la presa de decisions. En aquest cas, la distribució formal dels càrrecs no intervé en el poder de decisió de cada membre.

D'altra banda, hi ha altres associacions que funcionen amb un **model jeràrquic**, amb un organigrama i representants triats pels membres de l'associació. Aquestes associacions defensen que el seu funcionament és més operatiu, ja que s'agilitza la presa de decisions. Consideren que no es perd en democràcia interna perquè s'admeten propostes de tots els associats o associades i es prenen les decisions per majories o per consens. En el model jeràrquic la distribució del poder de decisió segueix una estructura piramidal. En aquest cas tots els membres de l'associació no tenen el mateix poder real per decidir.

La dicotomia entre un **funcionament assembleari o jeràrquic**, o dit d'una altra manera, entre democràcia directa o representativa, és un debat que posa de manifest dos models d'acció col·lectiva i de participació diferenciats. Però independentment del fet que es delegui la presa de decisions en terceres persones o siguin tots els membres de l'associació els que hi intervinguin, les decisions es prenen per majories sempre que el consens és inviable.

L'estructura de presa de decisions de les associacions, ja sigui assembleària o jeràrquica, condiona la capacitat dels associats per prendre-hi part. La possibilitat de prendre part en les decisions de l'entitat pot fomentar la motivació per implicar-s'hi. En la mesura que les persones poden decidir, "fan seu" el projecte de l'associació.

Així, les dinàmiques que potencien el funcionament democràtic de les associacions contribueixen a fomentar més participació i implicació dels associats o associades en la seva entitat. Però el funcionament democràtic, més enllà de les declaracions de bones intencions, requereix tant la voluntat dels membres més pròxims a la presa de decisions com la implicació activa d'aquells que "deixen fer".

5.2.2. La distribució de tasques

Al marge de l'estructura de presa de decisions jeràrquica o assembleària, hi ha altres factors del funcionament habitual de les associacions que influeixen en la participació dels

seus membres, com ara la distribució de tasques. Moltes associacions organitzen la feina en comissions de treball.

Normalment, la distribució de tasques entre els associats o associades es fa en funció de quatre variables: les necessitats de l'associació, i les habilitats individuals, la disponibilitat i les preferències dels seus membres.

Relacionada amb el tema de la distribució de tasques a l'interior de les associacions, hi ha la tensió entre un funcionament més tecnocràtic o més democràtic. Per al bon funcionament de les associacions cal que es gestionin de manera eficient, un argument de pes per la incorporació de personal tècnic. Però planteja el perill que el tècnic sigui la persona de l'associació que acabi prenent les decisions.

Si no es delimita clarament les funcions del tècnic, hi ha el risc que s'allunyi de la presa de decisions de les persones associades, cosa que comporta una pèrdua de democràcia interna i pot fer disminuir la implicació dels associats o associades en el projecte de l'associació. De la mateixa manera, es corre el perill que, si el tècnic o tècnica és la persona que pren les decisions, els objectius de l'associació es transformin en els objectius i els interessos del tècnic.

5.2.3. Mecanismes de comunicació interna

La distribució de tasques en una associació pot generar biaixos en la participació dels associats o associades, ja que no tothom disposa de la mateixa informació. Si tots els membres de l'associació no tenen tota la informació necessària, a l'hora de prendre decisions els membres menys informats es trobaran en una situació de desigualtat envers els companys més ben informats.

És per això que és molt important que hi hagi una comunicació fluida i continua entre tots els membres d'una associació. En aquest sentit, les associacions que fan reunions informatives amb tots els associats o associades de manera regular faciliten la participació i la implicació dels seus membres en els objectius i activitats de l'associació.

Les associacions que tenen una estructura de presa de decisions assembleària són aquelles en què normalment es produeix una comunicació més fluida entre els membres, perquè el mateix debat intern per prendre les decisions comporta la necessària transmissió d'informació. Tot i així, hi ha associacions jeràrquiques que tenen mecanismes efectius per informar els associats o associades.

5.3. VINCLES I COMUNICACIÓ ENTRE LES ASSOCIACIONS I ELS ESTUDIANTS NO ASSOCIATS

5.3.1. La comunicació entre les associacions i els estudiants no associats

En relació amb aquest tema, doncs, i en primer lloc, cal destacar el gran desconeixe-

ment que les persones no associades tenen de les associacions existents en el món universitari. Concretament, les persones no associades que van participar en els grups de discussió en coneixien molt poques o fins i tot cap.

Això posa de manifest la incomunicació entre el gruix dels estudiants i les associacions universitàries. Òbviament, si es pretén que hi participin, s'ha de començar per millorar la comunicació entre els uns i les altres.

El sistema més habitual de comunicació per donar a conèixer les activitats i les associacions és **penjar cartells**, però hi ha un cert consens a considerar que aquesta ha deixat de ser una bona via en la mesura que "ha mort d'èxit": està saturada.

Una altra via de comunicació entre les associacions i l'estudiantat no associat són les **publicacions d'agendes d'activitats i altres tipus de revistes**. La institució té un paper important en aquest sentit, ja que acostuma a ser la impulsora d'aquestes publicacions.

Potser la manera més efectiva de donar-se a conèixer a les persones estudiants no associades és la **realització d'activitats lúdiques i originals**.

D'altra banda, la presència de **líders carismàtics** potencia la capacitat comunicativa i mobilitzadora de les associacions. Però cal tenir en compte que, si tota la capacitat comunicativa d'una associació es concentra en el carisma d'un o una dels seus membres, es produeix un **daltabaix** quan aquest abandona l'associació.

5.3.2. La percepció dels estudiants no associats sobre les associacions

La **manca de comunicació** fa que la visió externa de les associacions estigui molt **distorsionada** per la desconeixença. En el cas de les persones estudiants no associades que només coneixen un tipus d'associacions, el que succeeix és que fan extensible la valoració d'aquest tipus a totes les associacions de l'àmbit universitari.

En aquest sentit, trobem que les visions que les persones estudiants no associades tenen de les associacions són molt variades. Van des d'una visió molt positiva, que valora el component altruista de la participació associativa, fins a la visió més negativa, que les considera grups tancats els membres de les quals només persegueixen un profit personal i utilitzen l'associació per assolir-lo.

Una altra percepció que es té del món associatiu és que les associacions són grups petits i tancats d'amics, per als quals el motiu de l'associació està més vinculat a les relacions d'amistat que mantenen els membres entre ells que no pas als objectius de l'associació. Fins i tot hi ha qui dubta de l'existència d'uns objectius com a associació.

També hi ha la visió que les associacions són bàsicament un grup de debat, ja que no es percep l'assoliment d'uns objectius, o bé perquè les associacions no aconsegueixen transmetre els seus objectius, o bé perquè els estudiants consideren que aquestes no tenen capacitat per assolir-los.

Per acabar, cal destacar que la visió que es té dels sindicats d'estudiants està molt esbiaixada per un gran desconeixement.

En primer lloc, algunes persones estudiants no associades no saben que existeixen; d'altres no coneixen les funcions dels representants dels estudiants; tampoc no perceben els sindicats d'estudiants com a diferents, amb diferents alternatives; i finalment, se'ls atribueixen vincles amb partits polítics, la qual cosa reforça la visió negativa que se'n té.

La desconexió entre els sindicats d'estudiants i el col·lectiu d'estudiants és especialment greu en tant que aquestes són les associacions que es presenten a les eleccions per representar i defensar els drets dels estudiants en la institució universitària. És molt important que els estudiants i les estudiants tinguin una àmplia coneixença dels objectius dels diferents sindicats i del paper dels representants.

5.4. EFECTES NO DESITJATS DE LA DINÀMICA DE FUNCIONAMENT DE LES ASSOCIACIONS

Entenem per efectes no desitjats aquells efectes del funcionament de les associacions que, més enllà de la voluntat dels seus membres, generen dinàmiques que condicionen la seva participació. En aquest sentit, aquests efectes estan estretament relacionats amb dinàmiques socials que superen l'esfera de la mateixa associació.

En aquest apartat, no pretenem destacar totes aquelles característiques individuals que poden influir en la capacitat per participar dels associats o associades dins del marc associatiu, sinó que analitzarem com el marc associatiu tendeix a mantenir les desigualtats en la participació pel fet que no preveu les desigualtats socials. És a dir, les persones associades es troben immerses en dinàmiques socials de les quals no són conscients i que perpetuen les desigualtats socials. Així, la igualtat formal en la participació no garanteix la igualtat real.

Tenint en compte que la relació que mantenen els membres de l'associació té un caire clarament discursiu, ja que les associacions són en gran manera marcs de diàleg i debat, és obvi que les persones més desimboltes i amb més capacitat d'oratória compten amb un avantatge comparatiu en el marc de la participació.

Les associacions tenen un alt component relacional, és a dir, es basen en relacions personals entre els seus membres. El fet de reunir un grup de persones amb

uns objectius comuns i en una situació de presumpta igualtat accentua la importància de les característiques i habilitats individuals a l'hora d'establir la relació entre els associats.

En tot grup es genera una distribució de rols. Com més cohesionat i reduït és el grup, més marcats són els rols que de manera implícita s'atribueixen als seus membres. Un dels rols clars que generalment emergeix en una dinàmica associativa, pel seu fort component relacional, és el **lideratge**. El fet que un o alguns membres de l'associació n'assumeixin el lideratge (de manera explícita i formalitzada, o de manera implícita fruit d'un "pacte no escrit ni verbalitzat") té efectes positius i efectes negatius.

Negatius, en tant que pot inhibir la participació d'altres membres en l'associació i, per tant, esbiaixar la democràcia interna. El fet de "ser escoltat" de manera "diferent" (tingut més en compte) genera un cert grau d'autoritat respecte als altres membres del grup. Positius, en tant que els líders carismàtics poden ser dinamitzadors de la participació dins i fora de l'associació.

Un altre aspecte important del component relacional són les **xarxes de relacions personals**. Moltes de les persones que formen part d'una associació hi han entrat perquè coneixien personalment algun dels associats.

Però les xarxes de relacions personals no solament incideixen en el fet d'entrar en una associació, sinó que les relacions d'amistat que es generen en el grup d'associats també contribueixen a mantenir-la i dinamitzar-la.

Les relacions d'amistat a l'interior de l'associació tenen l'efecte positiu de donar-li vida, però tenen l'efecte no desitjat d'inhibir l'entrada a l'associació de persones alienes a aquestes relacions d'amistat.

En relació amb l'alt component relacional i amb els efectes no desitjats del funcionament de les associacions, cal parlar també de l'**imaginari social existent a l'entorn de les característiques que s'atribueixen a les dones i als homes**. En aquest cas tampoc no estem parlant de persones concretes, sinó de l'imaginari col·lectiu que influeix en les relacions dels uns i les altres. Com ja s'ha comentat abans, la participació en associacions és un àmbit de relació humana i social que està influenciat per l'imaginari col·lectiu.

Tot seguit, exposarem els discursos que hem detectat a partir de les entrevistes als estudiants i les estudiants.

Discurs de la no-diferència

Abans d'entrar en els discursos que diferencien el comportament d'homes i dones, cal

destacar que hi ha tot un discurs que nega l'existència d'aquestes diferències i afirma que **tant dones com homes tenen comportaments similars**. Aquest discurs atribueix les possibles diferències entre els individus a característiques individuals independents del fet de ser home o dona.

Arguments com aquest els hem trobat de manera majoritària entre les dones i de manera molt minoritària entre els homes.

Discurs de la diferència

En contraposició, hi ha un discurs que posa de manifest les diferències en el comportament i les actituds d'homes i dones. En aquest cas distingim dos tipus d'argumentacions.

En primer lloc, n'hi ha una que atribueix les diferències entre els uns i les altres a **qüestions biològiques**. És a dir, del fet físic de ser home o dona, se'n deriven unes característiques de comportament. Aquest és un discurs minoritari entre els homes entrevistats i inexistent entre les dones entrevistades.

L'altra argumentació atribueix les diferències a qüestions culturals i educatives de les persones. És a dir, **els diferents comportaments es justifiquen pel predomini d'uns patrons culturals i per l'educació diferent que reben homes i dones al llarg de la seva vida d'acord amb aquests patrons**. Aquest fet es pot relacionar amb l'atribució de rols implícits en el marc de la distribució de tasques en l'associació. Amb això volem dir que pot generar que a l'interior de l'associació els homes s'encarreguin d'unes tasques, i les dones, d'unes altres.

Creiem que aquests imaginaris socials que estableixen diferències en les característiques en funció de ser home o dona influeixen en la participació en tant que els individus estableixen les seves relacions amb les altres persones (homes o dones) en el marc d'aquests imaginaris.

En termes generals, les característiques que es destaquen dels homes són que tenen menys capacitat per al diàleg i la negociació: s'afirma que entre els homes predominen **actituds de confrontació i la manca de pragmatisme**.

En canvi, les característiques que s'atribueixen a les dones són la **sensibilitat, el pragmatisme, la capacitat de diàleg, el fet de ser "complidores i fidels", el perfeccionisme, l'ordre, la capacitat de ser curoses, responsables i treballadores, i la de fer una bona gestió**.

Discurs de la desigualtat i de la no-diferència

Paradoxalment, el discurs que posa l'èmfasi en la negació de la diferència en el comportament i les actituds pel fet de ser home o dona és defensat per les persones que perceben

una societat desigual per a homes i dones. És a dir, homes i dones no som diferents però ens trobem en una situació de desigualtat.

Discurs de la desigualtat i de la diferència

El discurs sobre la diferència conviu amb una percepció de la societat desigual per a homes i dones, és a dir, **som diferents i hi ha desigualtat** entre els uns i les altres.

Discurs de la igualtat i de la diferència

Però també hi ha una visió de la societat segons la qual **no hi ha desigualtats pel fet de ser dona o home, però sí que hi ha diferències** entre els uns i les altres.

En resum: la majoria dels homes entrevistats estableixen diferències en la forma de fer, actuar i comportar-se d'homes i dones. Ara bé, la divergència en el discurs dels homes es troba en el fet que uns atribueixen relacions de desigualtat entre homes i dones, i uns altres consideren que les relacions són igualitàries malgrat les diferències.

Però la qüestió realment important que ens obliga a plantejar les relacions de desigualtat és que només el 23,8% dels responsables de les associacions de la UAB són dones, mentre que el 76,2% restant són homes.

D'altra banda, trobem associacions on hi ha una majoria de dones associades⁴, però els càrrecs de responsabilitat els ocupen homes de manera majoritària. Un altre bon indicador de la desigualtat és la distribució de tasques a l'interior de les associacions.

En canvi, el discurs majoritari entre les dones no atribueix diferències significatives en els comportaments i les actituds de dones i homes. Les discrepàncies sorgeixen a l'hora de considerar si hi ha desigualtats socials o no en la relació entre els dos sexes. Sembla lògic que les dones neguin l'existència de característiques que les fan diferents, tot i ser positives, perquè d'alguna manera es percep que l'única forma de superar la desigualtat és negant la diferència que les fa membres d'un col·lectiu en una situació de desigualtat.

5.5. ELS BENEFICIS IMPLÍCITS DE LA PARTICIPACIÓ ASSOCIATIVA PER A L'ESTUDIANT

Al marge dels efectes no desitjats en la pràctica associativa fruit de les dinàmiques socials, cal esmentar que hi ha un efecte no buscat voluntàriament per part dels associats o associades que podem considerar positiu. Aquest efecte és la formació que s'adquireix pel fet de formar part d'una associació. Creiem que cal destacar especialment la formació

⁴ La nostra intenció era comparar la proporció de dones associades amb la proporció de les que tenen càrrecs en l'entitat. Això ha estat impossible perquè moltes de les associacions de la UAB no saben quants associats tenen ni la proporció d'homes i dones.

que implica el fet d'associar-se, perquè precisament moltes de les justificacions de la "no-participació" es basaven a prioritzar la formació acadèmica amb l'objectiu d'aconseguir una bona situació laboral.

La pràctica associativa genera coneixement i experiència en les persones que formen una associació. Això no tan sols fa referència a coneixements burocràtics o de funcionament de l'entitat, sinó també a una formació complementària per als associats que contribueix a desenvolupar habilitats personals que després constitueixen un valor en el mercat de treball. És a dir, aquesta formació complementària es valora molt positivament en la incorporació al mercat laboral i en la formació integral de la persona.

6. ELS EFECTES DELS COMPORTAMENTS I LES ACTITUDS DELS INDIVIDUS EN EL MÓN ASSOCIATIU

6.1. LA DISPONIBILITAT DE RECURSOS HUMANS

Si bé en l'anterior apartat destacàvem que l'estructura de funcionament intern de l'associació condiona la participació dels associats o associades, ara analitzem com les actituds i el comportament de les persones associades condiona el funcionament de l'associació i les seves activitats.

Tota associació requereix un nombre mínim d'associats actius. En aquest sentit és fonamental la implicació dels associats. Hi ha molts casos en els quals la manca de persones implicades en el projecte condiona el funcionament intern de l'associació i la seva capacitat d'actuació.

La manca de persones associades implicades afecta l'estructura de funcionament de les associacions. De vegades el problema no se centra tant a tenir associats implicats, sinó en el fet que hi hagi persones de l'entitat disposades a assumir responsabilitats i a dur a terme les tasques més àrides, com ara les administratives i burocràtiques.

6.2. CONDICIONS OBJECTIVES DEL SUBJECTE PER PARTICIPAR EN LES ASSOCIACIONS

Tot i que la voluntat i la implicació de les persones en les associacions té una importància cabdal, no n'hi ha prou amb la voluntat sinó que cal tenir la possibilitat real de participar-hi.

Així, els estudiants que treballen i estudien una carrera alhora lògicament tenen menys disponibilitat de temps per participar en una associació que els que només estudien.

En aquest sentit, els recursos econòmics de què disposa l'estudiant condicionen la seva capacitat d'implicar-se en una associació. No tenir recursos econòmics obliga a treballar³ i també limita la participació en aquelles associacions que exigeixen una quota per formar-ne part.

Un altre factor a tenir en compte és el lloc de residència i la seva comunicació amb la universitat. En el cas que el domicili estigui lluny de la universitat o bé el trasllat del domicili a la universitat requereixi molta estona, això limita el temps disponible per dedicar a les associacions.

D'altra banda, cal diferenciar les persones que es troben en aquestes situacions i tenen molt limitada la seva possibilitat de participar en el món associatiu d'aquelles que utilitzen aquests arguments per justificar la no-implicació en les associacions. En aquest segon cas, el que es posa de manifest és que, en l'ordre de prioritats personals, associar-se no és una de les primeres.

6.3. CARACTERÍSTIQUES ADQUIRIDES DE L'INDIVIDU

6.3.1. L'experiència personal

Per **bagatge personal** entenem la sedimentació de l'experiència viscuda, que genera unes característiques personals que diferencien els individus entre si. En aquest sentit, aquells individus que tenen una experiència prèvia en el món associatiu tenen més predisposició i facilitat per associar-se.

Alguns individus tenen una experiència individual que no solament els predisposa a participar, sinó que també els dota d'unes **habilitats socials adquirides**. Aquestes habilitats suposen un avantatge comparatiu en el marc de la participació. Així, les persones que saben parlar en públic o tenen facilitat en el tracte amb la gent són les que tenen més facilitats i aptituds a l'hora de participar.

Un altre element a considerar que forma part del bagatge de cada individu són les **xarxes de relacions** que aquest ha anat establint al llarg de la seva vida. Els individus que tenen una xarxa de relacions més extensa tenen més oportunitats per entrar a formar part de col·lectius, en tant que hi ha més possibilitats que coneguin persones que hi pertanyen. Les xarxes relacionals són un dels camins més freqüents per entrar i romandre en una associació.

6.3.2. L'"autoimaginari"

Els imaginaris col·lectius condicionen la nostra manera de fer i de pensar, però s'interioritzen de forma inconscient. Tots i totes estem immersos en relacions personals

³ En molts casos el fet de treballar no és tant una obligació com una voluntat, ja que les persones amb escassos recursos econòmics tenen grans dificultats per accedir a la universitat.

que retroalimenten aquestes dinàmiques socials, i no en som conscients. Per tant, creiem que és molt important posar de manifest aquesta situació com a primer pas per canviar-la.

És important com les dones es perceben a elles mateixes perquè això condiciona la seva acció en diferents àmbits de relació humana, entre els quals el món associatiu. Aquest fet no és independent de l'imaginari que tenen els homes sobre les dones. Així, que els homes els atribueixin característiques positives condiciona el grau d'exigència de les dones amb elles mateixes. Per exemple, si s'espera que les dones siguin "treballadores", "perfeccionistes", "ordenades", etc., es genera un nivell d'autoexigència molt elevat en les dones, que al mateix temps els produeix inseguretat per la por de no satisfer aquesta expectativa.

6.4. PER QUÈ CAL ASSOCIAR-SE?

En l'últim apartat d'aquest punt de l'estudi ens aproximem als motius i les causes que les persones argumenten per associar-se. Inicialment, la nostra intenció era conèixer el perfil sociodemogràfic de les persones associades contraposant-lo al perfil de les no associades. Amb aquest motiu vam elaborar una enquesta per a estudiants associats i no associats, però tot i que hi ha algun resultat significatiu, a través dels resultats obtinguts no podem afirmar que el perfil sociodemogràfic dels uns i els altres sigui diferent.

Els motius pels quals una persona s'associa són molt diversos i complexos. La complexitat ve donada perquè majoritàriament les motivacions entren en el camp de l'emotivitat personal, cosa que fa que els motius últims que fan que una persona s'associï siguin molt difícils d'identificar.

Com s'ha comentat al llarg de tot l'informe, el món associatiu es troba en el marc de les relacions personals. I precisament les **relacions d'amistat** que es generen a l'entorn de l'associació són un dels principals motius argumentats per associar-se a una associació i romandre-hi.

Un segon argument esgrimit com a motivació per associar-se és l'**interès per l'objectiu de l'associació**. Entre aquests objectius en podem distingir de dos tipus: uns que defensen de manera col·lectiva uns interessos individuals o de grup específic, i uns altres que estan vinculats a interessos col·lectius.

Les persones també s'associen per dos motius més: d'una banda, per la **satisfacció personal** que els comporta i, de l'altra, per la realització com a **usuaris d'una activitat concreta**.

Hem de tenir en compte que sovint les persones s'associen tant per les relacions personals que es generen en l'associació com per compartir el projecte associa-

tiu. No podem afirmar si l'element determinant són les relacions personals o l'objectiu de l'associació. Fins i tot, les motivacions principals de l'individu poden canviar a mesura que es desenvolupa la seva vida associativa.

Per concloure, no es pot apuntar un únic motiu que expliqui perquè les persones s'associen. Òbviament, la temàtica, els objectius, les activitats i les relacions entre les persones de l'associació són elements que condicionen que una persona decideixi formar-ne part. Però com s'ha vist al llarg de tot l'estudi, hi ha molts altres condicionaments que influeixen en el fet que una persona s'associï, com per exemple l'efectivitat de l'associació o la difusió que se'n fa.

7. CONCLUSIONS

A continuació exposarem les idees de l'informe que creiem que són més rellevants. En aquestes conclusions destaquem dos elements: el significat que els estudiants i les estudiants donen a la participació i els motius que els porten a associar-se.

7.1. QUÈ VOL DIR PARTICIPAR?

Participació i política

Les argumentacions i discursos analitzats mostren una manca de reflexió sobre què és participar. Les persones entrevistades no tenen una definició clara o en tenen diverses de poc elaborades. Però aquesta manca de discurs no solament cal atribuir-la a una manca de reflexió, sinó que també cal afirmar que sempre es participa en relació amb alguna cosa i que el terme *participar* s'està utilitzant, els darrers anys, per designar diferents formes de prendre part en la vida pública. Per tant, sembla lògic que les persones entrevistades no tinguessin un discurs definit sobre el concepte.

En canvi, respecte al que s'entén per *fer política*, podem distingir dues grans definicions: la política entesa com 'allò que fan els polítics' i la política entesa com a 'acció col·lectiva'. La primera de les accepcions del terme té majoritàriament connotacions negatives, mentre que la segona té connotacions positives.

Les connotacions negatives de la primera accepció del terme es deriven del desprestigi de la classe política i, per tant, tot allò que es veu que està relacionat amb els partits polítics o la seva estructura i lògica de funcionament es percep de forma negativa, i genera indiferència o fins i tot rebuig.

Tot això comporta el descrèdit del sistema de democràcia representativa, que en el cas de la universitat es manifesta amb la baixa participació electoral i la percepció que els sindicats d'estudiants estan vinculats a partits polítics.

Atribuïm aquest descrèdit del sistema de democràcia representativa a una determinada cultura política imperant en el nostre context social actual, que interpreta l'enfrontament entre diferents alternatives polítiques com un aspecte negatiu i no distingeix entre els actors de la política, el sistema polític i la política.

Quan la participació pren forma

L'actual marc de la participació, tant estudiantil com ciutadana, és viscut per aquests actors com un espai en el qual no es prenen les decisions públiques importants. És a dir, es percep que les polítiques públiques no es decideixen en l'espai públic de participació i, per tant, els estudiants no tenen la percepció de poder incidir en el govern de la universitat.

Una de les maneres que es presenten com a alternativa possible per poder incidir en la realitat és l'acció col·lectiva. Aquest és un discurs minoritari entre els estudiants i està precisament defensat per aquells que formen part d'associacions que es presenten a les eleccions i els d'aquelles que tenen un caire socioreivindicatiu. Però aquest mateix discurs que defensa l'acció col·lectiva com a mecanisme de canvi social no és contradictori, i de fet sovint conviu amb la manca de legitimitat del sistema representatiu tradicional. En aquest context, a la universitat sorgeixen dos fenòmens rellevants: en primer lloc, el moviment assembleari, que neix i es considera una alternativa al sistema polític representatiu, i en segon lloc, les candidatures d'independents que es presenten a les eleccions, que es consideren una alternativa als sindicats d'estudiants, en tant que es veuen com a més properes als estudiants i desvinculades de partits polítics.

D'altra banda, aquest discurs minoritari conviu amb un discurs dominant entre els estudiants que justifica la no-participació en les associacions per l'individualisme dels estudiants i el desprestigi de l'acció col·lectiva com a manera efectiva per incidir en l'entorn.

Per individualisme moltes persones entenen "popularment" aquelles accions i actituds que prioritzen els interessos individuals respecte als col·lectius, però cal destacar que també es pot actuar de manera individual en benefici d'altres persones; per tant, la diferència entre individualisme i acció col·lectiva la trobem en la forma d'actuar, no en l'objectiu de l'actuació.

Per acció col·lectiva s'entén no solament actuar conjuntament, sinó, i sobretot, decidir col·lectivament i defensar interessos que afecten un col·lectiu o la globalitat de la societat.

En aquest sentit, considerem el voluntariat una acció individualista en tant que no hi ha una presa de decisions col·lectiva, tot i que l'objectiu és beneficiar un col·lectiu. El voluntariat ha encaixat bé amb l'imaginari individualista que fomenta l'acció individual.

D'altra banda, també ha encaixat amb el descrèdit de l'acció col·lectiva en tant que l'acció personal es considera més efectiva.

La bona acollida del voluntariat està relacionada amb el fet que es percep com una acció efectiva i directa que incideix sobre persones concretes que pateixen un problema. Les entitats de voluntariat prioritzen l'acció directa per "alleugerir" el problema d'aquelles persones que el pateixen, deixant una mica de banda l'acció sobre el fet que genera la situació, és a dir, no es plantegen un model alternatiu a la situació que genera la necessitat de la seva acció. Això encaixa molt bé amb el pragmatisme actual de la nostra societat, que prefereix petits fets abans que grans objectius.

De la mateixa manera, la percepció que l'àmbit de participació dels individus no és on es prenen les decisions importants que poden influir en els canvis socials rellevants comporta que s'opti per les petites accions que no pretenen canvis estructurals.

D'altra banda, no hi ha una idea clara de les diferències entre voluntariat i associacionisme i de què comporten respecte a l'acció individual i l'acció col·lectiva. Això es pot atribuir en gran manera a l'absència de reflexió en l'acció. Però també és cert que hi ha una situació objectiva que afavoreix aquesta confusió. Hi ha associacions on, de fet, els associats no prenen decisions, sinó que les pren un nucli directiu. Mentre que hi ha entitats de voluntariat on es concedeix un cert marge de decisió als voluntaris.

En principi, el funcionament associatiu comporta l'acció col·lectiva entesa com a presa de decisions col·lectives i l'acció conjunta amb l'objectiu d'assolir una fita col·lectiva, però el funcionament real d'algunes associacions no és aquest.

Dinàmiques associatives i participació

El món associatiu s'emmarca en l'àmbit de les relacions humanes, i són aquestes les que acaben determinant el funcionament i la presa de decisions en les associacions. Així, amb més freqüència de la que ens agradaria, un nucli reduït d'associats acaba sent el que pren les decisions, ja sigui per omissió de la resta del grup o per l'excés d'iniciativa d'aquest nucli reduït.

En el mateix sentit, com en qualsevol altre àmbit de relació humana, hi ha relacions de desigualtat, tot i no ser ni conscients ni explícites. No tothom és igual davant la participació associativa. Qüestions com el bagatge personal de cada individu, l'edat, els imaginis socials de determinats col·lectius, com els homes o les dones, marquen les desigualtats en l'espai de la participació.

Si no es tenen en compte les diferències a l'hora de participar, aquestes poden generar desigualtats en relació amb la participació associativa. Així, el bagatge personal adquirit, les habilitats adquirides de l'individu, defineix diferències a l'hora de participar.

7.2. PER QUÈ CAL PARTICIPAR?

La recerca ha intentat trobar línies explicatives de la participació associativa, i s'ha basat en un enfocament qualitatiu i discursiu de les persones implicades, els estudiants i les estudiants. Aquesta perspectiva és la que permet explicar com i per què es participa, i al mateix temps dota l'anàlisi d'una gran riquesa, ja que mostra la complexitat del tema. L'estudi parteix del pressupòsit que les persones actuen en funció d'allò que creuen, i a la inversa, que les persones tenen una perspectiva de la "realitat" en funció de les seves accions; és a dir, és un procés que es retroalimenta.

Per explicar per què les persones realitzen una acció, com associar-se o participar, partim de la hipòtesi que cal tenir present l'imaginari social i les motivacions individuals. La hipòtesi s'ha confirmat, però s'ha de matisar en tant que les motivacions i imaginaris poden ser múltiples, contradictoris i poden conviure en una mateixa persona. A més, les motivacions i els imaginaris socials s'influencien mútuament. De la mateixa manera, no podem establir una relació causa-efecte entre motivació i acció, perquè la relació no és unidireccional; es a dir, l'acció de les persones i les seves motivacions es retroalimenten contínuament. El que sí que podem afirmar és que estan íntimament relacionades.

Pel què fa als imaginaris socials, ja hem avançat alguns dels discursos existents sobre la participació. De fet, vèiem com a la universitat es reproduïen a petita escala molts dels mateixos "viciis" i "virtuts" que trobem en l'àmbit de la participació en el context social més ampli. Podríem dir que hi ha una determinada cultura política predominant, on els individus no tenen clara la condició de ciutadania, entenent ciutadania com l'assumpció personal d'uns drets i deures. Aquesta determinada cultura política en l'àmbit de la participació i l'associacionisme es caracteritza per l'absència d'implicació en allò públic i el descrèdit de l'acció col·lectiva. Però en el cas de la universitat s'accentua la situació pel fet que per molts estudiants la universitat no és un espai públic en el qual es defineixi una participació pròpia i autònoma. De fet, en molts casos ni tan sols es coneixen les possibilitats de participació que ofereix la universitat ni el grau de corresponsabilitat que tenen els estudiants a l'hora de governar-la. Per la majoria d'estudiants, doncs, la universitat no és un espai polític.

Respecte als motius pels quals una persona s'associa, val a dir que són molt diversos i complexos, i que, a més, no hi ha un únic motiu que expliqui que una persona s'associï: les persones s'associen per les relacions personals que es generen, l'interès per l'objectiu de l'associació, la realització d'una activitat concreta i/o per la satisfacció personal que els aporta el fet d'associar-se.

Ara bé, tot i que la voluntat de les persones, així com la seva percepció de la realitat, tenen una importància cabdal per explicar la participació associativa a la universitat, també hi intervenen altres factors, com la possibilitat real de fer-ho. Per exemple: treballar i estudiar alhora, participar en altres associacions externes a la universitat, no tenir prou recursos

econòmics, realitzar estudis que requereixen molta dedicació o tenir un lloc de residència allunyat de la universitat obstaculitzen la participació en associacions universitàries.

A més, hi ha elements estructurals que condicionen la participació, facilitant-la o dificultant-la (el fet de ser home o dona, el nivell d'estudis dels pares, l'origen urbà o rural, etc.). Però les característiques sociodemogràfiques de l'individu, tot i que en alguns casos (com el fet de tenir pares amb estudis superiors) apareixen com a variables que condicionen, no expliquen per elles mateixes la participació en el món associatiu universitari, possiblement perquè l'accés a la universitat ja és un primer filtre sobre el qual actuen aquestes variables.

8. PROPOSTES

Les propostes que exposem a continuació són, d'una banda, les idees que creiem més rellevants sorgides de la diagnosi de la situació recollida en l'estudi i, de l'altra, algunes propostes que les entitats estudiantils membres del CNJC, i persones conegedores de la realitat del teixit associatiu universitari, ens van aportar en un seminari realitzat el dia 26 de maig de 2001. Val a dir que les propostes que segueixen van dirigides tant a la institució universitària com a les associacions de les universitats.

Aquest apartat, doncs, l'hem dividit en quatre blocs temàtics, que intenten donar pistes sobre com es pot fer possible la promoció de la participació des de la universitat, l'establiment de dinàmiques de cooperació entre associacions, la millora de la comunicació amb les persones estudiants no associades i l'aprofundiment en la democràcia interna de les associacions.

8.1. PROMOCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ DES DE LES UNIVERSITATS

- Una condició prèvia per promoure la participació dels estudiants i les estudiants a les universitats és que les coneguin. Per tant, la institució hauria de donar a conèixer el seu funcionament. Òbviament, si aquests no perceben la universitat com un espai participatiu propi i autònom i no coneixen les possibilitats participatives de l'àmbit en el qual es troben, difícilment participaran. Considerem que una de les maneres que percebin que la universitat és un àmbit de participació específic és que la mateixa institució assumeixi la tasca pedagògica de mostrar la universitat com un espai de participació col·lectiva.

- En aquest sentit, un exemple pràctic de com caldria fer una difusió pedagògica del funcionament de la universitat pot ser el "Mòdul Zero" que ha iniciat la UPC, en el qual s'explica de manera exhaustiva el seu funcionament, amb continguts que van des del funcionament de la biblioteca fins al paper dels estudiants en els òrgans de govern.

- Com a primer pas, considerem indispensable obrir espais reals de decisió en els òrgans de govern de les universitats i potenciar els que ja existeixen. És necessari dotar la participació d'utilitat i sentit perquè el col·lectiu d'estudiants cregui que participar és important i útil. En aquest sentit, cal abandonar la concepció d'estudiants com a clients o usuaris d'un servei; han de ser protagonistes de les decisions que es prenen a la universitat, i la seva participació no ha de ser consultiva sinó decisiva. És important, doncs, que la institució universitària els doni més veu i vot en els seus òrgans de govern i expliqui amb claredat i transparència el seu funcionament i les decisions preses. En definitiva, l'objectiu és treballar per aconseguir una capacitat real de cogestió de la universitat per part dels estudiants i les estudiants.

- Cal un ampli coneixement de quines associacions existeixen. Si es vol donar suport a l'activitat associativa, s'han d'establir canals per captar les necessitats i demandes de les associacions. En aquest sentit, la institució, a través del vicerectorat d'estudiants, per exemple, hauria d'actualitzar el cens de les associacions actives de manera anual. D'altra banda, també cal difondre les seves activitats mitjançant taulells d'anuncis, butlletins, sopars, festes, sortides i les publicacions oficials de les mateixes universitats.

- Cal potenciar les iniciatives que sorgeixen dels mateixos estudiants i limitar les iniciatives institucionals, perquè no s'acabi generant una tutela per part de la universitat i una dependència de les associacions respecte a la institució. En aquest sentit, en el cas que la universitat vulgui potenciar determinades activitats "organitzant serveis", seria convenient que no ho fes sota la forma d'associació perquè fa un ús indegut d'aquesta fórmula legal. D'altra banda, l'existència de serveis extraacadèmics en forma d'associació pot desmobilitzar iniciatives associatives que sorgeixin dels mateixos estudiants.

- Cal estimular la creació d'un mecanisme per definir la concessió de subvencions, a través del qual la institució universitària cedis part del protagonisme a les associacions, perquè totes les associacions decidissin de manera conjunta com cal repartir el pressupost. Aquest mecanisme hauria de preveure la presència de totes les associacions en actiu, i la institució universitària hauria de tenir el paper de moderadora per tal d'afavorir una política transparent d'atorgament de subvencions.

- En la mateixa línia, les associacions universitàries haurien de trobar vies alternatives de finançament a les subvencions de la universitat per evitar la dependència econòmica. Això vol dir, en la mesura que sigui possible, potenciar vies d'autofinançament (realització o organització d'activitats, venda d'algun producte...).

- Per acabar, si el que es pretén és promoure una cultura participativa, no solament cal fomentar l'associacionisme sinó educar en la participació, cosa que comença perquè les

aules siguin un espai on hi hagi marge per al debat i la discussió entre personal docent i alumnat, ja que el millor marc per a la participació democràtica és un marc de debat obert. Propostes com la creació de fòrums de debat o tallers alternatius a l'entorn de temes acadèmics poden contribuir a establir aquest marc de debat obert.

8.2. DINÀMIQUES DE COOPERACIÓ ENTRE ASSOCIACIONS

- Cal participar en espais de trobada comuns fora de la universitat com ara el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.

- Cal consensuar uns acords de mínims per tal d'establir fronts unitaris d'acció conjunta sobre temes concrets. Aquests espais de trobada han de servir per:

- a) Ajudar les entitats perquè es coneguin entre elles i saber quines són les activitats i objectius que desenvolupen.
- b) Facilitar el diàleg interassociatiu al voltant de temes d'interès col·lectiu. Com a exemple concret de plataforma de coordinació proposem la creació de la Taula per la Universitat Pública, taula que el CNJC pot promoure entre les seves entitats. Un altre tema que pot aglutinar els interessos de les entitats podria ser el debat sobre com cal incentivar la participació estudiantil en els òrgans de govern de la universitat.
- c) Promoure l'intercanvi d'informació entre entitats i acostumar-les a establir dinàmiques de cooperació. Cal crear una cultura del debat interassociatiu.
- d) Millorar els problemes d'interlocució que actualment es donen en la majoria d'entitats.
- e) Organitzar activitats conjuntament, atès que els recursos són escassos; així, actuant plegats, es podrien realitzar activitats de més repercussió.

8.3. MILLORA DE LA COMUNICACIÓ AMB LES PERSONES ESTUDIANTS NO ASSOCIADES

- Cal que totes les associacions promoguin un missatge clar sobre la importància de participar en l'àmbit universitari i conscienciar l'alumnat que les decisions preses l'afecten directament.

- Cal promoure l'ús de les noves tecnologies entre els estudiants (correu electrònic gratuït, per exemple) per contribuir a solucionar els problemes de desinformació.

- Cal promoure la figura del portaveu o passa-classe redefinint-la. Aquesta nova figura ha de servir per millorar la comunicació entre estudiants i per informar dels acords presos dintre de la comunitat universitària.

- Cal incentivar la creació i difusió de butlletins informatius, revistes, tríptics, cartells... utilitzant els mecanismes que té la mateixa universitat per tal d'assolir una difusió adequada.

- Cal facilitar l'entrada de nous associats o associades fent tota una tasca d'acompanyament i d'integració en el grup. Per exemple, es pot tenir un "comitè de benvinguda" en el qual se'ls expliqui el funcionament formal i informal de l'associació.

- En la mateixa línia, és molt important que les associacions donin a conèixer les petites (o grans) conquestes que aconsegueixen per fer desaparèixer la idea que "l'acció col·lectiva no serveix de res". S'haurien de plantejar petits objectius assolibles en el marc de l'objectiu general de l'entitat i, d'aquesta manera, mostrar l'efectivitat de l'associació.

- Cal potenciar les assemblees d'estudiants de facultat –on han de tenir cabuda tant associacions estudiantils com persones a títol individual– com a interlocutors formals amb la institució universitària, la qual cosa pot provocar l'interès per participar i motivar les persones estudiants no associades a participar-hi. Cal aconseguir que les assemblees d'estudiants siguin reconegudes com a òrgans formals de debat i decisió del col·lectiu d'estudiants. Les assemblees han de ser considerades instruments polítics de decisió dels estudiants i les estudiants. Per tal d'aconseguir aquest objectiu, és necessari plantejar el disseny d'una metodologia assembleària basada en la igualtat de tots els seus membres i on cadascun d'aquests sigui concebut com un ésser subjectiu. La metodologia ha de preveure temes com l'establiment de portaveus, formes de funcionament (actes, durada, convocatòria, establiment de la presa de decisions...), la transparència en la presa de decisions i el fet de transmetre-les a la resta d'estudiants.

B.4. APROFUNDIR EN LA DEMOCRACIA INTERNA DE LES ASSOCIACIONS

- Cal democratitzar la presa de decisions i augmentar la implicació dels associats o associades. De fet, la democratització interna i la implicació estan fortament relacionades entre si, ja que quan les persones tenen poder de decisió, s'impliquen més en els projectes i l'entitat perquè els senten més seus.

- És necessari que tots els membres coneguin el funcionament de l'associació. Això implica que, encara que hi hagi una distribució de tasques, se socialitzi la informació i els coneixements. La bona comunicació dels membres de l'associació evita la dependència dels membres informats i pot garantir la supervivència de l'associació en el marc universitari, on el relleu generacional és tant important. Per exemple, es poden realitzar reunions en les quals s'intercanviï la informació entre els associats o associades.

- La posada en comú de la informació hauria d'anar acompanyada del repartiment de les tasques amb responsabilitat dintre de l'associació i en els òrgans de govern de les universitats i facultats, i caldria establir mecanismes de renovació dels càrrecs per tal d'evitar els personalismes i l'acumulació d'informació en una sola persona o en un nucli reduït, i potenciar una estructura horitzontal en la presa de decisions.

• Cal establir mecanismes que assoleixin la transparència en la informació i en la presa de decisions per tal d'evitar l'ús indegut de les associacions per part d'algun dels seus membres, és a dir, que utilitzi l'associació en benefici propi.

• Com que no tothom és igual davant la participació, creiem interessant posar en pràctica tècniques participatives en la presa de decisions. Aquest tipus de tècniques són una eina que té com a objectiu principal crear un marc de relació on totes les persones interactuin i ho facin en igualtat de condicions. Per exemple, es poden posar en pràctica tècniques participatives com ara grups de discussió, tallers de prospectiva, etc. Aquestes no solament contribueixen a una presa de decisions més igualitària, sinó que també donen un caràcter més lúdic i desenfadat al procés. Òbviament, aquestes tècniques són uns mecanismes que afavoreixen la igualtat, però paral·lelament requereixen ser molt conscient i respectuós amb la diferència. Cal una feina de fons amb el tema del gènere amb l'objectiu de fer conscients les desigualtats latents.

• Cal descentralitzar les decisions, és a dir, cal potenciar que les facultats puguin decidir autònomament les actuacions que portaran a terme en el marc d'alguna campanya, per exemple.

9. BIBLIOGRAFIA

- Alarcón, R. : *La participación de los jóvenes en los organismos de dirección de las entidades juveniles*. Fundació Francisco Ferrer, Barcelona, 1990.
- Alberich, T. : "Indicadores sobre democracia, participación, ciudadanía y asociacionismo". *Revista de Serveis Personals*. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.
- Berger, P.; Luckmann, T. : *La construcción social de la realidad. Un tractat de sociologia del coneixement*. Paidós, Barcelona, 1997.
- Bourdieu, P. : *La distinción. Criterios y bases sociales del gusto*. Editorial Taurus, Madrid, 1988.
- Cardús, S.; Estruch, J. : *Les enquestes de la joventut a Catalunya. "Bells deliris fascinen la raó"*. Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Direcció General de Joventut, Barcelona, 1984.
- Gabise, SA : *Enquesta a la joventut de Catalunya 1998*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.
- Hirschman, A. : *Interés privado y acción pública*. Fondo de Cultura Económica / Serie de Economía, México D.F., 1986.
- Mencia, L. : *L'associacionisme a Vilafranca del Penedès: una aproximació general*. Informe, 1999.
- Pasqual de Sans, R. : *Las universidades españolas ante la Europa del siglo XXI*. Col·lecció Gràbiel Ferrater, Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 2000.
- Pindado, F. : "La participació ciutadana a la vida de les ciutats". *Revista de Serveis Personals*. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.
- Santajuliana, X. : *Experiències de solidaritat. Una aproximació a la participació juvenil en les organitzacions no governamentals per al desenvolupament*. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1999.
- Sarasa, S. : "Associacionisme, moviments socials i participació cívica". *Revista de Serveis Personals*. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.
- Riera, J.M. (director) : "Asociacionismo juvenil". *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 28. Instituto de la Juventud, Madrid, desembre 1987.
- Serrano, J.; Semprere, D.; Martín, G. : *Joves i participació a Catalunya*. Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.
- Tolrà, J. (coordinador) : *Valors i actituds dels estudiants de la UAB*. Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 1999.
- Informes de jornades*
- Fòrum joves del segle XXI : *EL FUTUR DE L'ASSOCIACIONISME*, Calella, 1998. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1998.
- Institut Català del Voluntariat, Federació Catalana del Voluntariat Social, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya i Secretaria General de Joventut : *JORNADA SOBRE EL SERVEI CIVIL*. Barcelona, 1999. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.
- Consejo de la Juventud de España : *JORNADAS DE DEBATE: PARTICIPACIÓN JUVENIL, CIUDADANÍA Y DEMOCRACIA PARTICIPATIVA*, Madrid, 1999.

L'ASSOCIACIONISME
I LA PARTICIPACIÓ ESTUDIANTIL A LES
UNIVERSITATS DE CATALUNYA

Col·lecció «XARXA JOVE»

CRÈDITS

Directora:	Laura Giménez
Coordinació:	Marina Jarque
Equip tècnic:	Ana Alcantud Marc Majós
Col·laboradores:	Aurora Calderó Elisabet Fernández
Assessors:	Ricard Gomà Antoni Estradé Montserrat Treserra

AGRAÏMENTS

L'informe que es presenta és fruit de tot un any de recerca que ha estat possible gràcies a la col·laboració de la Fundació Jaume Bofill i a la Direcció General d'Universitats.

Agraïm sincerament la col·laboració de totes aquelles persones –estudiants universitaris, responsables d'associacions i vicerectors i vicerectores d'estudiants de les universitats catalanes, així com els participants al Seminari per discutir les propostes de l'Estudi¹ –, sense les quals l'informe que es presenta no hauria estat possible.

Esperem que les planes que segueixen siguin d'utilitat i animin a seguir treballant i fomentant l'associacionisme a les universitats catalanes.

¹ Anna Alcantud, Noemí Ayguasenos, Marc Balañach, Enric Borràs, Jordi Bosch, Cristina Casadesús, Pau Casado, Oriol Cisteró, Xavier Domènech, Alicia Fernández, Albert García, Oriol Illa, Xavier Julve, Marc Majós, Joana Martínez, Víctor Martínez, Daniel Muntané, Iolanda Olmos, Sergio Patón, Joan Ramon, Alicia Ramos, Gemma Rossell, Albert Sancho, Roger Torrents i Jofre Villanueva

PRESENTACIÓ

Considerar la democràcia com el millor sistema existent de presa de decisions i de respecte a les persones no ha de fer oblidar que hi ha el risc que se'n desvirtui el sentit.

La democràcia, com a sistema, ha d'afavorir i promoure la participació de les persones en la presa de decisions per tal que es faci efectiva i es consolidi. Aquest és un objectiu que ha estat defensat sempre des del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), incidint específicament en la participació juvenil.

L'aposta prioritària del CNJC és fomentar la participació en diversos àmbits de relació social; i aquest estudi és fruit de la voluntat de fer-ho allà on hi ha una necessitat més definida i concreta de relació social entre joves, com és el cas de la universitat.

La universitat catalana ha esdevingut històricament un símbol de llibertats i de compromís. Ha estat sovint l'embrió de processos de transformació social. Fer-la més participativa i més participada és, doncs, fomentar i aprofundir la democràcia del nostre país.

La preocupació del CNJC passa, per tant, per coadjuvar aquests dos elements: universitat i participació. Donar les eines per fer una universitat més participada, i alhora fomentar la participació associativa a la universitat.

Aquest estudi és un element que ens apropa a aquest objectiu, fent aportacions molt enriquidores que ens duen inevitablement a la reflexió, a extreure conclusions. Una d'elles és que la universitat, com a espai de formació, cal necessàriament que consideri el foment de l'associacionisme com una fase més de la formació integral que han de rebre els estudiants i les estudiants.

Malauradament, l'estudi corrobora també que encara hi ha molta feina per fer. És difícil que un jove s'impliqui en els afers col·lectius a través de les associacions universitàries si abans no ha viscut altres experiències associatives. Forma part, doncs, del propi procés de maduració personal.

La participació —encara insuficient—, les mancances amb què es treballa des de les associacions, i la limitació en l'abast de les propostes i la feina desenvolupada, tal com mostra l'estudi, parteixen de deficiències estructurals que han de ser corregides des de tots els estaments universitaris.

La responsabilitat ha de ser compartida i plural: des de la institució universitària fins a l'Administració pública, passant per les entitats i acabant en els mateixos estudiants.

L'estudi, en fi, pretén plasmar la situació real, de com es percep per part del col·lectiu d'estudiants l'associacionisme juvenil universitari, amb la intenció de potenciar la universitat com un àmbit de participació.

Perquè és evident, i en certa manera lògic, que la universitat ha de ser un espai de preparació per al món professional, però sobretot ha de ser un espai on gaudir de noves experiències, desenvolupar-se i formar-se com a persona i adquirir nous valors lligats al compromís. I per tot això, ens calen moviments associatius forts en una universitat pública i catalana que ho faci possible.

Oriol Illa
President del CNJC

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquesta recerca és arribar a comprendre les seves diverses dimensions de la participació del jovent a les associacions universitàries. No ens conformem, per tant, a obtenir una descripció dels nivells de participació existents, sinó que mantenim la voluntat d'aprofundir en el coneixement d'aquesta participació.

Parlem de participació a les universitats i, més concretament, ens aturarem en la participació associativa a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). I en aquest sentit haurem de tenir en compte que la UAB té unes característiques específiques que poden condicionar determinats elements de la participació. Però, alhora, no podem obviar que, tot i aquestes característiques específiques, la UAB no és una realitat aïllada, aliena o immune a la realitat social que l'envolta, sinó que en forma part. Així, doncs, parlem de participació a la UAB, però també de participació a les universitats catalanes; parlem de participació a la societat catalana i parlem, en definitiva, de cultura política dels joves i les joves universitaris catalans.

El nostre objecte d'anàlisi és, doncs, l'estructura associativa a la UAB, que, malgrat les seves especificitats, no deixa de ser un reflex de la tradició i cultura associatives d'aquest país. L'enfocament de l'estudi és, doncs, específic i genèric alhora. Específic, perquè restringim el marc territorial de la recerca (la UAB), i genèric, perquè el tema de la participació comporta referir-se a tot un marc social, polític i cultural d'abast molt més general.

Partint d'aquest pressupòsit, doncs, ens formulem moltes preguntes, a les quals intentem respondre al llarg d'aquest informe. La pregunta principal que ha servit com a pauta en la recerca és la següent: quins són els elements constitutius i explicatius de la interrelació entre associacions i estudiants universitaris?

A partir d'aquesta pregunta principal ens n'hem formulat moltes altres: quin és el grau i el tipus d'implicació dels estudiants i les estudiants a les associacions universitàries?, quines són les motivacions que els porten o no a associar-se o a participar en les activitats de les associacions?, en quina mesura i de quina manera l'estructura universitària afecta l'interès i la capacitat del col·lectiu d'estudiants per participar en les associacions universitàries?, i l'estructura associativa i la forma organitzativa de les associacions, com afecten l'interès i la capacitat dels estudiants per participar-hi?, com i en quin grau el capital social adquirit condiciona el tipus, el grau i el contingut de la participació dels universitaris i les universitàries?, com condiciona la diferent sensibilitat política l'interès per participar en les associacions?, en quin grau i de quina manera la posició ocupada en l'estructura social influeix en l'interès i la capacitat per participar en les associacions universitàries?

Aquestes preguntes són complexes i, per tant, molt difícilment es pot esperar que tinguin respostes unívokes. Tanmateix, hem mirat de realitzar una aproximació rigorosa i capaç de respondre a aquesta complexitat. Creiem que aquest estudi aporta una descripció vàlida de la situació actual en què es troba la participació i el teixit associatiu universitari, però especialment apunta aspectes explicatius del perquè de la situació.

D'aquests elements explicatius i d'un treball posterior realitzat amb les mateixes entitats estudiantils universitàries, se n'ha derivat tot un seguit de propostes que busquen millorar la situació del teixit associatiu a les universitats públiques catalanes i que esperem que siguin d'utilitat a totes aquelles persones i organitzacions que treballen amb aquest objectiu.

ÍNDIX

1. Punt de partida	9
2. Metodologia i tècniques	17
3. Context social de la participació	19
3.1. Què vol dir <i>participar</i> ?	19
3.2. Context de la participació	20
3.3. Els valors i les actituds que emmarquen la participació	23
3.3.1. Individualisme i acció col·lectiva	23
3.3.2. Egoisme i altruisme	24
3.3.3. Racionalisme pragmàtic i praxi emotiva	25
4. L'especificitat de la universitat	27
4.1. La vida a la universitat i la participació	27
4.2. Les polítiques de foment de la participació i l'associacionisme i les seves implicacions	28
4.2.1. Actuacions per fomentar el coneixement de la universitat	29
4.2.2. Polítiques d'organització i foment del voluntariat	29
4.2.3. Polítiques de suport i foment de l'associacionisme	31
4.3. Apunt descriptiu de l'estat de l'associacionisme a les universitats públiques catalanes	32
4.4. El model associatiu de la UAB	35
4.4.1. L'entorn de la UAB	36
4.4.2. Nombre i tipologia d'associacions	36
4.4.3. Grau d'autonomia de les associacions respecte a la institució	37
4.4.4. Relació entre associacions	39
4.5. La universitat com a espai autònom de participació	41
4.5.1. La universitat com a espai d'educació en la participació	41
4.5.2. L'imaginari de la universitat i la participació	42
4.5.3. La percepció de la universitat com a àmbit autònom de participació	44
5. Influència del funcionament associatiu en la participació individual	49
5.1. Condicionaments explícits i no explícits de l'accés a les associacions	49
5.2. Estructura de gestió interna de les associacions com el funcionament de les associacions influeixen en les possibilitats de participació dels seus membres	51
5.2.1. El sistema de presa de decisions	52
5.2.2. La distribució de tasques	54
5.2.3. Mecanismes de comunicació interna	55
5.3. Vincles i comunicació entre les associacions i els estudiants no associats	56
5.3.1. La comunicació entre les associacions i els estudiants no associats	56
5.3.2. La percepció dels estudiants no associats sobre les associacions	58
5.4. Efectes no desitjats de la dinàmica de funcionament de les associacions	60
5.5. Els beneficis implícits de la participació associativa per a l'estudiant	67
6. Els efectes dels comportaments i les actituds dels individus en el món associatiu	69
6.1. La disponibilitat de recursos humans	69
6.2. Condicions objectives del subjecte per participar en les associacions	70
6.3. Característiques adquirides de l'individu	71
6.3.1. L'experiència personal	71
6.3.2. L'"autoimaginari"	72
6.4. Per què cal associar-se?	74
7. Conclusions	77
7.1. Què vol dir <i>participar</i> ?	77
7.2. Per què cal <i>participar</i> ?	79
8. Propostes	81
8.1. Promoció de la participació des de les universitats	81
8.2. Dinàmiques de cooperació entre associacions	82
8.3. Millora de la comunicació amb estudiants no associats	82
8.4. Aprofundir en la democràcia interna de les associacions	83
9. Bibliografia	85

I. PUNT DE PARTIDA

El punt de partida de la recerca ha estat l'establiment d'una sèrie de pressupòsits teòrics de gran utilitat per observar l'associacionisme i la participació dels estudiants universitaris. Aquests conformen el marc que ens permet establir un model explicatiu que interrelaciona les variables que considerem més influents en el fenomen analitzat.

Però abans d'entrar en els pressupòsits teòrics que han acompanyat a cada moment la recerca, és imprescindible definir l'objecte del nostre estudi. Així, començarem per aproximar-nos als conceptes *participació*, *associació*, i a altres que, com *voluntariat*, tot i no ser centrals, no deixen de tenir un valor substantiu per al tema que ens ocupa.

Comencem, doncs, per veure què entenem per *participació* en el marc de la nostra anàlisi. Una primera aproximació, sempre interessant, és analitzar etimològicament la paraula *participació*. Així, podem observar que el terme està configurat per dues idees: d'una banda, *pars*, que voldria dir 'part' o 'prendre part en', i de l'altre, *cio*, terminació que denota 'procés', en llatí. Per tant, podem dir que *participació* és el procés en què es pren part.

Hem de tenir en compte que en el nostre cas estem parlant d'una participació concreta, la participació a nivell públic, col·lectiu. Si entenem *públic* com a *res publica*, allò que afecta la societat en general i li interessa, arribem a la idea de 'gestió d'allò col·lectiu, de la cosa pública'.

El contingut de *prendre part* creiem que no mereix més comentaris, atès que és bastant clar. No passa el mateix en la segona aportació, *prendre part en un procés*, on l'objectiu és 'la gestió col·lectiva d'una cosa que afecta la societat i li interessa'. A efectes de concreció creiem preferible canviar les idees de gestió i societat per realització i conjunt de persones. En aquest cas, obtenim la idea global de 'prendre part en un procés on l'objectiu és la realització col·lectiva d'una cosa que afecta un conjunt de persones i li interessa'.

D'aquí podem extreure un primer aspecte interessant pel que fa al fet de participar en afers públics. Paradoxalment, veiem que la participació, tot i ser un fenomen intrínsecament individual en tant que sempre és "una persona" la que participa, adquireix un caràcter col·lectiu. En altres paraules, es participa individualment però en referència a quelcom col·lectiu, compartit.

En segon lloc, observem que la participació, tot i ser un fet en ell mateix, sempre és en relació amb alguna cosa, hi ha una finalitat, s'encamina a un objectiu. Aquest punt, tot i ser obvi, és important que es tingui present. Des d'aquesta perspectiva, si afirméssim que "la gent no participa", en podríem extreure una doble lectura, que les persones no volen participar pel fet de fer-ho, o que hi ha una absència d'objectius, si més no d'objectius assumibles col·lectivament. No hem de confondre objectius amb valors, ja que de fet també podríem observar fins a quin punt hi ha una creixent dissociació entre valors i objectius. De tota manera, ara no és el moment de desenvolupar aquest punt.

Tornant al concepte de participació, podem sintetitzar les idees exposades fins ara dient que participar és prendre part en la realització col·lectiva de quelcom que té una finalitat que afecta un conjunt de persones.

Més enllà d'establir una definició vàlida de la participació, com pot ser l'anterior, creiem que és necessari delimitar la participació com un concepte analitzable. Hem de tenir en compte que, tal com

*participar és
prendre part en
la realització
col·lectiva de
quelcom que té
una finalitat que
afecta un conjunt
de persones*

exposa S. Sarasa¹, "hi ha diferents maneres de participar en la vida cívica i no totes són fàcilment registrables", per exemple signar manifestos, assistir a manifestacions o conferències, realitzar alguna activitat puntual, etc.

A efectes pràctics per a l'anàlisi, nosaltres hem establert dues "formes" de participació que considerem bàsiques, la participació en les eleccions en els òrgans de govern de la universitat, i la vinculació a moviments associatius, incloent-hi aquells que vinculen els seus objectius a la representació en els òrgans de govern. Possiblement aquestes són les dues maneres més formals de participar en la "vida universitària" si exclouem la pròpiament acadèmica. D'altra banda, són els dos "estils" de participació més abastables analíticament.

una associació és una agrupació que no té ànim de lucre i s'ha d'organitzar de forma democràtica respectant el pluralisme

Tot i així, hem de pensar que la tasca de concreció conceptual no deixa de ser complexa. En l'esfera de la participació electoral podem diferenciar dos graus d'implicació o activitat: el fet de votar i el de presentar-se com a membre electe. Pel que fa a l'associacionisme, resulta obvi considerar-lo com una de les formes més importants de participació en l'esfera pública, si més no la més articulada i organitzada formalment. Tot i que cal ser conscients que no és ni molt menys l'única.

En l'estudi també hi ha un espai per a la participació de les persones que, tot i no ser associades, s'impliquen en més o menys grau en les activitats i serveis que ofereixen les associacions, i també per a aquelles persones que realitzen activitats en el marc del voluntariat.

En aquest sentit cal aclarir que en tot moment estem parlant d'activitats voluntàries, però el **concepte voluntariat** ha adquirit, els darrers anys, una accepció restringida per referir-se a un tipus de col·laboració col·lectiva en activitats majoritàriament socioassistencials.

Allò que diferencia el voluntariat de l'associacionisme és l'organització interna de l'activitat i el poder de decisió que hi tenen les persones que la realitzen. El voluntari no pot decidir ni en la gestió de l'entitat o programa en el marc del qual realitza la seva activitat, ni pot introduir grans canvis en l'activitat, ja que aquesta està predeterminada pel programa o l'entitat gestora.

Respecte a l'activitat associativa, cal filar prim sobre les diferents implicacions que té en la participació. Introduïm així el segon aspecte bàsic en el nostre estudi: el **concepte associació**, i les idees que comporta.

Comencem, doncs, per veure què entenem per associació. Si utilitzem com a punt de partida la legislació, ens hem de remetre a la Llei 7/1997, de 18 de juny, de la Generalitat de Catalunya. Hi podem veure com en l'article segon, sobre naturalesa i principis, s'estableix que "En les associacions, tres o més persones s'uneixen de manera voluntària, lliure i solidària per a aconseguir, sense afany de lucre, una finalitat comuna d'interès general o particular i es comprometen per això a posar en comú llurs coneixements, activitats o recursos econòmics, amb caràcter temporal o indefinit".

En els apartats dos i tres del mateix article segon s'apunta que "L'organització interna i el funcionament de les associacions han d'ésser democràtics, amb ple respecte del pluralisme" i "Es considera que una associació no té afany de lucre encara que desenvolupi una activitat econòmica si el fruit d'aquesta activitat es destina exclusivament al compliment de les finalitats d'interès general establertes pels estatuts".

Així, si extraïem les idees exposades per la Llei podem dir que una associació és una agrupació de persones, com a mínim tres, que s'uneixen de forma voluntària amb un objectiu comú. No tenen ànim de lucre i s'han d'organitzar de forma democràtica respectant el pluralisme.

¹ Sarasa, S.: "Associacionisme, moviments socials i participació cívica". Revista de Serveis Personals. CIFA. Patronat Flor de Maig, 1998.

A aquesta definició nosaltres afegiríem l'aportació de F. Pindado³, que estableix que tota associació és imprescindible que tingui "una organització pròpia i autònoma", i "capacitat de decisió sobirana". Per tant, el mateix autor defineix associació com a "tota agrupació de persones que, voluntàriament i sense ànim de lucre, persegueix finalitats de tipus general amb una organització pròpia i autònoma i amb capacitat de decisió sobirana".

Un cop definits els conceptes centrals, explicarem breument els pressupòsits teòrics i les hipòtesis de treball que ens permeten buscar línies explicatives a l'associacionisme i la participació.

En la recerca, partim del pressupòsit que l'opinió de les persones i la seva percepció de la realitat condiciona la seva acció. Aquesta construcció d'opinions i percepció de la realitat ve determinada pel que els sociòlegs anomenem *imaginari col·lectiu* i *procés de socialització*. La hipòtesi principal de l'estudi és considerar que el procés de socialització i l'imaginari col·lectiu influeixen en la participació de les persones, però al mateix temps la participació condiciona un imaginari i forma part del procés de socialització.

per procés de socialització entenem el procés a través del qual una persona esdevé membre de la societat

Per procés de socialització entenem el procés a través del qual una persona esdevé membre de la societat. No és un procés que es pugui limitar a un període concret de les nostres vides, sinó que s'inicia quan es neix i es desenvolupa durant tota l'existència. Sempre estem en un procés constant de socialització a través del qual aprenem de manera conscient o inconscient formes de fer, de percebre i interpretar la realitat que ens envolta. La socialització és un procés d'interiorització, a través del qual l'individu assumeix com a pròpies determinades perspectives de la realitat.

La participació requereix un aprenentatge, és a dir, **s'aprèn a participar**. Si estem dient que aprenem a través del procés de socialització, aquest tindrà un paper clau en la participació.

La socialització, igual que la participació, té un alt contingut relacional, per això és important en el fenomen analitzat. La manera en què l'individu es relaciona amb els seus diferents entorns condiciona el procés mitjançant el qual va configurant la seva perspectiva del món, i la perspectiva del món condiciona la manera com es relaciona.

Si bé tothom esdevé membre de la societat gràcies al procés de socialització, el procés que segueixen els individus és diferent en funció de la posició que s'ocupa en l'estructura social.

Per exemple, la persona que neix en una família nombrosa a la zona alta de Barcelona, va a escoles privades i estudia a la universitat té un procés de socialització diferent del de la persona del Raval que és filla única i va a escoles públiques i estudia formació professional. Totes dues persones seran membres de la mateixa societat, però els seus entorns concrets hauran generat un aprenentatge i una percepció de la realitat diferents en funció de l'accés desigual als recursos.

L'estructura social, és a dir, la manera en què està "ordenada" la societat, el seu esquelet, té un alt grau d'autoreproducció. Amb això volem dir que, tot i que no podem pensar que sigui quelcom estàtic i absolutament inamovible, ja que és dinàmica i variable, hem de tenir present que algunes de les seves característiques bàsiques es reproduïxen de manera regular.

Així, la persona, en funció de la posició que ocupi en l'estructura social, tindrà un entorn determinat que condicionarà el seu procés de socialització. Però també a la inversa, els diferents processos de socialització dels subjectes influeixen sobre la pròpia estructura social.

³ Pindado, F.: "La participació a la vida de les ciutats". Revista de Serveis Personals. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.

Ara bé, aquests dos factors, estructura social i procés de socialització, generen desigualtats en funció de la posició que el subjecte ocupa en aquesta estructura social. L'estructura social configura situacions de desigualtat en la mesura que no tothom té el mateix accés als recursos culturals, socials i econòmics. I aquestes variables condicionaran diferents processos de socialització.

A partir de l'estructura social i el procés de socialització, es configuren dos aspectes bàsics per comprendre el fenomen participatiu: la generació d'un imaginari cultural col·lectiu concret i la desigual apropiació del capital social per participar dels membres de la societat.

L'imaginari col·lectiu estaria format per aquells continguts de la nostra societat i cultura que són àmpliament compartits

Per **imaginari col·lectiu** entenem tot allò de la cultura (entesa en sentit ampli) que, de forma més o menys compartida per la majoria d'individus de la societat, estableix una perspectiva determinada de la realitat. L'imaginari col·lectiu estaria format per tots aquells pressupòsits que se solen donar per descomptat de manera generalitzada. És a dir, aquells continguts de la nostra societat i cultura que són àmpliament compartits. Un exemple clar en el nostre cas seria la idea de democràcia. Per tant, podem concloure que l'imaginari col·lectiu el configuren una sèrie de valors compartits per la major part de la població. Això no exclou que col·lectius específics tinguin un imaginari propi que conviu amb aquest imaginari general més ampli.

El procés de socialització i l'imaginari col·lectiu estan estretament vinculats i es retroalimenten mútuament; és a dir, l'experiència vital de l'individu configura una visió de la realitat i aquesta visió de la realitat condiciona futures experiències.

Tot i que l'existència d'un imaginari col·lectiu compartit per una bona part dels membres d'una societat estableix punts de connexió entre ells, la desigualtat en l'accés als recursos, és a dir, la **desigual apropiació del capital social**, genera punts de desencontre.

Per **capital social** entenem les maneres de fer i els coneixements propis de cada grup social que resulta del procés de socialització. Parlem de **apropriació desigual del capital social** en la mesura que l'accés dels membres de la societat als recursos és desigual en funció de la posició que s'ocupa en l'estructura social.

En el marc de la participació, l'estructura social, l'imaginari cultural col·lectiu i el procés de socialització provoquen que hi hagi un accés desigual dels individus al **capital social per participar**. És desigual en tant que hi ha subjectes que tenen un accés més directe que uns altres; és a dir, no tothom és igual a l'hora de participar, perquè com ja s'ha comentat abans, **s'aprèn a participar, i hi haurà persones que tindran l'oportunitat d'aprendre'n i d'altres que no la tindran**.

Tornant a l'exemple anterior, la persona que ha crescut a la zona alta de Barcelona tindrà una manera de fer diferent de la de la persona que ha nascut al Raval, però aquestes diferències en un context de participació es poden convertir en desigualtats i, per tant, es pot manifestar l'apropriació desigual del capital social per participar.

D'altra banda, si ens aproximem a paràmetres més concrets i vinculats als processos de participació, podem establir que **l'imaginari cultural col·lectiu i l'apropriació desigual del capital social influeixen en la diferent sensibilitat per als afers col·lectius i en les diferents habilitats individuals per participar socialment adquirides**.

Veiem, doncs, que l'aprenentatge fruit del procés de socialització es manifesta, a nivell individual, en unes habilitats concretes per participar. Entenem per **habilitat individual per participar** aquells aspectes que s'aprehenen o s'interioritzen a través del procés de socialització, i permeten que l'individu es relacioni i "es mogui" en un entorn determinat.

Sens dubte, tot procés participatiu té un alt contingut relacional, i és per això que totes aquelles eines que serveixen per relacionar-se adquireixen una importància cabdal, per exemple la capacitat discursiva o comunicativa del subjecte.

Aquestes diferents habilitats per participar també les podem llegir en clau de desigualtat, en la mesura que les habilitats individuals socialment adquirides generen unes capacitats de l'individu per accedir a la participació. No tothom té les mateixes habilitats socials, ja que aquestes estan en funció del capital social adquirit al llarg de l'itinerari personal de cadascú. De manera que a l'hora de participar en la vida associativa no tothom és igual. Hi haurà persones que per la seva experiència i aprenentatge personal estaran més ben dotades per participar que d'altres; per tant, com veurem, podem parlar d'una **capacitat desigual per participar**.

Tanmateix, també hem de mencionar que les habilitats desiguals per participar no solament vénen determinades per factors socials, sinó que també estan influenciades per les característiques individuals del subjecte, ja que no tothom és igual.

L'imaginari cultural i l'estructura social condicionen la configuració d'una determinada estructura universitària i el teixit associatiu universitari

D'altra banda, també hem dit que l'imaginari cultural i l'apropiació desigual del capital social influeixen en la diferent sensibilitat per als afers col·lectius. Per **sensibilitat per als afers col·lectius** entenem l'interès del subjecte per qüestions pròpies de l'àmbit col·lectiu.

No s'ha de confondre la sensibilitat per als afers col·lectius amb la manera d'afrontar interessos individuals. És a dir, es poden afrontar qüestions individuals sumant esforços amb altres persones que tenen el mateix interès i no tenir cap tipus de sensibilitat per als afers col·lectius. Aquesta seria una manera de fer utilitarista individual. El fet d'encarar temes individuals de manera col·lectiva o individual estarà en funció del procés de socialització. Hi ha qui pot tendir a agrupar esforços i unir-se a altres persones amb els mateixos interessos, i hi ha qui intentarà actuar de forma individual.

No neguem que en la sensibilitat per als afers col·lectius hi hagi una part de gratificació personal, però el nucli dur de la sensibilitat se centra en l'interès per allò que afecta un conjunt de persones com a col·lectiu (no per la suma d'interessos individuals).

Creiem que l'imaginari cultural influeix en la sensibilitat per als afers col·lectius en el sentit que, en funció dels valors i de la cultura predominant, els subjectes tindran una tendència concreta a l'hora de preocupar-se per qüestions col·lectives i d'actuar de forma col·lectiva.

D'altra banda, l'apropiació desigual del capital social per participar influeix en la sensibilitat per als afers col·lectius. És a dir, el diferent bagatge de cada subjecte condiciona: la seva preocupació per temes col·lectius, la seva capacitat per participar i també la forma d'afrontar els seus interessos de forma col·lectiva o individual.

A nivell formal, observem que **l'imaginari cultural i l'estructura social condicionen la configuració d'una determinada estructura universitària i el teixit associatiu universitari**. Amb això volem dir que la percepció compartida de la realitat condiona la manera en què s'ha configurat la universitat i com s'ha organitzat el seu teixit associatiu.

Per **estructura universitària** entenem la forma en què s'organitza la universitat. Això implica tant la manera de distribuir el poder i l'estructura de govern com la forma d'organitzar la vida de l'estudiant: plans d'estudi, docència, exàmens, regulació de les activitats i organitzacions universitàries, política de subvencions, política de foment de la participació, mecanismes de relació entre les associacions i la institució universitària, etc.

Considerem, doncs, que la materialització de l'estructura universitària és el resultat tant de la cultura i els valors predominants de les persones que formen la societat com de l'estructura social. Així, cal entendre la universitat com un àmbit específic, amb característiques particulars i diferenciades, però que reflecteix en gran manera la societat on s'inscriu, especialment pel que fa als seus valors i paràmetres dominants.

**el fet que els
estudiants i les
estudiants participin
dependrà de les
capacitats indivi-
duals i de les
possibilitats que
ofereixi el context
universitari**

D'altra banda, l'estructura associativa universitària també està fortament condicionada per l'imaginari cultural col·lectiu. En la mesura que les pautes culturals de la societat han configurat una determinada manera d'organitzar els interessos col·lectius. Les associacions sorgeixen en un context concret que influeix en la seva definició i funcionament.

L'estructura associativa universitària l'entendem en un doble vessant. D'una banda, la relació que les associacions estableixen amb el seu entorn. És a dir, amb les persones del seu voltant, amb altres associacions, i amb altres institucions, per exemple el rectorat de la universitat. De l'altra, també entenem la manera en què les associacions s'organitzen interiorment, les activitats que realitzen i els objectius que persegueixen.

Si analitzem per què la gent participa o no des d'una dimensió més concreta, podem dir que **les diferents habilitats individuals per participar, la diferent sensibilitat per als afers col·lectius, l'estructura universitària i l'estructura associativa universitària condicionen l'interès i la capacitat per participar.**

Per **interès per participar en la universitat** entenem la voluntat o desig que tenen els universitaris per prendre part en les activitats que es desenvolupen col·lectivament en la universitat més enllà de l'activitat acadèmica.

Mentre que per **capacitat per participar en la universitat** entenem les possibilitats i les limitacions que tenen els estudiants en cas de voler participar. La capacitat pot venir condicionada per aspectes externs a l'individu o per aspectes interns. Els interns són aquells que es deriven de la desigual habilitat individual per participar, mentre que els externs es deriven del context universitari i associatiu.

Hem de tenir en compte que el fet que els universitaris preguin part en activitats col·lectives o s'organitzin en associacions no solament dependrà de l'interès que tinguin per fer-ho, sinó també de les capacitats individuals i de les possibilitats que ofereixi el context universitari.

Vegem, doncs, les relacions explicatives que hem establert anteriorment. En primer lloc, observem com les desiguals habilitats individuals per participar condicionen la capacitat desigual per participar. Com ja hem exposat, no tots els subjectes interaccionen amb la mateixa fluïdesa en entorns determinats. Així, doncs, en funció d'unes habilitats individuals socialment adquirides, els subjectes tenen capacitats desiguals per participar. No tothom sap parlar en públic de la mateixa manera, o no tothom té carisma. Aquests factors poden condicionar la participació del subjecte.

En segon lloc, la sensibilitat desigual per als afers col·lectius influeix sobre l'interès que té l'individu per participar. Aquesta relació explicativa sembla força òbvia. En funció de la percepció de l'estudiant respecte a les qüestions col·lectives, tindrà més voluntat d'implicar-s'hi i, per tant, de participar.

En tercer lloc, tant l'estructura universitària com l'estructura de les associacions influeixen en la capacitat dels estudiants per participar en les associacions i activitats universitàries. Aquest punt parteix del pressupòsit que qüestions com, per exemple, el nou pla d'estudis, l'organització institucional de la universitat, l'organització interna de les mateixes associacions, els objectius que persegueixen i tot un

reguitzell més de qüestions delimiten la possibilitat de participar. Sembla bastant raonable pensar que aquests tipus de factors condicionen el fet d'associar-se o participar en activitats.

Per acabar, en quart lloc, considerem que tant l'estructura universitària com l'estructura de les associacions universitàries influeixen en l'interès que puguin tenir els estudiants per participar. Amb aquesta afirmació volem dir que les condicions estructurals poden afavorir o inhibir la participació. Per exemple, si els estudiants no tenen gaire poder en els òrgans de govern de la universitat, és probable que l'interès per participar en les eleccions d'aquests òrgans sigui inferior que si en tenen molt. De la mateixa manera, si els objectius de les associacions no es corresponen amb els interessos de la majoria d'estudiants, és probable que aquests no s'associïn ni participin de les seves activitats.

En última instància, des de la dimensió explicativa més concreta del fenomen de la participació, **l'interès i la capacitat per participar condicionen el tipus, el grau i el contingut de la participació a la universitat.** És a dir, que la voluntat i les possibilitats de participar determinen com i per què la gent participa a la universitat.

l'interès i la capacitat per participar condicionen el tipus, el grau i el contingut de la participació a la universitat

Per **tipus de participació** entenem la manera en què els estudiants participen, és a dir, si són associats, voluntaris, col·laboradors, usuaris de serveis o activitats, etc.

Mentre que el **grau de participació** és el nivell d'implicació que els estudiants tenen amb l'associació o activitat que realitzen. Estaria relacionat amb el nivell de responsabilitat. No és el mateix ocupar-se de la gestió d'una associació que participar puntualment en la realització d'alguna activitat.

Finalment, per **contingut de la participació** entenem els temes que generen la participació. El contingut és el motiu o qüestió que porta els universitaris a associar-se o a participar en determinades activitats. És a dir, podem trobar temes tan diversos com l'ecologisme, la pràctica d'un esport, o la representació dels estudiants en els òrgans de govern de la universitat.

Tot aquest recorregut explicatiu del fenomen de la participació i l'associacionisme no tan sols presenta aquesta relació lineal que hem establert, sinó que es tracta d'un procés que es retroalimenta. Així, podem afirmar que el tipus, el grau i el contingut de la participació universitària influeixen en cada un dels diferents nivells exposats en el model: l'estructura social i el procés de socialització, l'imaginari cultural, l'apropiació desigual del capital social, l'estructura universitària, l'estructura associativa de la universitat, les diferents sensibilitats per als afers col·lectius, les habilitats per participar, l'interès desigual per participar, i la capacitat desigual per participar.

Ens trobem davant un sistema que es retroalimenta en els seus diferents nivells. És a dir, la variable que nosaltres volem explicar, el tipus, grau i contingut de la participació, també influeix en els aspectes que la condicionen, de manera que es pot convertir en variable explicativa d'aquells factors que hem considerat que la configuraven. No desenvoluparem com es produeix aquesta relació bidireccional d'influència mútua en la mesura que creiem que ja ha quedat força clara a partir del que s'ha exposat.

Ja només ens cal afegir-hi que **estem parlant d'un procés que està condicionat per factors que, més que relacionar-se per simples vincles de causalitat, configuren un sistema dinàmic que es relaciona no de forma unidireccional d'influència, sinó bidireccional d'influència mútua.** Per exemple, si bé és cert que l'estructura associativa de la universitat condiciona l'interès per participar, també és cert que l'interès per participar condiciona l'estructura associativa de la universitat.

2. METODOLOGIA I TÈCNIQUES⁴

L'objectiu de l'estudi és **comprendre** el fenomen de la participació: qui participa, com participa i per què participa en el marc de les universitats públiques catalanes.

Aquestes preguntes presenten diferents nivells de resposta. Per una banda, podem descriure les formes de participar, el nombre de persones que participen i l'objecte de la participació. Aquestes preguntes es poden respondre amb dades obtingudes amb tècniques quantitatives, dades que poden ser d'elaboració pròpia o d'altres fonts.

Per altra banda, volem explicar per què les persones participen, i per això hem de buscar la resposta en les motivacions i el sentit que les persones donen a la participació. Per obtenir aquesta informació hem utilitzat tècniques qualitatives com ara les entrevistes i els grups de discussió.

De totes les universitats públiques catalanes hem extret dades sobre els índexs de participació dels estudiants en les eleccions als òrgans de govern de la universitat. Amb això, obtenim una primera aproximació quantitativa a l'estat de la participació electoral a les universitats, és a dir, obtenim una primera visió de quina és la proporció d'estudiants que vota a les eleccions als òrgans de govern de les universitats.

Però també hem realitzat entrevistes a responsables de totes les universitats públiques catalanes amb l'objectiu de detectar aquells factors que condicionen la participació dels estudiants a les universitats. Considerem que els responsables de la institució universitària són uns observadors privilegiats i actors destacats de la participació en l'àmbit universitari.

Hem centrat una bona part del nostre treball a dur a terme una anàlisi més exhaustiva de la vida associativa i participativa dels estudiants de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Amb la intenció de veure si el perfil sociodemogràfic és un element explicatiu de la participació en les associacions, hem realitzat un qüestionari a estudiants no associats i a membres d'associacions universitàries.

Més concretament, s'ha passat un qüestionari a 100 associats a entitats de la UAB i a 200 estudiants no associats de la mateixa universitat.

No s'ha elaborat una mostra estadísticament representativa de la població universitària de la UAB i, per tant, els resultats només corresponen i són extensibles a les persones enquestades. Però tot i així, hi ha alguns resultats estadísticament rellevants que ens poden indicar tendències que diferencien els estudiants associats i no associats a la UAB, tendències que, com a hipòtesis de treball, haurien de ser degudament contrastades.

Però a banda de la descripció de les característiques de les persones que participen a la UAB i de les que no hi participen, per comprendre el perquè de la participació associativa és fonamental aproximar-nos a les motivacions, sentits i imaginaris dels estudiants. Amb aquest objectiu hem utilitzat dues tècniques qualitatives: entrevistes semiestructurades i grups de discussió.

L'objectiu de l'estudi és comprendre el fenomen de la participació: qui participa, com participa i per què participa en el marc de les universitats públiques catalanes

⁴ Per complementar aquesta informació, vegeu la fitxa tècnica que s'adjunta en l'annex.

Les entrevistes semiestructurades s'han realitzat als representants de les associacions universitàries que estan en actiu a la UAB. Aquestes entrevistes es complementen amb una entrevista exploratòria a un responsable de programes de voluntariat.

El fet de la participació, més enllà de la motivació individual, s'esdevé en el marc de les relacions humanes, i això fa que sigui molt important l'imaginari que es genera col·lectivament fruit de la interrelació. Per aquest motiu, s'han dut a terme diversos grups de discussió.

Hem realitzat tres grups de discussió amb membres d'associacions per copsar el discurs col·lectiu que es generava sobre tres temes fonamentals: el funcionament intern de les associacions, la participació dels universitaris i com el fet de ser home o dona incideix en la participació en el món associatiu.

Els dos primers grups van estar formats per homes i dones associats, mentre que l'últim va estar format únicament per dones associades. Vam constituir un grup format únicament per dones per copsar el discurs que generaven a l'entorn d'aquest tema sense la presència de companys homes i comparar-la amb el discurs que es generava a l'entorn d'aquest tema en els altres grups mixtos on també es tractava la presència femenina en el món associatiu.

D'altra banda, i molt especialment, també ens interessava conèixer l'opinió i les motivacions dels estudiants que no participen en el món associatiu de la universitat, per la qual cosa vam creure important recollir la seva opinió en grups de discussió.

S'han realitzat sis grups de discussió amb estudiants que no formen part de cap associació universitària. Vam considerar que el tipus d'estudis que es realitzen pot condicionar la participació associativa a la universitat. Però també pot condicionar l'edat i especialment el temps que fa que aquella persona és a la universitat. Per això, l'element homogeneïtzador de cada grup de discussió ha estat determinat per dues variables: el tipus de facultat, que depèn d'una caracterització prèvia que distingeix tres tipus de facultats (facultats de Lletres, de Ciències Socials i de carreres tecnicocientífiques), i el curs (s'han seleccionat alumnes de primer i últim curs). La variable gènere també s'ha tractat en aquests grups transversalment, ja que els grups de discussió han estat formats per homes i dones.

Per analitzar tota la informació obtinguda hem tingut present qui deia què i en quin context, és a dir, si el discurs que estàvem analitzant l'havia fet un estudiant associat, un estudiant no associat o un membre de la institució universitària, i si aquelles afirmacions s'havien fet en una entrevista o en un grup de discussió.

3. CONTEXT SOCIAL DE LA PARTICIPACIÓ

Si bé l'objectiu de l'estudi és la participació dels estudiants a les universitats públiques catalanes, s'ha de tenir present que moltes de les qüestions analitzades van més enllà de la universitat. Tot i que la universitat és un petit món amb les seves característiques particulars, que el fan un medi específic, reflecteix en gran manera les dinàmiques socials i els valors dominants que imperen en la nostra societat.

"No us quedeu únicament dins el marc de la Universitat perquè la solució no la trobareu aquí, penseu una mica en el context global i veureu que aquí dins no passa res més del que està passant a fora." (Representant de la institució universitària)

Com ja s'ha comentat anteriorment, l'estructura social i el procés de socialització configuren un imaginari cultural en el qual es defineixen unes idees concretes sobre el que és la política i la participació. Partint d'aquesta premissa, hem volgut recollir i analitzar què entenen les persones entrevistades per *participar*, ja que, com veurem més endavant, aquest imaginari és un dels motius que expliquen per què les persones decideixen prendre part en la vida pública.

la nostra perspectiva analítica pretén sobretot esbrinar quines motivacions porten a participar i quin sentit donen els individus a la participació pròpia i aliena

3.1. QUÈ VOL DIR PARTICIPAR?

Ens enfrontem amb una qüestió d'una gran complexitat, atès que l'objectiu de l'estudi és bàsicament esbrinar les raons que mouen les persones a prendre part en la vida pública i social, i no solament quantificar la participació, és a dir, saber el nombre de persones que voten, o formen part d'associacions.

En primer lloc, si parlem de participació cal destacar l'amplitud del concepte, conseqüència de la gran quantitat de formes diferents de participar que existeixen. Es pot participar de moltes maneres, per exemple anant a una manifestació, votant a les eleccions o sent el dirigent d'una associació.

En segon lloc, la nostra perspectiva analítica pretén sobretot esbrinar el seu valor subjectiu, és a dir, d'una banda, quines motivacions porten a participar i, de l'altra, quin sentit donen els individus a la participació pròpia i aliena.

Una primera aproximació al sentit de la participació ens porta a observar què entenen els estudiants (associats i no associats) per *participar* i *participació*. En aquest sentit, podem distingir dues visions de la participació.

Troblem una concepció minoritària de la participació molt àmplia: **participar ho és tot**, per exemple assistir a classe, votar a les eleccions, celebrar una festa, etc. Aquest fet és significatiu en tant que hem trobat que el terme només adquireix sentit quan es concreta amb un adjectiu: per exemple *participació electoral* o *participació associativa*.

D'altra banda hi ha una opinió majoritària que relaciona el fet de participar amb conceptes com *col·laboració*, *donar suport*, *compromís*, *implicació*, *relacionar-se* i *dedicació*. Aquesta àmplia pluralitat d'accepcions destaca per la valoració positiva que es fa de la participació.

Atribuïm aquest fet al gran ús que té el terme com a reclam per prendre part en "qualsevol causa". Aquesta utilització com a reclam ha de tenir necessàriament aquesta connotació positiva, perquè l'objectiu és que les persones col·laborin.

Però aquesta afirmació s'ha de matisar en la mesura que el "valor" de la participació es troba en el seu objecte: en què es participa. Així, com ja veurem més endavant, trobem que la cultura política actualment predominant porta molts subjectes a valorar la participació en determinades activitats associatives com a molt positiva —ONG, entitats de cooperació, associacions de voluntariat, etc.—, però d'altres a fer-ho de manera molt negativa, especialment respecte als partits polítics. En apartats posteriors veurem més detingudament aquest fet, però del que no hi ha dubte és que **resulta molt important definir clarament quin és l'objecte de la participació** per fer-ne una valoració, i en funció dels valors "dominants" es farà una lectura favorable d'un tipus de participació, i una lectura negativa d'un altre tipus de participació.

en la configuració de l'imaginari col·lectiu que delimita el context de la participació, els mitjans de comunicació tenen un paper molt destacat

3.2. CONTEXT DE LA PARTICIPACIÓ⁵

La participació en el context universitari, doncs, no es pot deslligar d'un context social més ampli en què la participació ja té associades unes formes, uns valors, uns actors, etc. Aquest context i l'imaginari cultural col·lectiu emmarquen, també, la participació a la universitat.

Diversos elements contribueixen a la **configuració de l'imaginari col·lectiu que delimita el context de la participació**. En aquest sentit, els mitjans de comunicació hi tenen un paper molt destacat. Aquest paper es concreta bàsicament en dos vessants. D'una banda, els mitjans de comunicació marquen una agenda "participativa" en la mesura que seleccionen els esdeveniments de l'actualitat i donen suport a determinats objectius o "causes" que generen participació. Contribueixen, així, a definir quins són els temes pels quals en cada moment val la pena o cal mobilitzar-se.

D'altra banda, els mateixos mitjans també construeixen col·lectivament una definició de quines són les possibles formes de participar. Les identifiquen, les prioritzen (en convertir-les o no en notícia) i les qualifiquen (transmetent la informació d'una manera determinada).

Així, els mitjans de comunicació són un dels factors que contribueixen a la socialització política dels ciutadans, i la condicionen en una determinada direcció posicionant-se sobre en què cal participar i com cal fer-ho.

En aquest sentit, veiem com fets puntuals que tenen molta repercussió mediàtica fomenten l'augment de la participació individual en accions concretes. També constatem que la pròpia lògica dels mitjans de comunicació (captació de l'audiència) acaba comportant que es prioritzi l'espectacle en detriment del compromís continuat amb una causa concreta.

Per tant, trobem que els mitjans de comunicació contribueixen de manera important a definir quins són els temes pels quals val la pena o cal mobilitzar-se i defineixen quines són les possibles formes de participar i les qualifiquen, transmetent que n'hi ha de "positives" i de "negatives".

⁵ Tenint molt present tot el que s'ha esmentat en l'apartat anterior, a partir d'aquest punt de l'informe quan parlem de participació, ens estem referint a formes de participació concretes: associativa, electoral, voluntariat, l'assistència a actes públics i prendre part en activitats públiques.

"Estem en una cultura de l'espectacle i no pas en una cultura de la consciència... és a dir, una cosa és tenir consciència de la solidaritat, que és una pura abstracció, i l'altra és tenir... diguem-n'hi ser sensibles a l'espectacle que produeixen fets de solidaritat concrets, aleshores quan els mitjans els transformen en espectacles aleshores s'actua molt més, vull dir que estem en la cultura de l'espectacle [...] s'ha de fer amb espectacle perquè les coses funcionin, és trist però és així, hi ha d'haver espectacle a darrere." (Representant de la institució universitària)

"Home, és el que hem estat parlant, a veure, és complicat motivar a la gent i que la gent tingui consciència, clar, nosaltres a part, tenim un problema afegit, que per dir-ho d'alguna manera, però és així, a veure, el Sàhara ara està en pau, és veritat, la gent es motiva quan es foten a trets, sigui Iugoslàvia, sigui ara Txetxènia. La gent es motiva quan veu per la televisió, per les notícies, doncs, una primera plana, doncs, que diuen que s'ha fet el bombardeig i han mort tant de persones. Amb el Sàhara el problema és que la guerra es va acabar fa molt de temps i ara estan en ralenti, esperant el referèndum per la seva independència, però com que s'està en pau, és difícil que la gent vegi la problemàtica que existeix, perquè clar, no surt per les notícies, no surt pels diaris, i si surt és una petita columna en un diari que la gent no li presta atenció. O sigui, és difícil motivar aquesta gent, bàsicament per això, perquè no hi ha un conflicte bèl·lic en aquests moments." (Estudiant associat o associada)

actualment hem pogut detectar entre els joves un descrèdit vers la classe política i el seu exercici de la participació en la vida col·lectiva

Com es pot observar en les citacions, alguns dels entrevistats coincideixen amb aquesta anàlisi.

Però els mitjans de comunicació també defineixen i creen imatge dels actors públics i contribueixen a generar opinió sobre ells. Així, els atribueixen legitimitat o il·legitimitat en funció de l'opinió positiva o negativa que se'n transmeti. De fet, cal tenir en compte que l'opinió pública es restringeix cada cop més als actors que surten als mitjans de comunicació, ja siguin sindicats, associacions, partits polítics o persones individuals.

En aquest sentit, la percepció que es té de la política i els polítics està molt vinculada al tractament que en fan els mitjans de comunicació. Aquest aspecte és molt rellevant en la delimitació del context de la participació.

Actualment hem pogut detectar entre els joves un descrèdit vers la classe política i el seu exercici de la participació en la vida col·lectiva. El discurs majoritari de les persones entrevistades és el de la percepció negativa dels "professionals" de la política i es basa a considerar que prioritzen el benefici propi enfront dels beneficis col·lectius. Aquesta percepció negativa dels polítics afecta l'opinió sobre el sistema representatiu de partits pel fet que no s'observen alternatives diferents entre aquells que es presenten a les eleccions.

"Jo crec que falten incentius des de la política, en el meu cas, en les eleccions, jo no tenia per què votar perquè no m'agradava cap, i igualment tots no faran res del que diuen. No t'identifiques amb el que diuen i llavors és en plan, a veure, aquest el descarto, aquest també, aquest també, aquest també, em queden dos, què faig amb aquests dos? Un, dos, tres, pam! I ja està." (Estudiant no associat/da)

El descrèdit de la classe política és un component que afecta la predisposició dels individus a participar en la vida col·lectiva, especialment en àmbits on es percep que hi ha actors relacionats amb els professionals de la política o que, tot i no estar-hi relacionats, reproduïxen aparentment el seu comportament.

"I tot el poder és igual a corrupció, és veritat, és un partit polític, tens unes idees polítiques però a la mínima que tens poder ja et deixes comprar." (Estudiant no associat)

"Però a vegades a la política real poques idees, només interessos." (Estudiant no associada)

"Lo malo de la política es el dinero, el dinero que mueve la política es lo que... que la gente se mueva por el dinero en vez que por el fin que... por la sociedad o por el bien del pueblo." (Estudiant no associat)

Hem de tenir en compte que el paper de la classe política dins de l'actual sistema de democràcia representativa és fonamental. Són els actors en els quals els ciutadans i ciutadanes han delegat el poder de governar. La desconfiança dels ciutadans respecte a la classe política desincentiva la participació electoral, i aquesta manca de participació electoral pot posar en qüestió el sistema democràtic representatiu actual.

si les associacions i l'acció col·lectiva es relacionen amb la classe política, la visió externa és negativa. Si s'entén política com acció col·lectiva, es considera l'activitat associativa com una acció política positiva

La majoria de les persones estudiants associats/des i no associades entenen la política com a "allò que fan els polítics", amb la qual cosa es limita el concepte a dues visions. D'una banda, hi ha tot un discurs que vincula el concepte amb el comportament corrupte d'alguns polítics. De l'altra, hi ha un discurs que entén la política únicament i exclusivament com el debat ideològic a l'entorn d'idees progressistes o "d'esquerres", i idees conservadores o de "dretes". En aquest sentit, qualsevol acció o postura davant una situació concreta s'interpreta en funció d'aquests dos pols ideològics.

Aquests tipus de visió acostumen a anar acompanyats d'un desinterès per la paraula política o fins i tot rebuig. Tot i que també hi ha alguns, menys, "defensors" d'aquesta lectura ideològica de l'acció de les persones.

Molt més minoritària és l'opinió d'aquells estudiants que relacionen estretament el concepte política amb la idea d'acció col·lectiva. En aquest sentit, aquesta altra manera de pensar la "política" és percebuda com a molt positiva.

"Fer política és intentar canviar l'entorn, mitjançant la col·laboració i la participació de l'altra gent, no només un sol, sinó tots. Això és la gran definició de política que es pot concretar en una ONG, en un partit polític, en una associació d'estudiants o en el que sigui. El mot està molt desprestigiats, per molta gent la política és partits polítics, i això és mentida, una associació de veïns és política, i la gent això no ho sap, diuen que això és una altra cosa. Això és política, digues-li com vulguis, però això és política. I clar, està desprestigiats, i això és un handicap, perquè la política educativa i universitària és una reivindicació de millora de la societat... diuen uf! Ha d'entrar bé a la gent perquè... hi ha molt individualisme per desgràcia, quan ho expliques, i has de parlar de l'experiència personal que en traurà." (Estudiant associada)

Per acabar, de forma també minoritària, trobem alguns estudiants que relacionen el concepte política amb tota decisió personal de l'individu; en aquest sentit, aquesta visió àmplia de la política engloba tota acció humana.

"Política lo es todo, no? [...] Cada decisión que uno tome es una forma de hacer política. Todo está tan ligado, tan interrelacionado que... dejar de hacer y hacer... dejar de hacer ya es una política." [...] "¿Qué es hacer política? [silenci] Estar en la vida es hacer política." (Estudiant associat)

La pluralitat de definicions del concepte política incideix en la percepció que es té de l'acció col·lectiva i associativa. Així, doncs, si les associacions i l'acció col·lectiva es relacionen amb la "classe política", encara que només sigui per les formes de fer, la visió externa majoritària és negativa i s'inhibeix la predisposició de l'individu a participar-hi. Però si s'entén política com a acció col·lectiva, es considera l'activitat associativa com una acció política positiva, ja que és un intent d'incidir en la realitat que l'envolta.

En el primer cas la valoració que se'n fa és negativa, en tant que es considera que l'acció va encaminada al benefici propi, mentre que en el segon cas es valora de manera positiva perquè s'associa l'acció amb un benefici col·lectiu.

3.3. ELS VALORS I LES ACTITUDS QUE EMMARQUEN LA PARTICIPACIÓ

Per respondre per què les persones participen, al marge de valorar les oportunitats i possibilitats que tenen de fer-ho, hem d'endinsar-nos en les motivacions individuals producte dels valors i de les actituds que formen part de l'imaginari col·lectiu i individual.

Els valors i les actituds sovint són complexos i contradictoris. Hem de tenir en compte que per sistematitzar aquesta complexitat hem dut a terme un esforç d'anàlisi, de dissecció de tot un imaginari que per si mateix és compacte i contradictori. No hi ha un únic motiu que expliqui cap acció humana, sinó que és el compendi de diferents valors i actituds el que duu l'individu a realitzar una acció concreta.

Tot seguit, mostrarem en forma de tres dicotomies els valors i actituds que creiem que influeixen en la participació. Cal tenir present que les dicotomies no s'exclouen a elles mateixes ni les unes a les altres, sinó que són una sistematització analítica de la realitat.

Les dicotomies són: individualisme enfront d'acció col·lectiva, egoisme enfront d'altruisme, i racionalisme pragmàtic enfront de praxi emotiva.

3.3.1. Individualisme i acció col·lectiva

Una de les explicacions que els estudiants donen majoritàriament per justificar la "no-participació" és la creença que ens trobem en una **societat individualista**. S'atribueix aquest individualisme al fet de trobar-nos en un entorn molt competitiu que provoca que les persones prioritzin aquelles activitats que, realitzades en solitari o no, els reporten un benefici diferencial que, a la vegada, les situa en una posició d'avantatge en el marc de la competitivitat.

Una de les justificacions de la "no-participació" que els estudiants no associats han explicat és la preferència per dedicar el seu temps a la formació acadèmica amb l'objectiu últim d'obtenir "un bon lloc de treball". Paradoxalment, un dels comentaris predominants de les persones associades és la formació obtinguda a través de la participació en l'associació, i com aquesta els reporta un benefici i uns coneixements que els col·loquen en una posició d'avantatge en el marc laboral. Per tant, si això fos cert, ens trobaríem davant la paradoxa que, contràriament al que s'acostuma a pensar, des d'una visió purament individualista i competitiva, segons com, participar reporta més beneficis personals que no pas no participar⁴. Això pot portar l'individu a associar-se com una estratègia conscient individualista per obtenir un benefici propi diferencial.

"Estic segur que es nota la diferència entre una persona que ha estat dedicant-se a activitats associatives, i una que no. N'estic convençut. Estic convençut que troben feina abans, als que els interessa buscar determinades feines, segur." (Estudiant associat)

des d'una visió purament individualista i competitiva, participar reporta més beneficis personals que no pas no participar

⁴ Aquest punt es desenvoluparà més extensament en l'apartat 5.4. de l'informe.

"A fin de cuentas la gente se queda porque está aprendiendo, y está aprendiendo cosas que no se enseñan en la universidad, ni le van a enseñar nunca." (Estudiant associat)

Molt sovint al llarg del treball de camp hem pogut detectar la confusió entre individualisme i egoisme, en tant que hi ha una connotació negativa de l'individualisme que l'associa a l'egoisme.

la participació associativa pot estar motivada pel benefici propi o pel benefici aliè

D'altra banda, hi ha un descrèdit de l'acció col·lectiva perquè es dubta dels objectius finals dels que dirigeixen aquesta acció. Aquesta manca de confiança en l'acció col·lectiva està relacionada amb la idea que la majoria dels objectius pels quals valdria la pena participar queden fora de l'abast de la participació individual, i depenen d'escenaris i actors socials (per exemple les empreses multinacionals) que no formen part de l'espai públic de participació, o en formen part però es considera que defensen interessos propis i ocults.

D'aquesta manera, en alguns estudiants conviuen una desconfiança o escepticisme envers l'acció col·lectiva i les seves possibilitats amb una convicció del fet que actuar de manera col·lectiva és la millor manera d'incidir en la realitat.

Com ja s'ha comentat abans, aquesta concepció de l'acció col·lectiva és una de les accepcions de política valorada positivament. La participació en qualsevol àmbit públic té un component d'interès personal i en aquest sentit la creença en els "beneficis de la participació" depèn de l'accés que s'hi té i de les experiències viscudes. És en aquest punt on les condicions estructurals i el procés de socialització influeixen a l'hora de participar o no.

3.3.2. Egoisme i altruisme

Un segon argument, esgrimit pels estudiants, per justificar tant la participació com la no-participació ha estat qualificar les persones d'egoistes o altruistes. En aquest sentit, hi ha la percepció que la participació associativa pot estar motivada pel benefici propi o pel benefici aliè. És a dir, les persones s'associen per defensar col·lectivament un interès propi (fet que no deixa de ser una motivació egoista) o bé s'associen per defensar col·lectivament interessos de terceres persones o interessos col·lectius, i en aquest cas el principal benefici que en treuen és la gratificació personal de realitzar una acció que consideren "justa" o "adequada".

De fet, l'egoisme o l'altruisme no expliquen per si sols el fet de participar o no, sinó que més aviat diferencien la participació. Això és així perquè, com hem pogut observar, el fet de participar pot tenir una finalitat "egoista" o una finalitat "altruista". Però tot i així, hem apuntat aquesta distinció dins dels valors i actituds que emmarquen la participació en la mesura que l'argumentació que de forma més general s'ha donat a la pregunta "Per què la gent no participa?" ha estat: "Perquè ens trobem en una societat individualista on la majoria de gent és regeix per pautes egoistes". En canvi, en alguns tipus de participació concrets, voluntariat o associacionisme de cooperació, es destaquen els valors altruistes que motiven les persones a realitzar aquests tipus de participació.

Amb l'objectiu de mostrar que no té per què associar-se de manera unívoca egoisme amb individualisme ni altruisme amb acció col·lectiva, presentarem dos exemples:

1. Hi ha una pujada de les taxes de l'aigua que afecta els meus rebuts i, per tant, decideixo participar en una manifestació de protesta contra l'augment de les taxes. En aquest cas hi ha una motivació egoista que duu la persona a participar en una acció col·lectiva.

2. Hi ha una pujada de taxes de l'aigua que no afecta el meu rebut, però com que ho considero injust decideixo enviar una carta de protesta a l'Ajuntament. En aquest segon exemple, una motivació altruista porta la persona a realitzar una acció individual.

3.3.3. Racionalisme pragmàtic i praxi emotiva

L'última dicotomia, que complementa el marc de valors i actituds que configuren l'imaginari social imperant i intervé en l'acció de l'individu, és el grau d'emotivitat o de racionalitat que condueix a realitzar una acció concreta. Aquest aspecte l'hem articulat contraposant dues actituds que hem anomenat *racionalisme pragmàtic* i *praxi emotiva*, però som conscients que hi ha més formes i més complexes per descriure i analitzar les motivacions de l'acció.

El **racionalisme pragmàtic** porta els individus a realitzar un càlcul racional de costos i beneficis des del punt de vista individual. En aquest càlcul de beneficis i costos es pondera una acció en funció del temps, els diners o el plus d'avantatge competitiu que aporta l'acció. Però no ens trobem solament enfront d'un càlcul de l'objectiu que ens porta a realitzar l'acció, sinó també, i sobretot, enfront d'un càlcul dels resultats de la mateixa acció en funció dels objectius que perseguim. És a dir, valorem quins efectes té la nostra acció de cara a assolir uns objectius.

"No... parlem clar. Vull dir, potser si no m'haguessin dit que cobrava no hagués vingut, primer perquè la gent valora molt el temps, és a dir, per exemple, jo valoro molt el temps que tinc, saps, el temps que puc perdre, dues hores aquí... sense un incentiu poques vegades es pot dir que la gent participi."
(Estudiant no associat)

D'altra banda, els individus actuen en funció d'una **praxi emotiva**, és a dir, actuen en funció del que senten que han de fer en determinats moments i espais de relació social, sense calcular de manera racional els profits i costos que es deriven de l'acció, o bé actuen per la gratificació personal i emotiva que se'n deriva.

"Jo crec que falta una mica l'esperit de rebel·lió perquè vale que per canviar les coses, potser s'han d'anar canviant de mica en mica, però en general falta això perquè és això... lo de l'informe Bricall, doncs a veure, canvien les taxes, et treuen les beques, enlloc de beques et donen préstecs, jo això ho trobo molt fort i la gent... vam anar a la manifestació i vam sortir de l'Autònoma i considero que érem molt pocs, molt pocs i això ho trobo molt fort, i potser no canviarà res, però jo tenia la necessitat d'anar allà i és igual, fer-me sentir, i potser no canviaràs res però aquesta necessitat li falta a moltíssima gent, vull dir, aquest dir "Ep! Que estic aquí, escolteu-me!", que no t'escoltaran i et tancaran les portes, no? però... jo trobo que falta això, que la gent "Ah! Vaga vale... millor, ens quedem a casa i anem de festa i lo que sigui" vull dir que la majoria de gent pensa això i ni li interessa per què es fa la vaga, ni s'interessa per a què és l'informe Bricall ni s'interessa per res, vas a la manifestació i veus a aquells quatre i això... jo crec que hi ha una desmotivació general." (Estudiant no associada)

Un cop vistos els paràmetres analítics que considerem necessaris per entendre les motivacions per participar, podem observar que en el terreny del discurs predominen els comportaments individualistes, egoistes i tanyits d'un racionalisme pragmàtic. Si bé tots els subjectes poden actuar amb motivacions diverses en funció de circumstàncies específiques. En tot cas, cal distingir el nivell discursiu del nivell real pel que fa a les argumentacions que les persones donen a l'hora d'explicar tant la participació com la no-participació. En aquest segon nivell, predominen les accions emotives enfront dels càlculs racionals de costos i beneficis de l'acció en funció d'uns objectius concrets.

**el grau d'emotivitat
o el de racionalitat
d'una persona
són variables
explicatives de les
motivacions per
participar**

IDEES MÉS RELLEVANTS DE L'APARTAT

- L'imaginari cultural condiona la visió que es té de la participació i a la vegada aquesta visió influeix en el fet de participar, en l'objecte de la participació (en què es participa) i en la manera en què es participa.
- Hi ha bàsicament dues valoracions de la participació: una de positiva, vinculada a la participació en el voluntariat o les ONG, i una altra de negativa, vinculada als professionals de la política.
- Els mitjans de comunicació són un dels actors fonamentals en el procés de socialització política i de la configuració de l'imaginari cultural predominant, ja que defineixen les "causes legítimes" per participar i les maneres "correctes" i "incorrectes" de fer-ho.
- No es pot associar a priori individualisme amb egoisme ni acció col·lectiva amb altruisme, cal diferenciar entre la motivació (egoisme-altruisme) de l'acció i la manera de realitzar-la (individualista - acció col·lectiva). Però en tot cas cal destacar que les persones entrevistades sovint han manifestat una certa confusió entre aquests conceptes.

4. L'ESPECIFICITAT DE LA UNIVERSITAT

Tot el que s'ha comentat fins ara és vàlid per explicar la participació a la universitat, ja que no és un àmbit independent de les dinàmiques socials, i s'emmarca en una estructura social més àmplia a la qual ja hem fet referència i que està estretament vinculada a l'imaginari cultural dominant.

Però al mateix temps la universitat és un àmbit social que té les seves característiques pròpies, que també influeixen en la participació dels estudiants. En aquest apartat de l'estudi ens centrarem en les especificitats de l'estructura universitària i el seu funcionament, i com influeix en la participació dels estudiants.

**la vida associativa
universitària es
veu afectada per
la temporalitat
de la condició
d'estudiant**

4.1. LA VIDA A LA UNIVERSITAT I LA PARTICIPACIÓ

En primer lloc, destaquem els aspectes relacionats amb la vida universitària que influeixen de forma directa la participació dels estudiants a la universitat. Així, la condició temporal de l'estudiant i els horaris lectius són els dos elements més destacats pels mateixos estudiants a l'hora de justificar la seva participació a la universitat.

Una de les especificitats més rellevants de la universitat és que **la condició d'estudiant és temporal** i això influeix en la participació associativa a la universitat.

"Se senten estudiants, és a dir, una persona que està de pas, tampoc s'acaben d'involucrar gaire, ells prefereixen fer la seva carrera i treure bona nota, la millor possible per trobar la millor feina possible, aquest crec que és un discurs que crec que porten al cap [...]" (Representant de la institució universitària)

Malgrat la temporalitat que comporta el pas per la universitat, hi ha molts estudiants (tot i que siguin un percentatge reduït) que s'impliquen en la vida associativa que hi té lloc, però tot i així, com és lògic, quan acaben els estudis normalment abandonen l'associació. Per tant, la vida associativa universitària es veu afectada per la temporalitat de la condició d'estudiant. A les associacions universitàries hi ha un elevat grau de renovació dels seus membres i una pèrdua important de l'experiència adquirida de l'associació quan no hi ha una transmissió de coneixements entre els membres que deixen l'associació i les persones que s'hi incorporen de nou.

"A nivell de la universitat jo crec que les associacions tenen el problema de la temporalitat de l'universitari, no? Tu quan entres a participar a una associació en un projecte, com per exemple els de cooperació internacional, pots entrar a participar i fer un treball participatiu i tot però tres anys com a màxim, no? Aleshores tot el nivell d'experiència, ni que sigui a nivell d'experiència de burocràcia administrativa d'aquí la universitat... és a dir, com es reben aquí les subvencions i totes aquestes històries. Aquesta informació es va perdent, aleshores a l'hora de portar projectes de més abast, o a més llarg plaç és impossible, et trobes truncat en el tema de que bé, t'acostumes a que bé... hi hagi dos o tres persones més responsables, o que controlen més el tema, o que participen en associacions polítiques i saben millor com funciona el tema. Aleshores quan aquestes persones deixen l'associació hi ha un daltabaix. Per què és això, per aprendre novament el que ja es donava per après, el que ja feien aquells tres "tios"? Tot això s'ha de tornar a aprendre des del principi." (Estudiant associada)

La renovació dels membres de les associacions sovint està vinculada als cursos acadèmics. A l'inici del curs és quan des de les associacions se sap amb quantes persones associades es pot comptar.

"Nosaltres fem una llista nova, perquè no hi ha altes ni baixes, perquè tu comences de nou cada any."
(Estudiant associada)

Però els ritmes de la vida acadèmica afecten l'associacionisme per diverses raons. Com ja hem dit, la finalització dels estudis i dels cursos acadèmics generalment pot comportar l'abandonament de la participació associativa en el context universitari. Però el ritme acadèmic, marcat per la periodicitat dels cursos i de les èpoques d'exàmens, també marca la vida associativa de manera decisiva. La vida associativa es duu a terme bàsicament durant els cursos acadèmics i es paralitza en èpoques de vacances i durant el període d'exàmens.

**el ritme acadèmic
(horaris de classe i
èpoques d'exàmens)
també marca la
vida associativa de
manera decisiva**

"Cuando claro estás en época de exámenes o tienes muchos trabajos, pues dices: ostras! Es que tengo tantas cosas, estoy tan agobiado que no puedo participar. Y claro hay épocas que estás peor, y épocas que estás mejor, o sea que claro depende mucho de la época en que te encuentres. Sobre todo en el calendario escolar, que claro, cuando estás en épocas que no tienes exámenes, pues la gente sí que se puede dedicar más, pero luego en exámenes nadie se quiere dedicar." (Persona associada)

Un altre condicionament del context que emmarca la vida associativa dels estudiants a la universitat són els **horaris de classe**. En moltes carreres es preveuen classes matí i tarda, pràctiques obligatòries, uns horaris que s'estableixen de manera quadrimestral i en alguns casos assistència "obligatòria" a classe.

Principalment el fet de tenir classes matí i tarda i el fet que a l'inici del curs els estudiants sovint no saben els horaris que tindran durant tot l'any dificulten la possibilitat de planificar la seva participació en les associacions.

"El fet que no tinguis un horari fix des de l'inici del curs que sàpigues que és allò que no et pots comprometre a vegades, perquè, o sigui, et poden arribar i dir aquesta setmana tens tota la setmana de pràctiques, llavors si realment estàs en una associació no et pots comprometre durant la setmana, i més si treballes, vull dir, que és això si ja tens matí i tarda, i encara que no tinguis matí i tarda però que ho tinguis així una mica provisional no et pots comprometre en un lloc." (Estudiant no associada)

"Yo creo que es también la falta de tiempo. Yo hago veterinaria y realmente estamos todo el día que si prácticas, que si clases... con lo cual ¿cómo te vas a meter en una asociación?" (Estudiant no associat)

"També depèn de les carreres, a les carreres científiques són de matí classes i a les tardes pràctiques, i pràctiques obligatòries, i no busquis feina perquè les pràctiques són obligatòries i aquí ja et limiten. I clar, comprometre't no, vull dir, no et pots comprometre en res, en res. En principi has d'estar allà. Els científics estem molt estressats." (Estudiant no associada)

"Els plans d'estudi s'han reduït en temps però no en contingut, i la gent va molt pressionada, i això perjudica l'associacionisme de manera clara." (Estudiant associat)

4.2. LES POLÍTIQUES DE FOMENT DE LA PARTICIPACIÓ I L'ASSOCIACIONISME I LES SEVES IMPLICACIONS

Un cop vistos els principals condicionaments de la participació en la vida universitària, entrem a observar les accions que emprèn la mateixa institució per fomentar la participació dels estudiants.

Es poden distingir tres grans àmbits de foment de la participació estudiantil a la universitat promoguts des de la institució. El primer àmbit d'actuació s'adreça a tota la població universitària; el segon, a l'organització del voluntariat, i el tercer àmbit d'actuació és el que fomenta l'associacionisme.

4.2.1. Actuacions per fomentar el coneixement de la universitat

Les actuacions adreçades a tota la població universitària, sense fer distincions, estan orientades a donar a conèixer la universitat i el seu funcionament. En aquest sentit, la UPC té un programa d'acollida als estudiants nous anomenat "Mòdul Zero", en el qual s'explica el funcionament de la universitat durant el primer quadrimestre. Per aquest curs es concedeixen crèdits de lliure elecció. En aquesta activitat s'informa sobre tot allò que afecta l'estudiant en la seva vida acadèmica i pot interessar-li (per exemple l'ús de la biblioteca), però també se l'informa de l'organització interna de la universitat i de les possibilitats de participació que ofereix.

Al marge d'aquest tipus d'actuació concreta, pràcticament totes les universitats públiques catalanes editen publicacions per difondre les activitats extraacadèmiques que es realitzen en el marc de la universitat. Per exemple xerrades, conferències, cicles de cinema, etc.

Òbviament perquè els estudiants participin en la seva universitat és indispensable que abans coneixin les possibilitats participatives que hi ha.

4.2.2. Polítiques d'organització i foment del voluntariat

En les polítiques d'organització i foment del voluntariat es distingeixen tres grans tendències. Per una banda, trobem que hi ha universitats que canalitzen les demandes de voluntariat cap a entitats externes a la universitat, com per exemple l'Incavol.

Una altra possibilitat són aquelles universitats que gestionen, programen i orienten les activitats dels voluntaris a través d'entitats sense ànim de lucre vinculades a la universitat. Sovint les activitats que es programen per als voluntaris són de caire socioassistencial.

Aquestes activitats es poden desenvolupar per ajudar altres estudiants universitaris (com per exemple el programa PIUNER, que se centra a donar suport i acompanyament als estudiants discapacitats de la UAB) o poden ser activitats d'ajuda a persones alienes a la universitat (com per exemple el Programa de voluntariat de presons de la UAB).

Una tercera possibilitat són aquelles universitats que, tot i no tenir un servei que aglutini totes les demandes de voluntariat, sí que organitzen programes específics per atendre necessitats pròpies de la universitat. Per exemple el programa "Matrícula en paral·lel" de la UB, en el qual un estudiant acompanya un company discapacitat al llarg d'un curs acadèmic.

Al marge de la forma de gestionar el voluntariat, hi ha universitats que no el fomenten i no fan cap actuació amb aquesta finalitat, i n'hi ha que fan un gran esforç de promoure'l. En aquest sentit, hi ha universitats que donen la possibilitat de manifestar l'interès per algun programa de voluntariat en la mateixa matrícula d'inscripció dels cursos acadèmics. D'aquesta manera, les dades personals dels estudiants que es mostren interessats passen a formar part d'una base de dades que utilitzen els programes i les associacions de voluntaris.

Ara com ara s'ha limitat el terme *voluntariat* a un sol tipus de participació voluntària, però hem de tenir en compte que la participació associativa també se la pot catalogar de "voluntària". Per tant, és

perquè els estudiants participin en la seva universitat és indispensable que abans coneixin les possibilitats participatives que hi ha

important observar quin és el matís que introdueix aquest nou concepte reduït de voluntariat que utilitzem per parlar del voluntariat que es realitza en el marc de la participació associativa.

En primer lloc, són activitats que tenen com a objectiu el benestar de terceres persones. Aquest fet per si sol no el distingiria de l'associacionisme, però sí l'organització interna de l'activitat i el poder de decisió que tenen les persones que la realitzen. La persona voluntària no pot decidir en la gestió de l'entitat o del programa en el marc del qual fa la seva activitat, ni pot introduir grans canvis en l'activitat, ja que aquesta està predeterminada pel programa o l'entitat gestora.

la persona voluntària no pot decidir en la gestió de l'entitat ni pot introduir grans canvis en l'activitat, ja que està predeterminada per l'entitat gestora

"Jo crec que amb això del voluntariat, s'ha fet una mica de demagògia perquè sembla un descobriment modern i jo parteixo de la base que feina voluntària s'ha fet tota la vida per molts mecanismes, no? Per molts mecanismes associatius de la vida civil que va des de dedicar hores en associacions culturals, en associacions de veïns o en trenta mil coses. El treball voluntari fet per motius més o menys de sensibilitat social s'ha fet tota la vida i sembla que d'alguna manera pot donar la sensació que això del voluntariat pot semblar una cosa nova que s'ha inventat l'Administració per donar sortida a la gent que no sap en què i com pot ajudar. En aquest sentit hi ha com una mena de... és a dir, en aquest sentit sembla com si es volgués marcar uns canals molt establerts de voluntariat perquè la gent fos incapaç de trobar-se els seus propis canals

i a més amb una utilització molt demagògica després de les coses que es fan. Ara això és una cosa, per tant jo diria que en essència no tindria per què ser diferent el voluntariat de l'associacionisme, segurament el que acaba passant és que el voluntariat ha acabat anant a parar, o ha canalitzat a gent que segurament no ha tingut les condicions o la disposició d'associar-se, és a dir que acaba arreplegant una mica o agrupant persones per lliure que no han donat el pas de dir «Bueno, jo voldria fer coses en aquest àmbit, vaig a buscar algú que n'estigui fent» sinó que diu «Què haig de fer? O què puc fer?»" (Representant de la institució universitària)

"Clar la gent que vol entrar a treballar o els voluntaris que volen implicar-se o portar un projecte que és seu es troben amb això. Que arriben els hi donen els cartells i «ajuda'm a penjar-los» i amb quatre dies desapareixen. Clar, és molt important per una associació de voluntaris deixar participar els voluntaris en la decisió." (Estudiant associada)

En l'actual context social hi ha una bona acollida d'aquesta forma d'organitzar les activitats voluntàries producte de l'èmfasi que es fa en l'acció directa i en la seva efectivitat. Com ja hem dit anteriorment, l'absència de poder de decisió dels voluntaris en els programes en els quals participen limita l'acció col·lectiva entesa no com el fet d'actuar junts sinó com el fet de decidir plegats. Aquest marc de decisió conjunta estaria estretament vinculat a una cultura participativa, on hi ha espai per a la crítica i el debat, espai que queda més limitat en el marc del voluntariat.

"Jo personalment, això ja és una opinió personal, eh? Crec, crec, a veure, jo no sóc especialista en el tema, crec que el voluntariat amb incentius no tindrà diguem-ne... no sé com dir-t'ho... allò òptim, la resta ja no ho sé, però l'òptim seria realment que les accions aquestes voluntàries, que si tu vols detecten mancances de la societat que convindria atendre, les genuïnes serien les que quan anés al darrere... hi hagués una associació de persones que actuen amb una certa autonomia, i per tant, d'una manera relativament crítica podríem dir, és a dir, buscant un model de societat determinat que és el que fa que la gent s'agrupi. És on realment crec que seria òptim el voluntariat, em sembla, no? I això seria òptim." (Representant de la institució universitària)

D'altra banda, el voluntariat no es planteja grans objectius de transformació social, sinó petites accions concretes que fàcilment poden ser efectives. És a dir, l'esforç va adreçat a pal·liar els efectes d'una situació social, però no planteja incidir en les causes d'aquesta situació. Això encaixa perfectament amb

un imaginari que pensem que està bastant estès entre la gent jove: aquell que percep que la transformació de les coses importants no està a l'abast de l'acció col·lectiva.

4.2.3. Polítiques de suport i foment de l'associacionisme

El tercer àmbit d'actuació de la institució universitària és el suport i foment de l'associacionisme. La manera més habitual de donar suport a l'associacionisme universitari és a través de les subvencions econòmiques per activitats associatives (com per exemple la representació dels estudiants), a través del suport logístic (com la cessió de locals i material –ordinadors, telèfon...–) i a través de la difusió de les activitats i de les entitats.

En la gran majoria d'associacions universitàries els membres associats no paguen cap tipus de quota a l'entitat. Per tant, sovint l'únic ingrés econòmic de l'entitat és la subvenció. Això genera una forta dependència de la institució.

"És molt important, molt important, la resposta del Rectorat. Clar, normalment quan el local és del Rectorat, perquè el local ens el posa el Rectorat... perquè la subvenció ve diguem-ne des del Rectorat. Això és... per mi és el problema principal aquí." (Estudiant associat)

*normalment es
dóna suport a
l'associacionisme
universitari a
través de les
subvencions econò-
miques, el suport
logístic i la difusió
de les activitats i
de les entitats*

Un dels efectes no desitjats més evidents de la dependència econòmica és la competència que s'estableix entre les associacions per aconseguir uns recursos econòmics que són escassos. Sovint la concessió de subvencions es veu com un greuge comparatiu.

Altres maneres de potenciar l'associacionisme són el suport de tècnics (objectors, personal contractat i becariis) i la concessió de crèdits de lliure elecció per a la realització d'activitats en el marc de les associacions.

El suport tècnic a associacions és un tema que genera un debat intern en el món associatiu per la tensió que suposa entre efectivitat de l'associació i poder de decisió dels seus membres. Quan en una associació hi ha tècnics, sorgeix el perill de la tecnocràcia, és a dir, que les decisions quotidianes no les prenguin els membres de l'associació o els seus representants elegits, sinó els tècnics. Aquest perill s'agreuja quan el tècnic no depèn directament de l'associació, sinó de la institució universitària.

En aquest punt es planteja el debat entre la tecnocràcia i la democràcia, es planteja la dicotomia entre l'efectivitat i la presa de decisions col·lectiva. El fet que hi hagi activitats que requereixen un cert coneixement tècnic no vol dir necessàriament que les decisions les prengui el tècnic, ja que aquest pot posar els seus coneixements a disposició dels membres de l'associació, i que siguin ells els que prenguin les decisions. El problema es planteja quan es pretén "tecnificar" molt les decisions deixant-les en mans dels tècnics, sota el pretext que es requereix un coneixement especialitzat del tema.

La concessió de crèdits és un altre dels temes de debat tant en la institució universitària com en el món associatiu de la universitat. En la institució universitària no hi ha unanimitat, ja que hi ha universitats en les quals es concedeixen crèdits per l'assistència a activitats associatives i n'hi ha d'altres que només concedeixen crèdits quan les activitats de l'associació són de caire acadèmic. Darrere aquest plantejament hi ha dues concepcions diferents del paper de la universitat en la formació dels estudiants: una de més àmplia, segons la qual els continguts que tradicionalment no han estat acadèmics es consideren formació, i una més restringida a l'àmbit acadèmic.

Entre els estudiants tampoc no hi ha unanimitat. D'entre els representants d'associacions entrevistats, n'hi ha una part que hi està en contra, perquè considera que l'atorgament d'incentius com els

crèdits desvirtua l'esperit associatiu. En canvi, una altra part hi està a favor, en valorar-los com una via de foment de l'associacionisme.

"Dubtàvem de si havíem de demanar el reconeixement amb crèdits o no. Hi havia evidentment un vessant positiu, que és que nosaltres creiem que això, perquè tingués el reconeixement que havia de tenir, doncs creiem que és una activitat realment molt pedagògica i tal, hauria de tenir uns crèdits, però per l'altra, ens feia por, que això es convertís en un grup que vingués molta gent a la recerca del crèdit." (Tècnic associat)

"Pregunta: Tu creus que és positiu donar crèdits perquè incentivin?" "Sí, sí molt positiu. Molt, perquè incentivarà bastant. A més, qualsevol persona que vulgui apuntar-se aquí pels crèdits i li expliques cada mes què farà i les possibilitats que pot treure de fer viatges i tal, home, la gent s'hi llançarà, hi haurà patades per entrar aquí, com hi han ara per fer l'objecció." (Estudiant associada)

"Bé, jo estic en una associació i t'interessa que la gent vingui, que la gent s'associï, que vegi lo que estàs fent, i així, però si tens gent a dins que no fa res, vulguis o no, et pica, vull dir, et sap greu i a més a més, estàs desmotivant a la persona que està motivada en certa manera, perquè si ella no fa res, no ve, i no, no... val més que no hi sigui, no no és que val més que no hi sigui, interessa que vingui gent però gent motivada, perquè si no ve motivada tampoc no fa res, no mou res, l'un per l'altre, saps? És millor dues persones i motivades que moguin altra gent que 50.000 i que no sàpiguin que fer o no tinguin ganes de fer res i simplement entrin perquè «Tinc 15 crèdits i necessito 8 crèdits més». Ja perdria tot lo que és una associació, eh? Lo que diu ella ja se li hauria de canviar el nom." (Estudiant no associat)

4.3. APUNT DESCRIPTIU DE L'ESTAT DE L'ASSOCIACIONISME A LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES CATALANES

A tall d'introducció de l'associacionisme a la universitat, començarem per presentar les dades que poden ser més rellevants de cara a la participació a la universitat.

Les dades són l'any de creació, el nombre d'estudiants matriculats del curs 1998-1999, la ubicació geogràfica i, per acabar, el nombre d'associacions registrades (que no vol dir que siguin associacions en actiu).

A Catalunya hi ha set universitats públiques: la Universitat de Barcelona (UB), la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), la Universitat Pompeu Fabra (UPF), la Universitat de Girona (UdG), la Universitat de Lleida (UdL) i la Universitat Rovira i Virgili (URV).

La UB és una de les universitats històriques de Catalunya, però podem dir que la seva activitat més recent s'inicia en la primera meitat del segle XIX. Durant el curs 1998-1999 s'hi van matricular 67.083 estudiants. Tots els centres de la UB es troben a les ciutats de Barcelona i Santa Coloma de Gramenet i compta amb 46 associacions registrades.

La UAB, fundada l'any 1968, s'ubica a Bellaterra i Sabadell i té centres adscrits a Barcelona, Manresa, Sant Cugat, Terrassa i Mollet del Vallès. Durant el curs 1998-1999 s'hi van matricular 38.590 estudiants i compta amb 63 associacions registrades.

La UPC inicia la seva activitat el 1971 i té els seus centres a Barcelona, Manresa, Sant Cugat, Sant Just Desvern, Terrassa, Vilanova i la Geltrú, Canet de Mar, Igualada i Mataró. El curs 1998-1999 va tenir 36.997 estudiants matriculats i compta amb 205 associacions registrades.

La UPF es crea l'any 1990, i s'ubica a Barcelona, Manresa, Mataró i Calella. Durant el curs 1998-1999 s'hi van matricular 8.703 estudiants i té 20 associacions registrades.

La UdG inicia la seva activitat actual l'any 1991, i s'ubica geogràficament a Girona, Barcelona i Sant Feliu de Guíxols. El curs 1998-1999 va tenir un total de 13.087 alumnes i compta amb 24 associacions registrades.

L'actual UdL és del 1991 i els seus centres es troben a Lleida, Cervera, la Seu d'Urgell i Manresa. Durant el curs 1998-1999 s'hi van matricular 11.363 estudiants i té 26 associacions registrades.

La URV es crea el 1991 i té els seus centres a Tarragona, Reus, Tortosa i el Vendrell. El curs 1998-1999 va tenir un total de 12.744 estudiants i té aproximadament 15 associacions registrades.

Hi ha universitats que fa molt de temps que mantenen una activitat docent de manera continuada, mentre que la UdG, la UdL i la URV es reconeixen com a universitats públiques l'any 1991 i la UPF es crea l'any 1990. Òbviament, aquest fet incideix en la tradició associativa i participativa de cada universitat en tant que, en les universitats de nova creació, els esforços dels primers anys es concentren a organitzar el funcionament docent, acadèmic i administratiu de la universitat, fet que relega a un segon pla el foment de la participació associativa.

"Aquesta universitat, com a universitat funciona des del 92, i per tant abans era una delegació de la Universitat de Barcelona o de la Politècnica segons els centres, aleshores al 92 es va crear la universitat i es van ajuntar totes les delegacions d'universitats diverses que hi havia aquí i es va fer. Per tant vull dir que la política com a Universitat ve del 92 i jo diria que entre el 92 i el 96 pràcticament, tot l'esforç polític de la universitat es va centrar en el que serien les coses més elementals, és a dir, organitzar que funcioni la docència, organitzar la manera d'organitzar la docència, la part de gestió acadèmica, dels expedients, de tot aquest tipus de coses bàsiques i després tots els temes de recerca." (Representant de la institució universitària)

La **relativa joventut** d'aquestes universitats incideix tant en les polítiques de foment de l'associacionisme com en la seva tradició associativa i les seves dinàmiques socials.

La **ubicació dels centres de les universitats** és un altre dels condicionaments del context que incideix en l'exercici de les responsabilitats dels representants. Per exemple, si els centres d'una universitat es troben molt dispersos geogràficament, els representants dels estudiants s'han de desplaçar per assistir a les reunions dels òrgans de govern de la universitat.

"Clar, un estudiant que es presenta al Claustre ha d'agafar el cotxe o el tren i venir al Claustre a Barcelona, i l'estudiant que és de Vilanova i la Geltrú si surt claustral ha de venir cap aquí, i el del Baix Llobregat també s'ha de desplaçar. Per tant això ja és un inconvenient." (Representant de la institució universitària)

La dispersió geogràfica dels centres també afecta la capacitat de les associacions per incidir de manera global en tota la població universitària i transcendir els centres d'on sorgeix la iniciativa. En aquest sentit, alguns estudiants manifesten que la concentració dels centres en un campus afavoreix la participació associativa.

"El fet que tot estigui en un mateix campus fa que en un moment puguis baixar al teu local, trobar els teus amics, en una hora lliure..." (Estudiant associat)

L'existència d'un campus pot afavorir la interrelació dels estudiants i pot facilitar l'associacionisme en la mesura que hi ha una "proximitat objectiva" de tots els estudiants. Però no garanteix que hi hagi més relació entre els estudiants de diferents facultats. Aquesta "proximitat objectiva" no ve complementada d'una "proximitat subjectiva". Com veiem en la citació següent, tot i que els estudiants i les

estudiants conviuen en un mateix espai el cercle d'actuació de cada individu es limita molt a la facultat on estudia.

"En teoria ho tenim molt fàcil per donar-nos a conèixer, però no sé, s'hauria de parlar molt, perquè, com és possible que estem tots junts aquí, però sembla que encara així tenim les barreres al cap, no són parets de veritat, però hi ha una paret fictícia entre cada facultat." (Estudiant associat)

el tipus i la quantitat d'associacions que hi ha a les universitats és un bon indicador de la participació que hi duen a terme dels estudiants

Per acabar, considerem que **una de les formes més importants de participació universitària és l'associacionisme**; per tant, el tipus i la quantitat d'associacions que hi ha a les universitats són bons indicadors de la participació que hi duen a terme els estudiants. Tot i així, cal tenir present que no totes les associacions registrades són associacions actives. En el món universitari quan una associació deixa d'existir normalment, ningú ho notifica al registre d'entitats de la universitat. Per tant, des de la institució universitària hi ha grans dificultats per conèixer les associacions que realment estan en actiu.

La taula de la pàgina 45 mostra les diferents tipologies d'associacions existents en funció dels seus objectius. El nombre d'associacions que es mostra per a les diferents universitats són aquelles que creiem que són actives, ja sigui perquè tenen una pàgina web, perquè han demanat subvencions o bé perquè la institució universitària n'ha confirmat l'existència.

Podem afirmar que el nombre d'associacions que apareixen a la taula són associacions actives, però el que no podem afirmar és si són totes les associacions actives de l'àmbit universitari.

En aquest sentit, el cas més extrem és la UPC⁷, on hi ha 205 associacions registrades, de les quals podem afirmar que 30 són actives perquè tenen una pàgina web pròpia. Per tant, el marge d'error oscil·la entre un mínim de 30 d'actives i un màxim de 205.

Difícilment des de la institució universitària es poden conèixer totes les associacions actives d'una universitat, perquè aquestes no es donen de baixa del registre quan deixen de funcionar. L'únic indicador d'activitat de les associacions és la sol·licitud de subvencions, i no totes les associacions en demanen. Per tant, la taula mostra unes xifres molt orientatives.

Tipus d'associació segons el seu àmbit d'actuació

Universitat	Sindicat General	Àmbit cultural i esportiu	Àmbit d'intervenció social	Representació i/o activitats de l'àmbit d'estudi	Total	%
UB	3	21	5	17	46	20,4
UAB	7	24	15	17	63	28,0
UPC	7	15	2	6	30	13,3
UPF	4	7	5	4	20	8,8
UdG	2	6	5	11	24	10,6
UdL	4	17	3	3	27	12,0
URV	3	6	2	4	15	6,6
Total	30	96	37	62	225	100
%	13,3	42,6	16,4	27,5	100	

⁷ En el moment de la redacció de l'informe la UPC està actualitzant les dades de les associacions actives.

Explicació de les categories en les quals hem classificat les associacions:

Sindicat General: associacions que tenen com a objectiu principal la representació de la globalitat dels estudiants. És a dir, tenen vocació de representar tots els estudiants i les estudiants sense distingir el centre al qual pertanyen.

Associacions d'àmbit cultural i esportiu: associacions que tenen com a objectiu principal el foment d'una activitat cultural, o la pràctica d'un esport, o bé la promoció del coneixement.

Associacions d'àmbit d'intervenció social: associacions que tenen com a objectiu principal l'ajuda social d'algun col·lectiu específic, o el foment de la conscienciació social, el debat i la reflexió sobre temes d'interès general.

Associacions de representació i/o d'activitats específiques de l'àmbit d'estudi: associacions que tenen com a objectiu principal representar els estudiants vinculats al seu àmbit d'estudi, fomentar el coneixement de temàtiques concretes vinculades als seus estudis o promoure la sortida professional dels estudiants vinculats al seu àmbit d'estudi.

una altra de les formes de participació que podem trobar a la universitat són les eleccions, on està en joc la tria dels representants dels estudiants als òrgans de govern

D'altra banda, una altra de les formes de participació que podem trobar a la universitat són les eleccions, on està en joc la tria dels representants dels estudiants als òrgans de govern.

La següent taula mostra els índexs de participació en les eleccions als òrgans de govern de les universitats públiques catalanes.

Claustre de la universitat			
Universitat	Cens electoral	Nombre de vots	% participació electoral
UAB (1999)	34.850	5.801	16,65
UB (1999)	58.977	9.364	15,88
UdG (1998)	11.393	1.868	16,40
UdL (1998)	9.139	1.579	17,27
UPC (1999)	29.157	1.921	6,58
UPF (1999)	5.500	1.484	26,86
URV	***	***	***
TOTAL	149.016	22.017	14,77

Com podem veure, la participació dels estudiants en els òrgans de govern no supera el 27% i assoleix mínims del 6,6%. Més endavant, en l'apartat 5, explicarem la baixa participació en les eleccions a partir de les motivacions per participar manifestades pels mateixos estudiants.

4.4. EL MODEL ASSOCIATIU DE LA UAB

Dediquem una atenció especial a la UAB perquè és l'espai universitari on s'ha dut a terme la major part del treball de camp. Tot i que una part considerable dels resultats de l'estudi són extensibles al context social i tota la comunitat universitària, hi ha determinades característiques de la UAB que cal analitzar de forma separada.

4.4.1. L'entorn de la UAB

El campus de la UAB s'ubica en el municipi de Bellaterra, enmig d'un paratge natural que l'aïlla d'un entorn urbà. Aquest fet provoca que una bona part dels estudiants visquin la UAB com un micromon aïllat, fins i tot s'arriba a percebre com una petita ciutat. Això facilita la identificació de l'estudiant amb la globalitat de la universitat més enllà de la seva pròpia facultat.

en el moment de realitzar el treball de camp, a la UAB vam detectar un total de 42 associacions actives. De les 42 només 25 estan formades i gestionades únicament per estudiants

Ara bé, tot i que el campus és un marc espacial que pot facilitar la interrelació d'estudiants de diferents facultats, el fort component d'identificació dels estudiants amb la pròpia facultat i els seus estudis —una identificació que exclou identificacions amb altres facultats i altres estudis— dificulta la participació conjunta d'estudiants de diferents facultats.

"Hi ha moltes diferències entre facultats. [...] jo sóc de lletres, hi ha moltes diferències, depèn de la carrera que escullis, doncs ja d'entrada, ja marques una mica la participació... depèn eh? Vull dir, que hi ha excepcions i casos, però vull dir bàsicament això, cada facultat marca molt el territori de la teva participació." (Estudiant no associada)

"Una buena cosa que tiene la Autónoma para fomentar... es el lugar, ser un campus. Estar allí, en medio de todo, y bueno... aislado también, aislado no, sí aislado geográficamente. Después, hay espacio, hay... hay instalaciones... hay medios para desarrollar el asociacionismo..." (Estudiant associat)

Un dels fets característics de la UAB és que pràcticament tots els seus estudiants s'han de desplaçar per anar-hi, ja que només una petita minoria resideix a la Vila Universitària del campus. Això és així perquè la universitat no està integrada en un nucli urbà. Aquest fet provoca que els mitjans de transport adquireixin una gran importància.

La UAB està molt ben comunicada, amb mitjans de transport públic que connecten Barcelona i el Vallès Occidental (Sabadell, Terrassa, Sant Cugat...), però la comunicació en el territori és radial respecte a Barcelona. Per tant, hi ha estudiants que han d'utilitzar més d'un mitjà de transport públic i han d'invertir molt de temps per arribar cada dia a la universitat. Òbviament, si els estudiants han d'invertir molt de temps en desplaçaments, els queda menys temps per realitzar activitats associatives.

"Jo crec que el lloc on vius condiciona molt la participació, a veure, jo també sóc de fora, i vine cada dia, i vine amb un transport públic que haig de fer transbord, haig d'agafar el tren, haig d'agafar el bus, tinc dues hores de camí, i després cada tarda treballa per pagar-me els viatges principalment, però jo si hi ha una manifestació vindré [...] o sigui, si fas una escala de valors, no... si fas una escala de valors em surt més a compte anar-me'n cap a casa que quedar-me aquí, si visqués aquí al costat i pogués venir amb bus o visqués a la Vila potser faria més coses o potser no, això ja no ho sé." (Estudiant no associat)

4.4.2. Nombre i tipologia d'associacions

No totes les associacions registrades a la UAB mantenen una activitat continuada; per tant, hem pogut localitzar les associacions que en el moment de fer el treball de camp mantenien un cert grau d'activitat. És a dir, no podem afirmar si les associacions que no hem localitzat existeixen o no.

En el moment de realitzar el treball de camp, a la UAB vam detectar un total de 42 associacions actives, de les quals es pot dir que no totes estan formades únicament i exclusivament per estudiants universitaris. De les 42 només 25 estan formades i gestionades únicament per estudiants.

D'aquestes 42, n'hi ha 8 de formades per estudiants i altres membres de la comunitat universitària, és a dir, PAS (personal administratiu i de serveis), personal docent, becaris o personal tècnic contractat per la universitat.

També hem detectat 7 associacions que anomenem *mixtes no universitàries*. Estan formades per estudiants de la universitat i persones alienes a aquesta, és a dir, persones que mai no han estat estudiants, ni personal docent, ni personal administratiu de serveis.

Per acabar, cal destacar els casos singulars de dues associacions, una que està formada per estudiants, altres membres de la comunitat universitària i persones alienes a la universitat, i una altra de formada per personal docent i persones alienes a la universitat, en la qual ha col·laborat de manera esporàdica i puntual algun estudiant universitari.

Ens ha semblat adient classificar les associacions en funció de la relació que tenen els seus membres amb la universitat, per evidenciar que no totes les associacions estan formades majoritàriament per estudiants universitaris.

Destaquem aquest fet per posar de manifest que, en aquelles associacions en les quals la presència d'estudiants no és majoritària, són els associats no estudiants els que gestionen i prenen les decisions en l'associació. Així, doncs, trobem un tipus d'associació on la possibilitat decisòria dels estudiants és molt limitada.

Un altre criteri pertinent per classificar les associacions és el tipus de relació que estableix l'associat o associada amb les activitats de l'associació. Hi ha persones associades que únicament i exclusivament s'inscriuen en una associació per gaudir d'un servei (a partir d'ara en direm *usuàries*), i n'hi ha d'altres que s'associen per formar part d'un projecte associatiu (a partir d'ara en direm *associades*). Així, trobem que hi ha 10 associacions que estan formades majoritàriament per usuaris i 32 per persones que es corresponsabilitzen per dur a terme el projecte de l'associació.

En les associacions de serveis, l'espai que es deixa a la participació de l'associat o associada és la realització d'una activitat concreta o el fet de gaudir del servei. Per tant, la implicació de l'usuari en el projecte de l'associació és molt inferior que en el cas de l'associat, ja que aquest últim té més capacitat decisòria en la direcció i l'orientació dels objectius de l'associació.

L'existència d'aquestes associacions, els membres de les quals tenen un perfil d'usuari, la podem relacionar amb els imaginaris de l'individualisme i l'acció col·lectiva plantejats anteriorment⁸. En aquest sentit, no ens trobem davant un moviment associatiu que fomenti una acció col·lectiva de corresponsabilització dels seus membres en un projecte, sinó que un grup de "tècnics" defineixen un projecte i la resta de membres s'hi sumen per realitzar-lo, però no per prendre decisions. Aquest tipus d'associació té unes dinàmiques de funcionament que no afavoreixen la corresponsabilització dels seus membres respecte als objectius de l'associació, perquè els que prenen consciència del projecte global i els que prenen les decisions importants de l'associació són molt pocs.

4.4.3. Grau d'autonomia de les associacions respecte a la institució

Aquest apartat se centra a observar els vincles que algunes associacions tenen amb la UAB. En aquest sentit, en capítols anteriors hem distingit les associacions en funció del paper que hi té la institució: aquelles en les quals la relació amb la institució es limita, bàsicament, a la dotació econòmica i de recursos, les que es caracteritzen per gaudir d'un tècnic universitari i, finalment, les associacions que mantenen una estreta relació amb els programes de la Fundació Autònoma Solidària.

la majoria d'associacions es relacionen amb la institució universitària a través de la sol·licitud de subvencions i l'ús d'espais i serveis de la universitat

⁸ La dicotomia individualisme - acció col·lectiva s'explica en l'apartat 3.3. Els valors i les actituds que enmarquen la participació.

La majoria d'associacions es relacionen amb la institució universitària a través de la sol·licitud de subvencions i l'ús d'espais i serveis de la universitat. En aquests casos mantenen la relació pròpia entre associació i font de recursos. Aquestes associacions mantenen una relació bastant puntual amb la institució, en el moment de sol·licitar la subvenció i en el moment de rebre-la, però també a l'hora d'organitzar actes puntuals a la universitat, com la Festa de la UAB o la Jornada de Portes Obertes. Els representants d'aquestes associacions han manifestat mantenir una relació cordial i fluïda amb la institució.

D'altra banda, a partir del treball de camp s'ha posat de manifest que hi ha un tipus d'associacions que tenen un vincle amb la institució universitària que les fa singulars respecte a les anteriors. **Són associacions on hi ha un tècnic vinculat a la universitat.** El paper del tècnic és cabdal pel funcionament de l'associació, en tant que s'encarrega de dirigir-la.

Aquest tipus d'associació té una alta correlació amb aquelles els membres de les quals tenen un perfil d'usuaris, cosa que no vol dir que totes les associacions de serveis estiguin dirigides per tècnics. Però sí que la majoria d'associacions que tenen tècnics dependents de la universitat són associacions d'usuaris, fet que no té per què valorar-se negativament, però sí que cal tenir-lo en compte.

"L'associació té en aquests moments, tal com està ara, un equip de direcció, que són, bàsicament, els professors dels tallers, i aleshores considerem associats la gent que s'ha apuntat en els cursos i tallers. [...] hi ha per un costat les decisions artístiques, és a dir, les decisions artístiques són, entre altres coses, per exemple, qui dona els tallers i quins títols, o quin tipus d'espectacle es farà,... Això està molt concentrat en la figura del director de l'Aula de Teatre que sóc jo. És a dir, jo decideixo qui seran els professors, i decideixo que aquests professors triaran ells l'espectacle que voldran fer. A nivell de decisions econòmiques, molt d'acord amb l'àmbit de promoció cultural, és a dir, el nostre pressupost ens l'assigna bàsicament Promoció Cultural. [...] l'Aula de Teatre, com que es nodreix, pel que fa a estudiants, de gent que hi pot passar com a molt cinc anys, cinc o sis anys en el cas que duri més, però la majoria de gent, hi ha molts relleus, molts alts i baixos, no es pot, cada any, canviar de tresorer, canviar,... no és massa eficaç. [...] el tipus d'activitats requereixen un compromís per part de la gent, més enllà del compromís amb l'espectacle, estan molt en funció d'això, de la promoció de l'espectacle, o d'això, de feines que no són purament d'interpretació: muntatges, escenografies, vestuaris,... aleshores, cada taller s'organitza de la seva manera. [...] jo en principi sóc el... no sé com es diu oficialment, el president. Tots aquests càrrecs que els has d'omplir, oficials, vam voler garantir, per un costat, la vinculació amb Promoció Cultural, després, la vinculació amb un departament, és a dir, hi ha un professor, de filologia, que és vicepresident de l'Aula de Teatre, i que a nivell intern de l'Aula, nosaltres el tenim com a títol, com a càrrec, és el director acadèmic, perquè jo sóc el director artístic. Vull dir que amb aquest tipus de càrrecs hem intentat, que hi hagués també... d'aquests estudiants que fa més anys, que són els més veterans de l'Aula i que encara estan treballant i tal... doncs encara tenen... també un càrrec fins que hagin de marxar, i llavors els substituïrem." (Tècnic associat)

Per acabar, trobem un altre tipus d'associacions que també té una singular vinculació a la institució: **són les associacions de voluntariat.** Aquestes associacions presenten les seves activitats de manera coordinada dins el marc de la Fundació Autònoma Solidària. Així, figuren en els tríptics informatius i les campanyes de difusió que realitza la Fundació.

D'altra banda, les associacions de voluntariat es nodreixen de voluntaris de la base de dades de la Fundació Autònoma Solidària. És a dir, utilitzen la base de dades per posar-se en contacte amb els estudiants que han manifestat estar interessats en la temàtica de l'associació.

Aquestes associacions són autònomes, no formen part dels programes de voluntariat dirigits per la Fundació Autònoma Solidària, però mantenen una relació estreta amb la Fundació.

"El Voluntariat Lingüístic va néixer de l'impuls del Gabinet i de l'Oficina d'Afers Socials, no? Quan es va independitzar i va passar a ser AVL, nosaltres vam fer un conveni amb el Gabinet que encara el tenim i llavors no vam deixar de ser part d'un dels programes de l'Oficina del Voluntariat, simplement vol dir que ells fan difusió, que ens inclouen en la propaganda «Ei, en quin programa voleu col·laborar?», doncs també els hi parlen teòricament del nostre, no? [...] Més que res nosaltres els utilitzem i ells ens utilitzen a nosaltres perquè llavors ells poden posar a la memòria doncs un fotimer de coses que..." (Estudiant associada)

4.4.4. Relació entre associacions

En aquest apartat mostrem quines són les relacions que mantenen les associacions de la UAB, i com això influeix en la participació dels estudiants.

Aspectes generals de les relacions de les associacions de la UAB

En termes generals, el tipus de relació majoritària entre les associacions de la UAB s'estableix de manera informal i a nivell personal. Només hi ha relacions formals a l'hora de fer projectes comuns, i de manera molt puntual.

en termes generals, el tipus de relació majoritària entre les associacions de la UAB s'estableix de manera informal i a nivell personal

Però podem distingir tres tipus d'associacions en funció de la seva vinculació amb altres entitats externes a la UAB. En primer lloc, hi ha **associacions úniques de la UAB**, que mantenen relacions amb altres associacions externes pel fet que tracten temàtiques comunes.

En segon lloc, hi ha associacions que estan presents en diferents universitats i àmbits educatius. En el cas de les **associacions interuniversitàries i d'àmbit estudiantil**, sembla obvi assenyalar que les actuacions d'aquestes entitats s'emmarquen en la línia d'objectius generals de l'entitat mare. És a dir, tot i tenir un ampli marge de decisió i actuació a la UAB, aquestes sempre es troben dins dels objectius generals de l'entitat mare interuniversitària.

Finalment, hi ha **associacions externes a la UAB**, que tenen un espai d'activitat a la universitat, tenen una "delegació". És el cas, per exemple, de Moviment per la Pau, Veterinaris sense Fronteres, etc.

El grau de proximitat de l'estudiant amb la presa de decisions de l'entitat influeix en les seves possibilitats participatives. La proximitat és més gran en les associacions interuniversitàries i les úniques de la UAB, mentre que és inferior en el cas de les associacions externes que tenen una "delegació" a la universitat. Per tant, en les primeres els estudiants tenen més possibilitats de participar en la presa de decisions i implicar-se en el projecte associatiu.

Aspectes específics de la relació entre les associacions que es presenten a les eleccions

Hem considerat que les associacions que es presenten a les eleccions mereixen un tractament específic perquè les relacions que mantenen entre elles són un factor fonamental en la participació dels estudiants associats i no associats.

Les associacions que es presenten a les eleccions a la UAB mantenen relacions de competència entre elles. Aquesta competència no sempre és ben entesa pels estudiants no associats i moltes vegades desincentiva la participació electoral i desvirtua el seu paper. Els estudiants perceben les mateixes reivindicacions des de tots els grups i no veuen els matisos o les diferències que hi ha entre ells.

"Em sembla molt lleig que les organitzacions que en teoria són d'esquerreres, i en teoria radicals d'esquerreres, siguin incapaces de muntar la plataforma conjuntament. A mi el moviment d'esquerreres d'aquí

l'Autònoma em sembla molt malament... per reclamar tots el mateix. Que reivindicuin tots el mateix, i no discutir i discutir, i barallar-nos no porta a res. Segur que en els quatre punts bàsics estem d'acord. Jo crec que és el que realment s'hauria de fomentar a la universitat." (Estudiant associat)

El rebuig del debat i de la contraposició o conflicte entre visions o interessos diferents és una característica de la cultura política democràtica imperant en la nostra societat actual, i el marc universitari no resta exempt d'aquesta dinàmica. Els estudiants perceben el conflicte com a quelcom negatiu, no com un debat creatiu que contraposa alternatives viables. I els representants no contribueixen a millorar aquesta percepció quan es manifesta la baralla sense que es manifesti el contingut d'aquesta.

més enllà de la competència que es genera entre les entitats que es presenten a les eleccions, un altre eix de controvèrsia és la dicotomia entre assemblees de facultat i sindicats d'estudiants

En aquest sentit, els estudiants no perceben que les associacions que es presenten a les eleccions plantegin alternatives clares i diferenciades envers la defensa dels seus interessos, i en conseqüència, no troben sentit a la discrepància.

De la mateixa manera, hi ha estudiants que creuen que els sindicats d'estudiants estan estretament relacionats amb els partits polítics.

"Resposta: Otro tema es que las demás asociaciones se lleven bien o mal, las ideologías políticas mandan.

Pregunta: Mandan?

Resposta: Mandan, mandan. Tu piensa, por ejemplo, aquí hay asociaciones que son pesoístas...

Pregunta: Cuáles?

(Senyala la gravadora dient que això no es pot dir en una entrevista gravada.)

Pregunta: Aaaa, de acuerdo, no, no pasa nada.

Resposta: Te encuentras sindicatos estudiantiles que se presentan a las elecciones, y partidos políticos directos. Una relación directa. Izquierda, CiU, PSOE están, y en la Central está el Partido Popular. Aquí en la Autónoma no está, no como tal, pero sí funcionan.

Pregunta: Hay alguna relación, vaya.

Resposta: Sí siempre hay. Les interesa, y les interesa a los dos lados, a los dos sitios." (Estudiant associada)

L'opinió negativa que la majoria dels estudiants entrevistats tenen dels partits polítics desincentiva la participació electoral. D'altra banda, no s'entén que hi hagi una relació entre els sindicats d'estudiants i els partits polítics en la mesura que no es percep que la defensa dels interessos dels estudiants vagi lligada o impliqui una postura política o un posicionament ideològic. Això manifesta la concepció restrictiva que els estudiants tenen de la política.

Més enllà de la competència que es genera entre les entitats que es presenten a les eleccions, un altre eix de controvèrsia és la dicotomia entre assemblees de facultat i sindicats d'estudiants.

El debat que han manifestat els estudiants associats ha contraposat dues alternatives de funcionament i de participació entre les associacions i les assemblees⁹. El debat confronta la democràcia representativa amb la democràcia directa. Un dels elements del debat és que les assemblees envien portaveus sense capacitat per prendre decisions als òrgans de govern, en tant que com a portaveus se'ls delega la potestat de transmetre les decisions preses en assemblea però no tenen delegat el poder de decidir in situ per ells mateixos, mentre que les associacions tenen representants que poden decidir. Per tant, assemblees i sindicats d'estudiants confronten dos models de democràcia.

⁹ El funcionament intern dels dos models l'explicarem en el punt 5.2.1. El sistema de presa de decisions.

En el debat hi ha en joc la representació externa d'ambdós models, ja que les diferències exposades no responen tant a la forma de prendre les decisions a l'interior de les entitats. De fet, la majoria d'associacions funcionen de manera assembleària.

Bàsicament, hi ha dos aspectes que a grans trets diferencien les assemblees i els sindicats d'estudiants: en primer lloc, les assemblees delimiten el seu espai de participació a les facultats i, després, es coordinen en una plataforma d'assemblees, i en segon lloc, funcionen amb un principi de democràcia directa sense cap més pressupòsit ideològic explícit a priori (tot i que en la pràctica les assemblees acaben tenint una càrrega ideològica molt forta i delimiten amb molta claredat l'espai polític que ocupen). En canvi, els sindicats d'estudiants delimiten un espai ideològic i actuen de manera global en tota la universitat.

La confrontació de diferents alternatives entre les assemblees i els sindicats d'estudiants no és ben entesa per la majoria dels estudiants, perquè no tenen clara la distinció entre les unes i els altres i les diferents possibilitats de funcionament. Això incideix negativament en la voluntat de participar dels estudiants no associats.

"El que aconseguim amb això és dividir-nos, enfrontar-nos i debilitar-nos [...] aquest debat em sembla que el que fa és parilitzar unes dinàmiques de la gent que vulgui dir alguna cosa i participar en política, per tant, les assemblees o el sistema de delegació només són un instrument per fer política i estar a l'abast de la gent que participa, que siguin més o menys útils només depèn de que les vulguin utilitzar i que els objectius siguin més importants que els instruments." (Estudiant associat)

Malgrat que l'enfrontament inhibeix la participació de bona part dels estudiants, les assemblees tenen una millor acollida entre alguns estudiants perquè es perceben més pròximes, ja que el seu espai d'actuació és la facultat, perquè realitzen moltes sessions informatives i perquè no tenen les connotacions "partidistes" dels sindicats.

D'altra banda, tot i que el funcionament de les assemblees és teòricament democràtic i universal, altres estudiants perceben que són grups tancats on la participació és molt restringida¹⁰.

4.5. LA UNIVERSITAT COM A ESPAI AUTÒNOM DE PARTICIPACIÓ

4.5.1. La universitat com a espai d'educació en la participació

Com ja s'ha comentat, s'aprèn a participar i aquest aprenentatge s'esdevé en diferents àmbits de relació. Un d'aquests àmbits és la relació que s'estableix entre els estudiants, els professors i la matèria impartida. Sense entrar en la qualitat dels continguts acadèmics impartits a les universitats, hi ha un cert consens entre els estudiants sobre el fet que les classes magistrals desincentiven la participació en el mateix àmbit docent. En les dinàmiques educatives que es generen en una aula tenen un paper fonamental tant els estudiants com el personal docent. En aquest sentit, dins de les aules, la dinàmica de classes magistrals, en les quals un professor explica la matèria i els alumnes reben de manera passiva la informació, no fomenta una cultura participativa.

"Per no haver-hi no hi ha ni participació a la classe, que dius uuu... i parles i a sobre ets criticat... que dius home! Per favor! Que no estem a l'escola eh?... que estic a la Universitat, que he vingut a aprendre coses, no a escalfar cadires. He rebut moltes crítiques, aquest any ha estat una passada, una barbaritat, però és igual, si són felços, que mengin perdissos, perquè jo ja acabo aquest any... però és que és

¹⁰ Aquest tema es desenvolupa més extensament en l'apartat 5. Influència del funcionament associatiu en la participació individual.

molt trist... [...] En classes de literatura, ja em diràs tu a mi, que cony ha d'anar el professor a treure't el rotllo patatero, ell ho intenta però no hi ha manera... és que semblen monòlegs, tio, és veritat, però és molt trist que la gent arribi així, per això que volen anar-se a associar? Si és que no... no arriben ja ni a parlar a classe [...] és com si la persona, ja no pogués optar... o sigui, ja no tingués aquesta opció d'estar associat a res, perquè si ja no és capaç de dir «Ah! Doncs mira aquest poema...», és que només això, és que no es diu res, tothom així com... marcianitos." (Estudiant no associada)

la "salut" de la democràcia passa per fomentar la participació dels individus en el seu entorn i l'esperit crític i de diàleg de les persones

La universitat té una doble condició: és un àmbit de formació, però també és un espai de participació en la mesura que els diversos col·lectius que integren la comunitat universitària formen part dels seus òrgans de govern. Però aquesta doble dimensió es perd si la primera no té en compte la segona; és a dir, el foment de la participació passa per educar en la participació. **S'aprèn a participar participant.** Per tant, considerem que en les aules s'hauria de formar participativament. Això vol dir obrir espais de diàleg en igualtat de condicions entre alumnes i professors a l'entorn de les matèries impartides, tot i que cal ser conscients del punt de partida desigual en el qual es troben professors i alumnes.

D'altra banda, la competència que hi ha entre les mateixes universitats i l'individualisme competitiu imperant en la nostra societat han portat a una especialització dels continguts acadèmics, que té com a objectiu la formació de bons professionals, en detriment d'una formació global de la persona, que fomentaria un esperit crític, participatiu i implicat en l'entorn social.

"Els plans d'estudis són... diguem-ne, totalment anti... fomenten un ensenyament totalment anticrític amb tot el que està passant, és l'especialització pura no un coneixement general del que hauria de ser, un coneixement més general i de varis temes de la vida, avui en dia a un estudiant de dret si li preguntes que et faci una arrel quadrada se les veurà negres per fer-la, igual que si a un de matemàtiques li preguntes gaire bé el que és la llei, i potser a penes t'ho dirà. Clar, aquest tipus d'ensenyament fomenta la desmobilització i la no-participació." (Estudiant associat)

En tot cas, la pràctica democràtica, i la corresponent "formació democràtica" que se'n deriva, en l'actualitat no sembla anar massa més enllà d'una democràcia molt limitada participativament, gairebé reduïda al fet d'anar a votar cada quatre anys. La democràcia com a sistema polític és producte i productor d'una determinada cultura política. Per això l'educació i els valors democràtics són un element tan important en la determinació del mateix concepte i de la pràctica democràtica: a partir de la formació es propiciarà una "dinàmica" democràtica o una altra. En aquest sentit, des d'una perspectiva de la "cultura democràtica participativa", que en aquests moments podem considerar minoritària, la "salut" de la democràcia passa per fomentar la participació dels individus en el seu entorn i l'esperit crític i de diàleg de les persones.

4.5.2. L'imaginari de la universitat i la participació

El paper que cadascú atribueix a la universitat en la seva pròpia vida condiciona especialment la participació en la vida universitària extraacadèmica.

Hi ha persones que consideren el seu pas per la universitat com un fi en ell mateix, és a dir, que són uns anys de la vida dedicats a formar-se com a persones.

"Hi vaig venir a estudiar el que a mi m'agradava, a mi ja em van dir des de petit «Estudia el que t'agradi perquè ja treballaràs del que puguís» i una mica ja m'ho vaig prendre així, la meua intenció era estudiar una cosa que m'agradés que em pogués enriquir com a persona i si em podia donar una sortida laboral millor que millor, perquè després he fet sociologia i molta sortida laboral no té, ja m'ho esperava però bueno..." (Estudiant associada)

Mentre que d'altres consideren el pas per la universitat com un mitjà en la seva vida per aconseguir un títol acadèmic que els pugui revertir de manera beneficiosa en la seva incorporació al mercat laboral.

"L'estudiant d'avui en dia és un estudiant que va molt dirigit a treure la carrera, treure bona nota, i trobar una feina lo millor... o més ben pagada possible i lo més còmoda i agradable possible, i això es veu en el tema participació en la vida universitària." (Representant de la institució universitària)

"La mentalidad de ahora es ir a la universidad para conseguir un empleo, cosa que no casi siempre es posible, que no se cumpla al cien por cien las expectativas, entonces, ese conseguir empleo... ese acabar la carrera para conseguir un empleo implica un espíritu de competencia tan malsano, tan malsano... que se contagió en todo, se contagió en los planes de estudio." (Estudiant associat)

El significat que té la universitat per a l'estudiant està relacionat amb la manera com s'hi accedeix. El fet d'anar a la universitat és una opció voluntària però que en molts casos no ve precedida d'una tria conscient d'alternatives viables i sovint els estudis als quals s'accedeix no són els més desitjats.

"Aquí a vegades es parla molt entre nosaltres mateixos, de que l'estudiant passa molt de tot i va a estudiar i punt... jo a vegades no estic tant d'acord, perquè, en tot cas, ni és del tot explícit ni conscient... si es fa això és perquè... penso que l'estudiant mitjà estudia... que aquest és un inconvenient amb relació a lo que és la vida acadèmica, perquè ha arribat a l'edat en què li ha tocat estudiar perquè els seus pares han decidit que ha de continuar estudiant i amb el pitjor dels casos a lo millor, la selectivitat l'ha col·locat en un centre determinat... que no és una opció voluntària, és una opció voluntària, però perquè és la que toca, no?" (Representant de la institució universitària)

"Home, la primera motivació és anar a estudiar fora. Tampoc és una motivació, és el que has fet sempre, estudiar. Tens dues opcions: treballar o estudiar, jo prefereixo estudiar." (Estudiant no associada)

La manera com s'accedeix a la universitat i el significat que aquesta té per a l'estudiant influeixen en la participació. Això es manifesta especialment en la participació en aquelles activitats i associacions pròpies de la universitat, és a dir, les que tenen com a objectiu principal la defensa dels interessos dels estudiants, perquè en aquests casos l'objectiu de la participació és treballar per millorar la universitat de manera explícita (si més no en la direcció que cada persona considera més adequada), i no pas per a altres qüestions com podrien ser l'ecologia o l'esport.

D'altra banda, no és sobrer destacar que, a través dels qüestionaris als quals han respost els estudiants, hem pogut observar la tendència que el 35,6% dels enquestats associats a la UAB tenen pares que han cursat estudis a la universitat. Aquest fet ens pot fer pensar que els pares que han passat per la universitat transmeten la seva experiència i vivència universitària als seus fills, i potser a través d'aquesta experiència les segones generacions que arriben a la universitat la poden percebre més fàcilment com un espai relacional i de vivències personals, que no es limiten a l'àmbit d'estudi.

També a través dels qüestionaris es destaca que la tendència s'inverteix entre els estudiants enquestats associats que tenen pares sense estudis o amb estudis primaris. En aquest cas, n'hi ha menys que s'associen a la universitat, però hi ha la mateixa proporció (un 35,6%) que sí que està associat fora de la UAB. És a dir, que els estudiants amb pares sense estudis o amb estudis primaris s'associen igual fora de la UAB, però en canvi s'associen menys a la UAB. Això ens porta a plantejar-nos com a hipòtesi a contrastar que "anar a la universitat" per a les persones que tenen pares universitaris no es planteja com una "inversió" per aconseguir un bon lloc de treball que permeti una mobilitat social ascendent respecte als pares, perquè els pares ja han estat universitaris. En canvi, en el segon cas podríem suposar que anar a la universitat és una "inversió de futur" que ha de permetre la mobilitat social ascendent respecte a la

posició de la família d'origen en l'estructura social. Per tant, podríem pensar que potser aquests estudiants es dediquen més exclusivament a estudiar a la universitat per "rendibilitzar la seva inversió".

D'altra banda, no deixa de ser sorprenent que entre les persones enquestades hi hagi més homes associats a la universitat que no pas dones –un 43% dels homes enquestats davant d'un 18% de les dones–, mentre que fora de la universitat la proporció entre homes i dones associats és similar, al voltant del 30-35%. Aquesta tendència ens motiva a preguntar-nos si les dones es plantegen, més sovint que els homes, el seu pas per la universitat com una inversió en mobilitat social, igual que les persones que ocupen posicions no dominants en l'estructura social.

cal que els estudiants entenguin la universitat com un marc possible de participació amb caràcter propi i diferenciat

Estretament vinculat al sentit que té la universitat per a l'estudiant, hi ha el tema de la identificació amb el centre universitari. En aquest sentit, podem detectar diferents maneres de percebre la pròpia condició d'estudiant. **Una persona es pot sentir "universitària", o "estudiant de la Universitat de Lleida", o es pot identificar amb els estudis que realitza** ("Jo faig medicina") o bé simplement sentir que hi està de pas per treure's un títol.

Sovint hem pogut observar que els estudiants s'identifiquen amb els estudis que realitzen. Creiem que això és un dels efectes de l'enfocament de la formació que s'imparteix a la universitat, que prioritza la formació especialitzada de professionals per sobre de formacions generalistes.

Aquesta identificació amb uns estudis concrets exclou la identificació amb altres estudis, i això afecta la predisposició per associar-se en associacions d'àmbits temàtics que no pertanyen a la pròpia carrera. Això es manifesta quan els mateixos i les mateixes estudiants mostren reticències a participar en associacions que interpreten d'una "temàtica acadèmica" diferent de la seva, fet que limita algunes associacions a estudiants d'una sola facultat.

En aquest sentit, a través dels qüestionaris hem pogut detectar la tendència que hi ha una certa afinitat entre els estudis universitaris que es realitzen i la temàtica de l'associació. Així, en les entitats que es presenten a les eleccions de la universitat i en les socioreivindicatives, hi ha més associats entre els estudiants de carreres de ciències socials, mentre que hi ha més estudiants de carreres de "lletres" que s'associen a entitats culturals i d'educació en el lleure. Els estudiants de les carreres tecnicocientífiques són els que més s'associen a entitats de lleure.

D'altra banda, hi pot haver una elevada identificació amb la universitat que no comporti necessàriament més predisposició a la participació, quan els estudiants s'identifiquen de manera individual amb els estudis que realitzen i l'activitat professional que posteriorment realitzaran.

"La identificació dels estudiants amb la Universitat és molt alta, [...] una identificació amb la institució que diria que és important, i que no passa pels camins normals de representativitat sinó que és general. [...] Cada un s'identifica amb la universitat però no tenen aquesta sensació, aquesta sensibilitat, podríem dir, col·lectiva potser no hi és tant, és un a un en certa manera, perquè la prova és que si fos aquesta sensibilitat col·lectiva la representació i en les eleccions seria molt més massificada [...] La gent s'identifica amb la universitat amb la professió acadèmica." (Representant de la institució universitària)

4.5.3. La percepció de la universitat com a àmbit autònom de participació

Fins ara hem vist com el sentit que, dins la trajectòria vital de cadascú, s'atribueix a la universitat condiona el sentit que pren la participació en aquest marc universitari. Però al marge del significat vital que es dona a la universitat, per tal que els estudiants es plantegin la participació dins d'aquesta cal que

hi hagi una percepció de la universitat com a espai autònom de participació. És a dir, cal que els estudiants entenguin la universitat com un marc possible de participació amb caràcter propi i diferenciat.

Per tant, **la percepció que els estudiants tenen de la universitat com un àmbit de participació concret i autònom condiciona la seva participació en aquesta.** És a dir, condiciona el fet que considerin més o menys la participació en aquest àmbit.

Anteriorment hem vist que la participació en un dels mecanismes més formals que existeixen, les eleccions als òrgans de govern, se situa a l'entorn del 16,5% com a mitjana per al conjunt de les universitats públiques catalanes. La participació electoral a la universitat és, per tant, molt baixa si la comparem amb altres tipus d'eleccions.

Una de les raons que expliquen la baixa participació a les eleccions és el desconeixement de les possibilitats participatives de la universitat.

Sovint els estudiants manifesten la **manca de coneixement del funcionament de la universitat** i això està relacionat amb el baix índex de participació. El desconeixement arriba a ser absolut en el cas d'alguns estudiants que no saben que hi ha eleccions als òrgans de govern i que ells poden participar-hi. I en els altres casos, tot i conèixer l'existència d'eleccions, no coneixen l'objectiu pel qual se celebren ni les qüestions que hi ha en joc.

—Sí, vam anar a votar el que passa és que clar, no coneixes a ningú.

—No sabíem a qui votàvem.

Pregunta: No sabíeu a qui votàveu?

—No.

—N'havíem de votar tres, i ho feies pel nom: «Mira aquest té el nom més català!», «Va doncs aquest». Clar, com has de votar si no? És que ningú ens va venir: «Heu de fer les votacions i són per això, això i això».

—A sí, ens van posar unes pancartes, no? Us en recordeu?

—Estava ple de papiers de propaganda: «Vota, no sé què...»

—«Vota», això ens deia, però no va venir ningú personalment. Hi havia això i prou." (Estudiants no associats)

"Pregunta: A veure, sabeu que hi ha associacions que es presenten a les eleccions del Claustre General, perquè a part dels diferents òrgans de les facultats després hi ha un claustre general, les coneixeu, no les coneixeu, sabeu quines associacions es presenten...

TOTS: NO.

—Ni flowers

—Arribar, arribar un dia fa un mes o dos... ah! Però hi ha eleccions? Però eleccions de què?

—De què? De què?

—Em feia vergonya...

—Sí bé, però és que com et vas assabentar? Jo em sembla perquè vaig veure una bústia...

—Sí, bé, hi havia unes urnes allà a la taula aquella...

—Però clar, et diuen «S'ha d'anar a votar», molt bé, et donen quatre noms i qui són aquests?

—Però a qui? I què?

—No saps ni qui són los candidatos.

—Exacte!

—Almenys fer propaganda electoral.

—Propaganda.

—És que no saps qui són!

—Però és que jo em vaig assabentar perquè vaig veure l'urna perquè si no ni me n'assabento que hi ha eleccions al Claustre, no sé que... vaig arribar i «Però això què és?» i fa quatre anys queestic aquí..." (Estudiants no associats)

Com es pot observar en les citacions, hi ha votants potencials que desconeixen tant el paper dels representants en els òrgans de govern, com les alternatives que es presenten a les eleccions i els "programes electorals" que aporten. Per aquesta última raó molts dels estudiants no perceben diferències entre els candidats. Òbviament, aquí es detecta una important manca de comunicació entre la universitat i els estudiants (en la mesura que aquests desconeixen els seus drets com a membres de la comunitat universitària) i entre les associacions que es presenten a les eleccions i els estudiants (en la mesura que aquests desconeixen els objectius i programes de les associacions).

hi ha votants potencials que desconeixen tant el paper dels representants en els òrgans de govern, com les alternatives que es presenten a les eleccions

Tot i així, cal tenir en compte que els representants dels estudiants també són estudiants que a part de la seva vida acadèmica han de fer-se càrrec de l'activitat associativa i de representació, de manera que difícilment poden assumir també les tasques de difusió de la seva activitat com a representants.

"Ara amb l'estudiant ja «de a pie» aquí ja no hi arriben, per això tenen problemes a tancar llistes a vegades, els han d'anar a buscar un a un. Aquí ja no hi arriben, sembla com si hi hagués un moment de dificultat en el procés de comunicació, en canvi en els altres nivells sí que va baixant la comunicació, hi ha un moment en què es perd. [...] Però captar gent per ells són unes hores de feina, moltes hores de feina, i hores de reunions i explicar les coses a la gent, i són estudiants de manera que ells connecten amb els seus equips de govern i amb els seus Consells de l'estudiantat, i això són moltes hores de reunió i de feina, i a partir d'aquí suposo que no veuen la possibilitat de dedicar-hi més temps perquè són estudiants." (Representant de la institució universitària)

Si hi ha un desconeixement general per part dels estudiants del funcionament de la universitat, i del paper de les associacions que es presenten a les eleccions, sembla lògic que els índexs de participació electoral siguin tan baixos. Aquest desconeixement general va en detriment de la percepció de la universitat com a **espai de participació**.

D'altra banda, al poc coneixement que tenen els estudiants dels representants i les associacions que es presenten a les eleccions cal afegir-hi una percepció d'aquests no excessivament positiva a causa del fet que relacionen algunes associacions amb partits polítics externs a la universitat i que aquests gaudeixen de poca legitimitat. Aquesta visió va en detriment de la percepció de la universitat com a **espai autònom de participació**.

"Em sembla que com són associacions que tenen relació amb altres..., altres... esferes polítiques per sobre el que sigui BEI, AEP, i tot això, ja reben subvencions per part dels partits polítics i coses d'aquestes, doncs em sembla que és com... com un parxe posat dintre la facultat per tenir una representació d'aquell partit polític amagat dintre d'un grup d'estudiants que reben una subvenció." (Estudiant associat)

Alguns estudiants perceben que allò que diferencia els sindicats d'estudiants són qüestions ideològiques que van més enllà de l'espai universitari i que no afecten els interessos concrets dels estudiants. Això provoca que aquests estudiants no participin en les eleccions.

D'altra banda, altres estudiants no perceben diferències entre els sindicats d'estudiants en la forma de defensar les seves postures o entenen que les diferències no tenen sentit en la mesura que tots persegueixen els mateixos interessos, que són els interessos dels estudiants. Aleshores, no troben sentit que es presentin diferents alternatives en les eleccions i, per tant, tampoc no voten.

La divisió existent entre les mateixes associacions també influeix negativament en la percepció externa que se'n té i en els índexs de participació.

"Perdemos el tiempo desgraciadamente en pelearnos entre nosotros, y muchas veces estamos todos de acuerdo, me da mucha pena, estamos peleando por un puñetero día que se ha hecho una votación en la que va a votar un 5% de los estudiantes." (Estudiant associada)

El fet que el conflicte o la manifestació de postures confrontades es percebi negativament, l'atribuïm a una **determinada cultura democràtica**. Tal com hem comentat anteriorment, aquest cultura política democràtica majoritària percep el debat i la confrontació o oposició entre opcions i perspectives diferents com un conflicte d'interessos "propis dels representants" i no dels representats. Això provoca que aquest element fonamental de la democràcia, la contrastació d'alternatives, es visqui de manera negativa en algunes circumstàncies, especialment si no s'entenen.

Això està relacionat amb un context polític en el qual s'utilitza el debat per desqualificar l'adversari, i no per argumentar plantejaments polítics alternatius.

D'aquesta manera, a la universitat els estudiants reproduïxen el rebuig davant situacions de debat i confrontació entre les associacions que es presenten a les eleccions perquè perceben interessos propis dels representants, però no perceben interessos diferents entre els representats. Per tant, aquest rebuig a la confrontació desincentiva la participació.

Finalment, es detecta una manca de confiança sobre l'efectivitat del paper dels representants dels estudiants. Tot i que el seu paper es valora positivament, es creu que no tenen capacitat efectiva per influir en les decisions importants.

"Realment ni els coneec, però crec que són una eina poc útil perquè no tenen tot el poder que haurien de tenir ni representen a tot el col·lectiu d'estudiants." (Estudiant no associat)

"I em sembla que la universitat al final acaba propiciant la manera més fàcil de participació, és a dir, la participació formal. [...] I aleshores, clar, a la universitat jo crec personalment que la participació interessa en un nivell... lògicament, en els consells d'estudi, i tal. Però clar, plantejar-se la qualitat del professorat, fins i tot la possibilitat de prioritzar docència davant d'investigació, per exemple, eh! Però a veure, "al tanto", tu creus que a l'Autònoma li interessa això? [...] I en canvi sembla com que això quedés com soterrat. Per exemple, tot el seu procés de privatització i tot això... Vull dir, a veure... quan una part important de la comunitat universitària com són els estudiants s'han plantejat entrar en aquests processos de gestió, no ja per informar, no, no, que s'estigui debatent i dirimint què es fa." (Estudiant associada)

En resum: el fet que els estudiants no tinguin clar el seu paper ni el dels representants a la universitat, la manca de comunicació entre els uns i els altres i la percepció que el paper dels representants és poc important a nivell decisorí porten els estudiants a considerar la seva participació electoral com un acte estèril.

"El que passa és que també és veritat que hi ha molta «no-participació» que tampoc és rebuig a la participació que finalment surt, simplement creuen que no els hi val la pena perquè total ja sortirà gent i ja els va bé com funcionen les coses. Vull dir, és més que res una manca de consciència del que significa i... o pot ser un desconeixement o un desinterès per tota la gamma d'interaccions que et portaria a obrir aquest àmbit de participació política dintre la universitat. Jo crec que gran part de l'estudiant universitari la participació política no la veu clara enlloc, a cap nivell, i no la veu clara perquè no creu que realment pugui participar-hi. És a dir, que serà una ficció la participació, les coses funcionen igual tant si participo com si no participo, el món ja està fet, les coses ja funcionen." (Representant de la institució universitària)

Amb l'objectiu de fer més viable la representació dels estudiants als òrgans de govern, des de la institució universitària es comença a plantejar la necessitat de reestructurar el sistema de representació dels estudiants.

"Els estudiants han d'anar a totes les comissions delegades. Vale. Tu veus que no hi van, però després mires l'ordre del dia d'aquelles comissions delegades i bueno... a veure... entremig hi ha professors i gent que discuteixen que no sé què... que discuteixen en coses que tenen a veure amb la seva permanència vital en la institució. Però un estudiant que hi està aquí quatre anys, escolta, no li importa si mana un o mana un altre en un departament, m'entens? Si una àrea de coneixement reivindica una assignatura o no la reivindica. A l'estudiant el que li interessa és tenir una bona docència." (Representant de la institució universitària)

IDEES MÉS RELLEVANTS DE L'APARTAT

- La condició temporal d'estudiant i els horaris lectius són característiques estructurals de la universitat que influeixen la participació dels estudiants.
- Destaquem tres àmbits de foment de la participació des de la institució universitària: donar a conèixer les seves possibilitats participatives a nivell general, fomentar i/o donar suport al voluntariat i fomentar l'associacionisme a través de subvencions, suport logístic i tècnic.
- A part de les polítiques de foment de la participació de cada universitat, hi ha característiques concretes de cadascuna que influeixen en la participació dels estudiants: la joventut de la universitat, la ubicació geogràfica dels centres i l'existència d'un campus.
- El significat que l'estudiant atribueix a la universitat influeix en la participació en les associacions, especialment en aquelles que es presenten a les eleccions per a representar els estudiants.
- Per a la majoria d'estudiants, actualment la universitat no és percebuda com un àmbit autònom de participació.
- El fet que els estudiants no tinguin clar el seu paper ni el dels representants a la universitat, la manca de comunicació entre els uns i els altres i la percepció que el paper dels representants és poc important a nivell decisor porten els estudiants a considerar la seva participació electoral com un acte estèril.
- S'aprèn a participar participant.

5. INFLUÈNCIA DEL FUNCIONAMENT ASSOCIATIU EN LA PARTICIPACIÓ INDIVIDUAL

En aquest apartat de l'informe, ens centrarem en els diferents aspectes del funcionament associatiu i en com aquests influeixen en la participació associativa dels estudiants.

5.1. CONDICIONAMENTS EXPLÍCITS I NO EXPLÍCITS DE L'ACCÉS A LES ASSOCIACIONS

Per *condicionaments explícits* entenem els requisits bàsics establerts per formar part d'una associació, mentre que per *condicionaments no explícits* entenem les constriccions no explícites que obstaculitzen l'accés a les associacions i que són fruit de les dinàmiques socials.

Un dels **condicionaments explícits** per formar part de la majoria d'associacions a la universitat és ser estudiant universitari. Això que sembla una obvietat no ho és tant, perquè hi ha associacions que tot i trobar-se físicament en un àmbit universitari no estan formades únicament per estudiants.

A part d'aquesta condició prèvia, hi ha algunes associacions que estableixen requisits que s'han d'acomplir per poder formar-ne part. Aquests poden anar des de pagar una quota, que en la majoria dels casos de les associacions universitàries és molt simbòlica o inexistent, fins a formar part d'un col·lectiu específic (per exemple, ser discapacitat o pertànyer a una minoria ètnica).

"Tota persona estudiant amb necessitats especials pot assistir a les reunions, i tots tenen el mateix vot." (Estudiant associat)

Tot i que les associacions normalment no posen traves a l'accés d'altres persones a l'entitat i, de fet, seria il·legal que ho fessin (ja que d'acord amb la mateixa Llei d'associacions 7/1997, de 18 de juny, de la Generalitat de Catalunya, no es pot discriminar l'accés de persones a les associacions), hi ha **condicionaments no explícits**, fruit de dinàmiques socials, que hi dificulten l'accés.

Així, hi ha associacions formades per col·lectius específics obertes a integrar persones que no formen part del col·lectiu. Però la percepció externa de l'associació provoca que els estudiants, tot i que poden estar d'acord amb els objectius de l'associació, no s'identifiquen o no se senten part del col·lectiu que integra l'entitat i, per tant, no s'hi adhereixen.

"Què passa? Que a priori no has d'ésser marica ni lesbiana per venir, però també el que veiem és que la gent s'ho pensa." (Estudiant associada)

"Quan ens vam plantejar tornar a obrir el DL, hi havia el tema d'homes sí, homes no, i això va ser l'única cosa que vam dir: «Ai, què fem?» Al final vam dir que... jo personalment crec amb el sí, i hi ha gent que diu que no, però com que cap home s'hi ha volgut ficar, doncs... no ens ha suposat cap dilema, ni decisió ni res... però estaria bé que un home volgués participar en un acte feminista." (Estudiant associada)

Un altre condicionant no explícit, però evident, és el fet d'haver de compartir els objectius i els continguts ideològics de l'associació per poder formar-ne part.

"Pregunta: Què creus que fa que una persona s'associï?

Resposta: *Que estigui d'acord amb el que pensem i que després ho vegi en la pràctica.*" (Estudiant associat)

Per acabar, un dels condicionaments no explícits que és especialment important, i que està molt més relacionat amb les dinàmiques socials que no pas l'anterior, és la **influència dels patrons culturals d'homes i dones en l'accés a les associacions**.

un dels condicionaments no explícits que és especialment important és la influència dels patrons culturals d'homes i dones en l'accés a les associacions

Hem pogut detectar que hi ha importants diferències entre la distribució de dones i homes entre les entitats. Així, trobem algunes associacions on predominen de forma considerable membres d'un dels dos sexes. Per exemple, en una associació de dansa o de "voluntariat" hi ha una majoria de membres femenins, i en una de telemàtica, una majoria de membres masculins.

La distribució d'homes i dones en àmbits de participació diferenciats és producte de la influència dels patrons socials de conducta que s'atribueixen als uns i a les altres. Així, les dones han estat tradicionalment educades en un altruisme basat principalment en tasques relacionades amb l'assistència i cura d'altres persones. Per tant, les dones estan més predisposades a participar en el voluntariat assistencial i d'ajuda a altres persones. Això explica que la presència femenina sigui majoritària en associacions i en programes de voluntariat. Mentre que els homes predominen en altres tipus d'associacions, com ara les de música o les esportives.

"Jo crec que en les coses més d'assistència social les dones sempre han tingut aquest rol. Potser això explica la seva tendència a participar en certs àmbits. Igual que hi ha més dones en carreres de lletres, doncs també participa en determinades associacions. La dona participa el que passa és que és poc visible. És poc visible per una raó molt evident, primera perquè no n'hi ha gaires, segona perquè quan hi són tampoc se la... a veure, per exemple, quantes figures històriques en el món han sigut dones?" (Estudiant associat)

Caldria plantejar-se fins a quin punt la incorporació de la dona en espais públics de participació està relacionada amb aquesta nova forma creixent de participar en els afers col·lectius que s'anomena voluntariat. Sens dubte l'augment d'aquests "nous moviments de voluntariat" no hauria estat possible sense la incorporació de la dona en aquest àmbit de participació pública. En tot cas, la qüestió que quedaria per respondre és si el "voluntariat de nova generació" sorgeix de la incorporació massiva de les dones a l'acció col·lectiva, o si és aquesta "nova modalitat de participació social" la que facilita la incorporació de la dona a aquesta esfera pública de participació.

"Jo crec que el fet de la incorporació de la dona al món associatiu està relacionat amb el creixement de ONG. En ONG estic molt convençut que la participació activa de les dones és molt més alta que la dels homes." (Estudiant associada)

De fet, els patrons culturals de la masculinitat giren a l'entorn de l'èxit laboral, social i personal. Per tant, el que es valora "d'allò masculí" és el triomf personal i la capacitat de "sortir-se'n" en un marc de competència. Aquest fet no acaba d'encaixar amb la participació en tasques de voluntariat assistencial, però sí en activitats associatives de caire més reivindicatiu o fins i tot lúdiques.

"Jo em plantejaria aleshores per què? Per què les dones sou... en les associacions, les voluntàries... tot i que hi ha voluntaris participatius homes, per què la majoria són dones? Per què? I per què un noi no s'associa a Voluntaris pel Sàhara?" (Estudiant associat)

"Los referentes masculinos que tienen los chavales en un voluntariado, son mínimos. O sea todos los referentes son femeninos, bueno y en las escuelas y en los institutos, es lo mismo, o sea, es un problemazo impresionante, no hay nadie en infantil." (Estudiant associat)

Cal insistir en el fet que estem parlant d'imaginari i de tendències socials generals, en cap cas no estem fent referència a individus concrets, on intervenen molts altres factors de la vida personal.

5.2. ESTRUCTURA DE GESTIÓ INTERNA DE LES ASSOCIACIONS: COM EL FUNCIONAMENT DE LES ASSOCIACIONS INFLUEIX EN LES POSSIBILITATS DE PARTICIPACIÓ DELS SEUS MEMBRES

En primer lloc, a l'hora d'analitzar el funcionament intern de les associacions podem distingir tres nivells, que nosaltres anomenarem *funcionament prescrit*, *funcionament acordat* i *funcionament adquirit*.

El **funcionament prescrit** és aquell que s'estableix en els estatuts de l'associació; el **funcionament acordat** és aquell que s'ha pactat entre tots els associats com a manera de funcionar, mentre que el **funcionament adquirit** és el producte de la pràctica del funcionament habitual.

Aquests tres nivells d'anàlisi del funcionament de les associacions no són excloents, sovint conviuen tots tres en la mateixa associació. En tot cas, és interessant observar com els tres nivells es combinen entre ells. Per exemple, en els casos en què els associats acorden funcionar d'una manera diferent de la prescrita, el funcionament prescrit quedarà relegat a "paper mullat". D'altra banda, si el funcionament adquirit distorsiona molt el funcionament prescrit i/o l'acordat entre els membres de l'associació, l'element explicatiu del funcionament el trobarem en els "vícis" i les "virtuts" del funcionament quotidià.

"Hi ha diverses formes d'explicar-ho, és com una empresa que té tres formes diferents de comptabilitat. L'oficial, l'acordada i la de veritat. Doncs la oficial, la que marca els estatuts com a entitat jurídica adscrita al registre, que mai funciona perquè és molt burocràtica. llavors hi ha una altra forma, que diu que hem acordat que es faran assemblees i que cada setmana es reuneix la Junta Directiva de l'associació, que té veu i vot i pot venir qui vulgui de l'associació, amb veu però sense vot; a la realitat és que això com funciona és que aquí ve qui vol, és de l'associació o no, i té veu i vot. Això és gairebé assembleari, en el sentit de que aquí pot venir qualsevol." (Estudiant associada)

El funcionament prescrit bàsic és aquell que trobem en els estatuts i els requisits legals. En aquest sentit, l'organigrama formal més habitual es basa en una assemblea general de tots els socis. A l'assemblea es decideixen les línies d'actuació bàsiques de l'associació i s'escull la junta, formada per un president, vicepresident, secretari, tesorero i els vocals. Algunes també tenen comissions, en les quals es distribueixen les tasques a fer.

Tota associació requereix un organigrama formal per constituir-se legalment com a tal, però sovint aquest no regeix el funcionament real de les associacions. De fet n'hi ha molt poques que segueixin l'organigrama formal establert en els seus estatuts. El funcionament adquirit és el que en darrer terme delimita la participació dels membres en les associacions.

"És només, això dels càrrecs és una cosa merament formal, vull dir, perquè es necessita i pels estatuts de la Generalitat de Catalunya, et requereixen una sèrie de càrrecs, però, vaja, tothom és igual d'important, té la seva veu i el seu vot, és... val lo mateix que tot arreu." (Estudiant associat)

"En principi fem assemblea on es poden prendre decisions si hi ha 2/3 parts de no sé què, bla, bla, bla, bla... realment, els que més activament estem a l'associació, que som els que estudiem aquí, i encara ens passem una mica per aquí, som els que prenem les decisions." (Estudiant associada)

5.2.1. El sistema de presa de decisions

En la forma de prendre les decisions hem distingit dos models de funcionament associatiu: en primer lloc, el **funcionament assembleari**, i en segon lloc, el **funcionament jeràrquic**.

El **model assembleari** respon a una lògica horitzontal en la presa de decisions: qualsevol membre de l'associació té la mateixa capacitat per intervenir en l'elaboració de propostes i la presa de decisions. En aquest cas, la distribució formal dels càrrecs no intervé en el poder de decisió de cada membre.

**el model
assembleari
respon a una
lògica horitzontal
en la presa de
decisiones**

"El coordinador de cada universitat no té més poder que els altres, és simplement anar allà perquè hi ha d'anar algú i no hi pot anar tothom, però aquí, vull dir, les coses es prenen totalment assembleàriament i normalment es decideix per consens." (Estudiant associat)

"L'assemblea és un espai de debat on les decisions es prenen per democràcia directa, l'altra opció és la democràcia representativa que és delegar la teva representació com a estudiant durant 2 anys a una gent, i les diferències són clares." (Estudiant associat)

"Funcionar per assemblea, o sigui, sigui a nivell d'associació o sigui a nivell de com funcionem nosaltres, trobo que permet posar sobre la taula tots els punts de vista de la gent interessada en temes de la universitat, perquè hi ha un interès també per part nostra en informar, en obrir les assemblees a tothom, considerem que ha d'estar informada la gent [...] un sistema representatiu és diferent a un sistema assembleari per enfocament de base, si, a veure, això és política bàsica, o sigui, la qüestió és que amb un sistema representatiu doncs tu delegates el teu parer, tu em dius precisament, que això va molt bé perquè els estudiants disposen de poc temps i d'alguna manera afavoreix." (Estudiant associada)

Algunes associacions, entre les quals alguns sindicats d'estudiants, també funcionen de forma assembleària a l'hora de prendre decisions internes. Tot i així, aquestes entitats tenen representants als òrgans de govern de la universitat, mentre que en les assemblees hi ha portaveus, cosa que planteja una certa incompatibilitat amb el sistema de presa de decisions en els òrgans de govern universitari. En la figura del portaveu no s'hi delega el poder de presa de decisions, sinó que qualsevol decisió l'ha de prendre l'assemblea i això genera una certa lentitud de funcionament.

"L'assembleari decideix cada vegada qui el representa en cada fet puntual i aleshores el mecanisme és molt lent. És molt lent perquè cada cop s'ha de decidir qui serà el representant per aquell tema, aleshores no hi ha agilitat, és una cosa complicadíssima això, i moltes vegades acaba essent, aquest sistema acaba absorbit per uns quants que fan i desfan, és el de sempre quan en realitat els assemblearis seria al revés totalment." (Representant de la institució universitària)

D'altra banda, hi ha altres associacions que funcionen amb un **model jeràrquic**, amb un organigrama i representants triats pels membres de l'associació. Aquestes associacions defensen que el seu funcionament és més operatiu, ja que s'agilitza la presa de decisions. Consideren que no es perd en democràcia interna perquè s'admeten propostes de tots els associats i es prenen les decisions per majories o per consens.

"El que passa és que al tenir un organigrama fet i tenir uns estatuts quan s'han de legitimar segons quines coses, ja les coses estan més clarificades i potser no es presta a tants problemes interns com puguin tenir quan les decisions es prenen assembleàriament i consultant una qüestió de matís es perden hores discutint coses que, pels que tenen un organigrama clar i uns estatuts i un programa d'actuació doncs no. Jo la diferència la veig aquí." (Estudiant associat)

En el model jeràrquic la distribució del poder de decisió segueix una estructura piramidal. En aquest cas no tots els membres de l'associació tenen el mateix poder real per decidir.

En el funcionament jeràrquic podem distingir quatre dinàmiques diferents de presa de decisions. En la primera pren les decisions un sol membre de l'associació o un grup molt reduït, sense contrastar la decisió amb els altres membres de l'associació. Aquesta dinàmica de funcionament és molt habitual en les associacions esportives.

"Bé, a veure... aquí clar... aquí a última hora... els clubs són unes de les institucions més antidemocràtiques que hi ha, i aquí al final, el president diu «Aquí lo que diga yo y...» Això històricament s'ha arrossegat així, clubs, federacions, coses d'aquestes." (Estudiant associat)

"Senzillament, foto el que em dona la gana, perquè els altres no ho volen fer, o ja els està bé com ho faig." (Estudiant associat)

Obviament, aquest tipus de funcionament no dona espai a cap tipus de participació dels membres de l'associació en la presa de decisions, tot i que participin en la realització d'activitats.

en el model jeràrquic la distribució del poder de decisió segueix una estructura piramidal. En aquest cas no tots els membres de l'associació tenen el mateix poder real per decidir

Hi ha una segona dinàmica en la qual un nucli reduït d'individus defineix una única proposta possible sense alternativa, que posteriorment els altres membres de l'associació aprovaran o no. En aquest cas, la participació en la presa de decisions de la majoria dels associats és molt limitada en la mesura que simplement es pot negar o confirmar la proposta.

La tercera dinàmica consisteix en el fet que un nucli reduït d'individus planteja una sèrie de propostes possibles, que posteriorment es triaran entre tots els membres de l'associació. La capacitat de decisió dels membres de l'associació augmenta respecte al model anterior, ja que poden escollir entre diferents propostes. Però en l'un i l'altre la majoria dels membres de l'associació no participa en l'elaboració de les propostes.

Per acabar, el quart model de funcionament jeràrquic és aquell en el qual la majoria dels membres de l'associació participen en l'elaboració de propostes, però en darrer terme qui decideix quina proposta es tira endavant és un grup reduït de persones.

"Hi ha dos òrgans decisoris que funcionen de manera paral·lela, un seria l'assemblea d'associats on es fa i es recullen propostes i es participa en la definició de les activitats i l'assemblea o reunions dels diferents responsables de les àrees de treball. Un tercer nivell de decisió en l'entitat és el paper del Tècnic de Cultura de Cultura en Viu, aquest en última instància és el que coordina a les entitats de Cultura en Viu, i valora i subvenciona o no els projectes de les entitats." (Estudiant associada)

La dicotomia entre un funcionament assembleari o jeràrquic, o dit d'una altra manera, entre democràcia directa o representativa, és un debat que posa de manifest dos models d'acció col·lectiva i de participació diferenciats. Però independentment del fet que es delegui la presa de decisions en terceres persones o siguin tots els membres de l'associació els que hi intervinguin, les decisions es prenen per majories sempre que el consens és inviable.

"El debat aquest entre representació i assemblearisme, no existeix, en realitat, les línies que separen l'assemblearisme de la representativitat, no existeix una línia divisòria clara [...] les assemblees a la pràctica funcionen com una associació, l'associació també admet propostes o les refusa, en tant que hi ha unes majories i unes minories, i les propostes passen o es queden sense més, i amb això s'assemblen molt les dues coses." (Estudiant associat)

L'estructura de presa de decisions de les associacions, ja sigui assembleària o jeràrquica, condiciona la capacitat dels associats per prendre-hi part. La possibilitat de prendre part en les decisions de l'entitat pot fomentar la motivació per implicar-s'hi. En la mesura que les persones poden decidir, "fan seu" el projecte de l'associació.

"Yo considero que la toma de decisiones es la parte, yo creo que de las partes más importantes de Aísee y de la asociación porque es lo que le da vida, si la gente aquí está es porque siente que puede tomar decisiones, si todo nos dijeran como hacerlo, yo creo que nadie se asomaría por esta puerta del Comité Local." (Estudiant associat)

la distribució de tasques entre els associats es fa en funció de les necessitats de l'associació, les habilitats individuals, la disponibilitat i les preferències dels seus membres

Així, les dinàmiques que potencien el funcionament democràtic de les associacions contribueixen a fomentar més participació i implicació dels associats o associades en la seva entitat. Però el funcionament democràtic, més enllà de les declaracions de bones intencions, requereix tant la voluntat dels membres més pròxims a la presa de decisions com la implicació activa d'aquells que "deixen fer".

5.2.2. La distribució de tasques

Al marge de l'estructura de presa de decisions jeràrquica o assembleària, hi ha altres factors del funcionament habitual de les associacions que influeixen en la participació dels seus membres.

Així, trobem que la distribució de tasques és un altre element que pot influenciar la manera de participar dels associats. Moltes associacions organitzen la feina en comissions de treball.

"No hi ha una jerarquització del poder, hi ha una distribució de tasques. [...] De comissions de treball hi ha dos tipus, unes que són de tipus tècnic que tracten temes de burocràcia en relació a la Universitat, temes de papers, subvencions... temes de que no falti material, economia, etc. i altres que són temes específics de treball, que serien àrees sectorials, que tracten temes específics com podria ser el tema de la llengua i cultura catalana, tema laboral, tema internacionalista, hi ha una àrea antifeixista, bé, tot el que siguin temes sectorials. També hi ha les que porten la feina més del dia a dia, a vegades preparen activitats que no entren dins aquests temes i aleshores es munta una comissió per muntar específicament aquella activitat." (Estudiant associada)

Normalment, la distribució de tasques entre els associats es fa en funció de quatre variables: les **necessitats de l'associació**, i les **habilitats individuals**, la **disponibilitat** i les **preferències dels seus membres**.

Pràcticament, la majoria d'associacions han de mantenir un funcionament mínim administratiu i burocràtic, tasques que necessàriament han de dur a terme alguns dels associats.

Les preferències dels associats per una tasca o una altra influeix en la manera de distribuir-les. L'activitat associativa és una activitat voluntària i, per tant, es té molt en compte les preferències i afinitats de cada un dels membres de l'associació a l'hora de repartir la feina a fer.

Les habilitats personals dels membres de les associacions són un altre element que es considera a l'hora de distribuir les tasques entre els associats.

"Van anar proposant qui havia de ser el president, qui el secretari, qui la gent que s'havia de presentar aquí, qui allà... qui ha d'anar a parlar amb el vicerector i en aquest cas em va tocar a mi... no sé què dir-te, tu mateix veus fins a quin punt una persona té un perfil més adient per les accions que toquin." (Estudiant associat)

Finalment, la disponibilitat per participar dels associats, tant en termes objectius com ara la disponibilitat de temps, com en termes subjectius com ara tenir la voluntat de fer aquella activitat, influeix en la distribució de tasques en el marc de les associacions.

"En la Universitat depèn de com et posin els horaris, si tens treballs, si no en tens, si estàs treballant i estudiant, si t'han deixat a l'atur, perquè el nivell d'implicació varia segons aquests barems, el que passa és que hi ha gent que ja sigui perquè porta més temps o té més per la mà tot el que és la feina de l'associació, o gent que decideix implicar-se més, hi ha diferents nivells d'implicació que depèn d'aquests factors que serien més externs, conjunturals de la disponibilitat que tu tinguis." (Estudiant associat)

"Que per molt que tu els diguis hi ha una cosa: «Sí, sí, vindré, vindré» i no venen. I ja ho saps i no hi contes, bé, no hi contes. Hi contes quan són coses divertides, potser que és el que la gent es mou, però tot el que s'ha de fer de paper i de coses pues els hi queda més gran potser, no sé, no els ve tant de gust." (Estudiant associat)

Relacionat amb el tema de la distribució de tasques a l'interior de les associacions, hi ha la tensió entre un funcionament més tecnocràtic o més democràtic. Per al funcionament de les associacions cal que es gestionin de manera eficient, un argument de pes per a la incorporació de personal tècnic. Però planteja el perill que el tècnic sigui la persona de l'associació que acabi prenent les decisions.

Si no es delimita clarament les funcions del tècnic, hi ha el risc que s'allunyi de la presa de decisions dels associats, cosa que comporta una pèrdua de democràcia interna i pot fer disminuir la implicació dels associats en el projecte de l'associació. De la mateixa manera, es corre el perill que, si el tècnic és la persona que pren les decisions, els objectius de l'associació es transformin en els objectius i els interessos del tècnic.

Com ja hem comentat anteriorment, la situació és més delicada quan el tècnic depèn d'una institució externa a l'associació.

"I per mi, aquí està el problema, com a mínim aquestes de voluntariat i coses d'aquestes... la major part d'associacions tenen un responsable... un responsable remunerat allà tirant del carro. Allà està. Tens l'avantatge que aquest «tio» et porta tot el tema, però té el desavantatge que s'acaba convertint amb un «tio» que ha de respondre políticament a l'Autònoma." (Estudiant associada)

5.2.3. Mecanismes de comunicació interna

La distribució de tasques en una associació pot generar biaixos en la participació dels associats, ja que no tothom disposa de la mateixa informació. Si tots els membres de l'associació no tenen tota la informació necessària, a l'hora de prendre decisions es trobaran en una situació de desigualtat envers els companys més ben informats.

És per això que és molt important que hi hagi una comunicació fluida i contínua entre tots els membres d'una associació. En aquest sentit, les associacions que fan reunions informatives amb tots els associats de manera regular faciliten la participació i la implicació dels seus membres en els objectius i activitats de l'associació.

Les associacions que tenen una estructura de presa de decisions assembleària són les que normalment tenen una comunicació més fluida entre els membres, perquè el mateix debat intern per prendre les decisions comporta la necessària transmissió d'informació. Tot i així, hi ha associacions jeràrquiques que tenen mecanismes efectius per informar els associats.

les assemblees són les que normalment tenen una comunicació més fluida entre els membres, perquè el debat intern per prendre decisions comporta la necessària transmissió d'informació

"Tenemos una reunión una vez al mes, que ahora la queremos hacer una vez cada 15 días, más o menos, que es una reunión local donde vienen todos los miembros que están participando en las actividades etc., de hecho estas reuniones son más informativas que operativas pero también queremos un equilibrio, o sea, que sean informativas y también operativas. Las que son de cuerpo directivo, las de cada semana, esas son muy operativas, decidir cómo va todo, revisar, etc., no? Replanificar y todo."
(Estudiant associat)

La manera d'evitar la pèrdua de democràcia i debat intern és garantir una bona comunicació entre tots els membres de l'associació i establir una clara definició de les tasques de cadascú, especialment les de la figura del tècnic.

Les associacions poden dotar-se de mecanismes que faciliten la comunicació i participació dels seus membres. Amb això volem dir que es facilita la participació quan es fan convocatòries a tots els seus membres (per exemple via correu o e-mail si tots en tenen), mentre que la participació es limita a un grup reduït quan les convocatòries es duen a terme de manera informal.

També es facilita la participació quan l'entitat és flexible a la disponibilitat horària dels seus associats, mentre que es dificulta quan aquesta flexibilitat no existeix.

5.3. VINCLES I COMUNICACIÓ ENTRE LES ASSOCIACIONS I ELS ESTUDIANTS NO ASSOCIATS

Aquest apartat el dediquem a la interrelació entre les associacions i els estudiants no associats. Aquesta és un qüestió que incideix tant en la capacitat de participació dels estudiants no associats en activitats que organitzen les associacions, com en les possibilitats d'incorporació de nous membres.

5.3.1. La comunicació entre les associacions i els estudiants no associats

En relació amb aquest tema, doncs, i en primer lloc, cal destacar el gran desconeixement que els estudiants no associats tenen de les associacions existents en el món universitari. Concretament, els estudiants no associats que van participar en els grups de discussió en coneixien molt poques o fins i tot cap.

"Generalizando, yo creo que hay una falta de objetivos, o por lo menos información sobre los objetivos que tienen. y supongo que eso será porque se cierran ellos, y más que nada acaban siendo un grupo de amigos que tienen unos objetivos afines y ellos se montan su actividad y asociación, pero hay falta de información." (Estudiant no associat)

Això posa de manifest la **incomunicació entre el gruix dels estudiants i les associacions universitàries**. Òbviament, si es pretén que hi participin, s'ha de començar per millorar la comunicació entre els uns i les altres.

El sistema més habitual de comunicació per donar a conèixer les activitats i les associacions és **penjar cartells**, però hi ha un cert consens a considerar que aquesta ha deixat de ser una bona via en la mesura que ha "mort d'èxit": està saturada.

"El problema es com es transmet aquesta informació, perquè clar, totes fan fotocòpies de colors, cada cop de colors més forts, aquest groc, aquest vermell (rialles) [...] ja no et pares, ja no mires perquè tinguin color. [...] però crec que a vegades les parets estan massa plenes de cartells. Això és el que em passa a mi." (Estudiant no associada)

"Suposo que ja has vist les parets, ningú es deu llegir les parets perquè hi ha tanta informació a les parets que ets una empresa dedicada a això, i o dediques diàriament dos-cents cartells a empaperar-ho tot perquè algú alguna vegada pugui veure-ho. Nosaltres no podem, com a molt fem fotocòpies." (Estudiant associat)

Una altra via de comunicació entre les associacions i els estudiants no associats són les **publicacions d'agendes d'activitats i altres tipus de revistes**. La institució té un paper important en aquest sentit, ja que acostuma a ser la impulsora d'aquestes publicacions.

El punt fort de les publicacions és que són un mitjà que no està tant saturat com la penjada de cartells. El punt feble és que normalment no és universal, no apareixen publicades totes les activitats que realitzen les associacions.

Potser la manera més efectiva de donar-se a conèixer als estudiants no associats és la realització d'activitats lúdiques i originals.

"En la mesura que podem, les accions de protesta encara que siguin simbòliques intentem que caiguin simpàtiques a la gent i, pel que fa a les xerrades, que puguin ser interessants per a màxim de gent possible i que la gent hi pugui participar." (Estudiant associada)

D'altra banda, la presència de **líders carismàtics** potencia la capacitat comunicativa i mobilitzadora de les associacions. Però cal tenir en compte que si tota la capacitat comunicativa d'una associació es concentra en el carisma d'un dels seus membres, es produeix un daltabaix quan aquest abandona l'associació.

La difusió d'activitats i de la mateixa associació pot tenir diferents objectius: motivar els estudiants perquè s'integrin en l'associació, augmentar l'assistència dels estudiants en actes i activitats concretes, o sensibilitzar els estudiants en algun tema concret.

Hi ha associacions que realitzen accions concretes per tenir més associats, però també n'hi ha que no realitzen cap acció amb aquest objectiu, tot i que la gran majoria manifesta que seria molt positiu augmentar el nombre de membres.

Les associacions que ofereixen serveis són les que, per la seva pròpia lògica, duen a terme més accions per captar associats, ja que l'objectiu mateix de l'associació és la pràctica de l'activitat concreta; però ja hem dit que aquestes entitats es caracteritzen més per tenir "usuaris" que no pas per tenir "associats". Són associacions que pràcticament s'organitzen com cursos per realitzar activitats, com per exemple teatre, música o dansa. En aquest sentit, el seu "èxit" depèn de la qualitat del seu "servei" i l'interès dels estudiants per realitzar l'activitat. Són associacions que funcionen de manera força jeràrquica, en tant que tots els seus membres tenen un rol molt definit tant explícitament com implícitament. A més, moltes decisions són de caire "tècnic" i la majoria dels associats assumeixen aquest rol d'usuari; més encara, el prefereixen.

A les associacions polítiques i socioreivindicatives els interessa que les persones que es vulguin integrar en el projecte de l'associació siguin persones que s'hi impliquin. És un tipus d'associació que prioritza la implicació dels associats o associades en el projecte de l'entitat sobre el nombre de persones que s'hi associïn.

Les associacions polítiques i socioreivindicatives tenen com a prioritat la difusió dels seus objectius, i aquesta activitat pot revertir en el fet de tenir més associats actius. En aquest sentit, es detecten moltes mancances en la comunicació entre associacions i estudiants no associats.

"[...] les associacions tenim un problema que és que hem de connectar amb els interessos de les persones que volem representar, perquè només quan s'estableix aquesta connexió i quan aquella persona entengui que hi ha un col·lectiu o una associació que representa interessos en els que ell se sent implicat i en els que ell en un principi considera que són seus és quan s'està donant el primer pas per motivar-lo perquè s'associï." (Estudiant associada)

"No és si les associacions tant a la societat com aquí no fan prou pedagogia per incitar la participació, no connecten, no impliquen a les masses, segurament això requereix temps [...], i a veure «Jo porto la meua empresa i...», i hi ha l'escola, i... [com dient que tothom ja té prou càrregues]. El que passa que clar depèn de l'ambient i de la informació. Hi ha aquesta manca d'informació, el que no sé si això ho és tot, o que la gent no s'identifiquen amb l'associació." (Estudiant associat)

una percepció que es té del món associatiu és que les associacions són grups petits i tancats d'amics

5.3.2. La percepció dels estudiants no associats sobre les associacions

La manca de comunicació fa que la visió externa de les associacions estigui molt distorsionada per la desconexença. En el cas dels estudiants no associats que coneixen només un tipus d'associacions, el que succeeix és que fan extensible la valoració d'aquest tipus a totes les associacions de l'àmbit universitari.

En aquest sentit, trobem que les visions que els estudiants no associats tenen de les associacions són molt variades. Van des d'una visió molt positiva, que valora el component altruista de la participació associativa, fins a la visió més negativa, que considera grups tancats els membres de les quals només persegueixen un profit personal i utilitzen l'associació per assolir-lo.

Vegem en primer lloc la **percepció positiva de les associacions** i els associats, que posa l'èmfasi en els valors i actituds altruistes que motiven els seus membres:

"Jo els admiro, jo els admiro, la gent que dona... altruisme, perquè és realment altruisme, jo els admiro... en aquest sentit jo sóc molt egoista, perquè és això són moltes hores que no te les... que a més a més no te les valora ningú, ni les gràcies." (Estudiant no associat)

"Yo encuentro también que son activos, que hacen cosas por los demás, y que nada egoístas y que dan todo de ellos y que a cambio no reciben nada o a lo mejor algunas veces pero que dan sin... el fin de recibir." (Estudiant no associada)

Una segona percepció que hi ha del món associatiu, o d'una part d'aquest, posa l'èmfasi en una **visió molt utilitària de l'associació**, és a dir, l'associació com una entitat prestadora de serveis. En aquest sentit, alguns entrevistats distingeixen entre els diversos tipus d'entitats, considerant que n'hi ha de més properes a aquella visió altruista i d'altres que generen una relació més utilitarista:

"Però això és una associació que et dona alguna cosa, a tu t'agrada el teatre i aleshores estàs associat a l'aula o com es digui de teatre i fas una activitat que a tu t'agrada, però després estan les altres associacions, les que deies abans, d'altruisme total... no? Jo ho veig diferent [...] són diferents les associacions... perquè l'Aula de Literatura, no és que ajudis a altra gent, ho fas per tu mateix, ho fas per tu mateix... home que també mantes activitats que les fas per altra gent, però sempre treus alguna cosa a canvi [...] l'altruisme pur i dur jo és que em sembla que no existeix, jo crec que li has de buscar una mena d'al·licient, que t'aporti algo. Per això dic que igualment, dins d'aquests doncs... hi ha alguns que per mi són més altruistes que altres." (Estudiant no associada)

Una altra percepció que es té del món associatiu és que les associacions són **grups petits i tancats d'amics**, per als quals el motiu de l'associació està més vinculat a les relacions d'amistat que mantenen

els membres entre ells que no pas als objectius de l'associació. Fins i tot hi ha qui dubta de l'existència d'uns objectius com a associació.

"I una altra cosa que m'he adonat amb la gent de filologia francesa que es va associar per exemple a Cultura en Viu, eren els que menys anaven a classe, els que més anaven al bar... [...] No, no, però veus que feien un grupet, vull dir que s'associaven, però és igual el lloc on t'associïs a veure, pots associar-te, o estirar-te en la gespa amb el grupet i fer-te la festa o pots ajudar a un japonès que acaba d'aterrar." (Estudiant no associat)

"Yo lo que veo es que en la facultad mía, lo que más veo es que se han convertido como en grupos de amigos [...] lo que veo es que son todos coleguitas y entras allí y hay una mesa más grande que esta y están todos de cháchara con papelitos, jugando con Internet... hacer así funciones no lo veo nada claro." (Estudiant no associat)

També hi ha la visió que les associacions són bàsicament un **grup de debat**, ja que no es percep l'assoliment d'uns objectius, o bé perquè les associacions no aconsegueixen transmetre els seus objectius, o bé perquè els estudiants consideren que aquestes no tenen capacitat per assolir-los.

també hi ha la visió que les associacions són bàsicament un grup de debat, ja que no es percep l'assoliment d'uns objectius

"-Jo volia dir que hi ha, un grup de gent de polítiques que sempre discuteixen i això discutint [...] Sempre van divagant i no sé què, a llavors d'opinions en fan poques, poques..."

-Pero fines, que fines tienen? Objetivos como fines..."

-Bueno, clar, lluiten una mica contra tot.

-Pero contra todo acabas por no hacer nada, es lo que pasa..."

-Jo crec que és una mica de tot, que no saps gaire els objectius que tenen, que no veus gaire els resultats, que jo tampoc no veig gaire els resultats, que no tinc ganes d'esforçar-me a saber què és lo que realment fan i que no em motiva lo que em venen." (Estudiants no associats o associades)

Malauradament, la **percepció** que alguns estudiants no associats tenen de les associacions és **molt negativa**, ja que arriben a creure que es produeix un ús indegut dels recursos de l'associació per al benefici d'algun dels seus membres.

"Aquí hi ha marro sí, sí... és com allò, les associacions aquestes tan altruistes, cada cop que hi ha una catàstrofe a... és igual, on sigui... que si envieu diners a aquest compte corrent, que rebran ajudes, que no sé què... i després, te n'assabentes que aquelles ajudes la meitat s'han quedat «por el camino»... o sigui es perden, diguem-ne, ja sigui econòmica, alimentària, tot, es queda tot per alguna política i no arriba... per això dius, confiar en una associació, per exemple, per fer arribar una ajuda a un altre lloc, jo no en sóc partidària." (Estudiant no associada)

"La gent ens veu com... a veure... hi ha algun tipus de subjecte en determinades associacions que... aquí, en el grup de discussió es pot dir perquè en realitat no hi són. Però segons quina associació molt militant no és. És a dir, aquest «tio» va a fer carrera a dintre, i la farà ell però jo no." (Estudiant associat)

Per acabar, cal destacar que la visió que es té dels **sindicats d'estudiants** està molt esbiaixada per un gran desconeixement.

En primer lloc, alguns estudiants no associats no saben que existeixen; d'altres no coneixen les funcions dels representants dels estudiants; tampoc no perceben els sindicats d'estudiants com a diferents, amb diferents alternatives; i finalment, se'ls atribueixen vincles amb partits polítics, la qual cosa reforça la visió negativa que se'n té.

La desconexió entre els sindicats d'estudiants i el col·lectiu d'estudiants és especialment greu en tant que aquestes són les associacions que es presenten a les eleccions per representar i defensar els drets dels estudiants en la institució universitària. És molt important que els estudiants tinguin una àmplia coneixença dels objectius dels diferents sindicats i el paper dels representants.

5.4. EFECTES NO DESITJATS DE LA DINÀMICA DE FUNCIONAMENT DE LES ASSOCIACIONS

entenem per efectes no desitjats aquells efectes del funcionament de les associacions que, més enllà de la voluntat dels seus membres, generen dinàmiques que condicioneu la seva participació

Tot i que les dinàmiques de funcionament de les associacions són molt importants a l'hora d'explicar la capacitat de participació dels seus membres, hi ha altres condicionaments relacionats amb les dinàmiques socials. No s'ha d'oblidar que el món associatiu es fonamenta en relacions humanes i que aquestes estan influenciades per patrons socials de conducta i per les particularitats de cada individu.

Entenem per **efectes no desitjats** aquells efectes del funcionament de les associacions que, més enllà de la voluntat dels seus membres, generen dinàmiques que condicionen la seva participació. En aquest sentit, aquests efectes estan estretament relacionats amb dinàmiques socials que superen l'esfera de la mateixa associació.

En aquest apartat, no pretenem destacar totes aquelles característiques individuals que poden influir en la capacitat per participar dels associats dins del marc associatiu, sinó que analitzarem com el marc associatiu tendeix a mantenir les desigualtats en la participació pel fet que no preveu les desigualtats socials. És a dir, les persones associades es troben immerses en dinàmiques socials de les quals no són conscients. Dinàmiques que perpetuen les desigualtats socials. Així, **la igualtat formal en la participació no garanteix la igualtat real**.

Com ja s'ha comentat abans, cal recordar que s'aprèn a participar i determinades qualitats adquirides per algunes persones les col·loquen en una situació d'avantatge respecte a d'altres que no les han adquirit. Les diferències entre els subjectes en l'actual societat acaben generant desigualtat i això es reflecteix en el món associatiu.

Tenint en compte que la relació que mantenen els membres de l'associació té un caire clarament discursiu, ja que les associacions són en gran manera marcs de diàleg i debat, és obvi que les persones més desimboltes i amb més capacitat d'oratória compten amb un avantatge comparatiu en el marc de la participació.

El fet de donar per descomptat que tothom és igual davant uns mecanismes de participació concrets provoca que les persones amb les característiques esmentades abans acabin tenint una influència més gran en la presa de decisions.

"Jo suposo que aquí intervenen factors, els mateixos factors que poden intervenir en qualsevol altre grup de gent que es vulgui posar d'acord sobre un tema, hi ha qüestions de carisma, no ens hem d'oblidar. Perquè si és cert, hi ha gent que té més carisma, hi ha gent que té més gràcia i gent que sap embaucar amb més facilitat, això és cert, després sigui com sigui, i de la manera que sigui. Un dels problemes que té el model assembleari però que no crec que estiguin exempts els altres, és el fet que sempre restarà gent que per qüestions de caràcter, no gosi enfrontar-se davant d'algué que crida molt, per exemple, i això és un problema." (Estudiant associat)

"Jo crec que una persona de divuit anys arriba aquí i igual no està prou madura per... Vas a l'assemblea d'història i et trobes gent amb una barba que els arriba fins aquí [com dient molt]. Aleshores clar,

a la gent jove li costa molt d'entrar, perquè val que tots som estudiants però hi ha unes diferències d'edat entre divuit i vint-i-cinc, això es nota en el debat." (Estudiant no associat)

Les associacions tenen un alt **component relacional**, és a dir, es basen en relacions personals entre els seus membres. El fet de reunir un grup de persones amb uns objectius comuns i en una situació de presumpta igualtat accentua la importància de les característiques i habilitats individuals a l'hora d'establir la relació entre els associats.

En tot grup es genera una distribució de rols. Com més cohesionat i reduït és el grup, més marcats són els rols que de manera implícita s'atribueixen als seus membres. Un dels rols clars que generalment emergeix en una dinàmica associativa, pel seu fort component relacional, és el **lideratge**. El fet que un o alguns membres de l'associació n'assumeixin el lideratge (de manera explícita i formalitzada, o de manera implícita fruit d'un "pacte no escrit ni verbalitzat") té efectes positius i efectes negatius.

Negatius, en tant que pot inhibir la participació d'altres membres en l'associació i, per tant, esbiaixar la democràcia interna. El fet de "ser escoltat" de manera "diferent" (tingut més en compte) genera un cert grau d'autoritat respecte als altres membres del grup:

"Ha arribat un moment que ja saps, si vols fer un sopar, li vas a dir a aquell: «Tu! Vés a fer el sopar!», perquè ja saps qui l'acabarà fent, saps? Perquè si tu proposes una cosa la gent ja no t'escolta, perquè no ets qui té la categoria, per dir-ho d'alguna manera, de proposar aquella cosa, saps?" (Estudiant no associada)

Positius, en tant que els líders carismàtics poden ser dinamitzadors de la participació dins i fora de l'associació.

"Hi ha un lideratge d'alguns d'ells, dels propis estudiants, quan tens un líder, el líder et fa anar als llocs on es té que anar. [...] Quan aquest col·lectiu no ha tingut un líder fort, un líder, un capdavanter però que no ha estat un líder, aquest col·lectiu veus com al Claustre no hi van tant, o a les Juntes de Govern no hi van tant, etc. [...] Les associacions han tingut capacitat de mobilització en la mesura que han tingut i en els moments en què han tingut un lideratge." (Representant de la institució universitària)

"Però va haver-n'hi un que va promoure la Creu Roja i tot era Creu Roja i venien ambulàncies, no sé com s'ho feia però sempre tenia material aquí, organitzava i sempre feia... simulacres i... va passar a ser l'associació amb més socis..." (Vicerector) *"Aquest noi ara com que era molt bo la Creu Roja l'ha enviat a Madrid i aquí s'ha desinflat la Creu Roja de cop. [...] Depèn tant de les persones..."* (Representant de la institució universitària)

Un altre aspecte important del component relacional són les **xarxes de relacions personals**. Moltes de les persones que formen part d'una associació hi han entrat perquè coneixien personalment algun dels associats.

"Siempre que una persona quiere empezar a reunirse con nosotros es por medio de amigos o compañeros que han conocido la existencia del grupo." (Estudiant associat)

Però les xarxes de relacions personals no solament incideixen en el fet d'entrar en una associació, sinó que les relacions d'amistat que es generen en el grup d'associats també contribueixen a mantenir i dinamitzar l'associació.

"Jo conec molta gent que ha estat a associacions i si continuen és pels grup d'amies, perquè si no la gent es crema, es crema molt. [...] Aleshores els que participen és perquè fan un grup d'amies que

porten l'associació des del local, però la porten des del bar de la facultat quan tenen que fer el cafè, i la porten a l'hora de dinar quan dinen tots junts, i la porten quan surten el dissabte a la nit." (Estudiant no associada)

Les relacions d'amistat a l'interior de l'associació tenen l'efecte positiu de donar-li vida, però tenen l'efecte no desitjat d'inhibir l'entrada a l'associació de persones alienes a aquestes relacions d'amistat.

les relacions d'amistat a l'interior de l'associació tenen l'efecte positiu de donar-li vida, però tenen l'efecte no desitjat d'inhibir l'entrada a l'associació de persones alienes a aquestes relacions d'amistat

"És anar fent a poc a poc, que si entra aquesta persona li comenta a l'amic i a l'amic li fa cosa... com a qualsevol associació, que quan entra, pensa entro sol, tothom es coneix i potser fa cosa." (Estudiant associat)

"A més la gent també entra molt per coneguts o amics, generalment vénen un grup d'amics... que és com vam començar nosaltres, érem un grup d'amics que volíem fer coses. Ara el grup d'amics ja s'ha trencat, però la gent que puja vénen en grup, sobretot els de primer." (Estudiant associat)

En aquest sentit, un efecte negatiu no desitjat, conseqüència de les relacions d'amistat entre els membres de l'associació, és que hi ha estudiants no associats que veuen les associacions com si només fossin un grup d'amics. Això els inhibeix de participar-hi.

"Hi ha associacions que són un grup tancat, vale, que els veus i no sé què, però penses «Ostres! Si m'hagués de ficar aquí en mig...», doncs no sé..." (Estudiant no associada)

"Clar, quan els veus tots iguals allà asseguts i tu vas allà, i dius «Bé, hola!» Vull dir, ells mateixos es munten el seu àmbit, el seu d'allò i tampoc no s'obren gaire, i tampoc t'informen gaire, vull dir... els objectius, jo parlo pel que jo conec o sigui, tampoc són allò massa clars o massa, per mi interessants." (Estudiant no associat)

El fet que els estudiants no associats que podrien compartir els objectius d'una associació la vegin com "un grup tancat d'amics" pot acabar impedit que entrin a formar-ne part. En aquest sentit, és molt important que les relacions d'amistat no creïn barreres a la incorporació de nous membres, perquè si no es corre el perill que l'associació pateixi una gran davallada d'associats o que fins i tot desaparegui quan aquest grup d'amics deixa l'associació perquè acaba els estudis universitaris. Però no tan sols és una qüestió de pèrdua d'associats, sinó que, en no haver-hi un relleu generacional progressiu i un traspàs de la informació, es produeix una pèrdua del coneixement i experiència del funcionament de l'associació en l'entorn universitari.

"I ara ens hem trobat que nosaltres ens n'hem cansat d'alguna manera, no ens n'hem cansat d'això... però pensem que hi ha d'haver un relleu, com que és universitari tal... I la gent d'aquí, no el trobem el relleu, i portem un any amb el tema... I anar fotent el ronso." (Estudiant associat)

"Nosaltres quan vam entrar, l'associació ja existia però feia dos anys que no es feia res, i és el problema aquest que passa en moltes associacions, que funcionen amb el grup de col·legues. Quan aquest grup de col·legues van acabar la llicenciatura, ni van muntar una reunió explicant el que hi havia i que algú es posés al darrere... ni res... llavors vam ser uns quants que quan ja portàvem un curs, vam pensar: «Algú hi ha d'haver per aquí.»" (Estudiant associada)

D'altra banda, en relació amb l'alt component relacional i amb els efectes no desitjats del funcionament de les associacions, cal parlar també de l'imaginari social existent a l'entorn de les característiques que s'atribueixen a les dones i als homes. En aquest cas tampoc no estem parlant de persones concretes, sinó de l'imaginari col·lectiu que influeix en les relacions dels uns i les altres. Com ja s'ha comentat abans, la participació en associacions és un àmbit de relació humana i social que està influenciat per l'imaginari col·lectiu.

Tot seguit, exposarem els discursos que hem detectat a partir de les entrevistes als estudiants.

Discurs de la no-diferència

Abans d'entrar en els discursos que diferencien el comportament d'homes i dones, cal destacar que hi ha tot un discurs que nega l'existència d'aquestes diferències i afirma que **tant dones com homes tenen comportaments similars**. Aquest discurs atribueix les possibles diferències entre els individus a característiques individuals independents del fet de ser home o dona.

"Jo crec que no s'han de dividir les persones entre homes i dones, sinó com a individus, cada persona aporta el que pot. Això que som més sensibles i més netes, i que els homes són més barroers, crec que és, tothom es defineix per condició de caràcters, i sí que hi ha diferències, però que no crec que vingui separat pel gènere ni res. Jo crec que és circumstancial." (Estudianta associada)

Arguments com aquest els hem trobat de manera majoritària entre les dones i de manera molt minoritària entre els homes.

Discurs de la diferència

En contraposició, hi ha un discurs que posa de manifest les diferències en el comportament i les actituds d'homes i dones. En aquest cas distingim dos tipus d'argumentacions.

En primer lloc, n'hi ha una que atribueix les diferències entre els uns i les altres a **qüestions biològiques**. És a dir, del fet físic de ser home o dona, se'n deriven unes característiques de comportament. Aquest és un discurs minoritari entre els homes entrevistats i inexistent entre les dones entrevistades.

"Potser la dona és més pragmàtica, això és una cosa universal i objectiva, la dona és pragmàtica per sistema i ara fer una dissertació sobre la part psicològica de la dona... potser, potser és més dominadora, això està clar perquè és així. Sortim d'una dona, ens dona de menjar una dona i al final... si ets homosexual i t'agraden la gent del mateix sexe que tu, dones perfecte, però dins d'aquesta parella també hi ha rol d'home i rol de dona, m'explico o no? Depèn molt i molt de l'actitud d'aquesta persona." (Estudiant associat)

L'altra argumentació atribueix les diferències a qüestions culturals i educatives de les persones. És a dir, **els diferents comportaments es justifiquen pel predomini d'uns patrons culturals i per la diferent educació que reben homes i dones al llarg de la seva vida d'acord amb aquests patrons**. Aquest fet es pot relacionar amb l'atribució de rols implícits en el marc de la distribució de tasques en l'associació. Amb això volem dir que pot generar que a l'interior de l'associació els homes s'encarreguin d'unes tasques, i les dones, d'unes altres.

"I clar, suposo que les dones per allò de la socialització en el gènere, tot això de l'organització i tal, se'ns dona millor, i per això les dones acabem encarregant-nos de tasques més de caire més institucional, burocràtic i tot això." (Estudiant universitària)

"Jo crec que la diferència entre homes i dones encara existeix, no? [...] I si no la vols veure no la veus, no? Però existeixen encara prejudicis... i dic prejudicis, eh? Si jo sóc masculista és perquè possiblement la meua mare també ho és, no? I a l'hora de recollir taula: «No, tu queda't amb el papa a dinar». I clar, jo sé que s'ha d'intentar canviar-la, però hi ha gent que no. I la proporció entre homes i dones, sobretot... les dones trobo que feu més pinya, que nosaltres. Però clar, també teniu un paper que esteu en segon lloc [...]. Jo penso que si alguna vegada us sentiu atacades jo ho veig natural [...], els homes masculistes existeixen." (Estudiant associat)

"No sé fins a quin punt hi ha diferències però és evident que socialment hi ha diferències." (Estudiant associada)

Creiem que aquests imaginaris socials que estableixen diferències en les característiques en funció de ser home o dona influeixen en la participació en tant que els individus estableixen les seves relacions amb les altres persones (homes o dones) en el marc d'aquests imaginaris.

En termes generals, les característiques que es destaquen dels homes són que tenen menys capacitat per al diàleg i la negociació: s'afirma que **entre els homes predominen actituds de confrontació i els manca pragmatisme.**

"Els tíos som més contundents. Aleshores què passa quan hi ha una situació de conflicte? A mi m'ha semblat que els nois tendeixen molt a les afirmacions contundents i a enrocar-se. Normalment la noia és la que tendeix a dir més «Negociem». A veure en situacions de conflicte els tíos també negocien però només es detecta en nois posicions maximalistes, és a dir «A mi perquè m'han dit que negociï però si fos per mi penso això i és així». Amb les noies aquesta actitud no l'he vist. A veure, jo parlo de la meua associació. Però parles amb les tíes i sembla que estiguin avesades a un joc més dialèctic, en canvi els nois tenen una actitud de confrontació." (Estudiant associat)

En canvi, les característiques que s'atribueixen a les dones són la **sensibilitat, el pragmatisme, la capacitat de diàleg, ser "complidores i fidels", el perfeccionisme, l'ordre, ser curoses, responsables, treballadores**, i la capacitat per fer una **bona gestió**.

"Es una manera muy diferente de hacer las cosas, pero a mi me encanta, a mi me encanta trabajar con mujeres así a nivel directivo y así, en forma de trabajo. Yo veo dos cosas muy importantes que tiene la mujer cuando hace trabajo de este estilo, es que primero son muy fieles, si te dicen que lo van a hacer, tú puedes estar seguro que lo van a hacer, y la otra es que le ponen un toque muy humano al trabajo, y esto da mucho gusto, y sobre todo en asociaciones donde no te pagan nada como esta, no? sino que el trabajo es voluntario y trabajas porque quieres, no? El poder, no solamente, trabajar sino que estoy realmente conviviendo, y tener este tipo de detalles muy humanos de parte de ella, te hace la vida más amable, no?" (Estudiant associat)

"Sempre he pensat que la dona per naturalesa és una mica més ordenada que l'home." (Estudiant associat)

"Home, diferent dels altres, dels altres, diguem-ne, diferent no, el que passa, home, sempre són diferents en tots els aspectes de la vida, suposo que sempre s'ha dit que les noies són més responsables, més donades a la feina, més puntuals que no pas els homes. Bueno, almenys en aquestes que tenim aquí i coneixem nosaltres sí, diria jo, segons el meu punt de vista." (Estudiant associat)

"Tenir dones en l'associació seria un merder perquè no es podria portar res com es porta, són massa perfeccionistes, tot s'ha de fer bé." (Estudiant associat)

Curiosament, totes aquestes característiques atribuïdes a homes i dones les han expressades homes entrevistats, mentre que cap dona entrevistada ha fet una atribució de característiques per sexe. En canvi, només en un grup de discussió format únicament per dones aquestes han parlat de característiques diferents entre homes i dones, característiques diferenciades que han atribuït a l'educació. Aquest fet no deixa de ser una constatació que l'entorn en el qual es produeix la relació influeix en els comportaments i actituds. Per què en una entrevista individual les dones manifesten que no hi ha diferències, i en canvi en un grup de discussió format només per dones sí que ho fan? Per què les diferències es manifesten quan no hi ha la presència d'homes associats?

Tal com explicarem més endavant, això pot ser així per la diferent posició "de confiança" que s'ocupa en ambdós casos. Mentre que en una entrevista individual manifestar l'existència de diferències pot ser interpre-

tat "negativament", una situació on es "percep" una complicitat amb les assistents (totes són dones) a l'entorn del tema en qüestió facilita els comentaris i les actituds que cohesionen el col·lectiu femení davant del masculí. Així explicariem moltes de les diferències manifestades entre homes i dones respecte a la qüestió de la influència del gènere en el món associatiu, però també les diferències en els comportaments socials que encara existeixen actualment en la nostra societat.

Fins ara hem vist tres discursos sobre com s'atribueixen unes determinades característiques als uns i les altres. Aquest imaginari de les característiques dels subjectes en funció de ser home o dona conviu amb dues percepcions de la igualtat o desigualtat social en funció del sexe.

Discurs de la desigualtat i de la no-diferència

Paradoxalment, el discurs que posa l'èmfasi en la negació de la diferència en el comportament i les actituds pel fet de ser home o dona és defensat per les persones que perceben una societat desigual per a homes i dones. És a dir, homes i dones no som diferents però ens trobem en una situació de desigualtat.

"De formes de fer diferents et podria dir tantes com membres hi ha, si que és important que s'aportin visions diferents, si que les noies en la feina de l'associació són molt importants perquè fan molta feina de denúncia social i les dones com a col·lectiu pateixen una opressió específica i és important que hi hagi un grup de noies per recordar l'especificitat del seu tipus d'opressió. Jo crec que enriqueix moltíssim i lo bo és comentar-ho." (Estudiant associat)

Discurs de la desigualtat i de la diferència

El discurs sobre la diferència conviu amb una percepció de la societat desigual per a homes i dones, és a dir, **som diferents i hi ha desigualtat** entre els uns i les altres.

"L'educació que jo he rebut a casa meua no és la mateixa que ha rebut el meu cosí, a ell li han dit «Tu ves-te'n a jugar un partit de futbol que la teua cosina es quedarà ajudant a la mare...» [...] s'ha de millorar el nivell educatiu, i hem de millorar una mica com a persones, s'ha de millorar la societat en general [...] jo que sé... amb activitats amb nens hi ha un monitor... o sigui, saps? [...] jo personalment, amb un noi... jo què sé... vas tu i és igual i tens la mateixa informació i el que sigui, els nens, pues et toregen molt més a tu... jo vaig de «sergent» però tampoc no cal anar així, però és així, que ja des de petits que ens eduquen així, i és que és inconscient." (Estudiant associada)

"Sempre li han donat molta llibertat al meu germà. [...] Això ens ha passat el que era més que res a l'hora de sortir, amb ell sempre li han donat més llibertat que no pas a mi «A quina hora...» la feina de casa molt ben distribuïda entre tots, però el que ha estat a l'hora de sortir, sempre he hagut de lluitar jo molt més que no pas el meu germà, que és més petit, i a sobre és més petit." (Estudiant associada)

"Em sap greu contradir... una de les dues noies que hi ha aquí presents em sembla que en absolut perquè normalment i només cal comprovar que la majoria de dones [...] qui parla més són els homes per una qüestió cultural i de desinhibició en l'espai públic [...] Sí que parlen però no parlen tant com els homes." (Estudiant associat)

Discurs de la igualtat i de la diferència

Però també hi ha una visió de la societat segons la qual **no hi ha desigualtats pel fet de ser dona o home, però sí que hi ha diferències** entre els uns i les altres.

"Resposta: Home aporten una miqueta més de vida, una miqueta de sensibilitat feminista... però existeix igualtat, no? Així estic molt content, no? perquè si s'ha de treballar s'ha de treballar, treballem tots, els homes, les dones, això és important."

Pregunta: Hi ha aportacions diferents? És a dir, una visió més feminista o... una sensibilitat diferent?

Resposta: Sí. El dia de la dona ho fa una dona, perquè nosaltres és això que uff... és molt difícil que ho fem nosaltres, perquè almenys jo no en tinc ni idea." (Estudiant associat)

En resum: la majoria dels homes entrevistats estableixen diferències en la forma de fer, actuar i comportar-se d'homes i dones. Ara bé, la divergència en el discurs dels homes es troba en el fet que uns atribueixen relacions de desigualtat entre homes i dones, i uns altres consideren que les relacions són igualitàries malgrat les diferències.

el discurs majoritari entre les dones no atribueix diferències significatives en els comportaments i les actituds de dones i homes

En canvi, el discurs majoritari entre les dones no atribueix diferències significatives en els comportaments i les actituds de dones i homes. Les discrepàncies sorgeixen a l'hora de considerar si hi ha desigualtats socials o no en la relació entre homes i dones.

Aquests imaginaris conviuen amb unes situacions objectives que, si més no, indiquen la diferència, per no dir la desigualtat. Per exemple, hi ha moltes més dones voluntàries que associades, i en el món associatiu hi ha una distribució desigual d'homes i dones en funció de la temàtica a què es dedica l'associació.

Però la qüestió realment important que ens obliga a plantejar les relacions de desigualtat és que només el 23,8% dels responsables de les associacions de la UAB són dones, mentre que el 76,2% restant són homes.

D'altra banda, trobem associacions on hi ha una majoria de dones associades¹¹, però els càrrecs de responsabilitat els ocupen homes de manera majoritària. Un altre bon indicador de la desigualtat és la distribució de tasques a l'interior de les associacions.

"Si vols arribar a dalt... una dona com la Thatcher, o com qualsevol home que ha arribat a dalt i ha adoptat el seu rol, perquè és el rol que has d'adoptar per arribar si ets home o si ets dona. Si ets dona encara més, més cabrona." (Estudiant associat)

"Anar a comprar grapadores... poden anar ells... anar a comprar 60 vegades i la majoria de les vegades sempre hi ha noies." (Estudiant associada)

Els imaginaris i discursos exposats sobre els homes i les dones influeixen en la realitat objectiva de la situació dels uns i les altres en el món associatiu, perquè les persones actuen, en funció d'allò que creuen.

El fet de diferenciar i agrupar els individus per una característica concreta, per exemple pertànyer a una minoria ètnica, ser discapacitat, ser homosexual o ser dona, amaga una desigualtat implícita en la relació entre les persones que s'inclouen en el col·lectiu i la resta d'individus. Aquesta dinàmica social que defineix col·lectius és un exercici de poder inconscient per part dels que no són membres del col·lectiu, ja que coarta l'acció de les persones a causa del fet que s'atribueixen unes característiques concretes a priori.

Cal dir que estem parlant d'actes involuntaris fruit de les dinàmiques socials en les quals tots ens trobem immersos. D'altra banda, hi ha col·lectius específics que s'autodefineixen com a col·lectiu per distingir-se i incrementar el prestigi i benefici propi. Per exemple, l'aristocràcia o els "intel·lectuals". La diferència rau en què hi ha col·lectius que tenen el poder per autodefinir-se, mentre que n'hi ha d'altres que estan definits per persones externes al col·lectiu. De la mateixa manera, també hem d'esmentar que la pertinença a un col·lectiu no és exclouent; és a dir, es pot pertànyer a diversos col·lectius al mateix temps.

¹¹ La nostra intenció era comparar la proporció de dones associades amb la proporció de les que tenen càrrecs en l'entitat. Això ha estat impossible perquè moltes de les associacions de la UAB no saben quants associats tenen ni la proporció d'homes i dones.

En el cas que ens ocupa, l'associacionisme dels estudiants a les universitats catalanes, creiem que la mateixa distinció que es realitza del col·lectiu "dona" comporta una desigualtat implícita. La desigualtat es manifesta en tant que les dones són vistes com un col·lectiu específic amb determinades característiques, la qual cosa fa que la persona vegi condicionada la seva acció en funció d'aquest etiquetatge previ. No solament per les expectatives que es generen fruit dels prejudicis, sinó també perquè la seva acció pot afectar la percepció de tot el col·lectiu, amb la consegüent pressió per a l'individu que això comporta.

Com ja s'ha comentat abans, són principalment els homes els que manifesten l'existència de diferències, mentre que la majoria de les dones afirmen que no hi ha diferències entre els uns i les altres. Sembla lògic que les dones neguin l'existència de característiques que les fan diferents, tot i ser positives, perquè d'alguna manera es percep que l'única forma de superar la desigualtat és negant la diferència que les fa membres d'un col·lectiu en una situació de desigualtat.

**la majoria dels
homes entrevistats
estableixen diferen-
cies en la forma de
fer, actuar i com-
portar-se d'homes
i dones**

5.5. ELS BENEFICIS IMPLÍCITS DE LA PARTICIPACIÓ ASSOCIATIVA PER A L'ESTUDIANT

Al marge dels efectes no desitjats en la pràctica associativa fruit de les dinàmiques socials, cal esmentar que hi ha un efecte no buscat voluntàriament per part dels associats que podem considerar positiu. Aquest efecte és la formació que s'adquireix pel fet de formar part d'una associació. Creiem que cal destacar especialment la formació que implica el fet d'associar-se, perquè precisament moltes de les justificacions de la "no-participació" es basaven a prioritzar la formació acadèmica amb l'objectiu d'aconseguir una bona situació laboral.

La pràctica associativa genera coneixement i experiència en les persones que formen una associació. Això no tan sols fa referència a coneixements burocràtics o de funcionament de l'entitat, sinó també a una formació complementària per als associats que contribueix a desenvolupar habilitats personals que després constitueixen un valor en el mercat de treball. És a dir, aquesta formació complementària es valora molt positivament en la incorporació al mercat laboral i en la formació integral de la persona.

"Creo que estar en una asociación también es una parte importante, no? Y ni más ni menos que las demás actividades humanas y más estando en la universidad, no? Yo creo que un estudiante en este momento, si no está en una asociación simplemente está desperdiciando más o menos un 30 o un 40% de su tiempo en la universidad, va a salir ya con un handicap al mundo exterior cuando acabe la universidad, entonces es superimportante que participe en una asociación." (Estudiant associada)

"Aquest estudiant què ha fet a la universitat? Doncs: ha sigut d'una associació d'estudiants, ha sigut coordinador del Consell d'Estudiants, ha participat en la Junta de Govern i ha participat en aquestes comissions elaborant aquest document... I en el moment que vegin que això és important... també havia pensat de cridar algun dia empresaris, i de fer una trobada dels empresaris amb els nostres estudiants, i que els hi diguin que és veritat, que això ho valoren i molt. Que un expedient brillant quan la persona no té capacitat de... de... com aquell que diu ni de parlar en públic ni d'explicar-se ni que... que... senzillament és un nen que ha tret matrícula d'honor però res més, no sé l'empresari què triarà. Igual tria l'expedient d'un nano que ha tret un cinc o un sis però és més espavilat que... bé, una persona així... dinàmica, i que sap organitzar i sap fer... i segur eh? Jo he parlat amb molts empresaris i t'ho diuen: «No, no, aquest i no aquell», ja li pots portar matrícules ja. Home, si a part d'això és bo doncs també, però això és important i els costa d'entendre tant als estudiants com pot ser a molt professorat d'universitat que em sembla que colla molt. Falta recolzament moltes vegades. L'estudiant aprèn de moltes altres maneres." (Representant de la institució universitària)

Com ja s'ha comentat, a la universitat conviuen dos objectius formatius diferenciats: la formació de professionals i/o la formació de persones. Dos objectius que, com podem veure a la citació, no són excloents, sinó més aviat complementaris.

IDEES MÉS RELLEVANTS DE L'APARTAT

- Hi ha condicionaments explícits i implícits en la participació associativa. Per exemple, alguns dels condicionaments no explícits són l'afinitat amb els objectius de l'associació, el sentiment de pertinença a un col·lectiu concret o la influència dels patrons de masculinitat i feminitat en homes i dones.
- Podem distingir tres nivells en el funcionament de les associacions: el funcionament prescrit, l'acordat i l'adquirit. Aquests no són excloents, i cal destacar el fet que, en la majoria d'associacions universitàries, el funcionament acordat i adquirit coincideixen molt poc amb el prescrit (aquell que estableixen els estatuts).
- Hem detectat dos tipus de sistema de presa de decisions: el jeràrquic, en el qual les decisions les prenen uns quants, i l'assembleari, en el qual les decisions es prenen conjuntament entre tots els membres de l'associació.
- Les dinàmiques que potencien el funcionament democràtic de les associacions contribueixen a fomentar més participació i implicació dels associats en la seva entitat.
- La incomunicació entre el gruix dels estudiants i les associacions universitàries genera una visió molt distorsionada de les associacions. En funció de les experiències individuals, se'n té una visió més positiva o més negativa.
- Les associacions tenen un alt component relacional; així, elements com les xarxes de relació, l'imaginari col·lectiu sobre homes i dones, els lideratges, el carisma o les habilitats adquirides de l'individu són fonamentals a l'hora d'establir les possibilitats reals de participació.
- La pràctica associativa genera coneixement i experiència en les persones que formen una associació.
- La igualtat formal no garanteix la igualtat real a l'hora de participar.

6. ELS EFECTES DELS COMPORTAMENTS I LES ACTITUDS DELS INDIVIDUS EN EL MÓN ASSOCIATIU

En aquest apartat canviem de perspectiva i analitzem el paper de les persones en les associacions, en tant que l'element vital de l'associacionisme són les persones i les seves relacions. En aquest sentit, cal recordar que l'actuació quotidiana de les persones transforma i/o manté l'estructura social en la qual ens trobem immersos.

**tota associació
requereix un
nombre mínim
d'associats actius**

6.1. LA DISPONIBILITAT DE RECURSOS HUMANS

Si bé en l'anterior apartat destacàvem que l'estructura de funcionament intern de l'associació condiciona la participació dels associats, ara analitzem com les actituds i el comportament dels associats condicionen en el funcionament de l'associació i les seves activitats.

Tota associació requereix un nombre mínim d'associats actius. En aquest sentit és fonamental la implicació dels associats. Hi ha molts casos en els quals la manca de persones implicades en el projecte condiciona el funcionament intern de l'associació i la seva capacitat d'actuació.

La implicació i voluntat dels associats és molt important en l'associació, atès que tota associació té una distribució de tasques voluntària. De manera que, si no hi ha associats amb disponibilitat per dur a terme algunes tasques, aquestes no es realitzen.

"Les associacions sempre estan sota mínims que sempre hi ha els quatre o cinc matats que fan que la cosa funcioni, i això és aplicable tant a les associacions culturals, com polítiques..." (Estudiant associat)

"Aquí el quid de la qüestió, és que hi hagi gent amb ganes de fer coses. Tampoc pots obligar la gent, «Mira vull fer això, i tu has de fer això, això i això», perquè no ho faran. Llavors, des del punt en què hi ha algú disposat a fer-ho, cap problema." (Estudiant associada)

És evident que si no hi ha la disponibilitat dels associats, tira endavant l'associació un grup reduït de persones, però aquests membres sovint acaben assumint totes les tasques i això els comporta un "desgast".

"Quin és l'ànim d'aquells que estan associats i estan batallant i que d'alguna forma es queixen de que la gent no es mobilitza? I quin efecte té en les associacions? Jo crec que una mica «cremats» ho estem tots. Joestic en una associació per la defensa dels meus drets aquí... La gent no hi ha manera que participin i assumeixo que, com en la política, tampoc sabem fer que participin d'alguna manera. Jo tinc que començar a gastar una sèrie d'esforços per una sèrie de gent i al final som una minoria els associats batallant." (Estudiant associat)

"Somos en total unos 300 miembros. Pero funciona con una junta coordinadora que somos 9 personas y el problema que tenemos es que la gente no quiere participar en esta junta coordinadora. [...] Pensamos en un principio en ampliar lo que es la junta coordinadora, y que diversas personas se encargaran de aspectos concretos, y así hacer grupos de trabajo de 10 personas que estén trabajando sobre una revista, otras sobre la conferencia, otras 10 personas sobre tal. Pero vimos que faltaba gente, y que la gente no quería implicarse. Y al final dijimos pues hacemos una junta coordinadora más pequeña que sea la que trabaje." (Estudiant associat)

La manca d'associats implicats afecta l'estructura de funcionament de les associacions. De vegades el problema no se centra tant a tenir associats implicats, sinó en el fet que hi hagi persones de l'entitat disposades a assumir responsabilitats i a dur a terme les tasques més àrides, com ara les administratives i burocràtiques.

"Pregunta: Quin és el pas per estar afiliat i passar a ser coordinador?"

Resposta: Bueno, pràcticament és perquè hi ha vegades que ningú vol ser-ho i t'has d'empassar tu el..."
(Estudiant associada)

tot i que la voluntat i la implicació de les persones en les associacions té una importància cabdal, no n'hi ha prou amb la voluntat sinó que cal tenir la possibilitat real de participar-hi

6.2. CONDICIONS OBJECTIVES DEL SUBJECTE PER PARTICIPAR EN LES ASSOCIACIONS

Tot i que la voluntat i la implicació de les persones en les associacions té una importància cabdal, no n'hi ha prou amb la voluntat sinó que cal tenir la possibilitat real de participar-hi.

Així, els estudiants que treballen i estudien una carrera alhora lògicament tenen menys disponibilitat de temps per participar en una associació que els que només estudien.

"Yo por ejemplo he estado trabajando hasta febrero desde que empecé la carrera, he estado trabajando, en veterinaria las prácticas son hasta las 7 de la tarde y yo empezaba a las 9 de la mañana clases y acababa a las 7 y a las 7 de la tarde empezaba a trabajar hasta la 1 de la mañana, claro, yo no he participado en nada en toda mi vida estudiantil." (Estudiant no associada)

En aquest sentit, els recursos econòmics dels quals disposa l'estudiant condicionen la seva capacitat d'implicar-se en una associació. No tenir recursos econòmics obliga a treballar¹² i també limita la participació en aquelles associacions que exigeixen una quota per formar-ne part.

Com es pot observar en la citació anterior, els estudiants de carreres que requereixen moltes hores de dedicació també tenen menys temps per dedicar a altres activitats no acadèmiques com l'associacionisme.

"Es a dir, si alliberem una mica de pes, potser l'estudiant s'implicarà una mica més en la vida universitària, però s'ha d'eliminar pes a la carrera." (Representant de la institució universitària)

"També depèn de les carreres, a les carreres científiques són de matí classes i a les tardes pràctiques, i pràctiques obligatòries, i no busquis feina perquè les pràctiques són obligatòries i aquí ja et limiten. I clar, comprometre't no, vull dir, no et pots comprometre en res, en res. En principi has d'estar allà. Els científics estem molt estressats." (Estudiant no associat)

Un altre factor a tenir en compte és el lloc de residència i la seva comunicació amb la universitat. En el cas que el domicili estigui lluny de la universitat o bé el trasllat del domicili a la universitat requereixi molta estona, això limita el temps disponible per dedicar a les associacions.

D'altra banda, cal diferenciar entre les persones que es troben en aquestes situacions i tenen molt limitada la seva possibilitat de participar en el món associatiu i aquelles que utilitzen aquests arguments

¹² En molts casos el fet de treballar no és tant una obligació com una voluntat, ja que les persones amb escassos recursos econòmics tenen grans dificultats per accedir a la universitat.

per justificar la **no-implicació** en les associacions. En aquest segon cas, el que es posa de manifest és que en l'ordre de prioritats personals associar-se no és una de les primeres. Com es pot veure en les següents citacions, estudiants associats i no associats coincideixen a afirmar que no és la manca de temps el que impedeix la participació, sinó l'ordre de prioritats:

"S'han de tenir ganes o no tenir-ne, però la gent que vol s'apunta. Jo crec que el temps es pot treure de tot el dia, i si no la gent sempre fa campanes i tampoc no passa res, saps?"

"Sí per anar al bar sempre hi ha temps, doncs per associar-se també. El que passa és que és això, si tens ganes t'associes; si no, no."

"Estàs amb una associació o una altra segons l'objectiu que tinguis i segons l'ordre de prioritats que tinguis, o no sé... Això... els objectius que tinguis a la vida, o els valors. Clar, cada persona dependrà." (Estudiants no associats)

"No, a veure, si una persona vol entrar a formar part d'una associació, si vol, el pla d'estudis se la bufa, el campus se la bufa, formarà, m'entens? Si no t'interessa qualsevol excusa és bona." (Estudiant associat)

Però en tot cas, cal observar que l'ordre de prioritats també està en funció de les condicions d'existència i necessitats de cada persona; és a dir, que les prioritats estan en relació amb els valors de cada persona però també en relació amb el seu grau de "satisfacció" o assoliment. Per exemple, una prioritat "relativament ben coberta" per un individu pot passar a un segon terme respecte a altres prioritats encara poc "realitzades".

Mentre que en la citació anterior es posava de manifest de manera explícita que el fet de participar en una associació depèn de l'ordre de prioritats de cadascú, en la següent queda palès que la justificació de la manca de temps per no participar és una excusa poc convincent que utilitzen alguns estudiants no associats:

"Una carrera com la nostra, a veure fem una assignatura a dos quarts de nou i potser l'altra no la fem fins a les 3, no tens temps d'embranchar-te en altres activitats." (Estudiant no associada)

6.3. CARACTERÍSTIQUES ADQUIRIDES DE L'INDIVIDU

En el marc de la participació en el món associatiu, hi influeixen l'imaginari social i els condicionaments objectius que possibiliten o no la participació, però també hi intervenen les capacitats i habilitats que l'individu ha anat adquirint al llarg de tota la seva vida (qüestions que també depenen en alguns casos dels condicionaments objectius).

6.3.1. L'experiència personal

No tothom és igual respecte a la participació associativa, perquè no tothom té les mateixes experiències de vida ni el mateix bagatge personal. Per tant, això es reflecteix en uns avantatges i desavantatges comparatius entre individus a l'hora de participar.

Per **bagatge personal** entenem la sedimentació de l'experiència viscuda, que genera unes característiques personals que diferencien els individus entre si. En aquest sentit, aquells individus que tenen una experiència prèvia en el món associatiu tenen més predisposició i facilitat per associar-se.

"Jo crec que la gent que s'associa, no sé, ja com que ho porta una mica dins, una culturilla associativa i tal. Si vénen, que vénen, pocs, ja saben el que volen i no fa falta que fem res." (Estudiant associat)

"Aleshores quan vaig entrar a la universitat jo anava a estudiar, jo anava a estudiar, anava a estudiar i el primer any vaig estar observant com funcionava, perquè hi havien eleccions i vaig pensar «Què és això?» i aleshores em vaig voler informar de quin era tot el sistema d'organització perquè ja a l'institut ja havia estat ficada en coses, [...] el que vaig fer va ser aclarir quatre coses i ensenyar als altres companys i companyes que els estudiants tenim drets que estan estipulats i que no tinguessin por ostres tu! Que les coses parlant ens entenem..." (Estudiant associada)

Alguns individus tenen una experiència individual que no solament els predispesa a participar, sinó que també els dota d'unes **habilitats socials adquirides**. Aquestes habilitats suposen un avantatge comparatiu en el marc de la participació. Així, les persones que saben parlar en públic o tenen facilitat en el tracte amb la gent són les que tenen més facilitats i aptituds a l'hora de participar.

Així, algunes de les persones que han desenvolupat àmpliament les seves habilitats personals són les que habitualment es coneix com a **líders carismàtics**.

"Hi ha qüestions de carisma, no ens hem d'oblidar, perquè si és cert, hi ha gent que té més carisma, hi ha gent que té més gràcia i gent que sap embaucar amb més facilitat, això és cert, sigui com sigui, i de la manera que sigui." (Estudiant associat)

Com ja hem dit, la figura del líder és positiva per la mobilització que provoca en el seu entorn, però presenta el risc d'esbiaixar el debat intern en les associacions. És a dir, es poden produir fàcilment situacions en les quals l'opinió del líder no es qüestioní de la mateixa manera que la de qualsevol altre membre de l'associació.

Un altre element a considerar que forma part del bagatge de cada individu són les **xarxes de relacions** que aquest ha anat establint al llarg de la seva vida. Els individus que tenen una xarxa de relacions més extensa tenen més oportunitats per entrar a formar part de col·lectius, en tant que hi ha més possibilitats que coneguin persones que hi pertanyen. Les xarxes relacionals són un dels camins més freqüents per entrar i romandre en una associació.

"Jo estic aquí gràcies a gent de classe que ha vingut aquí i ha participat. I gràcies a això, doncs, a mi m'ha interessat el tema i he participat, ha estat per connexions amb la facultat, de saber que hi havia gent que hi participava i que creien en el tema." (Estudiant associada)

Tot això posa de manifest la importància de tenir en compte les diferències, perquè no som iguals. Hi ha persones que tenen experiència en el món associatiu i d'altres que no, n'hi ha que tenen experiència o facilitat per parlar en públic i d'altres que no, etc. **En aquest sentit, si no es tenen en compte les diferències a l'hora d'establir els mecanismes de participació, aquestes poden generar desigualtats en relació amb la participació associativa.**

6.3.2. L'"autoimaginari"

En el món associatiu, com en qualsevol espai de relacions humanes, al marge de les habilitats individuals, l'experiència personal i les xarxes de relacions, l'imaginari que té cadascú de si mateix condiona la pròpia acció.

L'imaginari diferenciat entre el col·lectiu "home" i el col·lectiu "dona", més enllà de les diferències existents, pot generar una fragmentació a l'interior de les associacions entre els associats, d'una banda, i les associades, de l'altra.

"Una dona diu alguna cosa i no se li fa el mateix cas que l'home que diu exactament el mateix, saps? [...] Jo no m'he sentit ni discriminada ni mal tractada... tot el contrari, suposo que és per això, pel que he dit abans, qui realment porta el voluntariat són les voluntàries, però... en altres... [...] Hi ha més homes apuntats que dones, i realment les que anem a fer coses a les coordinadores som dues de les 7 o 8 que hi ha apuntades, només dues, i clar, sempre hi ha més homes que nosaltres dues, que ells es posen d'acord! Mala sort, perquè l'altra i jo el que diem ja és igual, com s'és majoria ja es fa això, i fot bastant." (Estudianta associada)

L'àmbit de la participació associativa no és aliè a l'"autoimaginari"; en aquest sentit, parlem de l'imaginari que tenen les dones sobre elles mateixes, en tant que col·lectiu.

No està de més recordar que no estem parlant de característiques concretes d'individus amb noms i cognoms, sinó de l'imaginari que les dones s'atribueixen a elles mateixes pel fet de ser dones.

És important com les dones es perceben a elles mateixes perquè això condiciona la seva acció en diferents àmbits de relació humana, entre els quals el món associatiu. Aquest fet no és independent de l'imaginari que tenen els homes sobre les dones. Així, que els homes els atribueixin característiques positives condiciona el grau d'exigència de les dones amb elles mateixes. Per exemple, si s'espera que les dones siguin "treballadores", "perfeccionistes", "ordenades", etc., es genera un nivell d'autoexigència molt elevat en les dones, que al mateix temps els produeix inseguretats per la por de no satisfer aquesta expectativa.

Però la sensació d'inseguretat també és producte del sentiment de pertinença al col·lectiu "dones". En aquest cas, les dones perceben que les seves accions individuals com a persones són valorades com a representants d'un col·lectiu.

"—Quan jo m'he adonat que m'he equivocat... m'he equivocat, sóc una dona.

—Va tot per dins, és com una inseguretat.

—Moltes vegades ens falta seguretat per ser dona, inconscientment.

—Jo trobo molt trist que hi hagi 60 homes i una dona i que aquesta dona hagi de carregar-se l'esquena amb poder... som 61 persones no som 60 homes només.

—Sí, sí, evidentment.

—Exacte." (Estudiantes associades)

La inseguretat manifestada per algunes dones està molt relacionada amb la convivència de dos imaginaris del col·lectiu molt polaritzats: un d'extremament positiu i un altre de molt negatiu. En aquest cas, si no se satisfà l'expectativa positiva, amb molta facilitat es cau en el descrèdit d'aquella persona en tant que membre del col·lectiu "dona".

D'altra banda, l'imaginari que tenen les dones de les relacions entre els uns i les altres és diferent; hi ha un discurs majoritari de dones que perceben una relació de desigualtat envers els homes i un altre de minoritari que perceben relacions d'igualtat.

Els discurs de les dones que perceben les relacions entre homes i dones com a desiguals va acompanyat d'una autoatribució de comportaments i actituds d'autocensura i d'inseguretat. Obviament, aquest imaginari propi condiciona la participació en les associacions.

"Potser inconscientment, nosaltres mateixes... vull dir quan... vull dir, quan algun home, inconscientment diu «Va», vull dir... aquest inconscient de saps? Doncs ja és en plan «Sí, bona idea» saps? en canvi en una tia és «Bé, doncs no sé...»" (Estudiant associada)

"Que ho digui un home té més pes que no que ho digui una dona, i igual és el mateix." (Estudiant associada)

Els imaginaris col·lectius condicionen la nostra manera de fer i de pensar, però s'interioritzen de forma inconscient. Tots i totes estem immersos en relacions personals que retroalimenten aquestes dinàmiques socials, i no en som conscients. Per tant, creiem que és molt important posar de manifest aquesta situació com a primer pas per canviar-la.

6.4. PER QUÈ CAL ASSOCIAR-SE?

En l'últim apartat d'aquest punt de l'estudi ens aproximem als motius i les causes que les persones argumenten per associar-se. Inicialment, la nostra intenció era conèixer el perfil sociodemogràfic de les persones associades contraposant-lo al perfil de les no associades. Amb aquest motiu vam elaborar una enquesta per a estudiants associats i no associats, però tot i que hi ha algun resultat significatiu, a través dels resultats obtinguts no podem afirmar que el perfil sociodemogràfic dels uns i els altres sigui diferent.

Atribuïm la manca de diferències significatives en el perfil sociodemogràfic dels universitaris associats i no associats al fet que els estudiants universitaris són un grup bastant homogeni. Amb això no volem dir que no hi hagi diferències entre els estudiants, sinó que aquestes són més petites que les que es poden trobar en el marc global de la societat.

En aquest cas hem considerat convenient buscar els perquè en el terreny de les motivacions. Com ja s'ha comentat, el fet d'aproximar-nos a les motivacions individuals ens obliga a enfrontar-nos amb una qüestió d'una gran complexitat.

Els motius pels quals una persona s'associa són molt diversos i complexos. La complexitat ve donada perquè majoritàriament les motivacions entren en el camp de l'emotivitat personal, cosa que fa que els motius últims que fan que una persona s'associï siguin molt difícils d'identificar.

"Associar-se és un sentiment." (Estudiant no associada)

A banda d'això, les motivacions estan condicionades per la sedimentació de l'experiència viscuda, en la qual tenen un paper fonamental les relacions personals, els imaginaris, el procés de socialització, els valors, les capacitats adquirides, etc.

A més, no hi ha un únic motiu que expliqui que una persona s'associï, sinó que és un conjunt de factors que incideixen en el fet que prengui aquesta decisió.

Tot i que les motivacions no s'exclouen elles mateixes, l'anàlisi següent parteix d'una sistematització de les motivacions detectades.

Com s'ha comentat al llarg de tot l'informe, el món associatiu es troba en el marc de les relacions personals. I precisament les **relacions d'amistat** que es generen a l'entorn de l'associació són un dels principals motius argumentats per associar-se i romandre en una associació.

"Jo crec que depèn... pot ser pels amics, estàs amb uns amics que de cop tots s'han apuntat a l'associació i naturalment tu tens les mateixes idees i objectius que ells i et comenten el que es fa a l'associació i a tu et sembla bé i t'ajuntes. [...] dependent del que ell pensi ho farà o no i un altre no ho té clar o té dubtes o fins i tot pensa que no ho vol fer però està encerclat per tots uns amics que diuen que sí i l'empenyen potser acabarà fent-ho." (Estudiant associada)

Un segon argument esgrimit com a motivació per associar-se és l'interès per l'objectiu de l'associació. Entre aquests objectius en podem distingir de dos tipus: uns que defensen de manera col·lectiva uns interessos individuals o de grup específic, i uns altres que estan vinculats a interessos col·lectius.

"Una persona que s'associa és la gent que per un interès propi, per una condició o per un estigma, és necessari... De la massa poblacional que s'associa, jo crec que la gran majoria ho fan per una condició especial, per ser dona, per ser gai, per tenir unes ideologies polítiques d'esquerra, per ser immigrant." (Estudiant associat)

"Si tu tens més interès a fer coses més per als altres, tens més tendència a associar-te, perquè saps que pots fer més coses per als altres si sou més, i si en canvi t'importen un pito els altres l'última cosa que faràs serà associar-te, no fa falta que vagis amb més gent." (Estudiant associada)

Les persones també s'associen per dos motius més: d'una banda, per la satisfacció personal que els comporta i, de l'altra, per la realització com a usuaris d'una activitat concreta.

les persones s'associen tant per les relacions personals que es generen en l'associació com per compartir el projecte associatiu

"Una cosa que és voluntària i que no en trec cap profit, no m'interessa, a part del fet col·lectiu de reivindicació estudiantil, i per aconseguir-ho, potser jo no en trauré profit de l'acció, no tindré una satisfacció col·lectiva, però sí tindré una satisfacció personal. Vull aprendre a conviure, a respectar els altres, això és un plaer personal, i molta gent concep l'associacionisme com una obligació." (Estudiant associat)

Aquesta diversitat de motivacions comporta diferents tipus de participació associativa. No és el mateix associar-se per gaudir d'un servei que associar-se per transformar una realitat social concreta.

Hem de ser molt conscients que les persones s'associen en relació amb un objectiu; per tant, de manera similar com succeeix amb el concepte de participació, cal especificar quin és l'objectiu del fet d'associar-se. En canvi, a diferència de participar i participació, la idea d'associació té més significat en tant que implica la relació entre diverses persones per assolir un objectiu comú.

El fet d'associar-se no s'explica per motivacions egoistes o altruistes, ja que el que determina això és l'objectiu concret de l'associació. En aquest sentit, hi ha associacions que defensen els interessos personals dels seus membres i d'altres que defensen interessos col·lectius o de terceres persones. Per tant, creiem que en el primer cas predominaran les motivacions egoistes, mentre que en el segon ho faran les altruistes. Cal tenir present que aquesta divisió és analítica i que en la realitat es poden trobar barrejades.

Hem de tenir en compte que sovint les persones s'associen tant per les relacions personals que es generen en l'associació com per compartir el projecte associatiu. No podem afirmar si l'element determinant són les relacions personals o l'objectiu de l'associació. Fins i tot, les motivacions principals de l'individu poden canviar a mesura que es desenvolupa la seva vida associativa.

Per exemple, podem trobar casos en què una persona entri en una associació per la relació personal que manté amb els companys associats i amb el temps es vagi implicant en el projecte associatiu. Però també podem trobar casos on el procés hagi estat a la inversa.

També cal tenir en compte que les associacions moltes vegades actuen com a plataformes on els associats poden trobar suport a les pròpies iniciatives. Aquest pot ser un altre motiu pel qual associar-se, sempre que la iniciativa personal estigui en el marc dels objectius generals de l'associació.

Per concloure, no es pot apuntar un únic motiu que expliqui perquè les persones s'associen. Òbviament, la temàtica, els objectius, les activitats i les relacions entre les persones de l'associació són elements que condicionen que una persona decideixi formar-ne part. Però com s'ha vist al llarg de tot l'estudi, hi ha molts altres condicionaments que influeixen en el fet que una persona s'associï, com per exemple l'efectivitat de l'associació o la difusió que se'n fa.

Paradoxalment, en un context social predominantment individualista, es desincentiva l'associacionisme però al mateix temps se'l converteix en una necessitat.

El context social individualista és fruit dels valors socials imperants en la nostra societat, però aquest mateix context social i marc de valors predominant ha convertit l'associacionisme en una necessitat en tant que és una de les maneres més efectives de defensar els interessos individuals i col·lectius.

IDEES MÉS RELLEVANTS DE L'APARTAT

- La implicació i voluntat dels associats és molt important en l'associació, atès que tota associació té una distribució de tasques voluntària.
- Tot i que la voluntat i la implicació de les persones en les associacions té una importància cabdal, no n'hi ha prou amb la voluntat sinó que també cal tenir la possibilitat real de fer-ho; per exemple, treballar i estudiar alhora, participar en altres associacions externes a la universitat, no tenir prou recursos econòmics, realitzar estudis que requereixen molta dedicació o tenir un lloc de residència allunyat de la universitat obstaculitzen la participació en associacions universitàries.
- En el marc de la participació en el món associatiu intervenen les capacitats i habilitats que l'individu ha anat adquirint al llarg de tota la seva vida.
- L'imaginari diferenciat entre el col·lectiu "home" i el col·lectiu "dona", més enllà de les diferències existents, pot generar una fragmentació a l'interior de les associacions entre els associats, d'una banda, i les associades, de l'altra.
- Les característiques sociodemogràfiques de l'individu no expliquen la seva participació en el món associatiu.
- Si no es tenen en compte les diferències a l'hora de participar, aquestes poden generar desigualtats en relació amb la participació associativa. Així, el bagatge personal adquirit, les habilitats adquirides de l'individu, defineix diferències a l'hora de participar.
- Els motius pels quals una persona s'associa són molt diversos i complexos, i a més, no hi ha un únic motiu que expliqui que una persona s'associa: les persones s'associen per les relacions personals que es generen, l'interès per l'objectiu de l'associació, la realització d'una activitat concreta i/o per la satisfacció personal que els reporta.
- En un context social predominantment individualista, es desincentiva l'associacionisme al mateix temps que se'l converteix en una necessitat.

7. CONCLUSIONS

A continuació exposarem les idees de l'informe que creiem que són més rellevants. En aquestes conclusions destaquem dos elements: el significat que els estudiants i les estudiants donen a la participació i els motius que els porten a associar-se.

7.1. QUÈ VOL DIR PARTICIPAR?

Participació i política

Les argumentacions i discursos analitzats mostren una manca de reflexió sobre què és participar. Les persones entrevistades no tenen una definició clara o en tenen diverses de poc elaborades. Però aquesta manca de discurs no solament cal atribuir-la a una manca de reflexió, sinó que també cal afirmar que sempre es participa en relació amb alguna cosa i que el terme *participar* s'està utilitzant, els darrers anys, per designar diferents formes de prendre part en la vida pública. Per tant, sembla lògic que les persones entrevistades no tinguessin un discurs definit sobre el concepte.

En canvi, respecte al que s'entén per *fer política*, podem distingir dues grans definicions: la política entesa com 'allò que fan els polítics' i la política entesa com a 'acció col·lectiva'. La primera de les accepcions del terme té majoritàriament connotacions negatives, mentre que la segona té connotacions positives.

Les connotacions negatives de la primera accepció del terme es deriven del desprestigi de la classe política i, per tant, tot allò que es veu que està relacionat amb els partits polítics o la seva estructura i lògica de funcionament es percep de forma negativa, i genera indiferència o fins i tot rebuig.

Tot això comporta el descrèdit del sistema de democràcia representativa, que en el cas de la universitat es manifesta amb la baixa participació electoral i la percepció que els sindicats d'estudiants estan vinculats a partits polítics.

Atribuïm aquest descrèdit del sistema de democràcia representativa a una determinada cultura política imperant en el nostre context social actual, que interpreta l'enfrontament entre diferents alternatives polítiques com a quelcom negatiu i no distingeix entre els actors de la política, el sistema polític i la política.

Quan la participació pren forma

L'actual marc de la participació, tant estudiantil com ciutadana, és viscut per aquests actors com un espai en el qual no es prenen les decisions públiques importants. És a dir, es percep que les polítiques públiques no es decideixen en l'espai públic de participació i, per tant, els estudiants no tenen la percepció de poder incidir en el govern de la universitat.

Una de les maneres que es presenten com a alternativa possible per poder incidir en la realitat és l'acció col·lectiva. Aquest és un discurs minoritari entre els estudiants i està precisament defensat per aquells que formen part d'associacions que es presenten a les eleccions i els d'aquelles que tenen un caire socioreivindicatiu. Però aquest mateix discurs que defensa l'acció col·lectiva com a mecanisme de canvi social no és contradictori, i de fet sovint conviu amb la manca de legitimitat del sistema representatiu tradicional. En aquest context, a la universitat sorgeixen dos fenòmens rellevants: en primer lloc, el moviment assembleari, que neix i es considera com una alternativa al sistema polític representatiu, i en segon lloc, les candidatures d'independents que es presenten a les eleccions, que es consideren una

alternativa als sindicats d'estudiants, en tant que es veuen com a més properes als estudiants i desvinculades de partits polítics.

D'altra banda, aquest discurs minoritari conviu amb un discurs dominant entre els estudiants que justifica la no-participació en les associacions per l'individualisme dels estudiants i el desprestigi de l'acció col·lectiva com a manera efectiva per incidir en l'entorn.

Per individualisme moltes persones entenen "popularment" aquelles accions i actituds que prioritzen els interessos individuals als col·lectius, però cal destacar que també es pot actuar de manera individual per a benefici d'altres persones; per tant, la diferència entre individualisme i acció col·lectiva la trobem en la forma d'actuar, no en l'objectiu de l'actuació.

Per acció col·lectiva s'entén no solament actuar conjuntament, sinó, i sobretot, decidir col·lectivament i defensar interessos que afecten un col·lectiu o la globalitat de la societat.

En aquest sentit, considerem el voluntariat una acció individualista en tant que no hi ha una presa de decisions col·lectiva, tot i que l'objectiu és beneficiar un col·lectiu. El voluntariat ha encaixat bé amb l'imaginari individualista que fomenta l'acció individual. D'altra banda, també ha encaixat amb el descreït de l'acció col·lectiva en tant que l'acció personal es considera més efectiva.

La bona acollida del voluntariat està relacionada amb el fet que es percep com una acció efectiva i directa que incideix sobre persones concretes que pateixen un problema. Les entitats de voluntariat prioritzen l'acció directa per "alleugerir" el problema d'aquelles persones que el pateixen, deixant una mica de banda l'acció sobre el fet que genera la situació, és a dir, no es plantegen un model alternatiu a la situació que genera la necessitat de la seva acció. Això encaixa molt bé amb el pragmatisme actual de la nostra societat, que prefereix petits fets abans que grans objectius.

De la mateixa manera, la percepció que l'àmbit de participació dels individus no és on es prenen les decisions importants que poden influir en els canvis socials rellevants comporta que s'opti per les petites accions que no pretenen canvis estructurals.

D'altra banda, no hi ha una idea clara de les diferències entre voluntariat i associacionisme i de què comporten respecte a l'acció individual i l'acció col·lectiva. Això es pot atribuir en gran manera a l'absència de reflexió en l'acció. Però també és cert que hi ha una situació objectiva que afavoreix aquesta confusió. Hi ha associacions on, de fet, els associats no prenen decisions, sinó que les pren un nucli directiu. Mentre que hi ha entitats de voluntariat on es concedeix un cert marge de decisió als voluntaris.

En principi, el funcionament associatiu comporta l'acció col·lectiva entesa com a presa de decisions col·lectives i l'acció conjunta amb l'objectiu d'assolir una fita col·lectiva, però el funcionament real d'algunes associacions no és aquest.

Dinàmiques associatives i participació

El món associatiu s'emmarca en l'àmbit de les relacions humanes, i són aquestes les que acaben determinant el funcionament i la presa de decisions en les associacions. Així, amb més freqüència de la que ens agradaria, un nucli reduït d'associats acaba sent el que pren les decisions, ja sigui per omissió de la resta del grup o per l'excés d'iniciativa d'aquest nucli reduït.

En el mateix sentit, com en qualsevol altre àmbit de relació humana hi ha relacions de desigualtat, tot i no ser ni conscients ni explícites. No tothom és igual davant la participació associativa. Qüestions com el bagatge personal de cada individu, l'edat, els imaginaris socials de determinats col·lectius, com els homes o les dones, marquen les desigualtats en l'espai de la participació.

Si no es tenen en compte les diferències a l'hora de participar, aquestes poden generar desigualtats en relació amb la participació associativa. Així, el bagatge personal adquirit, les habilitats adquirides de l'individu, defineix diferències a l'hora de participar.

7.2. PER QUÈ CAL PARTICIPAR?

La recerca ha intentat trobar línies explicatives de la participació associativa, i s'ha basat en un enfocament qualitatiu i discursiu de les persones implicades, els estudiants i les estudiants. Aquesta perspectiva és la que permet explicar com i per què es participa, i al mateix temps dota l'anàlisi d'una gran riquesa, ja que mostra la complexitat del tema. L'estudi parteix del pressupòsit que les persones actuen en funció d'allò que creuen, i a la inversa, que les persones tenen una perspectiva de la "realitat" en funció de les seves accions; és a dir, és un procés que es retroalimenta.

Per explicar per què les persones realitzen una acció, com associar-se o participar, partiem de la hipòtesi que cal tenir present l'imaginari social i les motivacions individuals. La hipòtesi s'ha confirmat, però s'ha de matisar en tant que les motivacions i imaginaris poden ser múltiples, contradictoris i poden conviure en una mateixa persona. A més, les motivacions i els imaginaris socials s'influencien mútuament. De la mateixa manera, no podem establir una relació causa-efecte entre motivació i acció, perquè la relació no és unidireccional; es a dir, l'acció de les persones i les seves motivacions es retroalimenten contínuament. El que sí que podem afirmar és que estan íntimament relacionades.

Pel què fa als imaginaris socials, ja hem avançat alguns dels discursos existents sobre la participació. De fet, vèiem com a la universitat es reproduïen a petita escala molts dels mateixos "vícis" i "virtuts" que trobem en l'àmbit de la participació en el context social més ampli. Podríem dir que hi ha una determinada cultura política predominant, on els individus no tenen clara la condició de ciutadania, entenent *ciutadania* com l'assumpció personal d'uns drets i deures. Aquesta determinada cultura política en l'àmbit de la participació i l'associacionisme es caracteritza per l'absència d'implicació en allò públic i el descrèdit de l'acció col·lectiva. Però en el cas de la universitat s'accentua la situació pel fet que per molts estudiants la universitat no és un espai públic en el qual es defineixi una participació pròpia i autònoma. De fet, en molts casos ni tan sols es coneixen les possibilitats de participació que ofereix la universitat ni el grau de corresponsabilitat que tenen els estudiants a l'hora de governar-la. Per la majoria d'estudiants, doncs, la universitat no és un espai polític.

Respecte als motius pels quals una persona s'associa, val a dir que són molt diversos i complexos, i que, a més, no hi ha un únic motiu que expliqui que una persona s'associi: les persones s'associen per les relacions personals que es generen, l'interès per l'objectiu de l'associació, la realització d'una activitat concreta i/o per la satisfacció personal que els aporta el fet d'associar-se.

Ara bé, tot i que la voluntat de les persones, així com la seva percepció de la realitat, tenen una importància cabdal per explicar la participació associativa a la universitat, també hi intervenen altres factors, com la possibilitat real de fer-ho. Per exemple: treballar i estudiar alhora, participar en altres associacions externes a la universitat, no tenir prou recursos econòmics, realitzar estudis que requereixen molta dedicació o tenir un lloc de residència allunyat de la universitat obstaculitzen la participació en associacions universitàries.

A més, hi ha elements estructurals que condicionen la participació, facilitant-la o dificultant-la (el fet de ser home o dona, el nivell d'estudis dels pares, l'origen urbà o rural, etc.). Però les característiques sociodemogràfiques de l'individu, tot i que en alguns casos (com el fet de tenir pares amb estudis superiors) apareixen com a variables que condicionen, no expliquen per elles mateixes la participació en el món associatiu universitari, possiblement perquè l'accés a la universitat ja és un primer filtre sobre el qual actuen aquestes variables.

8. PROPOSTES

Les propostes que exposem a continuació són, per una banda, les idees que creiem més rellevants sorgides de la diagnosi de la situació recollida en l'estudi i, per l'altra, algunes propostes que les entitats estudiantils membres del CNJC, i persones conexedores de la realitat del teixit associatiu universitari, ens van aportar en un seminari realitzat el dia 26 de maig de 2001. Val a dir que les propostes que segueixen van dirigides tant a la institució universitària com a les associacions de les universitats.

Aquest apartat, doncs, l'hem dividit en quatre blocs temàtics, que intenten donar pistes sobre com es pot fer possible la promoció de la participació des de la universitat, l'establiment de dinàmiques de cooperació entre associacions, la millora de la comunicació amb els estudiants no associats i l'aprofundiment en la democràcia interna de les associacions.

els estudiants han de ser protagonistes de les decisions que es prenen a la universitat, i la seva participació no ha de ser consultiva sinó decisiva

8.1. PROMOCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ DES DE LES UNIVERSITATS

- Una condició prèvia per promoure la participació dels estudiants i les estudiants en les universitats és que les coneguin. Per tant, **la institució hauria de donar a conèixer el funcionament de la universitat**. Òbviament, si els estudiants i les estudiants no perceben la universitat com un espai participatiu propi i autònom i no coneixen les possibilitats participatives de l'àmbit en el qual es troben, difícilment participaran. Considerem que una de les maneres que percebin que la universitat és un àmbit de participació específic és que la mateixa institució assumeixi la tasca pedagògica de mostrar la universitat com un espai de participació col·lectiva.

En aquest sentit, un exemple pràctic de com caldria fer una difusió pedagògica del funcionament de la universitat pot ser el "Mòdul Zero" que ha iniciat la UPC, en el qual s'explica de manera exhaustiva el seu funcionament, amb continguts que van des del funcionament de la biblioteca fins al paper dels estudiants en els òrgans de govern.

- Com a primer pas, considerem indispensable **obrir espais reals de decisió en els òrgans de govern de les universitats i potenciar els que ja existeixen**. És necessari dotar la participació d'utilitat i sentit perquè els estudiants i les estudiants creguin que participar és important i útil. En aquest sentit, cal abandonar la concepció d'estudiants com a clients o usuaris d'un servei; han de ser protagonistes de les decisions que es prenen a la universitat, i la seva participació no ha de ser consultiva sinó decisiva. És important, doncs, que la institució universitària doni més veu i vot al col·lectiu d'estudiants en els seus òrgans de govern i expliqui amb claredat i transparència el seu funcionament i les decisions preses. En definitiva, l'objectiu és treballar per aconseguir una capacitat real de cogestió de la universitat per part dels estudiants i les estudiants.

- **Cal un ampli coneixement de quines associacions existeixen**. Si es vol donar suport a l'activitat associativa, s'han d'establir canals per captar les seves necessitats i demandes. En aquest sentit, la institució, a través del vicerectorat d'estudiants, per exemple, hauria d'actualitzar el cens de les associacions actives de manera anual. D'altra banda, també cal difondre les seves activitats mitjançant taulells d'anuncis, butlletins, sopars, festes, sortides i les publicacions oficials de les mateixes universitats.

- **Cal potenciar les iniciatives que sorgeixen dels mateixos estudiants i limitar les iniciatives institucionals**, perquè no s'acabi generant una tutela per part de la universitat i una dependència de les associacions cap a la institució. En aquest sentit, en el cas que la universitat vulgui potenciar determina-

des activitats "organitzant serveis", seria convenient que no ho fes sota la forma d'associació perquè fa un ús indegut d'aquesta fórmula legal. D'altra banda, l'existència de serveis extraacadèmics en forma d'associació pot desmobilitzar iniciatives associatives que sorgeixin dels mateixos estudiants.

- **Cal estimular la creació d'un mecanisme per definir la concessió de subvencions**, a través del qual la institució universitària cedís part del protagonisme a les associacions, perquè totes les associacions decidissin de manera conjunta com cal repartir el pressupost. Aquest mecanisme hauria de preveure la presència de totes les associacions en actiu, i la institució universitària hauria de tenir el paper de moderadora per tal d'afavorir una política transparent d'atorgament de subvencions.

- En la mateixa línia, **les associacions universitàries haurien de trobar vies alternatives de finançament a les subvencions de la universitat per evitar la dependència econòmica**. Això vol dir, en la mesura que sigui possible, potenciar vies d'autofinançament (realització o organització d'activitats, venda d'algun producte...).

- Per acabar, si el que es pretén és promoure una cultura participativa, **no solament cal fomentar l'associacionisme sinó educar en la participació**, cosa que comença perquè les aules siguin un espai on hi hagi marge per al debat i la discussió entre personal docent i alumnat, ja que el millor marc per a la participació democràtica és un marc de debat obert. Propostes com la creació de fòrums de debat o tallers alternatius a l'entorn de temes acadèmics poden contribuir a establir aquest marc de debat obert.

8.2. DINÀMIQUES DE COOPERACIÓ ENTRE ASSOCIACIONS

- **Cal participar en espais de trobada comuns fora de la universitat** com ara el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.

- **Cal consensuar uns acords de mínims per tal d'establir fronts unitaris d'acció conjunta sobre temes concrets**. Aquests espais de trobada han de servir per:

- a) Ajudar les entitats perquè es coneguin entre elles i saber quines són les activitats i objectius que desenvolupen.
- b) Facilitar el diàleg interassociatiu al voltant de temes d'interès col·lectiu. Com a exemple concret de plataforma de coordinació proposem la creació de la Taula per la Universitat Pública, taula que el CNJC pot promoure entre les seves entitats. Un altre tema que pot aglutinar els interessos de les entitats podria ser el debat sobre com cal incentivar la participació estudiantil en els òrgans de govern de la universitat.
- c) Promoure l'intercanvi d'informació entre entitats i acostumar-les a establir dinàmiques de cooperació. Cal crear una cultura del debat interassociatiu.
- d) Millorar els problemes d'interlocució que actualment es donen en la majoria d'entitats.
- e) Organitzar activitats conjuntament, atès que els recursos són escassos, i així, actuant plegats, es podrien realitzar activitats de més repercussió.

8.3. MILLORA DE LA COMUNICACIÓ AMB ESTUDIANTS NO ASSOCIATS

- **Cal que totes les associacions promoguin un missatge clar sobre la importància de participar en l'àmbit universitari** i conscienciar l'alumnat que les decisions preses l'afecten directament.

- **Cal promoure l'ús de les noves tecnologies entre els estudiants i les estudiants** (correu electrònic gratuït, per exemple) per contribuir a solucionar els problemes de desinformació.

- **Cal promoure la figura del portaveu o passa-classes redefinint-la.** Aquesta nova figura ha de servir per millorar la comunicació entre estudiants i per informar dels acords presos dintre de la comunitat universitària.

- **Cal incentivar la creació i difusió de butlletins informatius, revistes, tríptics, cartells...** utilitzant els mecanismes que té la mateixa universitat per tal d'assolir una difusió adequada.

- **Cal facilitar l'entrada de noves persones associades fent tota una tasca d'acompanyament i d'integració en el grup.** Per exemple, es pot tenir un "comitè de benvinguda" en el qual se'ls expliqui el funcionament formal i informal de l'associació.

- **En la mateixa línia, és molt important que les associacions donin a conèixer les petites (o grans) conquestes que assoleixen** per fer desaparèixer la idea que "l'acció col·lectiva no serveix de res". S'haurien de plantejar petits objectius assolibles en el marc de l'objectiu general de l'entitat i, d'aquesta manera, mostrar l'efectivitat de l'associació.

- **Cal potenciar les assemblees d'estudiants de facultat** —on han de tenir cabuda tant associacions estudiantils com persones a títol individual— **com a interlocutors formals amb la institució universitària**, la qual cosa pot provocar l'interès per participar i motivar els estudiants no associats a participar-hi. Cal aconseguir que les assemblees d'estudiants siguin reconegudes com a òrgans formals de debat i decisió dels estudiants i les estudiants. Les assemblees han de ser considerades instruments polítics de decisió del col·lectiu d'estudiants. Per tal d'aconseguir aquest objectiu, és necessari plantejar el disseny d'una metodologia assembleària basada en la igualtat de tots els seus membres i on cadascun d'aquests sigui concebut com un ésser subjectiu. La metodologia ha de preveure temes com l'establiment de portaveus, formes de funcionament (actes, durada, convocatòria, establiment de la presa de decisions...), la transparència en la presa de decisions i el fet de transmetre-les a la resta d'estudiants.

8.4. APROFUNDIR EN LA DEMOCRÀCIA INTERNA DE LES ASSOCIACIONS

- **Cal democratitzar la presa de decisions i augmentar la implicació dels associats i associades.** De fet, la democratització interna i la implicació estan fortament relacionades entre si, ja que quan les persones tenen poder de decisió, s'impliquen més en els projectes i l'entitat perquè els senten més seus.

- **És necessari que tots els membres coneguin el funcionament de l'associació.** Això implica que, encara que hi hagi una distribució de tasques, se socialitzi la informació i els coneixements. La bona comunicació dels membres de l'associació evita la dependència dels membres informats i pot garantir la supervivència de l'associació en el marc universitari, on el relleu generacional és tant important. Per exemple, es poden realitzar reunions en les quals es traspassi la informació entre els associats.

- **La posada en comú de la informació hauria d'anar acompanyada del repartiment de les tasques amb responsabilitat** dintre de l'associació i en els òrgans de govern de les universitats i facultats, i caldria establir mecanismes de renovació dels càrrecs per tal d'evitar els personalismes i l'acumulació d'informació en una sola persona o en un nucli reduït, i **potenciar una estructura horitzontal en la presa de decisions.**

- **Cal establir mecanismes que assoleixin la transparència en la informació i en la presa de decisions** per tal d'evitar l'ús indegut de les associacions per part d'algun dels seus membres, és a dir, que utilitzi l'associació en benefici propi.

- **Com que no tothom és igual davant la participació, creiem interessant posar en pràctica tècniques participatives en la presa de decisions.** Aquest tipus de tècniques són una eina que té com a objectiu principal crear un marc de relació on totes les persones interactuïn i ho facin en igualtat de condicions. Per exemple, es poden posar en pràctica tècniques participatives com ara grups de discussió, tallers de prospectiva, etc. Aquestes no solament contribueixen en una presa de decisions més igualitària, sinó que també donen un caràcter més lúdic i desenfadat al procés. Òbviament, aquestes tècniques són uns mecanismes que afavoreixen la igualtat, però paral·lelament requereixen ser molt conscient i respectuós amb la diferència. Cal una feina de fons amb el tema del gènere amb l'objectiu de fer conscients les desigualtats latents.

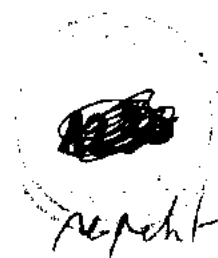
- **Cal descentralitzar les decisions,** és a dir, cal potenciar que les facultats puguin decidir autònomament les actuacions que portaran a terme en el marc d'alguna campanya, per exemple.

9. BIBLIOGRAFIA

- Alarcón, R. : *La participación de las jóvenes en los organismos de dirección de las entidades juveniles*. Fundació Francisco Ferrer, Barcelona, 1990.
- Alberich, T. : "Indicadores sobre democracia, participación, ciudadanía y asociacionismo". *Revista de Serveis Personals*. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.
- Berger, P.; Luckmann, T. : *La construcció social de la realitat. Un tractat de sociologia del coneixement*. Paidós, Barcelona, 1997.
- Bourdieu, P. : *La distinció. Criterios y bases sociales del gusto*. Editorial Taurus, Madrid, 1988.
- Cardús, S.; Estruch, J. : *Les enquestes de la joventut a Catalunya, "Bells deliris fascinen la raó"*. Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Direcció General de Joventut, Barcelona, 1984.
- Gabise, SA : *Enquesta a la joventut de Catalunya 1998*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.
- Hirschman, A. : *Interés privado y acción pública*. Fondo de Cultura Económica / Serie de Economía, Mèxic D.F., 1986.
- Mencía, L. : *L'associacionisme a Vilafranca del Penedès: una aproximació general*. Informe, 1999.
- Pasqual de Sans, R. : *Las universidades españolas ante la Europa del siglo XXI*, Col·lecció Gràiel Ferrater. Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 2000.
- Pindado, F. : "La participació ciutadana a la vida de les ciutats". *Revista de Serveis Personals*. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.
- Santajuliana, X. : *Experiències de solidaritat. Una aproximació a la participació juvenil en les organitzacions no governamentals per al desenvolupament*. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1999.
- Sarasa, S. : "Associacionisme, moviments socials i participació cívica". *Revista de Serveis Personals*. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.
- Riera, J.M. (director) : "Asociacionismo juvenil". *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 28. Instituto de la Juventud, Madrid, desembre 1987.
- Serrano, J.; Semprere, D.; Martín, G. : *Joves i participació a Catalunya*. Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.
- Tolrà, J. (coordinador) : *Valors i actituds dels estudiants de la UAB*. Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 1999.

Informes de jornades

- Fòrum joves del segle XXI : EL FUTUR DE L'ASSOCIACIONISME, Calella, 1998. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1998.
- Institut Català del Voluntariat, Federació Catalana del Voluntariat Social, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya i Secretaria General de Joventut : JORNADA SOBRE EL SERVEI CIVIL, Barcelona, 1999. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.
- Consejo de la Juventud de España : JORNADAS DE DEBATE: PARTICIPACIÓN JUVENIL, CIUDADANÍA Y DEMOCRACIA PARTICIPATIVA, Madrid, 1999.

**Estudi sobre l'associacionisme i la participació estudiantil a les
Universitats de Catalunya**

Ana Alcantud i Marc Majós

Crèdits

Directora:	Laura Giménez
Equip tècnic:	Ana Alcantud Marc Majós
Col·laboradores:	Aurora Calderó Elisabet Fernández
Assessors:	Ricard Gomà Antoni Estradé Montserrat Treserra

Agraïments

L'informe que es presenta és fruit de tot un any de recerca que ha estat possible gràcies a la col·laboració de la Fundació Jaume Bofill i a la Direcció General d'Universitats.

Agraïm sincerament la col·laboració de totes aquelles persones: estudiants universitaris, responsables d'associacions i vicerectors i vicerectores d'estudiants de les universitats catalanes, sense els quals l'informe que es presenta no hagués estat possible.

Esperem que les planes que segueixen siguin d'utilitat i animin a seguir treballant i fomentant l'associacionisme a les universitats catalanes.

Índex

Índex.....	4
0. Introducció	6
1. Marc Conceptual.....	7
2. Metodologia i tècniques	12
3. Context de la participació	15
3.1. Què vol dir participar?	15
3.2. Context de la participació	16
3.3. Els valors i les actituds que emmarquen la participació	20
3.3.1. Individualisme i acció col·lectiva.....	20
3.3.2. Egoisme i altruisme	22
3.3.3. Racionalisme pragmàtic i praxis emotiva.....	22
4. L'especificitat de la Universitat	24
4.1. Apunt descriptiu de l'estat de l'associacionisme en les universitats públiques catalanes.....	24
4.2. La vida a la universitat i la participació.....	29
4.3. La universitat com a espai d'educació en la participació.....	31
4.4. L'imaginari de la universitat i la participació.....	33
4.5. La percepció de la universitat com a àmbit autònom de participació.....	35
4.6. Les polítiques de foment de la participació i l'associacionisme i les seves implicacions.....	40
4.6.1. Actuacions pel foment del coneixement de la universitat.....	40
4.6.2. Polítiques d'organització i foment del voluntariat	40
4.6.3. Polítiques de suport i foment de l'associacionisme.....	43
4.7. El model associatiu de la UAB.....	45
4.7.1. L'entorn de la UAB	45
4.7.2. Número i tipologia d'associacions	46
4.7.3. Grau d'autonomia de les associacions respecte la institució	48
4.7.4. Relació entre associacions.....	50
5. Influència del funcionament associatiu en la participació individual	54
5.1. Condicionaments explícits i no explícits de l'accés a les associacions	54

5.2. Estructura de gestió interna de les associacions: Com el funcionament de les associacions influeix en les possibilitat de participació dels seus membres.....	57
5.2.1. El sistema de presa de decisions	58
5.2.2. La distribució de tasques.....	61
5.2.3. Mecanismes de comunicació interna.....	63
5.3. Efectes perversos relacionats amb la dinàmica de funcionament de les associacions.....	65
5.4. Els beneficis implícits de la participació associativa per l'estudiant.....	75
5.5. Vincles i comunicació entre les associacions i els estudiants no associats.....	76
5.5.1. La comunicació entre les associacions i els estudiants no associats.....	76
5.5.2. La percepció dels estudiants no associats de les associacions.....	78
6. Els efectes dels comportaments i les actituds dels individus en el món associatiu.....	81
6.1. La disponibilitat de recursos humans.....	81
6.2. Condicions objectives del subjecte per participar en les associacions.....	83
6.3. Característiques adquirides de l'individu.....	85
6.3.1. L'experiència personal	85
6.3.2. "L'autoimaginari"	86
6.4 Per què associar-se?.....	89
7. Conclusions	93
8. Propostes	97
8.1. Propostes dirigides a la institució universitària.....	97
8.2. Propostes dirigides a les associacions de la universitat.....	99
9. Bibliografia.....	102

0. Introducció

L'objectiu general d'aquesta recerca és fer un diagnòstic de la participació estudiantil a les universitats de Catalunya amb la intenció que serveixi com a base per poder treballar per a la millora i el reforç de la participació i el teixit associatiu universitari.

Creiem que aquest estudi aporta una descripció vàlida de la situació actual en la que es troba la participació i el teixit associatiu universitari, però especialment apunta aspectes explicatius del perquè de la situació.

Amb l'informe intentem respondre com i perquè les persones participen en associacions en el marc de la universitat. Però hem de tenir present que el món associatiu de la universitat no deixa de formar part del món associatiu general i és un reflex del que succeeix a la societat.

Per aquesta raó, tot i que la realització del treball de camp s'ha concentrat a la Universitat Autònoma de Barcelona les qüestions analitzades transcendeixen aquest espai universitari encara que hi ha aspectes puntuals i característics d'aquesta universitat.

L'informe que segueix s'inicia amb l'exposició del marc conceptual, la metodologia i les tècniques emprades. En segon lloc, hi ha l'anàlisi del context de la participació a nivell general i la participació més concreta dels estudiants en l'àmbit universitari. Tot seguit, ens centrem en el funcionament i les dinàmiques del món associatiu tot respectant les particularitats del món universitari. Per últim, es presenten les conclusions i les propostes per millorar la situació del món associatiu en les universitats públiques catalanes.

1. Marc Conceptual

Aquest apartat té com a finalitat aclarir els conceptes bàsics utilitzats en la recerca. Hem establert una definició prèvia a nivell conceptual per contrastar-la amb l'opinió i la percepció de les persones sobre el fet de participar i associar-se.

Comencem, doncs, per veure què entenem per **participació** en el marc de la nostra anàlisi. Una primera aproximació, sempre interessant, és veure etimològicament el significat de la paraula participació. Així podem observar que el terme ve configurat per dues idees: per un costat, "pars", que voldria dir "part" o "prendre part de", i per l'altre, "cio", aquest tipus de terminació denota "procés" en llatí. Per tant, podem dir que participació, és el procés en el que es pren part.

Hem de tenir en compte que en el nostre cas estem parlant d'una participació concreta, la participació a nivell públic, col·lectiu. Si entenem públic com "res publica", allò que afecta i interessa a la societat en general arribem a la idea de "gestió d'allò col·lectiu, de la cosa pública".

El contingut de "prendre part" creiem que no mereix més comentaris atès que és bastant clar. No així, la segona aportació, prendre part en un procés on l'objectiu és "la gestió col·lectiva d'una cosa que afecta i interessa a la societat". A efectes de concreció creiem preferible canviar les idees de gestió i societat per, realització i conjunt de persones. En aquest cas, obtenim la idea global de "prendre part en un procés on l'objectiu és la realització col·lectiva d'una cosa que afecta i interessa a un conjunt de persones".

D'aquí podem extreure un primer aspecte interessant pel que fa al fet de participar en afers públics. Paradoxalment, veiem que la participació tot i ser un fenomen intrínsecament individual, en tant que sempre és "un/a" el/la que participa, adquireix un caràcter col·lectiu. En altres paraules, es participa individualment però en referència a quelcom col·lectiu, compartit.

En segon lloc, observem que la participació, tot i ser un fet en ell mateix, sempre és en relació a alguna cosa, hi ha una finalitat, s'encamina a un objectiu. Aquest punt tot i ser

obvi és important que estigui present. Des d'aquesta perspectiva, si afirméssim que "la gent no participa" podríem extreure una doble lectura, que les persones no volen participar en si mateix, o que hi ha una absència d'objectius, si més no d'objectius assumibles col·lectivament. No hem de confondre objectius amb valors. Ja que de fet, també podríem observar fins quin punt hi ha una creixent dissociació entre valors i objectius. De tota manera ara no és el moment de desenvolupar aquest punt.

Tornant al concepte de participació, podem sintetitzar les idees exposades fins el moment dient que **participar és prendre part en la realització col·lectiva de quelcom que té una finalitat que afecta a un conjunt de persones.**

Més enllà d'establir una definició vàlida de la participació, com pot ser l'anterior, creiem necessari delimitar la participació com un concepte analitzable. Hem de tenir en compte que tal i com exposa S. Sarassa¹ "hi ha diferents maneres de participar en la vida cívica i no totes són fàcilment registrables", per exemple, signar manifestos, assistir a manifestacions o conferències, realitzar alguna activitat puntual, etc.

A efectes pràctics per a l'anàlisi, nosaltres hem establert dues "formes" de participació que considerem bàsiques, la participació en les eleccions en els òrgans de govern de la universitat, i la vinculació a moviments associatius, inclosos aquells que vinculen els seus objectius a la representació en els òrgans de govern. Possiblement aquestes siguin les dues maneres més formals de participar en la "vida universitària" si exclouem la pròpiament acadèmica. D'altra banda, són els dos "estils" de participació més abastables analíticament.

Tot i això, hem de pensar que la tasca de concreció conceptual no deixa de ser complexa. En l'esfera de la participació electoral podem dividir entre dos graus d'implicació o activitat, com són el fet de votar i el de presentar-se com a membre electe. Pel que fa a l'associacionisme resulta obvi considerar-lo com una de les formes més importants de participació en l'esfera pública, si més no, la més articulada i organitzada formalment. Tot i que cal ser conscients que no és ni molt menys l'única.

¹ Sarassa, S. : *Associacionisme, moviments socials i participació cívica*. Revista de Serveis Personals. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998

A l'estudi també hi ha un espai per a la participació de les persones que no essent associades, s'impliquen en major o menor mesura en les activitats i serveis que ofereixen les associacions i també per aquelles persones que realitzen activitats en el marc del voluntariat.

En aquest sentit cal aclarir que en tot moment estem parlant d'activitats voluntàries, però el **concepte "voluntariat"** ha adquirit una accepció restringida del mateix referint-se a un tipus de col·laboració col·lectiva en activitats majoritàriament socioassistencials.

Allò que diferencia el voluntariat de l'associacionisme és l'organització interna de l'activitat i el poder de decisió en la mateixa que tenen les persones que la realitzen. El voluntari no pot decidir ni en la gestió de l'entitat o programa en el marc del qual realitza la seva activitat, ni pot introduir grans canvis en l'activitat, ja que aquesta va predeterminada pel programa o l'entitat gestora.

Respecte a l'activitat associativa cal filar prim sobre les seves diferents implicacions en la participació. Introduïm així el segon aspecte bàsic en el nostre estudi: el **concepte "associació"**, i les idees que comporta.

Comencem, doncs, per veure què entenem per associació. Si utilitzem com a punt de partida la legislació, ens hem de remetre a la Llei 7/1997, de 18 de juny de la Generalitat de Catalunya. En ella podem veure com en l'article segon sobre naturalesa i principis s'estableix que "En les associacions, tres o més persones s'uneixen de manera voluntària, lliure i solidària per a aconseguir, sense afany de lucre, una finalitat comuna d'interès general o particular i es comprometen per això a posar en comú llurs coneixements, activitats o recursos econòmics, amb caràcter temporal o indefinit."

En els apartats dos i tres del mateix article segon s'apunta que "l'organització interna i el funcionament de les associacions han d'ésser democràtics, amb ple respecte del pluralisme" i "es considera que una associació no té afany de lucre encara que desenvolupi una activitat econòmica si el fruit d'aquesta activitat es destina exclusivament al compliment de les finalitats d'interès general establertes pels estatuts."

Així, si extraïem les idees exposades per la llei podem dir que una associació és una **agrupació de persones, com a mínim tres, que s'uneixen de forma voluntària amb un objectiu comú. No tenen ànim de lucre i s'han d'organitzar de forma democràtica respectant el pluralisme.**

A aquesta definició nosaltres afegiríem l'aportació de F. Pindado² que estableix que tota associació és imprescindible que tingui "una organització pròpia i autònoma", i "capacitat de decisió sobirana". Per tant, el propi autor defineix associació com: **"tota agrupació de persones que, voluntàriament i sense ànim de lucre, persegueix finalitats de tipus general amb una organització pròpia i autònoma i amb capacitat de decisió sobirana".**

En la recerca, partim del pressupòsit que l'opinió de les persones i la seva percepció de la realitat condiciona la seva acció. Aquesta construcció d'opinions i percepció de la realitat ve determinada pel que des de la sociologia s'anomena imaginari col·lectiu i procés de socialització. La hipòtesi principal de l'estudi és considerar que el procés de socialització i l'imaginari col·lectiu influeixen en la participació de les persones, però al mateix temps la participació condiciona un imaginari i forma part del procés de socialització.

Així doncs, creiem convenient explicar aquests dos conceptes:

Per **procés de socialització** entenem el procés a través del qual una persona esdevé membre de la societat. No és un procés que es pugui limitar a un període concret de les nostres vides sinó que s'inicia quan es neix i es desenvolupa durant tota l'existència. Sempre estem en un procés constant de socialització a través del qual aprenem de manera conscient o inconscient formes de fer, de percebre i interpretar la realitat que ens envolta. La socialització és un procés d'interiorització, a través del qual l'individu assumeix com a pròpies determinades perspectives de la realitat.

La participació requereix un aprenentatge, és a dir, **s'aprèn a participar**. Si estem dient que aprenem a través del procés de socialització aquest tindrà un paper clau en la participació.

² Pindado, F. : *La participació a la vida de les Ciutats*. Revista de Serveis Personals. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998

La socialització, a l'igual que la participació, té un alt contingut relacional, per això la seva importància en el fenomen analitzat. La manera en què l'individu es relaciona amb els seus diferents entorns condiciona com aquest va configurant la seva perspectiva del món, i la perspectiva del món condiciona la manera com es relaciona.

Per **imaginari col·lectiu** entenem tot allò de la cultura (entesa en sentit ampli) que, de forma més o menys compartida per la majoria d'individus de la societat, estableix una perspectiva determinada de la realitat. L'imaginari col·lectiu estaria format per tots aquells pressupòsits que se solen donar per descomptat de manera generalitzada. És a dir, aquells continguts de la nostra societat i cultura que són àmpliament compartits. Un exemple clar en el nostre cas seria la idea de democràcia. Per tant podem concloure que l'imaginari col·lectiu el configuren una sèrie de valors compartits per la major part de la població. Això no exclou que col·lectius específics tinguin un imaginari propi que conviu amb aquest imaginari general més ampli.

El procés de socialització i l'imaginari col·lectiu estan estretament vinculats i es retroalimenten mútuament, és a dir, l'experiència vital de l'individu configura una visió de la realitat i aquesta visió de la realitat condiciona futures experiències.

2. Metodologia i tècniques

L'objectiu de l'estudi és **comprendre el fenomen de la participació**: qui participa, com participa i perquè participa en el marc de les universitats públiques catalanes.

Aquestes preguntes presenten diferents nivells de resposta. Per una banda, podem descriure les formes de participar, el nombre de persones que participen i l'objecte de la participació. Aquestes preguntes es poden respondre amb dades obtingudes amb tècniques quantitatives.

D'altra banda, volem explicar perquè les persones participen, i per això hem de buscar la resposta en les motivacions i el sentit que donen les persones a la participació. Per obtenir aquesta informació hem utilitzat tècniques qualitatives com són les entrevistes i els grups de discussió.

De totes les universitats públiques catalanes hem extret dades sobre els índexs de participació dels estudiants en les eleccions dels òrgans de govern de la universitat. Amb això, obtenim una primera aproximació quantitativa a l'estat de la participació electoral en les universitats, és a dir, quina és la proporció d'estudiants que vota a les eleccions.

Però també hem realitzat entrevistes a responsables de totes les universitats públiques catalanes amb l'objectiu de detectar aquells factors que condicionen la participació dels estudiants a les universitats. Considerem que els responsables de la institució universitària són uns observadors privilegiats i actors destacats de la participació en l'àmbit universitari.

Hem centrat bona part del nostre treball en dur a terme una anàlisi més exhaustiva de la vida associativa i participativa de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Amb la intenció de veure si el perfil sociodemogràfic és un element explicatiu de la participació en les associacions, hem realitzat un qüestionari a estudiants no associats i a membres d'associacions universitàries.

Més concretament, s'ha passat un qüestionari a 100 associats i 200 estudiants no associats.

Per comprendre el perquè de la participació associativa és fonamental aproximar-nos a les motivacions, sentits i imaginaris dels estudiants. Amb aquest objectiu hem utilitzat dues tècniques qualitatives, entrevistes semiestructurades i grups de discussió.

Les entrevistes semiestructurades s'han realitzat als representants de les associacions universitàries que estan en actiu a la UAB. Aquestes entrevistes es complementen amb una entrevista exploratòria a un responsable de programes de voluntariat.

El fet de la participació, més enllà de la motivació individual, esdevé en el marc de les relacions humanes, això fa que sigui molt important l'imaginari que es genera col·lectivament fruit de la interrelació. Per aquest motiu s'han dut a terme els grups de discussió.

Hem dut a terme tres grups de discussió a membres d'associacions per copsar el discurs col·lectiu que es generava sobre tres temes fonamentals: el funcionament intern de les associacions, la participació dels universitaris i com el fet de ser home o dona incideix en la participació en el món associatiu.

Els dos primers grups van estar formats per homes i dones associats mentre que l'últim va estar format únicament per dones associades. Vam constituir un grup format únicament per dones, per copsar l'opinió que generaven entorn aquest tema sense la presència de companys homes i comparar-la amb el discurs que es generava entorn aquest tema en els altres grups mixtes.

D'altra banda també ens interessava conèixer l'opinió i motivacions dels estudiants que no participen en el món associatiu de la universitat, per això vam creure important recollir la seva opinió en grups de discussió.

S'han realitzat 6 grups de discussió a estudiants que no formen part de cap associació universitària. Vam considerar que el tipus d'estudis que es realitzen pot condicionar la participació associativa en la universitat. Però també pot condicionar l'edat i especialment el temps que fa que aquella persona està en la universitat. Per això,

l'element homogeneïtzador de cada grup de discussió ha estat determinat per dues variables; el tipus de facultat, que depèn d'una caracterització prèvia que distingeix tres tipus de facultats (facultats de Lletres, de Ciències Socials i de carreres Tècnico-científiques), i el curs (s'han seleccionat alumnes de primer i últim curs). La variable gènere també s'ha tractat en aquests grups transversalment ja que els grups de discussió han estat formats per homes i dones.

Per analitzar tota la informació obtinguda hem tingut present qui deia què i en quin context, és a dir, si el discurs que estàvem analitzant l'havia fet un estudiant associat, no associat o un membre de la institució universitària i si aquelles afirmacions s'havien fet en una entrevista o en un grup de discussió.

3. Context de la participació

Si bé l'objectiu de l'estudi és la participació dels estudiants en les universitats públiques catalanes, s'ha de tenir present que moltes de les qüestions analitzades van més enllà de la universitat. Tot i que la universitat és un petit món amb les seves característiques particulars, no deixa de ser un reflex de les dinàmiques socials i els valors dominants que imperen en la nostra societat.

"No us quedeu únicament dins el marc de la Universitat perquè la solució no la trobareu aquí, penseu una mica en el context global i veureu que aquí dins no passa res més del que està passant a fora" (Institució universitària)

3.1. Què vol dir participar?

Ens enfrontem a una gran **complexitat** atès que l'objectiu de l'estudi és bàsicament esbrinar les raons que mouen a les persones a prendre part de la vida pública i social, i no només quantificar la participació, és a dir, saber el nombre de persones que voten, o formen part d'associacions.

En primer lloc, si parlem de participació cal destacar l'amplitud del concepte, conseqüència de la gran quantitat de formes diferents de participar que existeixen. Es pot participar de moltes maneres, per exemple anar a una manifestació, votar a les eleccions o essent el dirigent d'una associació.

En segon lloc, la nostra perspectiva analítica pretén sobretot esbrinar el valor subjectiu de la mateixa, és a dir, d'una banda, quines motivacions porten a participar i de l'altra, quin sentit li donen els individus a la participació pròpia i aliena.

Una primera aproximació al sentit de la participació ens porta a observar què entenen els estudiants (associats i no associats) per participar i participació. Podem distingir dues visions de la participació.

Troblem una definició universal de participar: **participar ho és tot**, per exemple assistir a classe, votar a les eleccions, celebrar una festa, etc. Aquest fet és significatiu en tant que hem trobat que no hi ha un discurs previ i elaborat en relació al concepte, perquè

el terme només adquireix sentit quan es concreta amb un adjectiu: per exemple participació electoral o participació associativa.

D'altra banda hi ha les definicions de participar i participació vinculades a conceptes com "col·laboració", "donar suport", "compromís", "implicació", "relacionar-se" i "dedicació". Aquesta àmplia pluralitat de definicions també apunta a una manca de discurs elaborat entorn al concepte i el seu sentit, però en aquest cas, hi ha una valoració positiva del mateix.

Creiem que això és així pel gran ús que té el terme com a reclam per prendre part en "qualsevol causa". Aquesta utilització com a reclam ha de tenir necessàriament aquesta connotació positiva perquè l'objectiu és que les persones col·laborin.

Però de fet, el "valor" de la participació es troba en l'objecte de la mateixa: en què es participa. Per exemple, al llarg de la història han existit règims totalitaris que han comptat amb una alta participació de la població (fos o no voluntària), la qual cosa significa que la participació no és sempre democràtica ni positiva. Aquest exemple ens mostra que **és molt important definir clarament quin és l'objecte de la participació** per fer una valoració de la mateixa.

Creiem que, atès que sempre es participa en relació amb alguna cosa, la manca de discurs està justificada, i, en tot cas, són les connotacions positives que s'atribueixen a la participació les que restringeixen el seu sentit perquè es dóna per descomptat que "participar és bo". Però de fet, sempre cal concretar l'objecte de la participació per fer-ne un judici de valor.

3.2. Context de la participació³

Creiem que **els mitjans de comunicació tenen un paper molt destacat en la configuració de l'imaginari col·lectiu que delimita el context de la participació**. La configuració es realitza bàsicament en dues vessants, d'una banda els mitjans de

³ Tenint molt present tot allò esmentat en l'apartat anterior, a partir d'aquest punt de l'informe quan parlem de participació, ens estem referint a formes de participació concretes: associativa, electoral, voluntariat, l'assistència a actes públics i prendre part en activitats públiques.

comunicació contribueixen de manera important a definir quins són els temes pels quals val la pena o cal mobilitzar-se. Per altra banda, defineix quines són les possibles formes de participar i les qualifiquen, transmetent que n'hi ha de "positives" i n'hi ha de "negatives".

Així doncs, fets puntuals que tenen molta repercussió mediàtica, ja siguin vinculats a polítics o a altres temes, fomenten l'augment de la participació individual en accions concretes. Ara bé, creiem que els mitjans de comunicació no contribueixen a fomentar una cultura política participativa ja que prioritzen l'espectacle en detriment del compromís continuat amb una causa concreta. Això respon a la pròpia lògica de funcionament dels mitjans de comunicació (captació de l'audiència) però també encaixa amb una cultura individualista absent de compromís i coresponsabilització social continuada.

"Estem en una cultura de l'espectacle que no pas d'una cultura de la consciència... és a dir, una cosa és tenir consciència de la solidaritat, que és una pura abstracció, i l'altre és tenir... diem-li ser sensibles a l'espectacle que produeixen fets de solidaritat concrets, aleshores quan els mitjans els transformen en espectacles aleshores s'actua molt més, vull dir que estem en la cultura de l'espectacle (...) s'ha de fer amb espectacle perquè les coses funcionin, és trist però és així, hi ha d'haver espectacle a darrera." (Institució universitària)

"Home és el que hem estat parlant, a veure, és complicat motivar a la gent i que la gent tingui consciència, clar, nosaltres a part, tenim un problema afegit, que per dir-ho d'alguna manera, però és així, a veure, el Sàhara ara està en pau, és veritat, la gent es motiva quan es foten a tiros, sigui Iugoslàvia, sigui ara Txetxènia. La gent es motiva quan veu per la televisió, per les notícies, doncs, una primera plana, doncs, que diuen que s'ha fet el bombardeig i han mort tantes persones. Amb el Sàhara el problema és que la guerra es va acabar fa molt de temps i ara estan en relenti, esperant el referèndum per la seva independència, però com que s'està en pau, és difícil que la gent vegi la problemàtica que existeix, perquè clar, no surt per les notícies, no surt pels diaris, i si surt és una petita columna en un diari que la gent no li presta atenció. O sigui, és difícil motivar aquesta gent, bàsicament per això, perquè no hi ha un conflicte bèl·lic en aquests moments." (Estudiant associat)

Com es pot observar en les cites alguns dels entrevistats coincideixen amb aquesta anàlisi.

Els mitjans de comunicació també defineixen i creen imatge dels actors públics i contribueixen a generar l'opinió sobre els mateixos. Així, atribueixen legitimitat o deslegitimitat a aquest actors públics per participar en funció de l'opinió positiva o negativa que es transmeti d'ells. De fet, només hi ha opinió pública dels actors que

apareixen als mitjans de comunicació, ja siguin sindicats, associacions, partits polítics, o persones individuals.

En aquest sentit, un altre tema, molt vinculat a la difusió dels mitjans de comunicació, és **la percepció que es té de la política i els polítics**. Aquest aspecte és molt rellevant en la delimitació del context de la participació.

Actualment hi ha el **descrèdit de la classe política** en la participació en la vida col·lectiva. El discurs majoritari de les persones entrevistades és el de la percepció negativa dels "professionals" de la política i es basa en considerar que prioritzen el benefici propi enfront dels beneficis col·lectius. Aquesta percepció negativa dels polítics afecta l'opinió sobre el sistema representatiu de partits pel fet que no es contempen alternatives diferents entre aquells que es presenten a les eleccions.

"Jo crec que falten incentius des de la política, en el meu cas, en les eleccions, jo no tenia perquè votar perquè no m'agradava cap, i igualment tots no faran res del que diuen. No t'identifiques amb el que diuen i llavors és en plan, a veure, aquest el descarto, aquest també, aquest també, aquest també, em queden dos, què faig amb aquests dos? Un, dos, tres, pam! I ja està." (Estudiant no associat)

El descrèdit de la classe política és un component que afecta a la predisposició dels individus a participar en la vida col·lectiva, en àmbits on es percep que hi ha actors relacionats amb els professionals de la política o, que tot i no estar relacionats, reproduïxen aparentment el seu comportament.

"I tot el poder és igual a corrupció, és veritat, és un partit polític, tens unes idees polítiques però a la mínima que tens poder ja et deixes comprar" (Estudiant no associat)

"Però a vegades a la política real poques idees, només interessos." (Estudiant no associat)

"Lo malo de la política es el dinero, el dinero que mueve la política es lo que... que la gente se mueva por el dinero en vez que por el fin que... por la sociedad o por el bien del pueblo." (Estudiant no associat)

Hem de tenir en compte que el paper de la classe política dins de l'actual sistema de democràcia representativa és fonamental. Són els actors als quals els ciutadans i ciutadanes els han delegat el poder de governar. Creiem que la desconfiança dels ciutadans respecte la classe política desincentiva la participació, i la manca de participació electoral pot posar en qüestió el sistema democràtic representatiu actual.

Molts dels estudiants associats i no associats entenen la política com “allò que fan els polítics”, amb això es limita el concepte a dues visions. D'una banda hi ha tot un discurs que vincula el concepte amb el comportament corrupte d'alguns polítics. De l'altra, hi ha un discurs que entén la política única i exclusivament com el debat ideològic entre “esquerra i dreta”, i qualsevol argument es llegeix en funció d'aquest posicionament ideològic.

Aquests tipus de visió acostuma a anar acompanyada d'un desinterès o fins i tot rebuig de la paraula “política”.

Però hi ha una altra definició del concepte política que està estretament lligada a la idea d'acció col·lectiva. En aquest sentit, aquesta altra manera de pensar la “política” és percebuda com molt positiva.

“Fer política és intentar canviar l'entorn, mitjançant la col·laboració i la participació de l'altra gent, no només un sol, sinó tots. Això és la gran definició de política que es pot concretar en una ONG, en un partit polític, en una associació d'estudiants o en el que sigui. El mot està molt desprestigiats, per molta gent la política és partits polítics, i això és mentida, una associació de veïns és política, i la gent això no ho sap, diuen que això és una altra cosa. Això és política, digues-li com vulguis, però això és política. I clar, està desprestigiats, i això és un handicap, per què la política educativa i universitària és una reivindicació de millora de la societat... diuen ufi! Ha d'entrar bé a la gent per què,...hi ha molt individualisme per desgràcia, quan ho expliques, i has de parlar de l'experiència personal que en traurà.” (Estudiant associat)

Una última definició del concepte seria la que engloba dins de la idea de política tota decisió personal de l'individu.

“Política lo es todo, no? (...) Cada decisión que uno tome es una forma de hacer política. Todo está tan ligado, tan interrelacionado que... dejar de hacer y hacer... dejar de hacer ya es una política.” (...) “¿Qué es hacer política? (silencio) Estar en la vida es hacer política” (Estudiant associat)

La pluralitat de definicions del concepte política incideix en la percepció que es té de l'acció col·lectiva i associativa. Així doncs, si les associacions i l'acció col·lectiva es relacionen amb la “classe política”, encara que només sigui per les formes de fer, la visió externa majoritària és negativa i s'inhibeix la predisposició de l'individu a participar-hi. Però si s'entén política com acció col·lectiva es considera l'activitat associativa com una acció política positiva ja que és un intent d'incidir en la realitat que l'envolta.

En el primer cas l'opinió és negativa, en tant que es considera que l'acció va encaminada al benefici propi, mentre que en el segon cas es valora de manera positiva perquè s'associa l'acció amb un benefici col·lectiu.

3.3. Els valors i les actituds que emmarquen la participació

Per respondre perquè les persones participen hem d'endinsar-nos en les motivacions individuals producte dels valors i de les actituds que formen part de l'imaginari col·lectiu.

Els valors i les actituds sovint són complexos i contradictoris. Hem de tenir en compte que per sistematitzar aquesta complexitat hem dut a terme un esforç d'anàlisi, de dissecció de tot un imaginari que per si mateix és compacte i contradictori. **No hi ha un únic motiu que expliqui cap acció humana sinó que és el compendi de diferents valors i actituds el que duen a l'individu a realitzar una acció concreta.**

Seguidament, mostrarem en forma de tres dicotomies, els valors i actituds que creiem que influeixen en la participació. Cal tenir present que les dicotomies no són excloents ni en elles mateixes ni entre unes i altres, sinó que són una sistematització analítica de la realitat.

Les dicotomies són: Individualisme *versus* acció col·lectiva, egoisme front altruisme, i racionalisme pragmàtic *versus* praxis emotiva.

3.3.1. Individualisme i acció col·lectiva

Una de les explicacions, que els estudiants donen majoritàriament per justificar la "no participació", és la creença que ens trobem en una **societat individualista**. S'atribueix aquest individualisme al fet de trobar-nos en un entorn molt competitiu que provoca que les persones prioritzin aquelles activitats que, realitzades en solitari, els reporten

un benefici diferencial que, a la vegada, les situa en una posició d'avantatge en el marc de la competitivitat.

Una de les justificacions de la "no participació" que els estudiants no associats han explicitat, és la preferència per dedicar el seu temps a la formació acadèmica amb l'objectiu últim d'obtenir "un bon lloc de treball". Paradoxalment, un dels comentaris predominants de les persones associades és la formació obtinguda a través de la participació en l'associació, i com aquesta, els reporta un benefici i uns coneixements que els col·loquen en una posició d'avantatge en el marc de la competitivitat. Per tant, si això fos cert, ens trobaríem davant la paradoxa que, contràriament al que s'acostuma a pensar, des d'una visió purament individualista-competitiva, participar reporta més beneficis personals que no pas no participar⁴.

"Estic segur que es nota la diferència entre una persona que ha estat dedicant-se a activitats associatives, i una que no. N'estic convençut N'estic convençut que troben feina abans, els que els interessa buscar determinades feines, segur." (Estudiant associat)

"A fin de cuentas la gente se queda porque está aprendiendo, y está aprendiendo cosas que no se enseñan en la universidad, ni le van a enseñar nunca." (Estudiant associat)

Aquest individualisme es combina amb un descrèdit de l'acció col·lectiva perquè es dubta de la seva efectivitat. Creiem que aquesta manca de confiança en l'acció col·lectiva està relacionada amb la idea que la majoria dels objectius pels que valdria la pena participar queden fora de l'abast de la participació, i depenen d'escenaris i actors socials (p.e. les empreses multinacionals) que no formen part de l'espai públic de participació o en formen part però es considera que defensen interessos propis i ocults.

Aquest discurs conviu amb la creença d'alguns estudiants que **actuar de manera col·lectiva és la millor manera d'incidir en la realitat**. Com ja s'ha comentat abans, aquesta concepció de l'acció col·lectiva, és una de les accepcions de "política" valorada positivament.

3.3.2. Egoisme i altruisme

Un segon argument, esgrimit pels estudiants, per justificar tant la participació com la no participació, ha estat qualificar les persones com egoistes o altruistes. En aquest sentit hi ha la percepció que la participació associativa pot estar motivada pel benefici propi o pel benefici aliè. És a dir, les persones s'associen per defensar col·lectivament un interès propi (fet que no deixa de ser una motivació egoista) o bé s'associen per defensar col·lectivament interessos de terceres persones o interessos col·lectius, i en aquest cas, el principal benefici que en treuen és la gratificació personal.

De fet, l'egoisme o l'altruisme no expliquen per si sols el fet de participar o no, sinó que més aviat diferencien la participació.

3.3.3. Racionalisme pragmàtic i praxis emotiva

L'última dicotomia, que complementa el marc de valors que configuren l'imaginari i intervenen en l'acció de l'individu és la del racionalisme pragmàtic *versus* la praxis emotiva.

El **racionalisme pragmàtic** porta als individus a realitzar un càlcul racional de costos i beneficis des del punt de vista individual. En aquest càlcul de beneficis i costos es pondera una acció en funció del temps, els diners o el plus d'avantatge competitiu que aporta l'acció.

"No... parlem clar. Vull dir, pot ser si no m'haguessin dit que cobrava no hagués vingut, primer perquè la gent valora molt el temps, és a dir, per exemple, jo valoro molt el temps que tinc, saps, el temps que puc perdre, dues hores aquí... sense un incentiu poques vegades es pot dir que la gent participi." (Estudiant no associat)

Per altra banda, els individus actuen en funció d'una **praxis emotiva**, és a dir, actuen en funció del que senten que han de fer en determinats moments i espais de relació social, sense calcular de manera racional els profits i costos que es deriven de l'acció, o bé actuen per la gratificació personal i emotiva que es deriva de la mateixa.

"Jo crec que falta una mica l'esperit de rebel·lió perquè vale que per canviar les coses, potser s'han d'anar canviant de mica en mica, però en general falta això perquè és això..."

⁴ Aquest punt es desenvoluparà més extensament en l'apartat 5.4.de l'informe.

lo de l'informe Bricall, doncs a veure, canvien les taxes, et treuen les beques, enlloc de beques et donen préstecs, jo això ho trobo molt fort i la gent... vam anar a la manifestació i vam sortir de l'Autònoma i considero que érem molt pocs, molt pocs i això ho trobo molt fort, i potser no canviarà res, però jo tenia la necessitat d'anar allà i és igual, fer-me sentir, i potser no canviarà res però aquesta necessitat li falta a moltíssima gent, vull dir, aquest dir "ep! Que estic aquí, escolteu-me!", que no l'escoltaran i et tancaran les portes, no? però... jo trobo que falta això, que la gent "ah! Vaga vale... millor, ens quedem a casa i anem de festa i lo que sigui" vull dir que la majoria de gent pensa això i ni l'interessa perquè es fa la vaga, ni s'interessa per què és l'informe Bricall ni s'interessa per res, vas a la manifestació i veus a aquells quatre i això... jo crec que hi ha una desmotivació general" (Estudiant no associat)

4. L'especificitat de la Universitat

Tot el que s'ha comentat fins el moment és vàlid per explicar la participació en la universitat, ja que no és un àmbit independent de les dinàmiques socials, però al mateix temps la universitat és un àmbit social que té les seves característiques pròpies i aquestes influeixen en la participació dels estudiants.

4.1. Apunt descriptiu de l'estat de l'associacionisme en les universitats públiques catalanes

A tall d'introducció apuntarem les dades de les universitats públiques catalanes que poden ser més rellevants de cara a la participació a la universitat. Les dades són l'any de creació, el nombre d'estudiants matriculats del curs 1998-1999, la ubicació geogràfica i per últim el nombre d'associacions registrades (el que no vol dir que siguin associacions en actiu).

A Catalunya hi ha set universitats públiques: la Universitat de Barcelona (UB), la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), la Universitat Pompeu Fabra (UPF), la Universitat de Girona (UdG), la Universitat de Lleida (UdL) i la Universitat Rovira i Virgili (URV).

La UB és una de les universitats històriques de Catalunya, però podem dir que la seva activitat més recent s'inicia en la primera meitat del segle XIX. Durant el curs 1998-1999 s'hi van matricular 67.083 estudiants. Tots els centres de la UB es troben a la ciutat de Barcelona i Santa Coloma de Gramenet i compta amb 46 associacions registrades.

La UAB, fundada l'any 1968, s'ubica a Bellaterra i Sabadell i té centres adscrits a Barcelona, Manresa, Sant Cugat, Terrassa i Mollet del Vallès. Durant el curs 1998-1999 s'hi van matricular 38.590 estudiants i compta amb 63 associacions registrades.

La UPC inicia la seva activitat al 1971 i té els seus centres a la ciutat de Barcelona, Manresa, Sant Cugat, Sant Just Desvern, Terrassa, Vilanova i la Geltrú, Canet de Mar,

Igualada i Mataró. El curs 1998-1999 va tenir 36.997 estudiants matriculats i compta amb 205 associacions registrades.

La UPF es crea l'any 1990, s'ubica a Barcelona, Manresa, Mataró i Calella. Durant el curs 1998-1999 es van matricular 8.703 estudiants i té 20 associacions registrades.

La UdG inicia la seva activitat actual l'any 1991, s'ubica geogràficament a Girona, Barcelona i Sant Feliu de Guíxols. El curs 1998-1999 va tenir un total de 13.087 alumnes i compta amb 24 associacions registrades.

L'actual UdL és del 1991 i els seus centres es troben a Lleida, Cervera, La Seu d'Urgell i Manresa. Durant el curs 1998-1999 es van matricular 11.363 estudiants i té 26 associacions registrades.

La URV es crea al 1991 i té els seus centres a Tarragona, Reus, Tortosa i El Vendrell. En el curs 1998-1999 va tenir un total de 12.744 estudiants i té aproximadament 15 associacions registrades.

Hi ha universitats que porten molt de temps mantenint una activitat docent de manera continuada, mentre que la UdG, la UdL i la URV es reconeixen com universitats públiques l'any 1991 i la UPF es crea l'any 1990. Òbviament aquest fet incideix en la tradició associativa i participativa de cada universitat en tant que en les universitats de nova creació, els esforços dels primers anys es concentren en organitzar el funcionament docent, acadèmic i administratiu de la universitat, relegant a un segon pla el foment de la participació associativa.

"Aquesta universitat, com a universitat funciona des del 92, i per tant abans era una delegació de la Universitat de Barcelona o de la Politècnica segons els centres, aleshores al 92 es va crear la universitat i es van ajuntar totes les delegacions d'universitats diverses que hi havia aquí i es va fer. Per tant vull dir que la política com a Universitat ve del 92 i jo diria que entre el 92 i el 96 pràcticament, tot l'esforç polític de la universitat es va centrar en el que serien les coses més elementals, és a dir, organitzar que funcioni la docència, organitzar la manera d'organitzar la docència, la part de gestió acadèmica, dels expedients, de tot aquest tipus de coses bàsiques i després tots els temes de recerca." (Institució universitària)

La relativa joventut d'aquestes universitats incideix tant en les polítiques de foment de l'associacionisme com en la tradició associativa de les mateixes i les seves dinàmiques socials.

La ubicació dels centres de les universitats és un altre dels condicionants del context que incideix en l'exercici de les responsabilitats dels representants. Per exemple, si els centres de una universitat es troben molt dispersos geogràficament, els representants dels estudiants s'han de desplaçar per assistir als òrgans de govern de la universitat.

"Clar, un estudiant que és presenta al Claustre ha d'agafar el cotxe o el tren i venir a Claustre a Barcelona, i l'estudiant que és de Vilanova i la Geltrú si surt claustral a de venir cap aquí, i el del Baix Llobregat també s'ha de desplaçar. Per tant això ja és un inconvenient." (Institució universitària)

La dispersió geogràfica dels centres també afecta en la capacitat de les associacions per incidir de manera global en tota la població universitària i transcendir dels centres d'on sorgeix la iniciativa. En aquest sentit, alguns estudiants manifesten que la concentració dels centres en un campus afavoreix la participació associativa.

"El fet que tot estigui en un mateix campus fa que en un moment pugués baixar al teu local, trobar els teus amics, en una hora lliure..." (Estudiant associat)

L'existència d'un campus pot afavorir la interrelació dels estudiants i pot facilitar l'associacionisme però no garanteix que hi hagi més relació entre els estudiants de diferents facultats.

"En teoria ho tenim molt fàcil per donar-nos a conèixer, però no sé, s'hauria de parlar molt, per què, com és possible que estem tots junts aquí, però sembla que encara així tenim les barreres al cap, no són parets de veritat, però hi ha una part fictícia entre cada facultat." (Estudiant associat)

Per últim, considerem que **una de les formes més importants de participació universitària és l'associacionisme**, per tant, el tipus i la quantitat d'associacions que hi ha en les universitats és un bon indicador de la participació dels estudiants en les universitats. Tot i així, cal tenir present que no totes les associacions registrades són associacions actives. En el món universitari quan una associació deixa d'existir normalment ningú ho notifica al registre d'entitats de la universitat. Per tant, des de la institució universitària hi ha grans dificultats per conèixer les associacions que realment estan en actiu.

La taula de la pàgina 27 mostra les diferents tipologies d'associacions existents en funció dels objectius de les mateixes. El nombre d'associacions que es mostra per les

diferents universitats són aquelles que creiem que són actives, ja sigui perquè tenen una pàgina web, perquè han demanat subvencions o bé perquè la institució universitària ha confirmat la seva existència.

Podem afirmar que el nombre d'associacions que apareixen en la taula són associacions actives, però el que no podem afirmar és si són totes les associacions actives de l'àmbit universitari.

En aquest sentit, el cas més extrem és la UPC⁵, on hi ha 205 associacions registrades de les quals 30 podem afirmar que són actives perquè tenen una pàgina web pròpia. Per tant, el marge d'error oscil·la entre un mínim de 30 actives i un màxim de 205.

Difícilment des de la institució universitària es poden conèixer totes les associacions actives d'una universitat, perquè aquestes no es donen de baixa del registre quan deixen de funcionar. L'únic indicador d'activitat de les associacions és la sol·licitud de subvencions i no totes les associacions en demanen. Per tant la taula mostra unes xifres molt orientatives.

Universitat	Tipus d'associació segons el seu àmbit d'actuació					
	Sindicat General	Àmbit cultural i esportiu	Àmbit d'intervenció social	Representació i/o activitats de l'àmbit d'estudi	Total	%
UB	3	21	5	17	46	20,4
UAB	7	24	15	17	63	28,0
UPC	7	15	2	6	30	13,3
UPF	4	7	5	4	20	8,8
UdG	2	6	5	11	24	10,6
UdL	4	17	3	3	27	12,0
URV	3	6	2	4	15	6,6
Total	30	96	37	62	225	100
%	13,3	42,6	16,4	27,5	100	

Explicació de les categories amb les que hem classificat les associacions:

Sindicat General: Associacions que tenen com a objectiu principal la representació dels estudiants en la seva globalitat. És a dir, tenen vocació de representar tots els i les estudiants sense distingir el centre al qual pertanyen.

⁵ En el moment de la redacció de l'informe la UPC està actualitzant les dades de les associacions actives.

Associacions d'àmbit cultural i esportiu: Associacions que tenen com a objectiu principal el foment d'una activitat cultural, o la pràctica d'un esport, o bé la promoció del coneixement.

Associacions d'àmbit d'intervenció social: Associacions que tenen com a objectiu principal l'ajuda social d'algun col·lectiu específic, o el foment de la conscienciació social, el debat i la reflexió sobre temes d'interès general.

Associacions de representació i/o d'activitats específiques de l'àmbit d'estudi: Associacions que tenen com a objectiu principal representar els estudiants vinculats al seu àmbit d'estudi, fomentar el coneixement de temàtiques concretes vinculades als seus estudis o promoure la sortida professional dels estudiants vinculats al seu àmbit d'estudi.

4.2. La vida a la universitat i la participació

Considerem que és necessari fer algunes observacions sobre aquelles qüestions concretes de la vida universitària que influeixen en la participació en la mateixa.

Una de les especificitats més rellevants de la universitat és que la condició d'estudiant és temporal i això influeix en la participació associativa en la universitat.

"Se senten estudiants, és a dir, una persona que està de pas, tampoc s'acaben d'involucrar gaire, ells prefereixen fer la seva carrera i treure bona nota, la millor possible per trobar la millor feina possible, aquest crec que és un discurs que crec que porten al cap (...)" (Institució universitària)

Hi ha estudiants que tot i estar de manera temporal a la universitat s'impliquen en la vida associativa de la mateixa, però tot i així, com és lògic, quan acaben els estudis normalment abandonen l'associació. Per tant, la vida associativa universitària es veu afectada per la temporalitat de la condició d'estudiant. A les associacions universitàries hi ha un elevat grau de renovació dels seus membres i una pèrdua important de l'experiència adquirida de l'associació quan no hi ha una transmissió de coneixements entre els membres que deixen l'associació i les persones que s'incorporen de nou.

"A nivell de la universitat jo crec que les associacions tenen el problema de la temporalitat de l'universitari, no? Tu quan entres a participar a una associació en un projecte, com per exemple els de cooperació internacional, pots entrar a participar i fer un treball participatiu i tot però tres anys com a màxim, no? Aleshores tot el nivell d'experiència, ni que sigui a nivell d'experiència de burocràcia administrativa d'aquí la universitat... és a dir, com es reben aquí les subvencions i totes aquestes històries. Aquesta informació es va perdent, aleshores a la hora de portar projectes de més abast, o a més llarg plaç és impossible, et trobes truncat en el tema de que bé, t'acostumes a que bé... hi hagi dos tres persones més responsables, o que controlen més el tema, o que participen en associacions polítiques i saben millor com funciona el tema. Aleshores quan aquestes persones deixen l'associació hi ha un daltabaix. Per què és això, per aprendre novament el que ja es donava per après, el que ja feien aquells tres "tios", tot això s'ha de tornar a aprendre des del principi." (Estudiant associat)

La renovació dels membres de les associacions sovint està vinculada als cursos acadèmics, a l'inici de curs és quan des de les associacions se sap amb quantes persones associades es pot comptar.

"Nosaltres fem una llista nova, per què no hi ha altes ni baixes, per què tu comences de nou cada any" (Estudiant associat)

Però els ritmes de la vida acadèmica afecten l'associacionisme per diverses raons. Com ja hem dit, la finalització dels estudis i dels cursos acadèmics generalment pot portar a l'abandonament de la participació associativa en el context universitari. Però el ritme acadèmic marcat per la periodicitat dels cursos i de les èpoques d'exàmens també marca la vida associativa de manera decisiva. La vida associativa es du a terme bàsicament durant els cursos acadèmics i es paralitza en èpoques de vacances i durant el període d'exàmens.

"Cuando claro estás en época de exámenes o tienes muchos trabajos, pues dices: ostras! Es que tengo tantas cosas, estoy tan agobiado que no puedo participar. Y claro hay épocas que estás peor, y épocas que estás mejor, o sea que claro depende mucho de la época en que te encuentres. Sobre todo en el calendario escolar, que claro, cuando estás en épocas que no tienes exámenes, pues la gente sí que se puede dedicar más pero, luego en exámenes nadie se quiere dedicar." (Persona associada)

Un altre condicionament del context que emmarca la vida associativa dels estudiants a la universitat són els horaris de classe. En moltes carreres es contempen les classes matí i tarda, pràctiques obligatòries, uns horaris que s'estableixen de manera quadrimestral i en alguns casos assistència "obligatòria" a classe.

Principalment el fet de tenir classes matí i tarda i el fet que a l'inici del curs els estudiants sovint no saben els horaris que tindran durant tot l'any, dificulta la possibilitat de planificar la seva participació en les associacions.

"El fet que no tinguis un horari fix des de l'inici del curs que sàpigués és allò que no et pots comprometre a vegades, perquè, o sigui, et poden arribar i dir aquesta setmana tens tota la setmana de pràctiques, llavors si realment estàs en una associació no et pots comprometre durant la setmana, i més si treballes, vull dir, que és això si ja tens matí i tarda, i encara que no tinguis matí i tarda però que ho tinguis així una mica provisional no et pots comprometre en un lloc" (Estudiant no associat)

"Yo creo que es también la falta de tiempo. Yo hago veterinaria y realmente estamos todo el día que si prácticas, que si clases con lo cual ¿cómo te vas a meter en una asociación?" (Estudiant no associat)

"També depèn de les carreres, a les carreres científiques són de matí classes i a les tardes pràctiques, i pràctiques obligatòries, i no busquis feina perquè les pràctiques són obligatòries i aquí ja et limiten. I clar, comprometre't no, vull dir, no et pots comprometre en res, en res. En principi has d'estar allà. Els científics estem molt estressats." (Estudiant no associat)

"Els plans d'estudi s'han reduït en temps però no en contingut, i la gent va molt pressionada, i això perjudica l'associacionisme de manera clara." (Estudiant associat)

4.3. La universitat com a espai d'educació en la participació

Com ja es va comentar en el marc conceptual, **s'aprèn a participar** i aquest aprenentatge esdevé en diferents àmbits de relació. Un d'aquest àmbits és la relació que s'estableix entre els estudiants, els professors i la matèria impartida. Sense entrar en la qualitat dels continguts acadèmics impartits en les universitats, hi ha un cert consens entre els estudiants sobre el fet que les classes magistrals desincentiven la participació en el propi àmbit docent. En les dinàmiques educatives que es generen en una aula juguen un paper fonamental tant els estudiants com el personal docent, per tant, si ja els primers manifesten certes reticències a la participació a classe es desincentiva encara més la participació amb les classes magistrals.

En aquest sentit, dins les aules, la dinàmica de classes magistrals, en les que un professor explica la matèria i els alumnes reben de manera passiva la informació, no fomenta una cultura participativa.

"Per no haver-hi no hi ha ni participació a la classe, que dius uuu... i parles i a sobre ets criticat... que dius home! Per favor! Que no estem a l'escola eh?... queestic a la Universitat, que he vingut a aprendre coses, no a escalfar cadires. He rebut moltes crítiques, aquest any ha estat una passada, una barbaritat, però és igual, si són feliços, que mengin perdissos, perquè jo ja acabo aquest any... però és que és molt trist... (...) En classes de literatura, ja em diràs tu a mi, que cony ha d'anar el professor a treure't el rotllo patatero, ell ho intenta però no hi ha manera... és que semblen monòlegs, tio, és veritat, però és molt trist que la gent arribi així, per això que volen anar-se a associar? si és que no... no arriben ja ni a parlar a classe (...) és com si la persona, ja no pogués optar... o sigui, ja no tingués aquesta opció de estar associat a res, perquè si ja no és capaç de dir: " ah! Doncs mira aquest poema...", és que només això, és que no es diu res, tothom així com... marcianitos" (Estudiant no associat)

Potser caldria plantejar-se que el foment de la participació passa per educar en la participació. **No s'aprèn a participar explicant-la sinó exercitant-la.** Per tant, considerem que en les aules s'hauria de formar participativament. Això vol dir, obrir espais de diàleg en igualtat de condicions entre alumnes i professors entorn a les matèries impartides.

D'altra banda, creiem que en la universitat s'està prioritant la formació de professionals en detriment de la formació integral de persones. Aquest fet pot estar relacionat amb la influència de l'individualisme competitiu imperant en la nostra societat. L'individualisme competitiu ha portat a una especialització dels continguts acadèmics que tenen com a objectiu la formació de bons professionals en detriment

d'una formació global de la persona que fomentaria un esperit crític, participatiu i implicat en l'entorn social.

"Els plans d'estudis són... diguéssim, totalment anti... fomenten un ensenyament totalment anticrític amb tot el que està passant, és l'especialització pura no un coneixement general dels que hauria de ser, un coneixement més general i de varis temes de la vida, avui en dia a un estudiant de dret si li preguntes que et faci una arrel quadrada se les veurà negres per fer-la, igual que si a un de matemàtiques li preguntes casi ve el que és la llei, i poder a penes t'ho dirà. Clar, aquest tipus d'ensenyament fomenta la desmobilització i la participació." (Estudiant associat)

En tot cas, si pretenem que la democràcia sigui quelcom més que anar a votar cada quatre anys, i que les persones tinguin un esperit democràtic cal educar en aquest sentit, tant en la universitat com fora d'ella. **Creiem que la "salut" de la democràcia passa per fomentar la participació dels individus en el seu entorn i l'esperit crític i de diàleg de les persones.**

4.4. L'imaginari de la universitat i la participació

El paper que cadascú atribueix a la universitat en la seva pròpia vida adquireix una especial importància en el fet de participar en la vida extra acadèmica de la mateixa.

Amb això volem dir que hi ha persones que consideren el seu pas per la universitat com un fi en ell mateix, és a dir, són uns anys de la vida dedicats a formar-se com a persones.

"Hi vaig venir a estudiar el que a mi m'agradava, a mi ja em van dir des de petit "estudia el que t'agradi perquè ja treballaràs del que puguis" i una mica ja m'ho vaig prendre així, la meua intenció era estudiar una cosa que m'agradés que em pogués enriquir com a persona i si em podia donar una sortida laboral millor que millor, perquè després he fet sociologia i molta sortida laboral no té, ja m'ho esperava però bueno..." (Estudiant associat)

Mentre que altres consideren el pas per la universitat com un mitjà en la seva vida per aconseguir un títol acadèmic que els pugui revertir de manera beneficiosa en la seva incorporació al mercat laboral. Òbviament, aquesta segona manera de viure la universitat està molt vinculada amb el context social d'individualisme i competitivitat que origina el sistema de mercat capitalista.

"L'estudiant d'avui en dia és un estudiant que va molt dirigit a treure la carrera, treure bona nota, i trobar una feina lo millor... o més ben pagada possible i lo més còmode i agradable possible, i això es veu en el tema participació en la vida universitària," (Institució universitària)

"La mentalidad de ahora es ir a la universidad para conseguir un empleo, cosa que no casi siempre es posible, que no se cumpla al cien por cien las expectativas, entonces, ese conseguir empleo... es acabar la carrera para conseguir un empleo implica un espíritu de competencia tan malsano, tan malsano... que se contagió en todo, se contagió en los planes de estudio" (Estudiant associat)

El significat que té la universitat per l'estudiant està relacionat amb com és l'accés a la mateixa. El fet d'anar a la universitat és una opció voluntària però que en molts casos no ve precedida d'una tria conscient d'alternatives viables i sovint els estudis als que s'accedeix no són els més desitjats.

"Aquí a vegades es parla molt entre nosaltres mateixos, de que l'estudiant passa molt de tot i va a estudiar i punt... jo a vegades no estic tant d'acord, perquè, en tot cas, ni és del

tot explícit ni conscient... si es fa això és perquè... penso que l'estudiant mitjà estudia... que aquest és un inconvenient amb relació a lo que és la vida acadèmica, perquè ha arribat a l'edat en què li ha tocat estudiar perquè els seus pares han decidit que ha de continuar estudiant i amb el pitjor dels casos a lo millor, la selectivitat l'ha col·locat en un centre determinat... que no és una opció voluntària, és una opció voluntària, però perquè és la que toca, no?" (Institució universitària)

"Home, la primera motivació és anar a estudiar fora. Tampoc és una motivació, és el que has fet sempre, estudiar. Tens dues opcions: treballar o estudiar, jo prefereixo estudiar" (Estudiant no associat)

Com s'accedeix i quin significat té la universitat per l'estudiant influeix en el fet de participar en ella. Això es manifesta especialment en la participació en aquelles activitats i associacions pròpies de la universitat, és a dir, les que tenen com a objectiu principal la defensa dels interessos dels estudiants.

Estretament vinculat al sentit que té la universitat per l'estudiant hi ha el tema de la identificació amb la mateixa. En aquest sentit podem detectar diferents maneres de percebre la pròpia condició d'estudiant. Una persona es pot **sentir "universitària"**, o **"estudiant de la Universitat de Lleida"**, o **es pot identificar amb els estudis que realitza** ("jo faig medicina") o bé simplement sentir que està de pas per treure's un títol.

Sovint hem pogut observar que els estudiants s'identifiquen amb els estudis que realitzen. Creiem que això és un dels efectes de la formació que s'imparteix en la universitat que prioritza la formació especialitzada de professionals.

Aquesta identificació amb uns estudis concrets és excloent de la identificació amb altres estudis, i això afecta a la predisposició per associar-se en associacions d'àmbits temàtics que no pertanyen a la pròpia carrera.

D'altra banda, hi pot haver una elevada identificació amb la universitat que no comporti la participació en la mateixa quan els estudiants s'identifiquen de manera individual amb els estudis que realitzen de cara a la posterior incorporació al mercat laboral.

"La identificació dels estudiants amb la Universitat és molt alta, (...) una identificació amb la institució que diria que és important, i que no passa pels camins normals de representativitat sinó que és general. (...) Cada un s'identifica amb la universitat però no tenen aquesta sensació, aquesta sensibilitat, podríem dir, col·lectiva potser no hi és tant, és un a un en certa manera, perquè la prova és que si fos aquesta sensibilitat col·lectiva la representació i en les eleccions seria molt més massificada (...) La gent s'identifica amb la universitat amb la professió acadèmica" (Institució universitària)

4.5. La percepció de la universitat com a àmbit autònom de participació

Creiem que la percepció que els estudiants tenen de la universitat com un àmbit de participació concret i autònom condiciona la seva participació en aquesta. És a dir, en la mesura que els estudiants conceben o no la universitat com un espai autònom de participació, tendiran a considerar més o menys la participació en aquest àmbit.

En aquest sentit, podem afirmar que hi ha una manca de participació dels estudiants, si més no, en un dels mecanismes més formalitzats que hi ha: la participació dels estudiants en les eleccions on està en joc l'elecció dels seus representants en els òrgans de govern.

La següent taula mostra els índexs de participació en les eleccions als òrgans de govern de les universitats públiques catalanes.

Claustre de la Universitat			
Universitat	Cens Electoral	Nombre de vots	%Participació electoral
UAB (1999)	34.850	5.801	16,65%
UB (1999)	58.977	9.364	15,88%
UdG (1998)	11.393	1.868	16,40%
UdL (1998)	9.139	1.579	17,27%
UPC (1999)	29.157	1.921	6,58%
UPF (1999)	5.500	1.484	26,86%
URV	***	***	***
TOTAL	149.016	22.017	14,77%

Una de les raons que expliquen la baixa participació a les eleccions és el desconeixement de les possibilitats participatives de la universitat.

Sovint els estudiants manifesten la manca de coneixement del funcionament de la universitat i això està relacionat amb el baix índex de participació. El desconeixement arriba a ser absolut en la mesura que hi ha estudiants que no saben que hi ha eleccions als òrgans de govern i que ells poden participar-hi. I en els altres casos tot i conèixer l'existència d'eleccions no saben el motiu de les mateixes ni les qüestions que hi ha en joc.

"- Sí, vam anar a votar el que passa és que clar, no coneixes a ningú.

- No sabíem a qui votàvem.

Pregunta: No sabíeu a qui votàveu?

- No.

- N'haviem de votar tres, i ho feies pel nom: "mira aquest té el nom més català!", "va doncs aquest". Clar, com has de votar sí no? És que ningú ens va venir: "Heu de fer les votacions i són per això, això i això."

- A sí, ens van posar unes pancartes, no? Us en recordeu?

- Estava ple de papers de propaganda: "vota, no sé què..."

- "Vota", això ens deia, però no va venir ningú personalment. Hi havia això i prou." (Estudiants no associats)

"P:A veure, sabeu que hi ha associacions que es presenten a les eleccions del Claustre General, perquè a part dels diferents òrgans de les facultats després hi ha un claustre general, les coneixeu, no les coneixeu, sabeu quines associacions es presenten...)

TOTS: NO

- Ni flowers

- Arribar, arribar un dia fa un mes o dos... ah! Però hi ha eleccions? però eleccions de què?

- De què? De què?

- Em feia vergonya...

- Si bé, però és que com et vas assabentar? Jo em sembla perquè vaig veure una bústia...

- Sí, bé, hi havia unes urnes allà a la taula aquella...

- Però clar, et diuen "s'ha d'anar a votar", molt bé, et donen quatre noms i qui són aquests?

- Però a qui? I què?

- No saps ni qui són los candidatos

- Exacte!

- Al menys fer propaganda electoral.

- Propaganda

- És que no saps qui són!

- Però és que jo em vaig assabentar perquè vaig veure la urna perquè sinó ni me'n assabento que hi ha eleccions al Claustre, no se que... vaig arribar i "¿però això què és?" i fa quatre anys que estic aquí..." (Estudiants no associats)

Com es pot observar en les cites, hi ha votants potencials que desconeixen quin és el paper dels representants en els òrgans de govern, qui es presenta a les eleccions i quin "programa electoral" aporten. Per aquesta última raó molts dels estudiants no perceben diferències entre els candidats. Òbviament aquí es detecta una important manca de comunicació entre les associacions que es presenten a les eleccions i els estudiants.

A més, cal tenir en compte que els representants dels estudiants són també estudiants que a part de la seva vida acadèmica han de fer-se càrrec de l'activitat associativa i de representació, de manera que difícilment poden assumir també les tasques de difusió de la seva activitat com a representants.

"Ara amb l'estudiant ja "de a pie" aquí ja no hi arriben, per això tenen problemes a tancar llistes a vegades, els han d'anar a buscar un a un. Aquí ja no hi arriben, sembla com si hi

hagués un moment de dificultat en el procés de comunicació, en canvi en els altres nivells sí que va baixant la comunicació, hi ha un moment en que és perd. (...) Però captar gent per ells són unes hores de feina, moltes hores de feina, i hores de reunions i explicar les coses a la gent, i són estudiants de manera que ells connecten amb els seus equips de govern i amb els seus Consells de l'estudiantat, i això són moltes hores de reunió i de feina, i a partir d'aquí suposo que no veuen la possibilitat de dedicar-hi més temps perquè són estudiants" (Institució universitària)

Si hi ha un desconeixement general per part dels estudiants del funcionament de la universitat, i del paper de les associacions que es presenten a les eleccions, sembla lògic que els índexs de participació electoral siguin tan baixos.

D'altra banda, la percepció que tenen els estudiants dels representants i les associacions que es presenten a les eleccions no és excessivament positiva degut a que relacionen algunes associacions amb partits polítics externs a la universitat. Aquesta visió va en detriment de la percepció de la universitat com a espai autònom de participació.

"Em sembla que com són associacions que tenen relació amb altres..., altres... esferes polítiques per sobre el que sigui BEI, AEP, i tot això, ja reben subvencions per part dels partits polítics i coses d'aquestes, doncs em sembla que és com... com un parxe posat dintre la facultat per tenir una representació d'aquell partit polític amagat dintre d'un grup d'estudiants que reben una subvenció." (Estudiant associat)

Alguns estudiants perceben que allò que diferencia als sindicats d'estudiants són qüestions ideològiques que van més enllà de l'espai universitari i que no afecten als interessos concrets dels estudiants. Això provoca que aquests estudiants no participin en les eleccions.

D'altra banda, altres estudiants no perceben diferències entre els sindicats d'estudiants en la forma de defensar els seus interessos. Aleshores no troben sentit a que es presentin diferents alternatives en les eleccions, i per tant, tampoc voten.

La divisió existent entre les mateixes associacions també influeix negativament en la percepció externa de les mateixes i en els índexs de participació.

"Perdemos el tiempo desgraciadamente en pelearnos entre nosotros, y muchas veces estamos todos de acuerdo, me da mucha pena, estamos peleando por un puñetero día que se ha hecho una votación en la que va a votar un 5% de los estudiantes." (Estudiant associat)

El fet que el conflicte o la manifestació de postures confrontades es percebi negativament ho atribuïm a una **manca de cultura democràtica**. El debat i la confrontació o oposició entre opcions i perspectives diferents són un element fonamental de la participació democràtica, però en canvi es viuen de manera molt negativa.

Això està relacionat amb un context polític en el qual s'utilitza el debat per desqualificar a l'altre, i no per argumentar plantejaments polítics alternatius.

D'aquesta manera en la universitat els estudiants reproduïen el rebuig davant situacions de debat i confrontació entre les associacions que es presenten en les eleccions. Aquest rebuig a la confrontació desincentiva la participació.

Creiem que la manca de cultura del conflicte (i també democràtica) dels estudiants afecta a la pròpia dinàmica de les associacions. En el sentit que les associacions eviten mostrar el conflicte latent entre elles per evitar el rebuig entre els estudiants no associats. Així els estudiants no associats no perceben que hi hagi alternatives diferents entre ells.

D'altra banda, es detecta una manca de confiança sobre l'efectivitat del paper dels representants dels estudiants. Tot i que es valora positivament el seu paper es creu que no tenen capacitat efectiva per influir en decisions importants.

"Realment ni els conec, però crec que són una eina poc útil perquè no tenen tot el poder que haurien de tenir ni representen a tot el col·lectiu d'estudiants." (Estudiant no associat)

"I em sembla que la universitat al final acaba propiciant la manera més fàcil de participació, és a dir, la participació formal. (...) I aleshores, clar, a la universitat jo crec personalment que la participació interessa en un nivell... lògicament, en els consells d'estudi, i tal. Però clar, plantejar-se la qualitat del professorat, fins i tot la possibilitat de prioritzar docència davant d'investigació, per exemple, eh! Però a veure, "al tanto", tu creus que a l'Autònoma li interessa això? (...) I en canvi sembla com que això quedés com soterrat. Per exemple, tot el seu procés de privatització i tot això... Vull dir, a veure... quan una part important de la comunitat universitària com són els estudiants s'han plantejat entrar en aquests processos de gestió, no ja per informar, no, no, que s'estigui debatent i dirimint què es fa." (Estudiant associat)

En resum: el fet que els estudiants no tinguin clar el seu paper ni el dels representants en la universitat, la manca de comunicació entre uns i altres i la

percepció de que el paper dels representants és poc important a nivell decisorí, porta als estudiants a considerar la seva participació electoral com un acte estèril.

"El que passa és que també és veritat que hi ha molta "no participació" que tampoc és rebuig a la participació que finalment surt, simplement creuen que no els hi val la pena perquè total ja sortirà gent i ja els va bé com funcionen les coses. Vull dir, és més que res una manca de consciència del que significa i... o pot ser un desconeixement o un desinterès per tota la gamma d'interaccions que et portaria a obrir aquest àmbit de participació política dintre la universitat. Jo crec que gran part de l'estudiant universitari la participació política no la veu clara enlloc, a cap nivell, i no la veu clara perquè no creu que realment pugui participar-hi. És a dir, que serà una ficció la participació, les coses funcionen igual tant si participo com si no participo, el món ja està fet, les coses ja funcionen." (Institució universitària)

Amb l'objectiu de fer més viable la representació dels estudiants en els òrgans de govern, des de la institució universitària es comença a plantejar la necessitat de reestructurar el sistema de representació dels estudiants.

"Els estudiants han d'anar a totes les comissions delegades. Vale. Tu veus que no hi van, però després mires l'ordre del dia d'aquelles comissions delegades i bueno... a veure... entremig hi ha professors i gent que discuteixen que no sé què... que discuteixen en coses que tenen a veure amb la seva permanència vital en la institució. Però un estudiant que hi està aquí quatre anys, escolta, no li importa si mana un o mana un altre en un departament, m'entens? Si un àrea de coneixement reivindica una assignatura o no la reivindica. L'estudiant el que li interessa és tenir una bona docència." (Institució universitària)

4.6. Les polítiques de foment de la participació i l'associacionisme i les seves implicacions.

Es poden distingir tres grans àmbits de foment de la participació estudiantil a la universitat promoguts des de la institució. Un primer àmbit d'actuació seria el dirigit a tota la població universitària, un segon dirigit a l'organització del voluntariat i un tercer àmbit d'actuació és el que fomenta l'associacionisme.

4.6.1. Actuacions pel foment del coneixement de la universitat

Les actuacions dirigides a tota la població universitària, sense realitzar distincions, estan orientades a donar a conèixer la universitat i el seu funcionament. En aquest sentit, la UPC té un programa d'acollida als estudiants nous anomenat "Mòdul Zero" en el qual s'explica el funcionament de la universitat durant el primer trimestre. Per aquest curs es concedeixen crèdits de lliure elecció. En aquesta activitat s'informa sobre tot allò que afecta i pot interessar a l'estudiant en la seva vida acadèmica (per exemple, l'ús de la biblioteca), però també se'ls informa de l'organització interna de la universitat i les possibilitats de participació en la mateixa.

Al marge d'aquest tipus d'actuació concreta, pràcticament totes les universitats públiques catalanes editen publicacions per difondre les activitats extracadèmiques que es realitzen en el marc de la universitat. Per exemple xerrades, conferències, cicles de cinema, etc.

4.6.2. Polítiques d'organització i foment del voluntariat

En les polítiques d'organització i foment del voluntariat es distingeixen tres grans tendències. Per una banda, trobem que hi ha universitats que canalitzen les demandes de voluntariat cap a entitats externes a la universitat com per exemple l'INCAVOL.

Una altra possibilitat que trobem són aquelles universitats que gestionen, programen i orienten les activitats dels voluntaris a través d'entitats sense ànim de lucre vinculades

a la universitat. Sovint les activitats que es programen pels voluntaris són de caire socioassistencial.

Aquestes activitats es poden desenvolupar per ajudar a altres estudiants universitaris (com per exemple el programa PIUNER que es centra en donar suport i acompanyament als estudiants discapacitats de la UAB) o poden ser activitats d'ajuda a persones alienes a la universitat (com per exemple el Programa de Voluntariat de Presons de la UAB).

Una tercera possibilitat són aquelles universitats que tot i no tenir un servei que aglutini totes les demandes de voluntariat, sí que organitzen programes específics per atendre necessitats pròpies de la universitat. Per exemple el programa "matrícula en paral·lel" de la UB, programa en el qual un estudiant acompanya a un company discapacitat al llarg d'un curs acadèmic.

Al marge de la forma de gestionar el voluntariat, hi ha universitats que no fomenten el voluntariat i no realitzen cap actuació en aquest sentit i n'hi ha que fan un gran esforç de promoció del voluntariat. En aquest sentit, hi ha universitats que donen la possibilitat de manifestar l'interès per algun programa de voluntariat en la mateixa matrícula d'inscripció dels cursos acadèmics. D'aquesta manera, les dades personals dels estudiants que es mostren interessats passen a formar part d'una base de dades que utilitzen els programes i les associacions de voluntaris.

Ara com ara s'ha limitat el terme voluntariat a un sol tipus de participació voluntària, hem de tenir en compte que la participació associativa també se la pot catalogar de "voluntària". Per tant, és important observar quin és el matis que introdueix aquest nou concepte reduït de voluntariat.

En primer lloc, són activitats que tenen com a objectiu el benestar de terceres persones. Aquest fet per si sol no el distingiria de l'associacionisme, però sí l'organització interna de l'activitat i el poder de decisió en la mateixa que tenen les persones que la realitzen. El voluntari no pot decidir en la gestió de l'entitat o del programa en el marc del qual realitza la seva activitat, ni pot introduir grans canvis en l'activitat, ja que aquesta va determinada pel programa o l'entitat gestora.

"Jo crec que amb això del voluntariat, s'ha fet una mica de demagògia perquè sembla un descobriment modern i jo parteixo de la base que feina voluntària s'ha fet tota la vida per molts mecanismes, no?. Per molts mecanismes associatius de la vida civil que va des de dedicar hores en associacions culturals, en associacions de veïns o en trenta mil coses. El treball voluntari fet per motius més o menys de sensibilitat social s'ha fet tota la vida i sembla que d'alguna manera pot donar la sensació que això del voluntariat pot semblar una cosa nova que s'ha inventat l'Administració per donar sortida a la gent que no sap en què i com pot ajudar. En aquest sentit hi ha com una mena de..., és a dir, en aquest sentit sembla com si es volgués marcar uns canals molt establerts de voluntariat perquè la gent fos incapaç de trobar-se els seus propis canals i a més amb una utilització molt demagògica després de les coses que es fan. Ara això és una cosa, per tant jo diria que en essència no tindria perquè ser diferent el voluntariat de l'associacionisme, segurament el que acaba passant és que el voluntariat ha acabat anant a parar, o ha canalitzat a gent que segurament no ha tingut les condicions o la disposició d'associar-se, és a dir que acaba arreplegant una mica o agrupant a persones per lliure que no han donat el pas de dir "Bueno, jo voldria fer coses en aquest àmbit, valg a buscar algú que n'estigui fent" sinó que diu "què haig de fer? O què puc fer?" (Institució universitària)

"Clar la gent que vol entrar a treballar o els voluntaris que volen implicar-se o portar un projecte que és seu es troben amb això. Que arriben els i donen els cartells i "ajuda'm a penjar-los" i amb quatre dies desapareixen. Clar, és molt important per una associació de voluntaris deixar participar els voluntaris en la decisió." (Estudiant associat)

En tot cas, sembla lògic que en un context social on impera l'individualisme, tingui una bona acollida aquesta forma d'organitzar les activitats voluntàries. Com ja hem dit anteriorment, l'individualisme no exclou l'altruisme sinó que exclou l'acció col·lectiva, **acció col·lectiva entesa no com el fet d'actuar junts sinó com el fet de decidir plegats**. Aquest marc de decisió conjunta estaria estretament vinculat a una cultura participativa, on hi ha espai per a la crítica i el debat, espai que no té cabuda en el voluntariat.

"Jo personalment, això ja és una opinió personal, eh? Crec, crec, a veure, jo no sóc especialista en el tema, crec que el voluntariat amb incentius no tindrà diguéssim... no sé com dir-te... allò òptim, lo altre ja no ho sé, però lo òptim seria realment que les accions aquestes voluntàries, que si tu vols detecten mancances de la societat que convindria atendre, les genuïnes serien les que quan anés al darrera... hi hagués una associació de persones que actuen amb una certa autonomia, i per tant, d'una manera relativament crítica podríem dir, és a dir, buscant un model de societat determinat que és el que fa que la gent s'agrupi. És on realment crec que seria òptim el voluntariat, em sembla, no? I això seria òptim." (Institució universitària)

El voluntariat no es planteja grans objectius de transformació social sinó petites accions concretes que fàcilment poden ser efectives, és a dir, l'esforç va dirigit a pal·liar els efectes d'una situació social però no planteja incidir en les causes. Això encaixa perfectament amb l'imaginari bastant estès entre els joves que perceben que la transformació de les coses importants no està a l'abast de l'acció col·lectiva.

4.6.3. Polítiques de suport i foment de l'associacionisme

El tercer àmbit d'actuació de la institució universitària és el suport i foment de l'associacionisme. La manera més habitual de donar suport a l'associacionisme universitari és a través de les **subvencions** econòmiques per activitats associatives, (com, per exemple, la representació dels estudiants) a través del **suport logistic** (com la cessió de locals i material -ordinadors, telèfon...-) i a través de la **difusió** de les activitats i de les entitats.

En la gran majoria d'associacions universitàries els membres associats no paguen cap tipus de quota a l'entitat. Per tant, sovint l'únic ingrés econòmic de l'entitat és la subvenció. Això genera una forta dependència de la institució.

"És molt important, molt important, la resposta del Rectorat. Clar, normalment quan el local és del Rectorat, perquè el local ens el posa el Rectorat... perquè la subvenció ve diguéssim des del Rectorat. Això és... per mi és el problema principal aquí." (Estudiant associat)

Un dels efectes no desitjats més evidents de la dependència econòmica és la competència que s'estableix entre les associacions per aconseguir uns recursos econòmics que són escassos. Sovint la concessió de subvencions es veu com un greuge comparatiu.

Altres maneres de potenciar l'associacionisme és amb el **suport de tècnics** (objectors, personal contractat i becaris) i amb la **concessió de crèdits de lliure elecció** per a la realització d'activitats en el marc de les associacions.

El suport tècnic a associacions és un tema que genera un debat intern en el món associatiu respecte a la tensió entre efectivitat de l'associació i poder de decisió dels seus membres. Quan en una associació hi ha tècnics hi ha el perill que la presa de decisions tècniques no sigui fruit de la decisió de tots els membres de l'associació. La situació de perill s'agreuja quan el tècnic no depèn directament de l'associació sinó que depèn de la institució universitària.

En aquest punt es planteja el **debat entre la tecnocràcia i la democràcia**, es planteja la dicotomia entre l'efectivitat i la presa de decisions col·lectiva. El fet que hi hagi activitats que requereixen un cert coneixement tècnic no vol dir necessàriament que

les decisions les prengui el tècnic, ja que aquest pot posar els seus coneixement a la disposició dels membres de l'associació, i que siguin ells els que prenguin les decisions. El problema es planteja quan es pretén "tecnificar" molt les decisions deixant-les en mans dels tècnics, sota el pretext que es requereix un coneixement especialitzat del tema.

La **concessió de crèdits** és un altre dels temes de debat tant en la institució universitària com en el món associatiu de la universitat. En la institució universitària no hi ha unanimitat, ja que hi ha universitats en les que es concedeixen crèdits per l'assistència a activitats associatives i n'hi ha d'altres que només concedeixen crèdits quan les activitats de l'associació són de caire acadèmic. Darrera d'aquest plantejament hi ha dues concepcions diferents del paper de la universitat en la formació dels estudiants. Una concepció més àmplia on els continguts que tradicionalment no han estat acadèmics es consideren formació i una concepció més restringida a l'àmbit acadèmic.

Entre els estudiants tampoc hi ha unanimitat. Una part hi està en contra perquè considera que l'atorgament d'incentius com els crèdits desvirtua l'esperit associatiu. Mentre que una altra part hi està a favor en valorar-los com una via de foment de l'associacionisme.

"Dubtàvem de si havíem de demanar el reconeixement amb crèdits o no. Hi havia evidentment una vessant positiva, que és que nosaltres creiem que això, perquè tingués el reconeixement que havia de tenir, doncs creiem que és una activitat realment molt pedagògica i tal, hauria de tenir uns crèdits, però per l'altra, ens feia por, que això es convertís en un grup que vingués molta gent a la recerca del crèdit." (Tècnic associat)

Pregunta. Tu creus que és positiu donar crèdits perquè incentivi? "Sí, sí molt positiu. Molt, perquè incentivarà bastant. A més, qualsevol persona que vulgui apuntar-se aquí per lo dels crèdits i l'expliques cada mes que farà i les possibilitats que pot treure de fer viatges i tal, home, la gent s'hi llançarà, hi haurà patades per entrar aquí, com hi han ara per fer l'objecció." (Estudiant associat)

"Bé, joestic en una associació i t'interessa que la gent vingui, que la gent s'associï, que vegi lo que estàs fent, i així, però si tens gent a dins que no fa res, vulguis o no, et pica, vull dir, et sap greu i a més a més, estàs desmotivant a la persona que està motivada en certa manera, perquè si ella no fa res, no ve, i no, no... val més que no hi sigui, no no és que val més que no hi sigui, interessa que vingui gent però gent motivada, perquè sinó ve motivada tampoc no fa res, no mou res, l'un per l'altre, saps? És millor dues persones i motivades que moguin altra gent que 50.000 i que no sàpiguem que fer o no tinguin ganes de fer res i simplement entrin perquè "tinc 15 crèdits i necessito 8 crèdits més". Ja perdria tot lo que és una associació, eh? Lo que diu ella ja se li hauria de canviar el nom" (Estudiant no associat)

4.7. El model associatiu de la UAB

Dediquem una especial atenció a la UAB perquè és l'espai universitari on s'ha dut a terme la major part del treball de camp. Tot i que molt bona part dels resultats de l'estudi són extensibles al context social i tota la comunitat universitària, hi ha determinades característiques de la UAB que cal analitzar de forma separada.

4.7.1. L'entorn de la UAB

El campus de la UAB s'ubica en el municipi de Bellaterra enmig d'un paratge natural que l'aïlla d'un entorn urbà. Aquest fet provoca que bona part dels estudiants visquin la UAB com un micromón aïllat, fins i tot s'arriba a percebre com una petita ciutat. Això facilita la identificació de l'estudiant amb la globalitat de la universitat més enllà de la seva pròpia facultat.

El Campus és un marc espacial que pot facilitar la interrelació d'estudiants de diferents facultats, però el fort component d'identificació dels estudiants amb la pròpia facultat i els seus estudis, que és excloent de les altres facultats i d'altres estudis, dificulta la participació conjunta d'estudiants de diferents facultats.

"Hi ha moltes diferències entre facultats. (...) jo sóc de lletres, hi ha moltes diferències, depèn de la carrera que escullis, doncs ja d'entrada, ja marques una mica la participació... depèn eh? Vull dir, que hi ha excepcions i casos, però vull dir bàsicament això, cada facultat marca molt el territori de la teva participació." (Estudiant no associat)

"Una buena cosa que tiene la Autónoma para fomentar... es el lugar, ser un campus. Estar allí, en medio de todo, y bueno... aislado también, aislado no, sí aislado geográficamente. Después, hay espacio, hay... hay instalaciones... hay medios para desarrollar el asociacionismo..." (Estudiant associat)

Un dels fets característics de la UAB és que pràcticament tots els seus estudiants s'han de desplaçar per anar a la universitat, ja que només una petita minoria resideix en la Vila Universitària del campus. Això és així perquè la universitat no està integrada en un nucli urbà. Aquest fet provoca que els mitjans de transport adquireixin una gran importància.

La UAB està molt ben comunicada amb mitjans de transports públics que connecten Barcelona i el Vallès Occidental (Sabadell, Terrassa, Sant Cugat...) però la comunicació en el territori és radial amb Barcelona. Per tant hi ha estudiants que han d'utilitzar més d'un mitjà de transport públic i han d'invertir molt de temps per arribar cada dia a la universitat. Òbviament, si els estudiants han d'invertir molt de temps en desplaçaments, els hi queda menys temps per realitzar activitats associatives.

"Jo crec que el lloc on vius condiciona molt la participació, a veure, jo també sóc de fora, i vinc cada dia, i vinc amb un transport públic que haig de fer transbord, haig d'agafar el tren, haig d'agafar el bus, tinc dues hores de camí, i després cada tarda treballo per pagar-me els viatges principalment, però jo si hi ha una manifestació vindré (...) o sigui, si fas una escala de valors, no... si fas una escala de valors em surt més a compte anar-me'n cap a casa que quedar-me aquí, si visqués aquí al costat i pogués venir amb bus o visqués a la Vila potser faria més coses o potser ,no això ja no ho se" (Estudiant no associat)

4.7.2. Número i tipologia d'associacions

No totes les associacions registrades a la UAB mantenen una activitat continuada, per tant hem pogut localitzar les associacions que en el moment de fer el treball de camp mantenen un cert grau d'activitat. És a dir, no podem afirmar si les associacions que no hem localitzat existeixen o no.

En el moment de realitzar el treball de camp, a la UAB vam detectar un total de 42 associacions actives de les quals es pot dir que no totes estan formades únicament i exclusiva per estudiants universitaris. De les 42 només 25 estan formades i gestionades únicament per estudiants.

D'aquestes 42 n'hi ha 8 formades per estudiants i altres membres de la comunitat universitària, es a dir, PAS (personal administratiu i de serveis), personal docent, becaris o personal tècnic contractat per la universitat.

També hem detectat 7 associacions que anomenen "mixtes no universitàries". Aquestes estan formades per estudiants de la universitat i persones alienes a la mateixa, és a dir, persones que mai han estat estudiants, ni personal docent, ni personal administratiu i de serveis.

Per últim cal destacar els casos singulars de dues associacions, una que està formada per estudiants, altres membres de la comunitat universitària i persones alienes a la universitat i una altra formada per personal docent i persones alienes a la universitat en la qual ha col·laborat de manera esporàdica i puntual algun estudiant universitari.

Ens ha semblat adient classificar les associacions en funció de la relació que tenen els seus membres amb la universitat per evidenciar que no totes les associacions estan formades majoritàriament per estudiants universitaris.

Destaquem aquest fet per posar de manifest que en aquelles associacions en les que la presència d'estudiants no és majoritària, són els associats no estudiants els que gestionen i prenen les decisions en l'associació. Així doncs, trobem un tipus d'associació on la possibilitat decisòria dels estudiants és molt limitada.

Un altre criteri pertinent per classificar les associacions és el tipus de relació que estableix l'associat/da amb les activitats de l'associació. Hi ha associats que única i exclusivament s'inscriuen a una associació per gaudir d'un servei (a partir d'ara en direm usuaris) i n'hi ha d'altres que s'associen per formar part d'un projecte associatiu (a partir d'ara en direm associat). Així, trobem que hi ha 10 associacions que estan formades majoritàriament per usuaris i 32 per persones que es co-responsabilitzen per dur a terme el projecte de l'associació.

En les associacions de serveis l'espai que es deixa a la participació de l'associat/da és la realització d'una activitat concreta o el fet de gaudir del servei. Per tant, la implicació de l'usuari en el projecte de l'associació és molt menor que en el cas de l'associat, ja que aquest últim té una major capacitat decisòria en la direcció i l'orientació dels objectius de l'associació.

L'existència d'aquestes associacions els membres de les quals tenen un perfil d'usuari, la podem relacionar amb els imaginaris de l'individualisme i l'acció col·lectiva plantejats anteriorment⁶. En aquest sentit, no ens trobem davant d'un moviment associatiu que fomenti l'acció col·lectiva (entesa com a decisió col·lectiva no només com actuació conjunta) sinó que és l'adaptació de la dinàmica individualista al món associatiu.

⁶ La dicotomia: individualisme – acció col·lectiva s'explica en l'apartat 3.3. Els valors i les actituds que emmarquen la participació.

4.7.3. Grau d'autonomia de les associacions respecte la institució

Aquest apartat es centra en observar els vincles que algunes associacions tenen amb la UAB. En aquest sentit hem distingit les associacions en funció del paper de la institució en l'associació: aquelles que la relació amb la institució es limita, bàsicament, a la dotació econòmica i de recursos, les que es caracteritzen per gaudir d'un tècnic universitari, i, per últim, les associacions que mantenen una estreta relació amb els programes de la Fundació Autònoma Solidària.

La majoria d'associacions es relacionen amb la institució universitària a través de la sol·licitud de subvencions i l'ús d'espais i serveis de la universitat. En aquests casos mantenen la relació pròpia entre associació i font de recursos. Aquestes associacions mantenen una relació bastant puntual amb la institució en el moment de sol·licitar la subvenció i en el moment de rebre-la, però també alhora d'organitzar actes puntuals a la universitat com la Festa de la UAB o la Jornada de Portes Obertes. Els representants d'aquestes associacions han manifestat mantenir una relació cordial i fluïda amb la institució.

D'altra banda, a partir del treball de camp s'ha posat de manifest que hi ha un tipus d'associacions que tenen un vincle amb la institució universitària que les fa singulars enfront de les anteriors. Són **associacions on hi ha un tècnic vinculat a la universitat**. El paper del tècnic és cabdal pel funcionament de l'associació, en tant que s'encarrega de la seva direcció.

Aquest tipus d'associació té una alta correlació amb aquelles els membres de les quals tenen un perfil d'usuaris, cosa que no vol dir que totes les associacions de serveis estiguin dirigides per tècnics.

"L'associació té en aquests moments, tal com està ara, un equip de direcció, que són, bàsicament, els professors dels tallers, i aleshores considerem associats la gent que s'ha apuntat en els cursos i tallers" (...) hi ha per un costat les decisions artístiques, és a dir, les decisions artístiques són, entre altres coses, per exemple, qui dona els tallers i quins títols, o quin tipus d'espectacle es farà,... Això està molt concentrat en la figura del director de l'Aula de Teatre que sóc jo. És a dir, jo decideixo qui seran els professors, i decideixo que aquests professors triaran ells l'espectacle que voldran fer. A nivell de decisions econòmiques, molt d'acord amb l'àmbit de promoció cultural, és a dir, el nostre pressupost ens l'assigna bàsicament Promoció Cultural" (...) l'Aula de Teatre, com que es nodreix, pel que fa a estudiants, de gent que hi pot passar com a molt cinc anys, cinc sis anys en el cas que duri més, però la majoria de gent, hi ha molts relleus, molts alts i

baixos, no es pot, cada any, canviar de tresorer, canviar,... no és massa eficaç." (...) "el tipus d'activitats requereixen un compromís per part de la gent, més enllà del compromís amb l'espectacle, estan molt en funció d'això, de la promoció de l'espectacle, o d'això, de feines que no són purament d'interpretació: muntatges, escenografies, vestuaris,... aleshores, cada taller s'organitza de la seva manera." (...) "jo en principi sóc el,... no sé com es diu oficialment, el president. Tots aquests càrrecs que els has d'omplir, oficials, vam voler garantir, per un costat, la vinculació amb Promoció Cultural, després, la vinculació amb un departament, és a dir, hi ha un professor, de filologia, que és vicepresident de l'Aula de Teatre, i que a nivell intern de l'Aula, nosaltres el tenim com a títol, com a càrrec, és el director acadèmic, per què jo sóc el director artístic. Vull dir que amb aquest tipus de càrrecs hem intentat, que hi hagués també,... d'aquests estudiants que fa més anys, que són els més veterans de l'Aula i que encara estan treballant i tal,... doncs encara tenen,... També un càrrec fins que hagin de marxar, i llavors els substituïrem." (Tècnic associat)

Per últim, trobem un altre tipus d'associacions que també té una singular vinculació a la institució: són les **associacions de voluntariat**. Aquestes són associacions que presenten les seves activitats de manera coordinada dins el marc de la Fundació Autònoma Solidària. Així, apareixen els programes propis de la Fundació i les activitats que organitzen les associacions de voluntaris.

D'altra banda les associacions de voluntariat es nodreixen de voluntaris de la base de dades de la Fundació Autònoma Solidària. És a dir, utilitzen la base de dades per posar-se en contacte amb els estudiants que han manifestat estar interessats en la temàtica de l'associació.

Aquestes associacions són autònomes, no formen part dels programes de voluntariat dirigits per la Fundació Autònoma Solidària, però estan relacionades amb la Fundació.

"El Voluntariat Lingüístic va néixer de l'impuls del Gabinet i de l'Oficina d'Afers Socials, no? Quan es va independitzar i va passar a ser AVL, nosaltres vam fer un conveni amb el Gabinet que encara el tenim i llavors no vam deixar de ser part d'un dels programes de l'Oficina del Voluntariat, simplement vol dir que ells fan difusió, que ens inclouen en la propaganda "ei, en quin programa voleu col·laborar", doncs també els i parlen teòricament del nostre, no? (...) Més que res nosaltres els utilitzem i ells ens utilitzen a nosaltres perquè llavors ells poden posar a la memòria doncs un fotiment de coses que..." (Estudiant associat)

4.7.4. Relació entre associacions

En aquest apartat mostrem quines són les relacions que mantenen les associacions de la UAB, i com això influeix en la participació dels estudiants.

Aspectes generals de les relacions de les associacions de la UAB

En termes generals, el tipus de relació majoritària entre les associacions de la UAB s'estableix de manera informal i a nivell personal. Només hi ha relacions formals a l'hora de fer projectes comuns de manera molt puntual.

Però podem distingir tres tipus d'associacions en funció de la seva vinculació amb altres entitats externes a la UAB. En primer lloc hi ha **associacions úniques de la UAB**, que, mantenen relacions amb altres associacions externes arrel de tractar temàtiques comunes.

En segon lloc hi ha associacions que estan presents en diferents universitats i àmbits educatius. En el cas de les **associacions interuniversitàries i d'àmbit estudiantil**, sembla obvi assenyalar que les actuacions d'aquestes entitats s'emmarquen en la línia d'objectius generals de l'entitat mare. És a dir, tot i tenir un ampli marge de decisió i actuació en la UAB, aquest sempre es troba dins dels objectius generals de l'entitat interuniversitària.

Per últim, hi ha **associacions externes a la UAB**, que tenen un espai d'activitat en la universitat, tenen una "delegació", per exemple, Moviment per la Pau, Veterinaris Sense Fronteres, etc.

Creiem que el grau de proximitat de l'estudiant a la presa de decisions de l'entitat influeix en les seves possibilitats participatives. La proximitat és major en les associacions interuniversitàries i les úniques de la UAB, mentre que és menor en el cas de les associacions externes que tenen una "delegació" en la universitat. Per tant, en les primeres els estudiants tenen més possibilitats de participar en la presa de decisions i implicar-se en el projecte associatiu.

Aspectes específics de la relació de les associacions que es presenten a les eleccions.

Hem considerat que les associacions que es presenten a les eleccions mereixen un tractament específic perquè les relacions que mantenen entre elles són un factor fonamental en la participació dels estudiants associats i no associats.

Les associacions que es presenten a les eleccions a la UAB mantenen relacions de competència entre elles. Aquesta competència no sempre és ben entesa pels estudiants no associats i en moltes ocasions desincentiva la participació electoral i desvirtua el seu paper. Els estudiants perceben les mateixes reivindicacions des de tots els grups però no veuen els matisos o les diferències entre ells.

"Em sembla molt lleig que les organitzacions que en teoria són d'esquerreres, i en teoria radicals d'esquerreres, siguin incapaces de muntar la plataforma conjuntament. A mi el moviment d'esquerreres d'aquí l'Autònoma em sembla molt (malament)... per reclamar tots el mateix. Que reivindicuin tots el mateix, i no discutir i discutir, i barallar-nos no porta a res. Segur que en els quatre punts bàsics estem d'acord. Jo crec que és el que realment s'hauria de fomentar a la universitat." (Estudiant associat)

Com ja s'ha comentat extensament en l'apartat 4.5⁷ creiem que el rebuig envers el debat i el conflicte és un símptoma de la manca de cultura democràtica. Els estudiants perceben el conflicte com a quelcom negatiu, no com un debat creatiu que contraposa alternatives viables. I els representants no contribueixen a millorar aquesta percepció quan es manifesta la baralla sense manifestar-se el contingut d'aquesta.

En aquest sentit, els estudiants no perceben que les associacions que es presenten a les eleccions plantegin alternatives clares i diferenciades envers la defensa dels seus interessos.

De la mateixa hi ha estudiants que creuen que els sindicats d'estudiants estan estretament relacionats als partits polítics.

"Resposta: Otro tema es que las demás asociaciones se lleven bien o mal, las ideologías políticas mandan.

Pregunta: Mandan?

Resposta: Mandan, mandan. Tu piensa, por ejemplo, aquí hay asociaciones que son pesolistas...

Pregunta: Cuáles?

(Senyala la gravadora dient que això no es pot dir en una entrevista gravada)

⁷ 4.5. La percepció de la universitat com a àmbit autònom de participació.

Pregunta: Aaaa, de acuerdo, no, no pasa nada.

Resposta: Te encuentras sindicatos estudiantiles que se presentan a las elecciones, y partidos políticos directos. Una relación directa. Izquierda, CIU, PSOE están, y en la Central está el Partido Popular. Aquí en la Autónoma no está, no como tal, pero sí funcionan.

Pregunta: Hay alguna relación, vaya.

Resposta: Sí siempre hay. Les interesa, y les interesa a los dos lados, a los dos sitios."
(Estudiant associat)

Creiem que l'opinió negativa que els estudiants tenen dels partits polítics desincentiva la participació electoral. I a més, els estudiants no perceben la relació entre la defensa dels seus interessos i que aquesta hagi d'estar vinculada a una ideologia política. Això creiem que manifesta la manca de coneixement dels estudiants sobre el funcionament de la universitat, perquè el govern de la universitat no es alià a postures polítiques.

Més enllà de la competència que es genera entre les entitats que es presenten a les eleccions, un altre eix de controvèrsia és la **dicotomia entre assemblees de facultat i sindicats d'estudiants**.

El debat que han manifestat els estudiants associats ha contraposat dues alternatives de funcionament i de participació entre les associacions i les assemblees⁸. El debat confronta la democràcia representativa a la democràcia directa. Un dels elements del debat és que les assemblees envien portaveus sense capacitat per prendre decisions als òrgans de govern. Mentre que les associacions tenen representants que poden decidir. Per tant, assemblees i sindicats d'estudiants confronten dos models de democràcia.

En el debat, el que està en joc és la representació externa d'ambdós models, ja que les diferències exposades no responen tant a la forma de prendre les decisions a l'interior de les entitats, perquè de fet, la majoria d'associacions funcionen de manera assembleària.

La principal diferència entre les assemblees i els sindicats d'estudiants és que les primeres delimiten el seu espai de participació a les facultats i després, es coordinen en una plataforma d'assemblees i funcionen amb un principi de democràcia directa sense cap més pressupòsit ideològic a priori. Mentre que els sindicats d'estudiants delimiten un espai ideològic i actuen de manera global en tota la universitat.

⁸ El funcionament intern dels dos models l'explicarem en el punt 5.2.2. El sistema de presa de decisions.

La confrontació de diferents alternatives entre les assemblees i els sindicats d'estudiants no és ben entesa per la majoria dels estudiants perquè no tenen clara la distinció entre uns i altres i les diferents possibilitats de funcionament. Això incideix negativament en la voluntat de participar dels estudiants no associats.

"El que aconseguim amb això és dividir-nos, enfrontar-nos i debilitar-nos (...) aquest debat em sembla que el que fa és paralitzar unes dinàmiques de la gent que vulgui dir alguna cosa i participar en política, per tant, les assemblees o el sistema de delegació només són un instrument per fer política i estar a l'abast de la gent que participa, que siguin més o menys útils només depèn de que les vulguin utilitzar i que els objectius siguin més importants que els instruments." (Estudiant associat)

Malgrat que l'enfrontament inhibeix la participació de bona part dels estudiants, les assemblees tenen una millor acollida entre alguns estudiants perquè es perceben més pròximes ja que el seu espai d'actuació és la facultat, realitzen moltes sessions informatives, i perquè no tenen les connotacions "polítiques" dels sindicats.

D'altra banda tot i que el funcionament de les assemblees és teòricament democràtic i universal, altres estudiants perceben que són grups tancats on la participació és molt restringida⁹.

⁹ En l'apartat 5 es desenvolupa més extensament aquest tema.

5. Influència del funcionament associatiu en la participació individual

En aquest punt de l'informe, i un cop vistes les particularitats de la UAB, tornem a una perspectiva més global per analitzar l'associacionisme en l'àmbit universitari. Especialment, ens centrarem en els diferents aspectes del funcionament associatiu, i com aquests influeixen en la participació associativa dels estudiants.

5.1. Condicionaments explícits i no explícits de l'accés a les associacions

Per condicionaments explícits, entenem els requisits bàsics establerts per formar part d'una associació. Mentre que per condicionaments no explícits entenem les barreres no explícites que obstaculitzen l'accés a les associacions i que són fruit de les dinàmiques socials.

Un dels **condicionaments explícits** per formar part de la majoria d'associacions a la universitat és ser estudiant universitari. Això que sembla una obvietat no ho és tant, perquè hi ha associacions que tot i trobar-se físicament en un àmbit universitari no estan formades únicament per estudiants.

A part d'aquesta condició prèvia, hi ha algunes associacions que estableixen requisits que s'han d'acomplir per poder formar-ne part. Aquests poden anar des de pagar una quota, que en la majoria dels casos de les associacions universitàries és molt simbòlica o inexistent, fins a formar part d'un col·lectiu específic (per exemple, ser discapacitat o pertànyer a una minoria ètnica).

"Tota persona estudiant amb necessitats especials pot assistir a les reunions, i tots tenen el mateix vot" (Estudiant associat)

Tot i que, les associacions normalment no posen traves a l'accés d'altres persones a l'entitat, hi ha **condicionaments no explícits**, fruit de dinàmiques socials, que dificulten l'accés.

Així, hi ha associacions formades per col·lectius específics obertes a integrar persones que no formen part del col·lectiu. Però la percepció externa de l'associació provoca

que els estudiants tot i que poden estar d'acord amb els objectius de l'associació, no se senten part del mateix i per tant, no hi prenen part.

"Què passa, que a priori no has d'ésser marica ni lesbiana per venir, però també el què veiem és que la gent s'ho pensa" (Estudiant associat)

"Quan ens vam plantejar tornar a obrir el DL, hi havia el tema d'homes sí, homes no, i això va ser l'única cosa que vam dir: "ai, què fem?". Al final vam dir que,...jo personalment crec amb el sí, i hi ha gent que diu que no, però com que cap home s'hi ha volgut ficar, doncs,...no ens ha suposat cap dilema, ni decisió ni res,...però estaria bé que un home volgués participar en un acte feminista." (Estudiant associat)

Un altre condicionant no explícit, però evident, és el fet d'haver de compartir els objectius i els continguts ideològics de l'associació per poder formar-ne part.

"Pregunta: Què creus que fa que una persona s'associï?

Resposta: Que estigui d'acord amb el què pensem i que després ho vegi en la pràctica." (Estudiant associat)

Per últim, un dels condicionaments no explícits que és especialment important i està molt més relacionat amb les dinàmiques socials que no pas l'anterior, és la **influència dels patrons culturals d'homes i dones en l'accés a les associacions**.

Considerem que la distribució d'homes i dones en àmbits de participació diferenciats és producte de la influència dels patrons socials de conducta que s'atribueixen a uns i altres. Així les dones han estat tradicionalment educades en un altruisme basat principalment en tasques relacionades amb l'assistència i cura d'altres persones. Per tant, hi ha una major predisposició de les dones a la participació en el voluntariat assistencial i d'ajuda a altres. Així trobem que la presència femenina és majoritària en associacions de voluntaris i en programes de voluntariat mentre la presència masculina és majoritària en les altres associacions.

"Jo crec que en les coses més d'assistència social sempre les dones han tingut aquest rol. Pot ser això explica la seva tendència en participar en certs àmbits. Al igual que hi ha més dones en carreres de lletres, doncs també participa en determinades associacions. La dona participa el que passa és que és poc visible. És poc visible per una raó molt evident, primera per què no hi ha gaires, segona per què quan hi són tampoc se la... a veure, per exemple, quantes figures històriques en el món han sigut dones?" (Estudiant associat)

Caldria plantejar-se fins a quin punt la incorporació de la dona en la participació pública està relacionada amb aquesta nova forma voluntària de participar en la vida pública que s'anomena "voluntariat".

"Jo crec que el fet de la incorporació de la dona al món associatiu està relacionat amb el creixement de ONG's. En ONG's estic molt convençut que la participació activa és molt més alta de les dones que dels homes." (Estudiant associat)

En canvi, els patrons culturals de la masculinitat giren entorn l'èxit laboral, social i personal. Per tant, el que es valora "d'allò masculí" és el triomf personal i la capacitat de "sortir en davant" en un marc de competència. Aquest fet no acaba d'encaixar amb la participació en tasques de voluntariat assistencial.

"Jo em plantejaria aleshores per què? Per què les dones sou... en les associacions, les voluntàries... tot i que hi ha voluntaris participatius homes. Per què la majoria són dones? Per què? I per què un noi no s'associa a Voluntaris pel Sahara?" (Estudiant associat)

"Los referentes masculinos que tienen los chavales en un voluntariado, son mínimos. O sea todos los referentes son femeninos, bueno y en las escuelas y en los institutos, es lo mismo, o sea, es un problemazo impresionante, no hay nadie en infantil" (Estudiant associat)

De la mateixa manera, els patrons socials atribuïts a homes i dones també influeixen en el fet que els homes s'associïn en associacions d'una determinada temàtica i les dones en unes altres. Per exemple, en associacions de música o de futbol la majoria són homes i en associacions de dansa la majoria són dones.

Cal insistir en el fet que estem parlant d'imaginari i de tendències socials, en cap cas estem fent referència a individus concrets, on intervenen molts altres factors de la vida personal.

5.2. Estructura de gestió interna de les associacions: Com el funcionament de les associacions influeix en les possibilitat de participació dels seus membres

En primer lloc, podem distingir tres nivells a l'hora d'analitzar el funcionament intern de les associacions: el funcionament prescrit, el funcionament acordat i el funcionament adquirit.

El **funcionament prescrit**, és aquell que s'estableix en els estatuts de l'associació. El **funcionament acordat** és aquell pactat entre tots els associats com a manera de funcionar, mentre que el **funcionament adquirit** és el producte de la pràctica del funcionament habitual.

Aquest tres nivell d'anàlisi del funcionament de les associacions no són excloents, sovint conviuen tots tres en la mateixa associació. En tot cas, allò interessant és observar com es combinen els tres nivells entre ells. Per exemple, en els casos en que els associats acorden funcionar d'una manera diferent de la prescrita, el funcionament prescrit quedarà relegat a "paper mullat". Per altra banda, si el funcionament adquirit distorsiona molt el funcionament prescrit i/o l'acordat entre els membres de l'associació, l'element explicatiu del funcionament el trobarem en els "viciis" i les "virtuts" del funcionament quotidià.

"Hi ha diverses formes d'explicar-ho, és com una empresa que té tres formes diferents de comptabilitat. L'oficial, l'acordada i la de veritat. Doncs la oficial, la que marca els estatuts com a entitat jurídica adscrita al registre, que mai funciona per què és molt burocràtica, llavors hi ha una altra forma, que diu que hem acordat que es faran assemblees i que cada setmana es reuneix la Junta Directiva de l'associació, que té veu i vot i pot venir qui vulgui de l'associació, amb veu però sense vot; a la realitat és que això com funciona és que aquí ve qui vol, és de l'associació o no, i té veu i vot. Això és quasi assembleari, en el sentit de que aquí pot venir qualsevol." (Estudiant associat)

El funcionament prescrit bàsic és aquell que trobem en els estatuts i els requisits legals. En aquest sentit, l'organigrama formal més habitual és el basat en una assemblea general de tots els socis. En l'assemblea es decideixen les línies d'actuació bàsiques de l'associació i la junta formada per un president, vice-president, secretari, tresorer i els vocals. Algunes d'elles també tenen comissions en les quals es distribueixen les tasques a fer.

Tota associació requereix un organigrama formal per constituir-se legalment com a tal, però sovint aquest no regeix el funcionament real de les associacions. De fet són molt poques les que segueixen l'organigrama formal establert en els seus estatuts. El funcionament adquirit és el que en últim terme delimita la participació dels membres de les associacions.

"És només, això dels càrrecs és una cosa merament formal, vull dir, perquè es necessita i pels estatuts de la Generalitat de Catalunya, et requereixen una sèrie de càrrecs, però, vaja, tothom és igual d'important, té la seva veu i el seu vot, és... val lo mateix que tot arreu." (Estudiant associat)

"En principi fem assemblea on es poden prendre decisions si hi ha 2/3 parts de o sé què, bla, bla, bla, bla,...realment, els que més activament estem a l'associació, que som els que estudiem aquí, i encara ens passem una mica per aquí, som els que prenem les decisions" (Estudiant associat)

5.2.1. El sistema de presa de decisions

En la forma de prendre les decisions hem distingit dos models de funcionament associatiu, un primer, el **funcionament assembleari**, i un segon, que seria el **funcionament jeràrquic**.

El **model assembleari** respon a una lògica horitzontal en la presa de decisions, qualsevol membre de l'associació té la mateixa capacitat per intervenir en l'elaboració de propostes i la presa de decisions. En aquest cas, la distribució formal dels càrrecs no intervé en el poder de decisió de cada membre.

"El coordinador de cada universitat no té més poder que els altres, és simplement anar allà perquè hi ha d'anar algú i no hi pot anar tothom, però aquí, vull dir, les coses es prenen totalment assembleàriament i normalment es decideix per consens." (Estudiant associat)

"L'assemblea és un espai de debat on les decisions es prenen per democràcia directa, l'altre opció és la democràcia representativa que és delegar la teva representació com a estudiant durant 2 anys a una gent, i les diferències són clares." (Estudiant associat)

"Funcionar per assemblea, o sigui, sigui a nivell d'associació o sigui a nivell de com funcionem nosaltres, trobo que permet posar sobre la taula tots els punts de vista de la gent interessada en temes de la universitat, perquè hi ha un interès també per part nostra en informar, amb obrir les assemblees a tothom, considerem que ha d'estar informada la gent (...) un sistema representatiu és diferent a un sistema assembleari per enfocament de base, si a veure, això és política bàsica, o sigui, la qüestió és que amb un sistema representatiu doncs tu delegates el teu parer, tu em dius precisament, que això va molt bé perquè els estudiants disposen de poc temps i d'alguna manera afavoreix" (Estudiant associat)

Algunes associacions i entre elles alguns sindicats d'estudiants també funcionen de forma assembleària a l'hora de prendre decisions internes. Tot i funcionar de manera assembleària, aquestes entitats tenen representants als òrgans de govern de la universitat, mentre que en les assemblees hi ha portaveus, cosa que planteja una certa incompatibilitat amb el sistema de presa de decisions en els òrgans de govern universitari. A la figura del portaveu no se li delega el poder de presa de decisions i qualsevol decisió l'ha de prendre l'assemblea i això genera una certa lentitud de funcionament.

"L'assembleari decideix cada vegada qui el representa en cada fet puntual i aleshores el mecanisme és molt lent. És molt lent perquè cada cop s'ha de decidir qui serà el representant per aquell tema, aleshores no hi ha agilitat, és una cosa complicadíssima això, i moltes vegades acaba essent, aquest sistema acaba absorbit per uns quants que fan i desfan, és el de sempre quan en realitat els assemblearis seria al revés totalment."
(Institució universitària)

D'altra banda hi ha altres associacions que funcionen amb un **model jeràrquic**, amb un organigrama i representants triats pels membres de l'associació. Aquestes associacions defensen la major operativitat del seu funcionament, ja que s'agilitza la presa de decisions. Consideren que no es perd en democràcia interna perquè s'admeten propostes de tots els associats i es prenen les decisions per majories o per consens.

"El que passa és que al tenir un organigrama fet i tenir uns estatuts quan s'han de legitimar segons quines coses, ja les coses estan més clarificades i potser no es presta a tants problemes interns com puguin tenir quan les decisions es prenen assembleàriament i consultant una qüestió de matis es perden hores discutint coses que, pels que tenen un organigrama clar i uns estatuts i un programa d'actuació doncs no. Jo la diferència la veig aquí." (Estudiant associat)

En el model jeràrquic la distribució del poder de decisió segueix una estructura piramidal. En aquest cas no tots el membres de l'associació tenen el mateix poder real per decidir.

En el funcionament jeràrquic podem distingir quatre dinàmiques diferents de presa de decisions. Una primera on pren les decisions un sol membre de l'associació o un grup molt reduït, sense contrastar la decisió amb els altres membres de l'associació. Aquesta dinàmica de funcionament és molt habitual en les associacions esportives.

"Bé, a veure... aquí clar... aquí a última hora... els clubs són unes de les institucions més antidemocràtiques que hi ha, i aquí al final, el president diu "aquí lo que diga yo y,..." això històricament s'ha arrossegat així, clubs, federacions, coses d'aquestes." (Estudiant associat)

"Senzillament, foto el que em dona la gana, per què els altres no ho volen fer, o ja els està bé com ho faig." (Estudiant associat)

Òbviament aquest tipus de funcionament no dona espai a cap tipus de participació dels membres de l'associació en la presa de decisions, tot i que participin en la realització d'activitats.

Hi ha una segona dinàmica en la qual és un nucli reduït d'individus el que defineix una única proposta possible sense alternativa que posteriorment aprovaran o no els altres membres de l'associació. En aquest cas, la participació en la presa de decisions de la majoria dels associats és molt limitada en la mesura que simplement és pot negar o confirmar la proposta.

La tercera dinàmica consisteix en què un nucli reduït d'individus planteja una sèrie de propostes possibles, que posteriorment es triaran entre tots els membres de l'associació. La capacitat de decisió dels membres de l'associació augmenta respecte el model anterior ja que poden escollir entre diferents propostes. Però en un i altre la majoria dels membres de l'associació no participa en l'elaboració de les propostes.

Per últim, el quart model de funcionament jeràrquic és aquell en el qual la majoria dels membres de l'associació participen en l'elaboració de propostes però en últim terme qui decideix quina proposta es tira endavant és un grup reduït de persones.

"Hi ha dos òrgans decisoris que funcionen de manera paral·lela, un seria l'assemblea d'associats on es fa i es recullen propostes i es participa en la definició de les activitats i l'assemblea o reunions dels diferents responsables de les àrees de treball. Un tercer nivell de decisió en l'entitat és el paper del Tècnic de Cultura de Cultura en viu, aquest en última instància és el que coordina a les entitats de Cultura en Viu, i valora i subvenciona o no els projectes de les entitats." (Estudiant associat)

La dicotomia entre un funcionament assembleari o jeràrquic, o dit d'una altra manera, de democràcia directa o representativa, és un debat que posa de manifest dos models d'acció col·lectiva i de participació diferenciats. Però independentment del fet que es delegui la presa de decisions a terceres persones o siguin tots els membres de

l'associació els que hi intervinguin, les decisions es prenen per majories sempre que el consens és inviable.

"El debat aquest entre representació i assamblerisme, no existeix, en realitat, les línies que separen l'assamblerisme de la representativitat, no existeix una línia divisòria clara (...) les assemblees a la pràctica funcionen com una associació, l'associació també admet propostes o les refusa, en tant que hi ha unes majories i unes minories, i les propostes passen o es queden sense més, i amb això s'assemblen molt les dues coses" (Estudiant associat)

L'estructura de presa de decisions de les associacions, ja sigui assembleària o jeràrquica, condiona la capacitat dels associats per prendre part de la mateixa. Considerem que la possibilitat de prendre part en les decisions de l'entitat pot fomentar la motivació per formar-ne part i implicar-se en l'associació. En el moment que les persones poden decidir "fan seu" el projecte de l'associació.

"Yo considero que la toma de decisiones es la parte, yo creo que de las partes más importantes de Aísec y de la asociación porque es lo que le da vida, si la gente aquí está es porque siente que puede tomar decisiones, si todo nos dijeran como hacerlo, yo creo que nadie se asomaría por esta puerta del Comité Local." (Estudiant associat)

Creiem que les dinàmiques que potencien el funcionament democràtic de les associacions contribueixen a fomentar una major participació i implicació dels associats en la seva entitat. Però el funcionament democràtic, més enllà de les declaracions de bones intencions, requereix tant de la voluntat dels membres més pròxims a la presa de decisions com de la implicació activa d'aquells que "deixen fer".

5.2.2. La distribució de tasques

Al marge de l'estructura de presa de decisions jeràrquica o assembleària, hi ha altres factors del funcionament habitual de les associacions que influeixen en la participació dels seus membres.

Així trobem com la distribució de tasques és un altre element que pot influenciar la manera de participar dels associats. Moltes associacions organitzen la feina en comissions de treball.

"No hi ha una jerarquització del poder, hi ha una distribució de tasques.(...) De comissions de treball hi ha dos tipus, unes que són de tipus tècnic que tracten temes de burocràcia en relació a la Universitat, temes de papers, subvencions etc...temes de que

no falti material, economia, etc. i altres que són temes específics de treball, que serien àrees sectorials, que tracten temes específics com podria ser el tema de la llengua i cultura catalana, tema laboral, tema internacionalista, hi ha una àrea antifeixista, bé, tot el que siguin temes sectorials. També hi ha les que porten la feina més del dia a dia, a vegades preparen activitats que no entren dins aquests temes i aleshores es munta una comissió per muntar específicament aquella activitat." (Estudiant associat)

Normalment la distribució de tasques entre els associats es fa en funció de quatre variables: **les necessitats de l'associació, les habilitats individuals dels seus membres i la disponibilitat i les preferències dels mateixos.**

Pràcticament la majoria d'associacions han de mantenir un funcionament mínim administratiu i burocràtic, tasques que necessàriament han de dur a terme alguns dels associats.

Les preferències dels associats per una tasca o una altra influeix en la distribució de les mateixes. L'activitat associativa és una activitat voluntària i aleshores es té molt en compte les preferències i afinitats de cada un dels membres de l'associació a l'hora de repartir la feina a fer.

Les habilitats personals dels membres de les associacions són un altre element que es té en consideració a l'hora de distribuir les tasques entre els associats.

"Van anar proposant qui havia de ser el president, qui el secretari, qui la gent que s'havia de presentar aquí, qui allà... qui ha d'anar a parlar amb el vicerector i en aquest cas em va tocar a mi... no sé què dir-te, tu mateix veus fins a quin punt una persona té un perfil més adient per les accions que toquin." (Estudiant associat)

Per últim, la disponibilitat per participar dels associats, tant en termes objectius com és la disponibilitat de temps, com en termes subjectius en tant que tenir la voluntat de fer aquella activitat, influeix en la distribució de tasques en el marc de les associacions.

"En la Universitat depèn de com et posin els horaris, si tens treballs, si no en tens, si estàs treballant i estudiant, si t'han deixat a l'atur, perquè el nivell d'implicació varia segons aquests barems, el que passa és que hi ha gent que ja sigui perquè porta més temps o té més per la mà tot el que és la feina de l'associació, o gent que decideix implicar-se més, hi ha diferents nivells d'implicació que depèn d'aquests factors que serien més externs, conjunturals de la disponibilitat que tu tinguis." (Estudiant associat)

"Que per molt que tu els diguis hi ha una cosa, sí, sí, vindré, vindré i no venen. I ja ho saps i no hi contes, bé, no hi contes. Hi contes quan són coses divertides, potser que és el que la gent es mou, però tot el que s'ha de fer de paper i de coses pues els hi queda més gran potser, no sé, no els ve tant de gust." (Estudiant associat)

Relacionat amb el tema de la distribució de tasques a l'interior de les associacions, hi ha la tensió entre un funcionament més tecnocràtic o més democràtic. Pel funcionament de les associacions és necessària una gestió eficient de la mateixa, aquest és un argument de pes per la incorporació de personal tècnic. Però planteja el perill que sigui el tècnic la persona de l'associació que acabi prenent les decisions.

Si no es delimita clarament les funcions del tècnic hi ha el risc que s'allunyi la presa de decisions dels associats, cosa que comportaria una pèrdua de democràcia interna i pot fer disminuir la implicació dels associats en el projecte de l'associació. De la mateixa manera, hi ha el perill que, si el tècnic és la persona que pren les decisions, els objectius de l'associació es transformin en els objectius i els interessos del tècnic.

Com ja vam comentar anteriorment la situació és més delicada quan el tècnic depèn d'una institució externa a l'associació.

"I per mi, aquí està el problema, com a mínim aquestes de voluntariat i coses d'aquestes... la major part d'associacions tenen un responsable... un responsable remunerat allà tirant del carro. Allà està. Tens l'avantatge que aquest "tio" et porta tot el tema, però té el desavantatge que s'acaba convertint amb un "tio" que ha de respondre políticament a l'Autònoma." (Estudiant associat)

5.2.3. Mecanismes de comunicació interna

La distribució de tasques en una associació pot generar biaixos en la participació dels associats ja que no tothom disposa de la mateixa informació. Si tots els membres de l'associació no tenen tota la informació necessària, a l'hora de prendre decisions es trobaran en una situació de desigualtat envers els companys millor informats.

És per això que és molt important que hi hagi una comunicació fluida i contínua entre tots els membres d'una associació. En aquest sentit, les associacions que fan reunions informatives amb tots els associats de manera regular faciliten la participació i la implicació dels seus membres en els objectius i activitats de l'associació.

Les associacions que tenen una estructura de presa de decisions assembleària són les que normalment tenen una comunicació més fluida entre els membres, perquè el mateix debat intern per prendre les decisions comporta la necessària transmissió

d'informació. Tot i això hi ha associacions jeràrquiques que tenen mecanismes efectius per informar els associats.

"Tenemos una reunión una vez al mes, que ahora la queremos hacer una vez cada 15 días, más o menos, que es una reunión local donde vienen todos los miembros que están participando en las actividades etc., de hecho estas reuniones son más informativas que operativas pero también queremos un equilibrio, o sea, que sean informativas y también operativas. Las que son de cuerpo directivo, las de cada semana, esas son muy operativas, decidir cómo va todo, revisar, etc., no? replanificar y todo."
(Estudiant associat)

La manera d'evitar la pèrdua de democràcia i debat intern és garantir una bona comunicació entre tots els membres de l'associació i establir una clara definició de les tasques de cadascú, especialment la de la figura del tècnic.

Les associacions poden dotar-se de mecanismes que faciliten la comunicació i participació dels seus membres. Amb això volem dir que es facilita la participació quan es fan convocatòries universals (per exemple via e-mail o correu) mentre que es limita la participació dels mateixos a un grup reduït quan les convocatòries es duen a terme de manera informal.

També es facilita la participació quan l'entitat és flexible a la disponibilitat horària dels seus associats mentre que es dificulta quan no existeix aquesta flexibilitat.

5.3. Efectes perversos relacionats amb la dinàmica de funcionament de les associacions

Tot i que les dinàmiques de funcionament de les associacions són molt importants a l'hora d'explicar la capacitat de participació dels seus membres, hi ha altres elements condicionants relacionats amb les dinàmiques socials. No s'ha d'oblidar que el món associatiu es fonamenta en relacions humanes i aquestes estan influenciades per patrons socials de conducta i les particularitats de cada individu.

Entenem per **efectes perversos**, aquells efectes del funcionament de les associacions que més enllà de la voluntat dels seus membres, generen dinàmiques que condicionen la seva participació. En aquest sentit, aquests efectes estan estretament relacionats amb dinàmiques socials que superen l'esfera de la pròpia associació.

En aquest apartat, no pretenem destacar totes aquelles característiques individuals que poden influir en la capacitat per participar dels associats dins del marc associatiu, sinó que analitzarem com el marc associatiu tendeix a mantenir les desigualtats en la participació al no contemplar les desigualtats socials. És a dir, les persones associades es troben immerses en dinàmiques socials de les quals no en són conscients, dinàmiques que perpetuen les desigualtats socials. Així, **la igualtat formal en la participació no garanteix la igualtat real**.

Com ja s'ha comentat abans, cal recordar que s'aprèn a participar i determinades qualitats adquirides per algunes persones les col·loca en una situació d'avantatge respecte d'altres que no les han adquirit. Les diferències entre els subjectes en l'actual societat acaben generant desigualtat i això es reflexa en el món associatiu.

Tenint en compte que la relació interna dels membres de l'associació té un caire clarament discursiu ja que les associacions són en molt bona part marcs de diàleg i debat, és obvi que les persones més desimboltes i amb una major capacitat d'oratòria són les que compten amb una avantatge comparatiu en el marc de la participació.

El fet de donar per descomptat que tothom és igual front uns mecanismes de participació concrets, provoca que les persones amb les característiques abans esmentades acabin tenint una influència major en la presa de decisions.

"Jo suposo que aquí intervenen factors, els mateixos factors que poden intervenir en qualsevol altre grup de gent que es vulgui posar d'acord sobre un tema, hi ha qüestions de carisma, no ens hem d'oblidar. Perquè si és cert, hi ha gent que té més carisma, hi ha gent que té més gràcia i gent que sap embaucar amb més facilitat, això és cert, després sigui com sigui, i de la manera que sigui. Un dels problemes que té el model assembleari però que no crec que estiguin exempts els altres, és el fet que sempre restarà gent que per qüestions de caràcter, no gosi enfrontar-se davant d'algú que crida molt per exemple això és un problema." (Estudiant associat)

"Jo crec que una persona de divuit anys arriba aquí i igual no està prou madura per... Vas a l'assemblea d'història i et trobes gent amb una barba que els arriba fins aquí (com dient molt). Aleshores clar, a la gent jove li costa molt d'entrar, perquè val que tots som estudiants però hi ha unes diferències d'edat entre divuit i vint i cinc, això es nota en el debat." (Estudiant no associat)

Les associacions tenen un alt **component relacional**, és a dir, es basen en relacions personals entre els seus membres. El fet de reunir un grup de persones amb uns objectius comuns i en una situació de pressumpta igualtat, accentua la importància de les característiques i habilitats individuals a l'hora d'establir la relació entre els associats.

En tot grup es genera una distribució de rols. Com més cohesionat i reduït és el grup, més marcats són els rols que de manera implícita s'atribueixen als seus membres. Un dels rols clars que generalment emergeix en una dinàmica associativa, pel seu fort component relacional, és el **lideratge**. El fet que un o alguns membres de l'associació n'assumeixin el lideratge (de manera explícita i formalitzada, o de manera implícita fruit d'un "pacte no escrit ni verbalitzat") té efectes positius i efectes negatius.

Negatius, en tant que pot inhibir la participació d'altres membres en l'associació i per tant esbiaixar la democràcia interna.

"Ha arribat un moment que ja saps, si vols fer un sopar, li vas a dir a aquell: "Tu! Vés a fer el sopar!" perquè ja saps qui l'acabarà fent, saps? Perquè si tu proposes una cosa la gent ja no t'escolta, perquè no ets qui té la categoria, per dir-ho d'alguna manera, de proposar aquella cosa, saps?" (Estudiant no associat)

Positius, en tant que els líders carismàtics són dinamitzadors de la participació dins i fora de l'associació.

"Hi ha un lideratge d'alguns d'ells, dels propis estudiants, quan tens un líder, el líder et fa anar als llocs on es té que anar. (...) Quan aquest col·lectiu no ha tingut un líder fort, un líder, un capdavanter però que no ha estat un líder, aquest col·lectiu veus com al Claustre no hi van tan, o a les Juntes de Govern no hi van tan, etc. (...) Les associacions han tingut capacitat de mobilització en la mesura que han tingut i en els moments en que han tingut un lideratge." (Institució universitària)

"Però va haver-hi un que va promoure la Creu Roja i tot era Creu Roja i venien ambulàncies, no sé com s'ho feia però sempre tenia material aquí, organitzava i sempre feia... simulacres i ...Va passar a ser l'associació amb més socis..." (Vicerector) "Aquest noi ara com que era molt bo la Creu Roja l'ha enviat a Madrid i aquí s'ha desinflat la Creu Roja de cop.(...) Depèn tant de les persones" (Institució universitària)

Un altre aspecte important del component relacional són les **xarxes de relacions** personals. Moltes de les persones que formen part d'una associació hi han entrat pel coneixement personal d'algun dels associats.

"Siempre que una persona quiere empezar a reunirse con nosotros es por medio de amigos o compañeros que ha conocido la existencia del grupo." (Estudiant associat)

Però les xarxes de relacions personals no només incideixen en el fet d'entrar en una associació sinó que també, les relacions d'amistat que es generen en el grup d'associats contribueix al manteniment i dinamisme de l'associació.

"Jo conec molta gent que ha estat a associacions i si continuen, és pels grup d'amics, perquè si no la gent es crema, es crema molt. (...) Aleshores els que participen és perquè fan un grup d'amics que porten l'associació des del local, però la porten des del bar de la facultat quan tenen que fer el cafè, i la porten a l'hora de dinar quan dinen tots junts, i la porten quan surten el dissabte a la nit." (Estudiant no associat)

Les relacions d'amistat a l'interior de l'associació tenen l'efecte positiu de donar vida a la mateixa, però tenen l'efecte no desitjat d'inhibir l'entrada a l'associació de persones alienes a aquestes relacions d'amistat.

"Es anar fent a poc a poc, que si entra aquesta persona li comenta a l'amic i a l'amic li fa cosa... com a qualsevol associació, que quan entra, pensa entro sol, tothom es coneix i potser fa cosa." (Estudiant associat)

"A més la gent també entra molt per coneguts o amics, generalment venen un grup de amics,...que és com vam començar nosaltres, érem un grup d'amics que volíem fer coses. Ara el grup d'amics ja s'ha trencat, però, la gent que puja venen en grup, sobretot els de primer." (Estudiant associat)

En canvi, un efecte negatiu no desitjat conseqüència de les relacions d'amistat entre els membres de l'associació és que hi ha estudiants no associats que veuen les

associacions com si només fossin un grup d'amics. Això inhibeix la participació d'aquests en la mateixa.

"Hi ha associacions que són un grup tancat, vale, que els veus i no se que, però penses "ostres! Si m'hagués de ficar aquí en mig..." doncs no sé..." (Estudiant no associat)

"Clar, quan els veus tots iguals allà asseguts i tu vas allà, i dius bé, Hola! Vull dir, ells mateixos es munten el seu àmbit, el seu d'allò i tampoc no s'obren gaire, i tampoc t'informen gaire, vull dir... els objectius, jo parlo pel que jo conec o sigui, tampoc són allò massa clars o massa, per mi interessants" (Estudiant no associat)

El fet que els estudiants no associats que podrien compartir els objectius els vegin com "grups tancats d'amics" dificulta la seva entrada en l'associació. En aquest sentit és molt important que les relacions d'amistat no creïn barreres a la incorporació de nous membres, perquè sinó es corre el perill que l'associació pateixi una gran davallada d'associats o fins i tot desaparegui quan aquest grup d'amics deixa l'associació perquè acaba els estudis universitaris. Però no només és una qüestió de pèrdua d'associats sinó que en no haver-hi un relleu generacional progressiu i un traspàs de la informació, es produeix una pèrdua del coneixement i experiència del funcionament de l'associació en l'entorn universitari.

"I ara ens hem trobat que nosaltres ens n'hem cansat d'alguna manera, no ens n'hem cansat d'això,... però pensem que hi ha d'haver un relleu, com que és universitari tal,... I la gent d'aquí, no el trobem el relleu, i portem un any amb el tema,... I anar fotent el ronso." (Estudiant associat)

"Nosaltres quan vam entrar, l'associació ja existia però feia dos anys que no es feia res, i és el problema aquest que passa en moltes associacions, que funcionen amb el grup de col·legues. Quan aquest grup de col·legues van acabar la llicenciatura, ni van muntar una reunió explicant el què hi havia i que algú es posés al darrera,.. ni res,... llavors vam ser uns quants que quan ja portàvem un curs, vam pensar.., algú hi ha d'haver per aquí." (Estudiant associat)

Vinculat a les relacions humanes i als efectes no desitjats del funcionament de les associacions, **cal parlar de l'imaginari social entorn a les característiques que s'atribueixen a les dones i als homes.** En aquest cas tampoc no estem parlant de persones concretes sinó de l'imaginari col·lectiu que influeix en les relacions d'uns i altres. Com ja s'ha comentat abans, la participació en associacions és un àmbit de relació humana i social que està influenciat per l'imaginari col·lectiu.

Seguidament exposarem els discursos que vam detectar a partir de les entrevistes amb els estudiants i les estudiants.

Discurs de la no diferència

Abans d'entrar en els discursos que atribueixen diferències en el comportament d'homes i dones, cal destacar que hi ha tot un discurs que nega l'existència d'aquestes diferències i afirma que **tant dones com homes tenen comportaments similars**. Aquest discurs atribueix les possibles diferències entre els individus a característiques individuals independents del fet de ser home o dona.

"Jo crec que no s'han de dividir les persones entre homes i dones, sinó com a individus, cada persona aporta el què pot. Això que som més sensibles i més netes, i que els homes són més barroers, crec que és, tothom es defineix per condició de caràcters, i sí que hi ha diferències, però que no crec que vingui separat pel gènere ni res. Jo crec que és circumstancial." (Estudianta associada)

Arguments com aquest els hem trobat de manera majoritària entre les dones i de manera molt minoritària entre els homes.

Discurs de la diferència

En contraposició hi ha un discurs que posa de manifest les diferències en el comportament i les actituds d'homes i dones en funció del sexe. En aquest cas distingim dos tipus d'argumentacions.

Una primera que atribueix les diferències entre uns i altres a qüestions **biològiques**. És a dir, simplement per ser físicament home o dona, s'atribueixen unes característiques de comportament. Aquest és un discurs minoritari entre els homes entrevistats i inexistent entre les dones entrevistades.

"Potser la dona és més pragmàtica, això és una cosa universal i objectiva, la dona és pragmàtica per sistema i ara fer una diserció sobre la part psicològica de la dona... potser, potser és més dominadora, això està clar perquè és així. Sortim d'una dona, ens dona de menjar una dona i al final... si ets homosexual i t'agraden la gent del mateix sexe que tu, doncs perfecte, però dins d'aquesta parella també hi ha rol d'home i rol de dona, m'explico o no? Depèn molt i molt de l'actitud d'aquesta persona." (Estudiant associat)

L'altre argumentació atribueix les diferències a qüestions culturals i educatives de les persones. És a dir, **els diferents comportaments es justifiquen per la diferent educació que reben homes i dones al llarg de la seva vida**. Aquest fet es pot relacionar amb l'atribució de rols implícits en el marc de la distribució de tasques en

l'associació. Amb això volem dir que pot donar peu a que els homes s'encarreguin d'unes tasques i les dones d'unes altres a l'interior de l'associació.

"I clar, suposo que les dones per allò de la socialització en el gènere, tot això de l'organització i tal, se'n dona millor, i per això les dones acabem encarregant-nos de tasques més de caire més institucional, burocràtic i tot això." (Estudiant universitari)

"Jo crec que la diferència entre homes i dones encara existeix, no? (...) i si no la vols veure no la veus, no? Però existeixen encara prejudicis... i dic prejudicis, eh? Si jo sóc masculista és perquè possiblement la meua mare també ho és, no? I a l'hora de recollir taula: "no, tu quedat amb el papa a dinar". I clar, jo sé que s'ha d'intentar canviar-la, però hi ha gent no. I la proporció entre homes i dones, sobretot... les dones trobo que feu més pinya, que nosaltres. Però clar, també teniu un paper que esteu en segon lloc (...). Jo penso que si alguna vegada us sentiu atacades jo ho veig natural (...), els homes masculistes existeixen" (Estudiant associat)

"No sé fins a quin punt hi ha diferències però és evident que socialment hi ha diferències" (Estudiant associat)

Creiem que aquests imaginaris socials que estableixen diferències en les característiques en funció de ser home o dona influeixen en la participació en tant que els individus estableixen les seves relacions amb els altres (homes o dones) en el marc d'aquests imaginaris.

En termes generals les característiques que es destaquen dels homes són una menor capacitat pel diàleg i la negociació: entre els **homes** predominen **actituds de confrontació i els hi manca pragmatisme**.

"Els tios som més contundents. Aleshores què passa quan hi ha una situació de conflicte? A mi m'ha semblat que els nois tendeixen molt a les afirmacions contundents i a enrocar-se. Normalment la noia és la que tendeix a dir més "negociem". A veure en situacions de conflicte els tios també negocien però només es detecta en nois posicions maximalistes, és a dir "a mi perquè m'han dit que negociï però si fos per mi penso això i és així" Amb les noies aquesta actitud no l'he vist. A veure, jo parlo de la meua associació. Però parles amb les ties i sembla que estiguin avesades a un joc més dialèctic, en canvi els nois tenen una actitud de confrontació." (Estudiant associat)

En canvi les característiques que s'atribueixen a les **dones** són la **sensibilitat**, el **pragmatisme**, la capacitat pel **diàleg**, ser "**complidores i fidels**", el **perfeccionisme**, l'**ordre**, ser **cuidadores, responsables, treballadores** i amb capacitat per fer una **bona gestió**.

"Es una manera muy diferente de hacer las cosas, pero a mi me encanta, a mi me encanta trabajar con mujeres así a nivel directivo y así, en forma de trabajo. Yo veo dos cosas muy importantes que tiene la mujer cuando hace trabajo de este estilo, es que

primero son muy fieles, si te dicen que lo van a hacer, tú puedes estar seguro que lo van a hacer, y la otra es que le ponen un toque muy humano al trabajo, y esto da mucho gusto, y sobre todo en asociaciones donde no te pagan nada como esta, no? sino que el trabajo es voluntario y trabajas porque quieres, no? El poder, no solamente, trabajar sino que estoy realmente conviviendo, y tener este tipo de detalles muy humanos de parte de ella, te hace la vida más amable, no?" (Estudiant associat)

"Sempre he pensat que la dona per naturalesa és una mica més ordenada que l'home."
(Estudiant associat)

"Home, diferent dels altres, dels altres, diguéssim, diferent no, el que passa, home, sempre són diferents en tots els aspectes de la vida, suposo sempre s'ha dit que les noies són més responsables, més donades a la feina, més puntuals que no pas els homes. Bueno, almenys en aquestes que tenim aquí i coneixem nosaltres sí, diria jo, segons el meu punt de vista" (Estudiant associat)

"Tenir dones en l'associació seria un merder perquè no es podria portar res com es porta, són massa perfeccionistes, tot s'ha de fer bé." (Estudiant associat)

Curiosament totes aquestes característiques atribuïdes a homes i dones les han expressat homes entrevistats mentre que cap dona entrevistada ha fet una atribució de característiques per sexe. En canvi ha estat només en un grup de discussió format únicament per dones on aquestes han parlat de característiques diferents entre homes i dones fruit de l'educació. Aquest fet no deixa de ser una constatació que l'entorn en el qual es produeix la relació influeix en els comportaments i actituds. Per què en una entrevista individual les dones manifesten que no hi ha diferències, i en canvi en un grup de discussió format només per dones sí que ho fan? Per què les diferències es manifesten quan no hi ha la presència d'homes associats?

Fins ara hem vist tres discursos sobre com s'atribueixen unes determinades característiques a uns i altres. Aquest imaginari de les característiques dels subjectes en funció de ser home o dona conviu amb dues percepcions de la igualtat o desigualtat social en funció del sexe.

Discurs de la desigualtat i de la no diferència

Paradoxalment el discurs que posa l'èmfasi en que no hi ha diferències en el comportament i les actituds pel fet de ser home o dona, és defensat per les persones que perceben una societat desigual per homes i dones. És a dir, homes i dones no som diferents però ens trobem en una situació de desigualtat.

"De formes de fer diferents et podria dir tantes com membres hi ha, si que és important que s'aportin visions diferents, si que les noies en la feina de l'associació són molt importants perquè fan molta feina de denúncia social i les dones com a col·lectiu pateixen una opressió específica i és important que hi hagi un grup de noies per recordar l'especificitat del seu tipus d'opressió. Jo crec que enriqueix moltíssim i lo bo és comentar-ho" (Estudiant associat)

Discurs de la desigualtat i de la diferència

El discurs sobre la diferència conviu amb una percepció de la societat desigual per homes i dones, és a dir, **som diferents i hi ha desigualtat** entre uns i altres.

"L'educació que jo he rebut a casa meua no és la mateixa que ha rebut el meu cosí, a ell li han dit tu ves-te'n a jugar un partit de futbol que la teua cosina es quedarà ajudant a la mare... (...) "s'ha de millorar el nivell educatiu, i hem de millorar una mica com a persones, s'ha de millorar la societat en general (...) jo que sé... amb activitats amb nens hi ha un monitor... o sigui, saps? (...) jo personalment, amb un noi... jo que se... vas tu i és igual i tens la mateixa informació i el que sigui, els nens, pues et toregen molt més a tu... jo vaig de "sergent" però tampoc no cal anar així, però és així, que ja des de petits que ens eduquen així, i és que és inconscient" (Estudiant associat)

"Sempre li han donat molta llibertat al meu germà. (...) Això ens ha passat el que era més que res a l'hora de sortir, amb ell sempre li han donat més llibertat que no pas a mi " a quina hora..." la feina de casa molt ben distribuïda entre tots, però el que ha estat a l'hora de sortir, sempre he hagut de lluitar jo molt més que no pas el meu germà, que és més petit, i a sobre és més petit" (Estudiant associat)

"Em sap greu contradir... una de les dues noies que hi ha aquí presents em sembla que en absolut perquè normalment i només cal comprovar que la majoria de dones (...) qui parla més són els homes per una qüestió cultural i de desinhibició en l'espai públic (...) Si que parlen però no parlen tant com els homes" (Estudiant associat)

Discurs de la igualtat i de la diferència

Però també hi ha una visió de la societat on **no hi ha desigualtats pel fet de ser dona o home però sí que hi ha diferències** entre uns i altres.

"Resposta: Home aporten una miqueta més de vida, una miqueta de sensibilitat feminista... però existeix igualtat, no? Això estic molt content, no? perquè si s'ha de treballar s'ha de treballar, treballem tots, els homes, les dones, això és important.

Pregunta: . Hi ha aportacions diferents? Això, una visió més feminista o... una sensibilitat diferent?

Resposta: Sí. El dia de la dona ho fa una dona, perquè nosaltres és això que uff... és molt difícil que ho fem nosaltres, perquè almenys jo no en tinc ni idea" (Estudiant associat)

En resum: **la majoria dels homes entrevistats estableixen diferències** en la forma de fer, actuar i comportar-se d'homes i dones. Ara bé, la divergència en el discurs dels homes es troba en el fet que uns atribueixen relacions de desigualtat entre homes i dones i altres consideren que les relacions són igualitàries malgrat les diferències.

En canvi, **el discurs majoritari entre les dones no atribueix diferències significatives** entre els comportaments i les actituds de dones i homes. Les discrepàncies apareixen a l'hora de considerar si hi ha desigualtats socials o no en la relació entre homes i dones.

Aquests imaginaris conviuen amb unes situacions objectives que si més no indiquen la diferència, per no dir la desigualtat. Per exemple, hi ha moltes més dones voluntàries que associades, i en el món associatiu hi ha una distribució desigual d'homes i dones en funció de la temàtica de l'associació.

Però la qüestió realment important que ens obliga a plantejar les relacions de desigualtat és que només el 23,8% dels responsables de les associacions de la UAB són dones, mentre que el 76,2% restant són homes.

D'altra banda, trobem associacions on hi ha una majoria de dones associades¹⁰, però els càrrecs de responsabilitat els ocupen homes de manera majoritària. Un altre bon indicador de la desigualtat és la distribució de tasques a l'interior de les associacions.

"Si vols arribar a dalt... una dona com la Thatcher, o com qualsevol home que ha arribat a dalt i ha adoptat el seu rol, perquè és el rol que has d'adoptar per arribar si ets home o si ets dona. Si ets dona encara més, més cabrona" (Estudiant associat)

"Anar a comprar grapadores... poden anar ells... anar a comprar 60 vegades i la majoria de les vegades sempre hi ha noies" (Estudiant associat)

Considerem que els imaginaris i discursos exposats sobre els homes i les dones influeixen en la realitat objectiva de la situació d'uns i altres en el món associatiu perquè les persones actuen, en funció d'allò que creuen.

¹⁰ La nostra intenció era comparar la proporció de dones associades amb la proporció de les que tenen càrrecs en l'entitat. Això ha estat impossible perquè moltes de les associacions de la UAB no saben quants associats tenen ni la proporció d'homes i dones.

El fet de diferenciar i agrupar els individus per una característica concreta, per exemple pertànyer a una minoria ètnica, ser discapacitat, ser homosexual o ser dona, amaga una desigualtat implícita en la relació entre les persones que s'inclouen en el col·lectiu i la resta d'individus. Considerem que aquesta dinàmica social que defineix col·lectius és un exercici de poder inconscient per part dels que no formen part del col·lectiu, ja que coarta a les persones en la seva acció degut a que s'atribueixen a priori unes característiques concretes.

Cal dir que estem parlant d'actes involuntaris fruit de les dinàmiques socials en les quals tots estem immersos. Per altra banda, hi ha col·lectius específics que s'autodefineixen com a col·lectiu per distingir-se i incrementar el prestigi i benefici propi. Per exemple, l'aristocràcia o els "intel·lectuals". La diferència rau en què hi ha col·lectius que tenen el poder per autodefinir-se mentre que n'hi ha d'altres que vénen definits per persones externes al col·lectiu. De la mateixa manera també hem d'esmentar que la pertinença a un col·lectiu no és exclouent de pertànyer a altres.

En el cas que ens ocupa, l'associacionisme dels estudiants en les universitats catalanes, creiem que la mateixa distinció que es realitza del col·lectiu "dona" comporta una desigualtat implícita. La desigualtat es manifesta en tant que es veuen com un col·lectiu específic amb determinades característiques, i aleshores la persona veu condicionada la seva acció a l'etiquetatge previ que es fa d'ella. No només per les expectatives que es generen fruit dels prejudicis sinó també perquè la seva acció pot afectar la percepció de tot el col·lectiu amb la conseqüent pressió per l'individu que això comporta.

Com ja s'ha comentat abans, són principalment els homes els que manifesten l'existència de diferències, mentre que la majoria de les dones afirmen que no hi ha diferències entre uns i altres. Sembla lògic que les dones neguin l'existència de característiques que les fan diferents, tot i ser positives, perquè d'alguna manera es percep que l'única forma de superar la desigualtat és negant la diferència que les fa membres d'un col·lectiu en una situació de desigualtat.

5.4. Els beneficis implícits de la participació associativa per l'estudiant

Al marge dels efectes no desitjats en la pràctica associativa fruit de les dinàmiques socials, cal esmentar que hi ha un efecte no buscat voluntàriament per part dels associats que podem considerar positiu. Aquest és la formació que s'adquireix pel fet de formar part d'una associació. Creiem que cal destacar especialment la formació que implica el fet d'associar-se perquè precisament, moltes de les justificacions de la "no participació" es basaven en prioritzar la formació acadèmica amb l'objectiu d'aconseguir una bona situació laboral.

La pràctica associativa genera coneixement i experiència en les persones que formen una associació. No són només coneixements burocràtics o de funcionament de l'entitat, sinó que també és una formació complementària pels associats que contribueix a desenvolupar habilitats personals que després constitueixen un valor en el mercat de treball. És a dir, aquesta formació complementària es valora molt positivament en la incorporació al mercat laboral i en la formació integral de la persona.

"Creo que estar en una asociación también es una parte importante, no? y ni más ni menos que las demás actividades humanas y más estando en la universidad, no? yo creo que un estudiante en este momento, si no está en una asociación simplemente está desperdiciando más o menos un 30, 40% de su tiempo en la universidad, va a salir ya con un handicap al mundo exterior cuando acabe la universidad, entonces es súper importante que participe en una asociación" (Estudiant associat)

"Aquest estudiant què ha fet a la universitat? Doncs: ha sigut d'una associació d'estudiant, ha sigut coordinador del Consell d'Estudiants, ha participat en la Junta de Govern i ha participat en aquestes comissions elaborant aquest document ... I en el moment que vegin que això és important... també havia pensat de cridar algun dia empresaris, i de fer una trobada dels empresaris amb els nostres estudiants, i que els i diguin que és veritat, que això ho valoren i molt. Que un expedient brillant quan la persona no te capacitat de... de... com aquell que diu ni de parlar en públic ni d'explicar-se ni que... que... senzillament és un nen que ha tret matrícula d'honor però res més, no sé l'empresari què triarà, igual tria l'expedient d'un nano que ha tret un cinc o un sis però és més espavilat que... bé, una persona així... dinàmica, i que sap organitzar i sap fer... i segur eh? Jo he parlat amb molts empresaris i t'ho diuen: "no no, aquest i no aquell", ja li pots portar matrícules ja. Home, si a part d'això és bo doncs també, però això és important i els costa d'entendre tant als estudiants com pot ser a molt professorat d'universitat que em sembla que colla molt. Falta recolzament moltes vegades. L'estudiant aprèn de moltes altres maneres." (Institució universitària)

Com ja s'ha comentat en la universitat conviuen dos objectius formatius diferenciats: la formació de professionals i/o la formació de persones. Com podem veure en la cita no són dos objectius excloents sinó que més aviat són complementaris.

5.5. Vincles i comunicació entre les associacions i els estudiants no associats

Aquest apartat el dediquem a la interrelació entre les associacions i els estudiants no associats. Aquesta és un qüestió que incideix tant en la capacitat de participació dels estudiants no associats en activitats que organitzen les associacions com en les possibilitats d'incorporació de nous membres.

5.5.1. La comunicació entre les associacions i els estudiants no associats

En relació amb aquest tema, doncs, i en primer lloc, destacar el gran desconeixement dels estudiants no associats de les associacions que hi ha en el món universitari. Els estudiants no associats que van participar en els grups de discussió en coneixien molt poques o fins i tot cap.

"Generalizando, yo creo que hay una falta de objetivos, o por lo menos información sobre los objetivos que tienen, y supongo que eso será porque se cierran ellos, y más que nada acaban siendo un grupo de amigos que tienen unos objetivos afines y ellos se montan su actividad y asociación, pero hay falta de información" (Estudiante no asociado)

Això posa de manifest la **incomunicació entre el gruix dels estudiants i les associacions universitàries**. Òbviament, si es pretén una participació dels mateixos, s'ha de començar per millorar la comunicació entre uns i altres.

El sistema més habitual de comunicació per donar a conèixer les activitats i les associacions és **penjar cartells**, però hi ha un cert consens en considerar que aquest ha deixat de ser una bona via en la mesura que ha "mort d'èxit": està saturada.

"El problema es com es transmet aquesta informació, perquè clar, totes fan fotocòpies de colors, cada cop de colors més forts, aquest groc, aquest vermell (rialles) (...) Ja no et pares, ja no mires perquè tinguin color. (...) però crec que a vegades les parets estan massa plenes de cartells. Això és el que em passa a mi" (Estudiante no asociado)

"Suposo que ja has vist les parets, ningú es deu llegir les parets perquè hi ha tanta informació a les parets que ets una empresa dedicada a això, i o dediques diàriament dos cèntims de cartells a empapera-ho tot perquè algú alguna vegada pugui veureu-ho. Nosaltres no podem, com a molt fem fotocòpies." (Estudiante asociado)

Una altra via de comunicació entre les associacions i els estudiants no associats són les **publicacions d'agendes d'activitats i altres tipus de revistes**. La institució juga un paper important ja que acostuma a ser la impulsora d'aquestes publicacions.

El punt fort de les publicacions, és que és una mitjà que no està tant saturat com la penjada de cartells. El punt feble és que normalment no és universal, no apareixen publicades totes les activitats que realitzen les associacions.

Potser la manera més efectiva de donar-se a conèixer als estudiants no associats, és la realització d'activitats lúdiques i originals.

"En la mesura que podem, les accions de protesta encara que siguin simbòliques intentem que caiguin simpàtiques a la gent i, pel que fa a les xerrades, que puguin ser interessants pel màxim de gent possible i que la gent hi pugui participar." (Estudiant associat)

D'altra banda, la presència de líders carismàtics en associacions potencia la capacitat comunicativa i mobilitzadora de les mateixes. Però cal tenir en compte que si tota la capacitat comunicativa d'una associació es concentra en el carisma d'un dels seus membres, es produeix un daltabaix quan aquest abandona l'associació.

La difusió d'activitats i de la pròpia associació pot tenir diferents objectius: motivar als estudiants perquè s'integrin en l'associació, augmentar l'assistència dels estudiants en actes i activitats concretes, o sensibilitzar als estudiants en algun tema concret.

Hi ha associacions que realitzen accions concretes per tenir més associats, però també n'hi ha que no realitzen cap acció per tenir més associats tot i que la gran majoria manifesta que seria molt positiu augmentar el nombre de membres.

Les associacions que ofereixen serveis són les que, per la seva pròpia lògica, duen a terme més accions per captar associats ja que l'objectiu mateix de l'associació és la pràctica de l'activitat concreta.

A les associacions polítiques i socioreivindicatives els interessa que les persones que es vulguin integrar en el projecte de l'associació siguin persones implicades en el mateix. És un tipus d'associació que prioritza la implicació dels associats en el projecte de l'entitat sobre el nombre d'associats.

Les associacions polítiques i socioreivindicatives tenen com a prioritat la difusió dels seus objectius i aquesta activitat pot revertir en tenir més associats actius. En aquest

sentit es detecten moltes mancances en la comunicació entre associacions i estudiants no associats.

"...les associacions tenim un problema que és que hem de connectar amb els interessos de les persones que volem representar, perquè només quan s'estableix aquesta connexió i quan aquella persona entengui que hi ha un col·lectiu o una associació que representa interessos en els que ell es sent implicat i en els que ell en un principi considera que són seus és quan s'està donant el primer pas per motivar-lo perquè s'associï." (Estudiant associat)

"No és si les associacions tant a la societat com aquí no fan prou pedagogia per incitar la participació, no connecten, no impliquen a les masses, segurament això requereix temps (...), i a veure "jo porto la meua empresa i...", i hi ha l'escola, i... (com dient que tothom ja té prou càrregues). El que passa que clar depèn de l'ambient i de la informació. Hi ha aquesta manca d'informació, el que no sé si això ho és tot, o que la gent no s'identifiquen amb l'associació." (Estudiant associat)

5.5.2. La percepció dels estudiants no associats de les associacions

La **manca de comunicació** produeix que la visió externa de les associacions estigui molt distorsionada per la desconexió. En el cas dels estudiants no associats que coneixen només un tipus d'associacions, el que succeeix és que es fa extensible la valoració d'aquest tipus a totes les associacions de l'àmbit universitari.

En aquest sentit, trobem que la visió que els estudiants no associats tenen de les associacions és molt variada. Van des d'una visió molt positiva que valora el component altruista de la participació associativa fins a la visió més negativa que els considera grups tancats que només persegueixen un profit personal i utilitzen l'associació per assolir-lo.

Vegem en primer lloc la **percepció positiva** de les associacions i els associats que posa l'èmfasi en els valors i actituds que motiven als seus membres:

"Jo els admiro, jo els admiro, la gent que dona... altruisme, perquè és realment altruisme, jo els admiro... en aquest sentit jo sóc molt egoista, perquè és això són moltes hores que no te les... que a més a més no te les valora ningú, ni les gràcies" (Estudiant no associat)

"Yo encuentro también que son activos, que hacen cosas por los demás, y que nada egoistas y que dan todo de ellos y que a cambio no reciben nada o a lo mejor algunas veces pero que dan sin... el fin de recibir" (Estudiant no associat)

Una segona percepció que hi ha del món associatiu seria aquella que posa l'èmfasi en una **visió molt utilitària de l'associació**, és a dir, l'associació com una entitat prestadora de serveis.

"Però això és una associació que et dona alguna cosa, a tu t'agrada el teatre i aleshores estàs associat a l'aula o com es digui de teatre i fas una activitat que a tu t'agrada, però després estan les altres associacions, les que deies abans, d'altruisme total... no? jo ho veig diferent" (...) "són diferents les associacions... perquè l'Aula de Literatura, no és que ajudis a altra gent, ho fas per tu mateix, ho fas per tu mateix... home que també mantes activitats que les fas per altra gent, però sempre treus alguna cosa a canvi" (...) "l'altruisme pur i dur jo és que em sembla que no existeix, jo crec que li has de buscar una mena d'al·licient, que t'aporti algo. Per això dic que igualment, dins d'aquests doncs... hi ha alguns que per mi són més altruistes que altres" (Estudiant no associat)

Una altra percepció que es té del món associatiu és que les associacions són **grups petits i tancats d'amics**, pels quals el motiu de l'associació està més vinculat a les relacions d'amistat que mantenen els membres entre ells que no pas els objectius de l'associació. Fins i tot hi ha qui dubta de l'existència d'uns objectius com associació.

"I una altra cosa que m'he adonat amb la gent de filologia francesa que es va associar per exemple a Cultura en Viu, eren els que menys anaven a classe, els que més anaven al bar... (...) No, no, però veus que feien un grupet, vull dir que s'associaven, però és igual el lloc on t'associis a veure, pots associar-te, o estirar-te en la gespa amb el grupet i fer-te la festa o pots ajudar a un japonès que acaba d'aterrar" (Estudiant no associat)

"Yo lo que veo es que en la facultad mía, lo que más veo es que se han convertido como en grupos de amigos (...) lo que veo es que son todos coleguitas y entras allí y hay una mesa más grande que esta y están todos de cháchara con papelitos, jugando con Internet.. hacer así funciones no lo veo nada claro" (Estudiant no associat)

També hi ha la visió que les associacions són bàsicament un **grup de debat**, ja que no es percep l'assoliment d'uns objectius, o bé perquè no aconsegueixen transmetre els mateixos, o bé perquè es considera que no tenen capacitat per assolir-los.

- "Jo volia dir que hi ha, un grup de gent de polítiques que sempre discuteixen i això discutint (...) Sempre van divagant i no sé què, a llavors d'opinions en fan poques, poques..."

- Pero fines, que fines tienen? Objetivos como fines...

- Bueno, clar, lluiten una mica contra tot

- Pero contra todo acabas por no hacer nada, es lo que pasa...

- Jo crec que és una mica de tot, que no saps gaire els objectius que tenen, que no veus gaire els resultats, que jo tampoc no veig gaire els resultats, que no tinc ganes d'esforçar-me a saber què és lo que realment fan i que no em motiva lo que em venen" (Estudiants no associats)

Malauradament la **percepció** que tenen alguns estudiants no associats de les associacions és **molt negativa** quan es creu que es produeix un ús indegut dels recursos de l'associació pel benefici d'algun dels seus membres.

"Aquí hi ha marro sí, sí... és com allò, les associacions aquestes tan altruistes, cada cop que hi ha una catàstrofe a... és igual, on sigui... que si envieu diners a aquest compte corrent, que rebran ajudes, que no se què... i després te n'enteres, te n'assabentes que aquelles ajudes la meitat s'han quedat "por el camino"... o sigui es perden, diguem-ne, ja sigui econòmica, alimentària, tot, es queda tot per alguna política i no arriba... per això dius, confiar en una associació, per exemple, per fer arribar una ajuda a un altre lloc, jo no en sóc partidària." (Estudiant no associat)

"La gent ens veu com... a veure... hi ha algun tipus de subjecte en determinades associacions que... aquí, en el grup de discussió es pot dir perquè en realitat no hi són. Però segons quina associació molt militant no és. És a dir, aquest "tio" va a fer carrera a dintre, i la farà ell però jo no." (Estudiant associat)

Per últim cal destacar que la **visió que es té dels sindicats d'estudiants** està molt esbiaixada per un gran desconeixement.

Per començar, alguns estudiants no associats desconeixen la seva existència, altres no coneixen les funcions dels representants dels estudiants, tampoc no perceben els sindicats d'estudiants com a diferents, amb diferents alternatives, i per últim se'ls atribueixen vincles amb partits polítics, la qual cosa reforça la visió negativa que se'n té.

La desconexió entre els sindicats d'estudiants i el col·lectiu d'estudiants és especialment greu en tant que aquestes són les associacions que es presenten a les eleccions per representar i defensar els drets dels estudiants en la institució universitària. És de gran importància que els estudiants tinguin una àmplia coneixença dels objectius dels diferents sindicats i el paper dels representants.¹¹

¹¹ La desconeixement de les associacions que es presenten a les eleccions s'explica de manera extensa en l'apartat 4.5. La percepció de la universitat com a àmbit autònom de participació.

6. Els efectes dels comportaments i les actituds dels individus en el món associatiu

En aquest apartat canviem de perspectiva i analitzarem el paper de les persones en les associacions en tant que són les persones i les seves relacions l'element vital de l'associacionisme.

6.1. La disponibilitat de recursos humans

Si bé en l'anterior apartat destacàvem que l'estructura de funcionament intern de l'associació condiciona la participació dels associats, ara analitzem com les actituds i el comportament dels associats condiciona el funcionament de l'associació i les seves activitats.

Tota associació requereix d'un nombre mínim d'associats actius. En aquest sentit és fonamental la implicació dels associats. Hi ha molts casos en els quals la manca de persones implicades en el projecte condiciona el funcionament intern de l'associació i la seva capacitat d'actuació.

La implicació i voluntat dels associats és molt important en l'associació atès que tota associació té una distribució de tasques voluntària. De manera que sinó hi ha associats amb disponibilitat per dur a terme tasques, aquestes no es realitzen.

"Les associacions sempre estan sota mínims que sempre hi ha els quatre o cinc matats que fan que la cosa funcioni, i això és aplicable tant a les associacions culturals, com polítiques..." (Estudiant associat)

"Aquí el quid de la qüestió, és que hi hagi gent amb ganes de fer coses. Tampoc pots obligar la gent, "mira vull fer això, i tu has de fer això, això i això", per què no ho faran. Llavors, des del punt en què hi ha algú disposat a fer-ho, cap problema" (Estudiant associat)

És evident que si no hi ha la disponibilitat dels associats és un grup reduït de persones les que tiren endavant l'associació, però aquests membres sovint, acaben assumint totes les tasques i això els comporta un "desgast".

"Quin és l'ànim d'aquells que estan associats i estan batallant i que d'alguna forma es queixen de que la gent no es mobilitza?. I quin efecte té en les associacions? Jo crec que una mica "cremats" ho estem tots. Joestic en una associació per la defensa dels meus drets aquí... I per què la gent no hi ha manera de que participin, assumeixo que, com en la política, tampoc sabem fer com participin d'alguna manera. Si jo tinc que començar a gastar una sèrie d'esforços per una sèrie de gent, i al final som una minoria els associats batallant." (Estudiant associat)

"Somos en total unos 300 miembros. Pero funciona con una junta coordinadora que somos 9 personas y el problema que tenemos es que la gente no quiere participar en esta junta coordinadora.(...) Pensamos en un principio en ampliar lo que es la junta coordinadora, y que diversas personas se encargaran de aspectos concretos, y así hacer grupos de trabajo de 10 personas que estén trabajando sobre una revista, otras sobre la conferencia, otras 10 personas sobre tal. Pero vimos que faltaba gente, y que la gente no quería implicarse. Y al final dijimos pues hacemos una junta coordinadora más pequeña que sea la que trabaje." (Estudiant associat)

La manca d'associats implicats afecta l'estructura de funcionament de les associacions. En ocasions el problema no es centra tant en tenir associats implicats sinó en que hi hagi persones de l'entitat disposades a assumir responsabilitats i a dur a terme les tasques més àrides com són les tasques administratives i burocràtiques.

"Pregunta: Quin és el pas per estar afiliat i passar a ser coordinador?"

Resposta: Bueno, prácticamente es perquè hi ha vegades que ningú vol ser-ho i t'has d'empassar tu el..." (Estudiant associat)

6.2. Condicions objectives del subjecte per participar en les associacions

Tot i que la voluntat i la implicació de les persones en les associacions té una importància cabdal, no només és la voluntat la que intervé sinó també la possibilitat real de fer-ho.

Així, els **estudiants que treballen i estudien** una carrera al mateix moment, tenen menys disponibilitat de temps per participar en una associació que els que només estudien.

"Yo por ejemplo he estado trabajando hasta febrero desde que empecé la carrera, he estado trabajando, en veterinaria las prácticas son hasta las 7 de la tarde y yo empezaba a las 9 de la mañana clases y acababa a las 7 y a las 7 de la tarde empezaba a trabajar hasta la 1 de la mañana, claro, yo no he participado en nada en toda mi vida estudiantil"
(Estudiant no associat)

En aquest sentit els **recursos econòmics** dels que disposa l'estudiant condiciona la seva capacitat d'implicar-se en una associació. No tenir recursos econòmics obliga a treballar¹² i també limita la participació en aquelles associacions que requereixen una quota per formar-ne part.

Com es pot observar en la cita anterior, els estudiants de **carreres que requereixen moltes hores de dedicació**, també tenen menys temps per dedicar a altres activitats no acadèmiques com l'associacionisme.

"Es a dir, si alliberem una mica pes, potser l'estudiant s'implicarà una mica més en la vida universitària, però s'ha d'eliminar pes a la carrera." (Institució universitària)

"També depèn de les carreres, a les carreres científiques són de matí classes i a les tardes pràctiques, i pràctiques obligatòries, i no busquis feina perquè les pràctiques són obligatòries i aquí ja et limiten. I clar, comprometre't no, vull dir, no et pots comprometre en res, en res. En principi has d'estar allà. Els científics estem molt estressats."
(Estudiant no associat)

Un altre factor a tenir en compte és el **lloc de residència i la seva comunicació amb la universitat**. En el cas que el domicili estigui lluny de la universitat o bé el trasllat del

¹² En molts casos el fet de treballar no és tant una obligació com una voluntat, ja que les persones amb escassos recursos econòmics pateixen grans dificultats per accedir a la universitat.

domicili a la universitat requereix molta estona, això limita el temps disponible per dedicar a les associacions.

Cal diferenciar entre les persones que es troben en aquestes situacions i tenen molt limitada la seva possibilitat per participar en el món associatiu i aquelles que utilitzen aquests arguments per **justificar la no implicació** en les associacions. En aquest segon cas, el que es posa de manifest és que en **l'ordre de prioritats personals**, associar-se no és una de les primeres. Com es pot veure en les següents cites, estudiants associats i no associats coincideixen a afirmar que no és la manca de temps el que impedeix la participació sinó l'ordre de prioritats:

"- S'han de tenir ganes o no tenir-ne, però la gent que vol s'apunta. Jo crec que el temps es pot treure de tot el dia, i si no la gent sempre fa campanes i tampoc no passa res, saps?"

- Si per anar al bar sempre hi ha temps, doncs per associar-se també. El que passa és que és això, si tens ganes t'associes si no, no.

- Estàs amb una associació o un altre segons l'objectiu que tinguis i segons l'ordre de prioritats que tinguis, o no sé... Això... els objectius que tinguis a la vida, o els valors. Clar, cada persona dependrà" (Estudiants no associats)

"No, a veure, si una persona vol entrar a formar part d'una associació, si vol, el pla d'estudis se la bufa, el campus se la bufa, formarà, m'entens. Si no t'interessa qualsevol excusa és bona." (Estudiant associat)

Mentre que abans es posava de manifest de manera explícita que el fet de participar en una associació depèn de l'ordre de prioritats, en la següent simplement queda patent que la justificació de la manca de temps per no participar, és una excusa poc convincent d'alguns estudiants no associats.

"Una carrera com la nostra, a veure fem una assignatura a dos quarts de nou i potser l'altre no la fem fins a les 3, no tens temps d'embranchar-te en altres activitats" (Estudiant no associat)

6.3. Característiques adquirides de l'individu

En el marc de la participació en el món associatiu, influeix l'imaginari social, els condicionants objectius que possibiliten o no la participació, però també intervenen les capacitats i habilitats que l'individu ha anat adquirint al llarg de tota la seva vida.

6.3.1. L'experiència personal

No tothom és igual en la participació associativa, perquè no tothom té les mateixes experiències de vida ni el mateix bagatge personal, per tant, això es reflecteix en uns avantatges i desavantatges comparatius entre individus a l'hora de participar

Per **bagatge personal** entenem la sedimentació de l'experiència viscuda que genera unes característiques personals que diferencia als individus entre si. En aquest sentit, aquells individus que tenen una experiència prèvia en el món associatiu tenen una major predisposició i facilitat per associar-se.

"Jo crec que la gent que s'associa, no sé, ja com que ho porta una mica dins, una culturilla associativa i tal. Si vénen que vénen pocs, ja saben el que volen i no fa falta que fem res" (Estudiant associat)

"Aleshores quan vaig entrar a la universitat jo anava a estudiar, jo anava a estudiar, anava a estudiar i el primer any vaig estar observant com funcionava, perquè hi havien eleccions i vaig pensar "què és això?" i aleshores em vaig voler informar de quin era tot el sistema d'organització perquè ja a l'institut ja havia estat ficada en coses, (...) el que vaig fer va ser aclarir quatre coses i ensenyar als altres companys i companyes que els estudiants tenim drets que estan estipulats i que no tinguessin por ostres tu! Que les coses parlant ens entenem..." (Estudiant associat)

Alguns individus tenen una experiència individual que, no només els predisposa a participar, sinó que també els dota d'unes **habilitats socials adquirides**. Aquestes habilitats suposen un avantatge comparatiu en el marc de la participació. Així, les persones que saben parlar en públic o tenen facilitat en el tracte amb la gent són les que tenen més facilitats a l'hora de participar.

"Però és relativament difícil ser un bon voluntari lingüístic perquè sense una formació i sense unes idees clares difícilment ells poden aportar propostes que es puguin dur a terme a la pràctica. S'han donat casos de coses molt interessants que després s'han fet, però generalment les idees venen una mica des de dalt, en aquest cas, jo i algú més." (Estudiant associat)

Així, algunes de les persones que han desenvolupat àmpliament les seves habilitats personals són les que habitualment es coneix com **líders carismàtics**.

"Hi ha qüestions de carisma, no ens hem d'oblidar, perquè si és cert, hi ha gent que té més carisma, hi ha gent que té més gràcia i gent que sap embaucar amb més facilitat, això és cert, sigui com sigui, i de la manera que sigui." (Estudiant associat)

Com ja hem dit, la figura del líder és positiva per la mobilització que provoca en el seu entorn, però presenta el risc d'esbiaixar el debat intern en les associacions. És a dir, que l'opinió del líder no es qüestioni com la de qualsevol altre membre de l'associació.

Un altre element a considerar que forma part del bagatge de cada individu són les **xarxes de relacions** que ha anat establint al llarg de la seva vida. Els individus que tenen una xarxa de relacions més extensa tenen més oportunitats per entrar a formar part de col·lectius en tant que hi ha més possibilitats que coneguin persones que hi pertanyen. Les xarxes relacionals són un dels camins més freqüents per entrar i romandre en una associació.

"Jo estic aquí gràcies a gent de classe que ha vingut aquí i ha participat. I gràcies a això, doncs, a mi m'ha interessat el tema i he participat, ha estat per connexions amb la facultat, de saber que hi havia gent que hi participava i que creien en el tema." (Estudiant associat)

Tot això posa de manifest la importància de tenir en compte les diferències, perquè no som iguals, hi ha persones que tenen experiència en el món associatiu i d'altres que no, n'hi ha que saben parlar en públic i d'altres que no, etc. **Sinó es tenen en compte les diferències a l'hora de participar, aquestes poden generar desigualtats en relació amb la participació associativa.**

6.3.2. "L'autoimaginarí"

Al marge de les habilitats individuals, l'experiència personal i les xarxes de relacions, en el món associatiu, com en qualsevol espai de relacions humanes, l'imaginari que té cadascú de sí mateix condiciona la pròpia acció.

L'imaginari diferenciat entre el col·lectiu "home" i el col·lectiu "dona", més enllà de les diferències existents pot generar una fragmentació a l'interior de les associacions entre els associats per una banda i les associades per l'altra.

"Una dona diu alguna cosa i no se li fa el mateix cas que l'home que diu exactament el mateix, saps?. (...) Jo no m'he sentit ni discriminada ni tractada... tot el contrari, suposo que és per això, pel que he dit abans, qui realment porta el voluntariat són les voluntàries, però... en altres... (...) Hi ha més homes apuntats que dones, i realment les que anem a fer coses a les coordinadores som dues de les 7 o 8 que hi ha apuntades, només dues, i clar, sempre hi ha més homes que nosaltres dues, que ells es posen d'acord! Mala sort, perquè l'altre i jo el que diem ja és igual, com s'és majoria ja es fa això, i fot bastant." (Estudianta associada)

L'àmbit de la participació associativa no és aliè a "l'auto-imaginari", en aquest sentit, parlem de l'imaginari que tenen les dones sobre elles mateixes, en tant que col·lectiu.

No està de més recordar que no estem parlant de característiques concretes d'individus amb noms i cognoms sinó de l'imaginari que s'atribueixen les dones a elles mateixes pel fet de ser dones.

És important com es perceben les dones a elles mateixes perquè això condiciona la seva acció en diferents àmbits de relació humana, entre ells, el món associatiu. Aquest fet no és independent de l'imaginari que tenen els homes sobre les dones. Així, que els homes atribueixin característiques positives condiciona el grau d'exigència de les dones amb elles mateixes. Per exemple, si s'espera que les dones siguin "treballadores", "perfeccionistes", "ordenades", etc., es genera un nivell d'autoexigència molt elevat en les dones que al mateix temps, els produeix inseguretat per la por de no satisfer aquesta expectativa.

Però també la sensació d'inseguretat és producte del sentiment de pertinença al col·lectiu "dones". En aquest cas, les dones perceben que les seves accions individuals com a persones són valorades com a representants d'un col·lectiu.

- "Quan jo m'he adonat que m'he equivocat... m'he equivocat, sóc una dona"
- Va tot per dins, és com una inseguretat
- Moltes vegades ens falta seguretat per ser dona, inconscientment
- Jo trobo molt trist que hi hagi 60 homes i una dona i que aquesta dona hagi de carregar-se l'esquena amb poder... som 61 persones no som 60 homes només
- Sí, si evidentment"
- Exacte" (Estudiantes associades)

Creiem que la inseguretat manifestada per algunes dones està molt relacionada amb la convivència de dos imaginaris del col·lectiu dona molt polaritzats, un extremadament positiu i un altre molt negatiu. En aquest cas, si no es satisfà l'expectativa positiva, amb molta facilitat es cau en el descrèdit d'aquella persona en tant que membre del col·lectiu "dona".

D'altra banda, l'imaginari que tenen les dones de les relacions entre uns i altres és diferent, hi ha un discurs majoritari de dones que perceben una relació de desigualtat envers els homes i un altre de minoritari que perceben relacions d'igualtat.

Els discurs de les dones que perceben les relacions entre homes i dones com desiguals, va acompanyat d'una autoatribució de comportaments i actituds d'autocensura i d'inseguretat. Òbviament aquest imaginari propi condiciona la participació en les associacions.

"Potser inconscientment, nosaltres mateixes... vull dir quan... vull dir, quan algun home, inconscientment diu "va", vull dir... aquest inconscient de saps? Doncs ja és en plan "sí, bona idea" saps? en canvi en una tia és "bé, doncs no se..." (Estudianta associada)

"Que ho digui un home té més pes que no que ho digui una dona, i igual és el mateix." (Estudianta associada)

Els imaginaris col·lectius condicionen la nostra manera de fer i de pensar, però s'interioritzen de forma inconscient. Tots i totes estem immersos en relacions personals que retroalimenten aquestes dinàmiques socials i no en som conscients. Per tant, creiem que és molt important posar de manifest aquesta situació com a primer pas per canviar-la.

6.4 Per què associar-se?

En l'últim apartat d'aquest punt de l'estudi realitzem una aproximació als motius i les causes que argumenten les persones per associar-se. Inicialment, la nostra intenció era conèixer el perfil sociodemogràfic de les persones associades contraposant-lo al perfil de les no associades. Amb aquest motiu vam elaborar una enquesta per estudiants associats i no associats, però els resultats de l'enquesta no són significatius.

És a dir, el perfil sociodemogràfic d'uns i altres no és significativament diferent. Per tant, el lloc de procedència, el nivell d'estudis dels pares, l'autopercepció de la posició de classe social, el grau de religiositat i l'autoblocació ideològica en l'eix esquerra – dreta, no són variables que expliquin per si soles el fet d'associar-se.

Atribuïm la manca de diferències en el perfil sociodemogràfic dels universitaris associats i no associats al fet que els estudiants universitaris són un grup bastant homogeni. Amb això no volem dir que no hi hagi diferències entre els estudiants, sinó que aquestes, són menors que les que es poden trobar en el marc global de la societat.

En aquest cas hem considerat convenient buscar la resposta a perquè els estudiants s'associen en el pla de les motivacions. Com ja s'ha comentat, el fet aproximar-nos a les motivacions individuals ens obliga a enfrontar-nos a una gran complexitat.

Els motius pels quals una persona s'associa són molt diversos i complexos. La complexitat ve donada perquè majoritàriament les motivacions entren en el camp de l'emotivitat personal, cosa que fa que els motius últims del perquè una persona s'associa siguin molt difícils d'identificar.

"Associar-se és un sentiment" (Estudiant no associada)

A part, les motivacions estan condicionades per la sedimentació de l'experiència viscuda, en la qual juguen un paper fonamental les relacions personals, els imaginaris, el procés de socialització, els valors, les capacitats adquirides, etc.

A més, **no hi ha un únic motiu que expliqui que una persona s'associï**, si no que és un conjunt de factors que incideixen en què prengui aquella decisió.

Tot i que les motivacions no són excloents entre elles mateixes, l'anàlisi següent parteix d'una sistematització de les motivacions detectades.

Com s'ha comentat al llarg de tot l'informe, el món associatiu es troba en el marc de les relacions personals. I precisament, **les relacions d'amistat** que es generen entorn de l'associació són un dels principals motius argumentats per associar-se i romandre en una associació.

"Jo crec que depèn... pot ser pels amics, estàs amb uns amics que de cop tots s'han apuntat a l'associació i naturalment tu tens les mateixes idees i objectius que ells i et comenten el que es fa a l'associació i a tu et sembla bé i t'ajuntes. (...) depenent del que ell pensi ho farà o no i un altre no ho té clar o té dubtes o fins i tot pensa que no ho vol fer però està encerclat per tots uns amics que diuen que sí i l'empenyen potser acabarà fent-ho." (Estudiant associat)

Un segon argument esgrimit com a motivació per associar-se és **l'interès per l'objectiu de l'associació**, entre aquests podem distingir uns objectius que defensen de manera col·lectiva uns interessos individuals o uns objectius vinculats a interessos col·lectius.

"Una persona que s'associa és la gent que per un interès propi, per una condició o per un estigma, és necessari... De la massa poblacional que s'associa, jo crec que la gran majoria ho fan per una condició especial, per ser dona, per ser gai, per tenir unes ideologies polítiques d'esquerra, per ser immigrant." (Estudiant associat)

"Si tu tens més interès a fer coses més pels altres, tens més tendència a associar-te, per què saps que pots fer més coses pels altres si sou més, i si en canvi t'importen un pito els altres l'última cosa que faràs serà associar-te, no fa falta que vagis amb més gent." (Estudiant associat)

Les persones també s'associen per dos altres motius, d'una banda per **la satisfacció personal** que els comporta i de l'altra per la realització com **usuaris d'una activitat** concreta.

"Una cosa que és voluntària i que no en trec cap profit, no m'interessa, a part del fet col·lectiu de reivindicació estudiantil, i per aconseguir-ho, potser jo no en trauré profit de l'acció, no tindré una satisfacció col·lectiva, però sí tindré una satisfacció personal. Vull aprendre a conviure, a respectar els altres, això és un plaer personal, i molta gent concep l'associacionisme com una obligació" (Estudiant associat)

Aquesta diversitat de motivacions comporta diferents tipus de participació associativa. No és el mateix associar-se per gaudir d'un servei que associar-se per transformar una realitat social concreta.

Hem de ser molt conscients que **les persones s'associen en relació a un objectiu**, per tant, de manera similar com succeeix amb el concepte de "participació", cal especificar quin és l'objectiu del fet d'associar-se. En canvi, a diferència de participar i participació, la idea d'associació té més significat en tant que implica la relació entre diverses persones per assolir un objectiu comú.

El fet d'associar-se no s'explica per motivacions egoïstes o altruïstes, ja que el que determina això és l'objectiu concret de l'associació. En aquest sentit, hi ha associacions que defensen els interessos personals dels seus membres i altres que defensen interessos col·lectius o de terceres persones. Per tant, creiem que en el primer cas predominaran les motivacions egoïstes mentre que en el segon seran altruïstes. Cal tenir present que aquesta divisió és analítica i que en la realitat es poden trobar barrejades.

Hem de tenir en compte que sovint **les persones s'associen tant per les relacions personals que es generen en l'associació com per compartir el projecte associatiu**. No podem afirmar si són les relacions personals o l'objectiu de l'associació l'element determinant. Fins i tot, les motivacions principals de l'individu poden canviar a mesura que es desenvolupa la seva vida associativa.

Per exemple, podem trobar casos en què una persona entri en una associació per la relació personal que manté amb els companys associats i amb el temps es vagi implicant en el projecte associatiu. Però també podem trobar casos on el procés hagi estat a la inversa.

També cal tenir en compte que les associacions, en moltes ocasions actuen com a plataformes on els associats poden trobar recolzament a les pròpies iniciatives. Aquest pot ser un altre motiu pel qual associar-se, sempre que la iniciativa personal estigui en el marc dels objectius generals de l'associació.

Per concloure no es pot apuntar un únic motiu que expliqui perquè les persones s'associen. Òbviament la temàtica, els objectius, les activitats i les relacions entre les persones de l'associació, són elements que condicionen que una persona decideixi formar part d'una associació. Però com s'ha vist al llarg de tot l'estudi hi ha molts altres condicionaments que influeixen en el fet que una persona s'associï, com per exemple l'efectivitat de l'associació o la difusió que es fa de la mateixa.

Considerem que paradoxalment, en un context social predominantment individualista, es desincentiva l'associacionisme però al mateix temps se'l converteix en una necessitat.

Creiem que el context social individualista és fruit de la dinàmica de competència que genera el sistema capitalista i que ha portat a afrontar els problemes de manera individual i no col·lectiva. Però de la mateixa manera, diem que aquest context ha convertit l'associacionisme en una necessitat en tant que és una de les maneres més efectives de defensar els interessos individuals i col·lectius.

7. Conclusions

A continuació exposarem les idees que creiem més rellevants de cara a l'associacionisme en l'àmbit universitari.

La recerca ha intentat trobar línies explicatives de la participació associativa, i s'ha basat en un enfocament qualitatiu i discursiu de les persones implicades, els i les estudiants. Aquesta perspectiva és la que permet explicar com i perquè participar, i al mateix temps dota l'anàlisi d'una gran riquesa i mostra la complexitat del tema. L'estudi parteix del pressupòsit que les persones actuen en funció d'allò que creuen.

➤ Per explicar perquè les persones realitzen una acció, com associar-se o participar, partim de la hipòtesi que cal tenir present l'imaginari social i les motivacions individuals. La hipòtesi s'ha confirmat però s'ha de matisar en tant que les motivacions i imaginaris poden ser múltiples, contradictoris i conviure en una mateixa persona. A més, les motivacions i els imaginaris socials s'influencien mútuament.

Així com no podem establir una relació causa – efecte entre motivació i acció perquè la relació no és unidireccional, es a dir, l'acció de les persones i les seves motivacions es retroalimenten contínuament. El que sí podem afirmar és que estan íntimament relacionades.

➤ Les argumentacions i discursos analitzats mostren la manca de reflexió sobre què és participar ja que les persones entrevistades no tenen una definició clara o en tenen varies poc elaborades. Però aquesta manca de discurs no només mostra la manca de reflexió, sinó també cal afirmar que sempre es participa en relació amb alguna cosa i que el terme participar s'està utilitzant, en els darrers anys, per designar diferents formes de prendre part en la vida pública. Per tant, sembla lògic que les persones entrevistades no tinguessin un discurs definit sobre el concepte.

➤ En canvi amb el que s'entén per fer política podem distingir dues grans definicions: política entesa com "allò que fan els polítics" i política entesa com "acció col·lectiva". La primera de les acepcions del terme té majoritàriament connotacions negatives, mentre que la segona té connotacions positives.

Les connotacions negatives de la primera acepció del terme vénen derivades del desprestigi de la classe política, i aleshores tot allò que es veu relacionat amb els partits polítics o la seva estructura i lògica de funcionament es percep de forma negativa i genera indiferència o fins i tot rebuig.

Tot això comporta el descrèdit del sistema de democràcia representativa, que en el cas de la universitat es manifesta amb la baixa participació electoral i la percepció que els sindicats d'estudiants estan vinculats a partit polítics.

A més, també atribuïm el descrèdit del sistema de democràcia representativa a la manca de cultura política de les persones, en tant que interpreten l'enfrontament entre diferents alternatives polítiques com quelcom negatiu i no distingeixen entre els actors de la política, el sistema polític i la política.

➤ En aquest context, a la universitat sorgeixen dos fenòmens, un, el moviment assembleari que neix i es considera una alternativa al sistema polític representatiu. Un altre, que són les candidatures d'independents que es presenten a les eleccions i es consideren una alternativa als sindicats d'estudiants, en tant que es veuen com més properes als estudiants i desvinculades de partits polítics.

➤ L'actual marc de la participació tant estudiantil com ciutadana, és viscut per aquest actors com un espai en el qual no es prenen les decisions públiques importants. És a dir, per exemple, les polítiques públiques no es decideixen en l'espai públic de participació i els estudiants no tenen la percepció de poder incidir en el govern de la universitat.

A la universitat es reproduïxen a petita escala els mateixos "vícis" i "virtuts" que en el context social. Però en el cas de la universitat s'accentua la situació perquè per molts estudiants la universitat no és un espai públic en el qual es defineixi una participació pròpia i autònoma.

➤ Una de les maneres que es presenten com a alternativa possible per a poder incidir en la realitat és l'acció col·lectiva. Aquest és un discurs minoritari entre els estudiants i

està precisament defensat per aquells que estan associats en associacions que es presenten a les eleccions i en aquelles que tenen un caire socioreivindicatiu.

En canvi, aquest discurs minoritari conviu amb un discurs dominant entre els estudiants que justifica la no participació en les associacions per l'individualisme dels estudiants i el desprestigi de l'acció col·lectiva com a manera efectiva per incidir en l'entorn.

➤ Per individualisme s'entén l'acció i les actituds de les persones que avantposen els seus interessos individuals als col·lectius. Però també s'entén el fet d'actuar de manera individual pel benefici d'altres.

Per acció col·lectiva s'entén no només actuar conjuntament sinó, i sobretot, decidir col·lectivament i defensar interessos que afecten a un col·lectiu o a la globalitat de la societat.

➤ En aquest sentit, considerem el voluntariat una acció individualista en tant que no hi ha una presa de decisions col·lectiva tot i que l'objectiu és beneficiar un col·lectiu. El voluntariat ha encaixat bé amb l'imaginari individualista que fomenta l'acció individual. D'altra banda també ha encaixat amb el descrèdit de l'acció col·lectiva en tant que l'acció personal es considera més efectiva.

La bona acollida del voluntariat està relacionada amb el fet que es percep com una acció efectiva perquè incideix sobre persones concretes que pateixen un problema. Ara bé, no planteja la solució a la problemàtica. És a dir, les entitats de voluntariat no plantegen un canvi o un model alternatiu a la situació que genera la necessitat de l'acció dels voluntaris.

De la mateixa manera, la percepció de què l'àmbit de participació dels individus no pot influir en els canvis socials rellevants comporta que s'opti per les petites accions que no pretenen canvis estructurals.

D'altra banda, no hi ha una idea clara de les diferències entre voluntariat i associacionisme i de què comporta a nivell d'acció individual i d'acció col·lectiva. Això es pot atribuir en gran mesura a l'absència de reflexió en l'acció. Però també és cert

que hi ha una situació objectiva que afavoreix aquesta confusió. Hi ha associacions on, de fet, els associats no prenen decisions sinó que les pren un nucli directiu. Mentre que hi ha entitats de voluntariat on es concedeix un cert marge de decisió als voluntaris.

En principi, el funcionament associatiu comporta l'acció col·lectiva entesa com a presa de decisions col·lectives i l'acció conjunta amb l'objectiu d'assolir una fita col·lectiva, però el funcionament real d'algunes associacions no és així.

➤ El món associatiu s'emmarca en l'àmbit de les relacions humanes, i són aquestes les que acaben determinant el funcionament i la presa de decisions en les associacions. Així, amb més freqüència de la que ens agradaria, acaba essent un nucli reduït d'associats els que prenen les decisions ja sigui per omissió de la resta del grup o per l'excés d'iniciativa d'aquest nucli reduït.

➤ En el mateix sentit, com en qualsevol altre àmbit de relació humana hi ha relacions de desigualtat tot i no ser ni conscients ni explícites. No tothom és igual davant la participació associativa. Qüestions com el bagatge personal de cada individu, l'edat, els imaginaris socials de determinats col·lectius com els homes o les dones, marquen les desigualtats en l'espai de la participació.

➤ Com a conclusió podem dir que hi ha una gran manca de cultura política, en el sentit que els individus no tenen clara la condició de ciutadania, entenent ciutadania com l'assumpció personal d'uns drets i deures. Aquesta manca de cultura política en l'àmbit de la participació i l'associacionisme es manifesta amb l'absència d'implicació en allò públic i el descrèdit de l'acció col·lectiva.

8. Propostes

L'apartat de propostes l'hem dividit en dos blocs, aquelles dirigides a la institució universitària i les dirigides a les associacions de les universitats.

8.1. Propostes dirigides a la institució universitària

➤ Una condició prèvia per fomentar la participació dels estudiants en la universitat és que la coneguin. Per tant la institució hauria de donar a conèixer el funcionament de la universitat.

Òbviament, si els estudiants no perceben la universitat com un espai participatiu propi i autònom i no coneixen les possibilitats participatives de l'àmbit en el qual es troben, difícilment participaran. Per tant considerem que una de les maneres de que percebin que la universitat és un àmbit de participació específic, és que la mateixa institució assumeixi la tasca pedagògica de mostrar la universitat com un espai de participació col·lectiva.

En aquest sentit la UPC ha iniciat el "mòdul zero", en el qual s'explica de manera exhaustiva el seu funcionament amb continguts que van des del funcionament de la biblioteca fins el paper dels estudiants en els òrgans de govern.

➤ De la mateixa manera, també és necessari que la institució tingui un ampli coneixement de quines associacions hi ha i les seves activitats i objectius per poder realitzar un bon foment de l'associacionisme universitari. Si és vol donar suport a l'activitat associativa s'han de conèixer les associacions que hi ha i establir canals per captar les seves necessitats i demandes. En aquest sentit la institució hauria d'actualitzar el cens de les associacions actives de manera anual.

➤ La institució ja dona suport a les associacions que es troben en la universitat, però s'ha de tenir la precaució que les iniciatives pel foment de l'associacionisme no generin una tutela de la universitat i una dependència de les associacions. Per això considerem que s'han de potenciar més les iniciatives que sorgeixen dels propis estudiants i limitar les iniciatives institucionals. En aquest sentit, en el cas que la

universitat vulgui potenciar determinades activitats "organitzant serveis" seria convenient que no ho fes sota la forma d'associació perquè fa un ús indegut d'aquesta fórmula legal. D'altra banda l'existència de serveis extracadèmics amb "forma d'associació" pot desmobilitzar iniciatives associatives que sorgeixen dels propis estudiants.

També creiem que seria de gran utilitat la creació d'un consell per definir la concessió de subvencions, on la institució universitària cedís part del protagonisme a les associacions per què decidissin totes les associacions de manera conjunta com repartir el pressupost. Aquest consell hauria d'estar format per totes les associacions en actiu i la institució universitària hauria de tenir el paper de moderador.

En el cas que la institució doti de tècnics les associacions, qui ha de valorar la seva feina és l'associació i no la institució universitària. Hauria de ser l'associació qui delimités les tasques i competències del tècnic i que pugui decidir sobre la seva permanència a l'entitat.

➤ D'altra banda per fomentar la participació electoral estaria bé que la institució establis i proporcionés un marc de difusió per "la campanya electoral" tot informant del funcionament universitari i el paper dels estudiants en el seu govern. També hauria de realitzar una tasca pedagògica de la necessitat de la participació electoral. Aquesta "campanya" hauria de ser un marc en el qual tots els candidats poguessin i haguessin d'exposar clarament les diferents alternatives que presenten pel govern de la universitat.

➤ Un altre aspecte que la institució universitària hauria de replantejar conjuntament amb els estudiants és el paper dels representants dels estudiants. Seria convenient que els estudiants puguin incidir en la presa de decisions d'aquells àmbits que els afecten. I prendre mesures perquè la pràctica com a representants no sigui incompatible amb la pràctica acadèmica com a estudiants, com per exemple compatibilitzant els horaris lectius dels representants amb les seves obligacions com a representants.

➤ Per últim, si la institució universitària té la intenció de fomentar una cultura participativa, no només cal fomentar l'associacionisme o la participació electoral, sinó

educar en la participació, cosa que comença amb què les aules siguin un espai on hi hagi marge pel debat i la discussió entre personal docent i alumnat en igualtat de condicions, ja que el millor marc per a la participació democràtica és un marc d'igualtat i no de desigualtat.

8.2. Propostes dirigides a les associacions de la universitat

➤ Les associacions universitàries haurien de trobar vies alternatives de finançament a les subvencions de la universitat per evitar la dependència econòmica. Això vol dir, en la mesura del possible, potenciar vies d'autofinançament.

➤ Sobre el funcionament intern hem elaborat varies propostes per democratitzar la presa de decisions i augmentar la implicació dels associats. De fet, creiem que la democratització interna i la implicació estan molt relacionades ja que quan les persones tenen poder de decisió, s'impliquen més en els projectes i l'entitat perquè els senten més seus.

- En primer lloc és necessari que tots els membres coneguin el funcionament de l'associació. Això implica que, encara que hi hagi una distribució de tasques, es socialitzi la informació i els coneixements. La bona comunicació dels membres de l'associació evita la dependència dels membres informats i pot garantir la supervivència de l'associació en el marc universitari on el relleu generacional és tant important. Per exemple es poden realitzar reunions en les quals es traspassa la informació entre els associats.
- La socialització de la informació hauria d'anar acompanyada d'una distribució de responsabilitats i tasques per no concentrar el poder i l'efectivitat de la mateixa en pocs membres i, al mateix temps, potenciar una estructura horitzontal en la presa de decisions.

D'altra banda aquest és un bon mecanisme de control per evitar l'ús indegut de les associacions per part d'algun dels seus membres. És a dir, utilitzar en benefici propi l'associació.

- Com que no tothom és igual davant la participació creiem interessant posar en pràctica tècniques participatives en la presa de decisions. Aquest tipus de tècniques són una eina que té com a objectiu principal crear un marc participatiu on totes les persones que hi participen ho fan en igualtat de condicions. Per exemple es poden realitzar tallers de síntesi o posar en pràctica altres tècniques participatives. Aquestes no només contribueix en la presa de decisions més igualitària, sinó que també donen un caràcter més lúdic i desenfadat al procés.

Òbviament aquestes tècniques són uns mecanismes que afavoreixen la igualtat però paral·lelament es requereix ser molt conscients i respectuosos amb la diferència. Cal una feina de fons amb el tema del gènere amb l'objectiu de fer conscients les desigualtats latents.

- D'altra banda, cal facilitar l'entrada de nous associats fent tota una tasca d'acompanyament i d'integració en el grup. Per exemple tenir un "comitè de benvinguda" de nous associats en el qual s'expliqui el funcionament formal i informal de l'associació.
- De cara a la difusió de les entitats i de les seves activitats concretes, cal buscar vies alternatives a la penjada de cartells perquè aquest mitjà està saturat. Per tant, creiem que s'han d'iniciar altres mecanismes de comunicació més lúdics i atractius.

Tot i així la via de comunicació més efectiva és el "boca – orella" que fan els mateixos associats. En aquest sentit són els mateixos associats els que poden donar a conèixer els interessos i objectius de l'associació amb claredat.

- En la mateixa línia, és molt important que les associacions donin a conèixer les petites (o grans) conquestes que aconsegueixen per trencar amb la idea de que "l'acció col·lectiva no serveix de res". S'haurien de plantejar petits objectius assolibles en el marc de l'objectiu general de l'entitat, per així, mostrar l'efectivitat de l'associació.
- El tema de la comunicació amb els estudiants no associats és especialment important en el cas de les entitats que es presenten a les eleccions. És necessari que aquestes plantegin clarament tant quina és la seva funció en els òrgans de govern, com quines accions concretes volen emprendre en el marc del govern de

la universitat. S'hauria de trencar amb la dinàmica que els estudiants no perceben diferents alternatives i per això és necessari mostrar quines propostes concretes tenen que afecten als estudiants.

- Els representants dels estudiants haurien de ser un canal d'informació continu entre les decisions que es prenen en el govern i tots els estudiants. Per exemple, seria molt interessant que s'establissin reunions conjuntes de tots els representants en les que s'exposessin les decisions que s'han pres en els òrgans de govern a la resta d'estudiants. Aquestes reunions haurien de ser periòdiques, i compatibles amb l'horari acadèmic. Això suposa l'esforç de tots els representants dels estudiants per crear una comissió informativa pública.

Creiem que aquest tipus d'acció pot estimular la participació electoral, i la implicació dels estudiants en la universitat i el món associatiu.

- En un nivell més general totes les associacions haurien de fer un esforç de coordinació per crear un marc de difusió conjunt de les seves activitats per evitar la realització de varies activitats al mateix temps.

També fóra bo que es coordinessin més activitats conjuntes atès que els recursos són escassos i així, actuant plegats es podrien realitzar activitats de més gran repercussió.

9. Bibliografia

- Alarcón, R. : *La participación de las jóvenes en los organismos de dirección de las entidades juveniles*. Fundació Francisco Ferrer, Barcelona, 1990
- Alberich, T. : *Indicadores sobre democracia, participación, ciudadanía y asociacionismo*, Revista de serveis personals. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.
- Berger, P. i Luckmann, Th. : *La construcció social de la realitat. Un tracta de sociologia del coneixement*. Paidós, Barcelona, 1997.
- Bourdieu, P. : *La distinció. Criterios y bases sociales del gusto*. Editorial Taurus, Madrid, 1988.
- Cardús, S. i Estruch, J. : *Les enquestes de la joventut a Catalunya, "Bells deliris fascinen la raó"*. Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Direcció General de Joventut, Barcelona, 1984.
- Gabise, SA : *Enquesta a la joventut de Catalunya 1998*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.
- Hirschman, A. : *Interés privado y acción pública*. Fondo de Cultura Económica / Serie de Economía, Mèxic D.F., 1986.
- Mencia, L. : *L'associacionisme a Vilafranca del Penedès: una aproximació general*. Informe, 1999
- Pasqual de Sans, R. : *Las universidades españolas ante la Europa del siglo XXI*, Col·lecció Gràbiel Ferrater, Servei de publicacions de la UAB, Bellaterra, 2.000
- Pindado, F. : *La participació ciutadana a la vida de les Ciutats*. Revista de serveis personals. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.

Santajuliana, X. : *Experiències de solidaritat. Una aproximació a la participació juvenil en les organitzacions no governamentals per al desenvolupament*. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1999.

Sarasa, S. : *Associacionisme, moviments socials i participació cívica*. Revista de serveis personals. CIFA, Patronat Flor de Maig, 1998.

Riera, JM. (director) : *Asociacionismo juvenil*. Revista de estudios de juventud, núm. 28. Instituto de la Juventud, Madrid, desembre 1987.

Serrano, J., Semprere, D. i Martín, G. : *Joves i participació a Catalunya*. Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.

Tolrà, J. (coordinador) : *Valors i actituds dels estudiants de la UAB*. Servei de Publicacions de la UAB, Bellaterra, 1999.

Informes de jornades:

Fòrum joves del segle XXI : EL FUTUR DE L'ASSOCIACIONISME, Calella, 1998. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1998.

Institut Català del Voluntariat, Federació Catalana del Voluntariat Social, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya i Secretaria General de Joventut : JORNADA SOBRE EL SERVEI CIVIL, Barcelona, 1999. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1999.

Consejo de la Juventud de España : JORNADAS DE DEBATE: PARTICIPACIÓN JUVENIL, CIUDADANÍA Y DEMOCRACIA PARTICIPATIVA, Madrid, 1999.